Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
by

DR. J. W. FREI

J. F. KARAS:

NA ŽIŽKOVĚ VÁLEČNÉM VOZE.

ILLUSTROVAL

VĚNCESLAV ČERNÝ.

V PRAZE.
NAKLADATEL JOS. R. VILÍMEK.

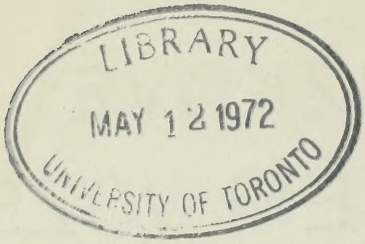

Všecka práva vyhrazena.

PG.
5038
K426N3

Tiskl Bedřich Moser v Praze.

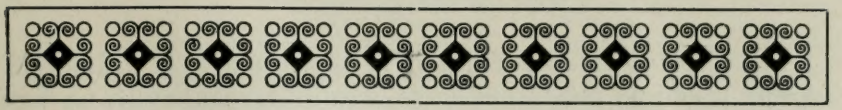

I. Dva rytíři.

V hostěnici u „Stříbrného kola" šenkéře otce Kokota bylo hrubě rušno a veselo; sám podvečer, nečekaná asi, přijela do Kouřimi nějaká svatba s dudami, kobzou, píšťalami a cymbálem pěkného zvuku, muzika trochu podivná i pronikavá, ale hodící se k rozpustile veselé náladě přespolních svatebčanů. To kolínský měšťan a nákladník Mikuláš Sudlice zajel si pro nevěstu až do Prahy a nyní vezl ji na devíti vozích, krytých proti větru a dešti, ověnčenými, opentlenými šperlochy, vezl ji do Kolína, aby tam počestně dokončil svatební kvas, v Praze započatý. A víno dosud mozky rozněcovalo. Od Prahy jeli jako diví, až se od podkov jiskřilo, avšak před Kouřimí vozatajové počali hlasno vzdychat, že koně jsou uhnáni hrubým klusem, že dále nemohou, hříz v takový spěch, že třeba pokrmit i hříšnému tělu popřát odpočinku, když noc na krku i fujavice. Vozotajové bručeli svou, svatební hosté, muzikusové i gryci pro smích zjednaní jim přizvukovali. A Mikeš Sudlice kázal, aby zajeli ku Stříbrnému kolu, byl majitel hostěnice Vít Kokot jeho vzdáleným příbuzným. Všichni ryčně vzkřikli ejchuchu, muzika hned veseleji v skok zahrála, byl ť ducatý, rumný otec Kokot proslul široko daleko převýbornou kuchyní i nápoji dokonalými, nekřtěnými.

Svatbou jakoby listopadový podvečer ožil, májem zadýchl, květy zavoněl, světluškami zasršel; jakoby teplé, hrubě lahodné slunko zazářilo skrze nános listopadových mlh a kalných oblaků, válejících se nízko nad zemí. Vozy hřměly Kouřími a lidé vybíhali z domů, hleděli, rameny krčili, posuzovali, kdo to jede a kam. Nejeden poznal bohatého měšťana, sedícího s nevěstou ladně ustrojenou na předním voze, nejeden pozdravil, rukama zamával. A Mikeš Sudlice s vozu křičel na známé, pozýval je ke Kokotovi na truňk uherského vína.

Brzo prostorná hostěnice byla skoro plná. A krátce po svatbě přijeli do města jiní hosté, dva obstarožní rytíři na vysokých, grošovaných kobylách, jistě více tahu uvyklých, nežli nošení jezdců, pak výrostek hubený a nohatý, asi dvanácti- až třináctiletý, ostrých rysů, obličeje podlouhlého, dosti zajímavého, vlasů kadeřavých, spoutaných modrou stužkou, v čapce tmavé, kožešinou olemované, zdobené dlouhým, stříbřitělesklým pérem, v popelavém plášti dvakrát nabíraném, s kuním límcem, karmazínovou podšívkou a pacholek asi třicetiletý, v kukli červeně lemované a v hnědé burce z laciného domácího sukna zavíral průvod; pacholek seděl na bědném koníku, jenž bral se v před jako matonohý.

Jeli z pohřbu, rytíř Tůma z Kolče pochoval včera milovanou ženu v Kostelci a dnes jel se synkem Oldrou a svakem Pankrácem z Veselé za Kolín, k Žíželicím, tržit o dědinu hrubě hubenou, která mu tam dědickým právem připadla. Potřeboval peněz, neboť chtěl synka odvézt k příbuzným do Prahy, do škol, doma bez matky bylo by mu zajisté smutno i trudno, v cizině na bolest spíše zapomene. A synek, oči ještě zaslzené, již se trochu těšil na Prahu, o níž mnoho a mnoho krásného slyšel.

V šenkovním domě u Stříbrného kola svatba zabrala velikou přední místnost, nízkou, klenutou, páchnoucí po jalovčinkách; hudci uvelebili se kolem ohromného krbu, v němž celá polena s mírným praskotem plápolala a když hrdla svlažili douškem tříleté medoviny, zahudli skočnou a cymbál ozýval se nejvíce ze všech inštrumentů. Ženich s paní nevěstou, vysokou, štíhlou, pěknou, od větru a chladu zrůměněnou, zasedli k dlouhému stolu pod holubicí a kolem nich posedali ostatní, kam který právě mohl.

Rytíři vešli do hostěnice téměř nepozorovaně a Pankrác Močihub, jenž byl tu už dvakráte neb třikráte, vedl ostatní přímo do malé zadní komořice, kde místo dveří těžká huněná koltra, žlutozelená jako ony pěkné citrýny, hrubě vzácné i lahodné, které tehda v Praze apotékáři z Vlach prodávali. V komořici tma a chladno jakoby tu mnoho dní netopili a jeden z rytířů zaklnul, druhý zadupal, aby Kokotovy lidi upozornil.

— Hej, je-li tam kdo — křikl.

— Už jdou — zabručel druhý.

A skutečně kdesi zavrzly dvéře, pak druhé, ve stěně. Z chodby, ozářené čadící pochodní, vběhla služebná dívka, neveliká, mladá, pěkných očí; uklonila se hluboko, odběhla jako srna a už tu byla opět s hořící voskovicí, zasazenou do bronzového svícnu, pěkně tepaného, podoby rytíře, přemáhajícího saň. Postavila svíci na stůl, široký, ořechový, s trnoží řezanou, odběhla a vracela se s náručí dříví. Než rytíři pláště pověsili na hák vedle koltry a odepjali meče, oheň praskal v krbu. Dívka opět zmizela. Ale již zapraskaly schodky pod hrubě těžkými kroky.

Sám Vít Kokot, pozoruje, že přijel někdo vzácný, spěchal nové hosty obsloužit.

Tůma z Kolče, muž asi padesátiletý, vysoký, úměrný, silných žilnatých rukou, obliceje podlouhlého, prořatého dvěma zarudlými jizvami, očí šedavěmodrých, poněkud přísných, výrazu pánovitého či prostě odpudivého, upjatého, pocházel z rodiny, která nevynikala bohatstvím ani veřejnými hodnostmi a byl stále v sebe uzavřený jako člověk, jenž častokráte už potkal se s nepochopením a zápasil s lidskou falší. Byl upjatý, ale z jeho chování vyzírala hluboká znalost života i trpký rozum lidí, jimž dostalo se často nevděku a zřídka kdy teplého stisku ruky.

Jeho děd jezdil s dobrodružným králem Janem po světě, skorem dvacet let sbíral rány v kolbách i bitvách a pobíjel rytíře, kteří jakživi neublížili jeho otčině, nebo jeho rodu; posléze bojoval u Krešťaku, v daleké Francii, kdež utržil si pět strašlivých ran a pokryl se velikou slávou, skoliv jednoho z nejsilnějších Angličanů onoho století, sira Tomáše Moora z Worwery, ale nic jiného nezískal mimo slávu a rány; jiní nesloužili dobrodružství milovnému králi tak dlouho a tak oddaně, a přece dosáhli vysokých úřadů i důchodů přebohatých — pan Tůma starší z Kolče a na Tisové domů se vrátil člověku nepodobný, osekaný německými i anglickými šaršouny, bez jediného denáru v sáčku — a doma nalezl tvrzku napolo rozbořenou, čeleď rozběhlou po světě, stodoly prázdné, chlévy ničemné, pole úhor a rozsáhlých borů cizí lidé užívali, když hospodáře doma nebylo.

Pan Tůma starší, když pohleděl na svoje zubožené hospodářství, zamrzel se poprve v životě na službu, na marné sliby krále Jana i na rány, jež nyní otravovaly mu zbytek života. Jeho syn Mikeš sloužil králi Karlu čtvrtému a zahynul v mladých letech v Pise, když zrádní Vlaši krále osypali s burdíři a tulichy v rukou. Mikšova bratra Tůmu Střelu z Kolče postřelili uherští zbojníci, když jel s poselstvím císaře Karla do Polska a Tůma po několika týdnech zemřel v Těšíně, následkem rány špatně ošetřené, avšak rodině zesnulého nedostalo se žádné náhrady. Zapomenuli na ni v Praze, král měl jiné starosti, pouze ty odměňoval, kteří stáli mu na očích a dlaň nastavovali.

Tůma Střela zůstavil dceru Evu, veselého smíška, zpěváčka a syna Tůmu, po otci i dědu zamlklého; dcera zemřela v osmnáctém roce, zahynula pod kopyty splašeného koně a malý Tůma vyrůstal u matky, od malička napájen myšlénkou, že jeden velký nevděk světem vládne. Přesto, že pochyboval o uznalosti mocných tohoto světa, když mu bylo dvacet let, odjel do Prahy, sloužil králi Václavu, ale jedinou odměnou byly ony dva červené šrámy, jež utržil, když bránil krále Václava proti zpupným pánům, s nimiž sám arcibiskup za jeden provaz držel. Po čase vrátil se domů, oženil se a žil poněkud v ústraní, nerad z domu vyšel, nerad návštěvy u sebe vítal a nikdy je neoplácel. Sousedé šlechtici počali se ho stranit, pánům zdál se malým pánem a malí vladykové, zemani nemile vždy nesli jeho uzavřenost, již nechápali. Říkali o něm, že je pyšný a k tomu pán z Nemanic. Jeho uzavřenost ale pošla spíše z rozmrzelosti, nežli z pýchy, z trudu života, ze zklamání, jež mu přinesl a upjatost bylo lze vysvětlit chudobou, s níž rytíř neustále zápolil jako Anteus se svým nepoddajným balvanem. Jiní, ano, jiní dosáhli úřadů, statků a bohatých sinekur, ačkoli nevykonali tolik, jako Tůma z Kolče, jenž dnem i nocí jel do Lužice pomoc shánět, když Rožmberk u Berouna zajal krále Václava. Dva koně uhnal a zaplatil je vlastním grošem. Nikdo nevzpomenul na to; když všude zmatek, ve všech hlavách, ve všech srdcích, on jediný projevil klid. Mnozí naříkali, Tůma z Kolče jednal. Nikoli pro zisk. Proto, že měl rád krále Václava, protože v něho věřil. A protože nevěřil pánům, arcibiskupovi, Joštovi, Zikmundovi a všem, kdož v té hře měli prsty. Pány znal, hrubě dobře

je znal, králíky . . a bál se jednoho: aby král Václav trvale neuvázl v jejich rukou. Proto dva koně uhnal, proto zdraví nešetřil. A byl-li zdar v té při, byl zdar ten jeho dílem! Honili ho, ale nedohonili. Tůma z Kolče uměl kličkovat, když běželo o kůži jeho krále. A neznal únavy. On pobouřil vévodu Jana Zhořelického, on táhl s předvojem proti nenasytným pánům a bojoval u Hory, u Vorlíka, u Příbenic, u Třeboně i jinde, meče neodložil a železného odění nesundal s plecí, dokud král opět nebyl mezi svými, leč na Tůmu se jaksi pozapomenulo ve chvíli, kdy osvobozený král své věrné odměňoval úřady a nevděk zabolel smělého bohatýra. Nestál o peníze, ale byl z těch, kteří jsou poněkud ctižádostivi, rád byl by se byl vrátil domů se sebevědomým gestem člověka, jenž něco platného vykonal a jehož zásluh povšimnul si sám král. Jak asi hleděli by soudruhové jeho mladých let! Seděli doma, u mísy kaše, když on za krále hlavu nastavoval, když krvácel za českou zem. A zatím nehleděli na něho, ba ani žádný kale nevěděl, že se Tůma domů vrátil. To jej zamrzelo. Pan z Kolče nezlobil se na krále Václava, mrzel se jen a jen vždycky na divný rodinný osud. Nelze vyniknout, nelze uplatnit svoje schopnosti, neboť všecko je proti člověku. Hříz v to a třikrát hříz — bručíval pan Tůma, kdykoli vzpomenul své bolesti. Ale po čase přece se uklidnil a už jej pouze bída žrala. Zboží malé, hubené, bylo nutno ohánět se za dva. Proto rozhodl se, že pošle synka Oldru do Prahy, snad aspoň jemu podaří se prolomit zeď nepřízně osudu.

Oldra z Kolče byl dobře vychován; plebán z Kostelce naučil jej vzácnému umění literními a mladý panic přečetl již Letopisy Trojánské, divnou kroniku Mandevillovu o cestách po světě i několik jiných kronik dobrodružných rytířských, v oněch časích velmi oblíbených; také četl bibli a opisy Husových traktátů, neboť jeho otec Husa, mistra v národě proslulého nad všechny, v Praze poznal a hrubě si ho vážil. Když do Čech před lety došly zprávy, že mistr Jan v Kostnici, v plamenech dotrpěl, pan Tůma z Kolče truchlil, jakoby vlastního bratra ztratil a velmi příkře odsuzoval uherského krále Zikmunda, že glejtu slovem ještě mocnějším nebránil, že zalez' před knězky jako štěně, aby ho . . .

Mladý Oldřich ve dvanácti letech jezdil na koni jako nějaký

Kumán, šermoval dokonale a ve zvěři se vyznal jako starý myslivec. Tomu poslednímu učil jej pan strýc, Pankrác Močihub z Veselé, matčin bratr. Močihub, rovněž vysoký a hubený, zarostlý hustým, dlouhým vousem, jako len plavým, jednooký, smělý v řeči i v činech, byl asi o dva roky mladší, nežli pan Tůma z Kolče. Také on bohatcem nebyl, v jeho Veselé často nebývalo hrubě veselo, zvláště přede žněmi, kdy sýpky a špýchary byly už do posledního zrnka vymeteny. Ale pan Močihub myslivcem byl nad jiné dokonalým a na všechnu bědu světa zapomenul, když s kuší v ruce mohl se toulat hustými lesy mezi Labem a Sázavou. Pankrác Močihub také nepohrdl nějakým douškem a dobrým pokrmem, rád pečité s cibulnou šalší a s rozmarýnou, a ryby, ryby nade všecko! Nebyl samotářem, zapadl-li jednou za čas někam do veselé společnosti, rozmaru nepokazil.

Nyní seděl nad džbánem staré, vyleželé medoviny a nad mísou skopového v jakési šalši, vonící jalovčinkami a všelijakým kořením, pil s chutí utrmáceného člověka a jedl s vlky o závod.

Z přední, prostorné hostěnice skrze koltru citrýnově žlutou doléhal sem hlas dud, kobzy a cymbálu, smích a zpěv.

— Hle, jak jsou veseli — zabručel po chvilce pan Močihub, slova pořádným douškem zapíjeje.

— A mně k slzám trudno — opáčil Tůma.

— Hej, brachu, zapomeneš, musíš zapomenout, abys nebyl bábou škytavou, hej, rytíř, toť pevnost, síla, sebepřemáhání.

— Ano, člověk musí se umět ovládat, avšak ovládání krutého smutku neumenší. Ej, osud brachu, osud je zlý.

— Mohli jsme také zajet jinam. Ale kdo věděl, že tu svatba! Nu, už se stalo. Hej, hej, brachu, zdejší medovina je nad víno! Co pravíš?

— Nic jsem neřekl.

— Tak . . Myslil jsem . . Ej, brachu! Nečerni jako sýc! Nebožky věčná škoda, ale nářkem ji nevzkřísíš!

— Vždyť nenaříkám. Jen mi smutno.

— Takový je lidský osud. Rodíme se a opět umíráme, nu, co dělat, bylo tak a bude na věky.

— Vím. Vím. Ano . . .

— A tam ti vedle skáčou . . . hej, skáčou až se země třese. Pravda . . Jsou mladí a plní ohně . . .

— Mladost . . radost . . .

V té chvíli rozhrnula se těžká, huněná koltra a do komořice, dvěma voskovými svícemi ozářené, nahlédl nějaký muž, již starší, nejmíň pětapadesátiletý, hrubě silný, otylý, ducatých, rumných lící, ovroubených knírem převislým, dlouhým a vousem již prošedivělým, hustým; za to vlasů na veliké, mocně vyklenuté lebce málo, že by je člověk lehce spočítal, kdyby ducatý muž jen chvilku tiše postál. Byl oděn atlasovým kabátcem, kdysi blankytným, nyní pivem i vínem i všelijakými šalšemi pobryndaným, pod atlasovým, rozepjatým kabátcem druhý, z tlustého domácího sukna barvy rezaté, jako liščí kožich. Takové barvy byla suknice, spjatá kovaným pásem i těsné, přilehavé kalhoty, končící v rudých, žlutě lemovaných škorních, hrubě velikých. Muž nahlédl do komořice, zamžikal očima, pokročil a řekl:

— Jsem Vít Pračka z Náhody, tu se svatebčany jsem přijel, s Mikšem Sudlicí z Kolína a s Martinem, zlatníkem od Velkého orla z Prahy, otcem nevěsty. Šenkýř, šelma nabíjená, řekl mi, že tu o samotě dobří lidé sedí a já prosím vzácné pány, aby se nepohoršili naší veselicí, aby k nám přišli na doušek vína, ačli vhod to vašim hodnostem.

— Ačkoli šlechtici a oba už dávno pasovaní, jsme přece jen prostí lidé a žádných úřadů nezastáváme; rádi bychom šli mezi vás, leč nehodí se nám to a nelze, vy ze svatby jedete, my právě z pohřbu, tuhle svakovi zemřela manželka, moje sestra a včera jsme ji teprve pochovali, uznáš pane Víte, že nelze žal s veselím v jedno smísit — řekl Pankrác Močihub.

— Promiňte, promiňte, rytíři, nevěděl jsem a krčmář, šelma nabíjená, nic mi neřekl, když jsem tuto missi na se vzal.

— Ach, to nic a nepohrdl-li bys, pane, douškem naší medoviny . . jsem Pankrác Močihub z Veselé a tuto můj svak Tůma z Kolče . .

— Jakže? Tůma z Kolče? Onen proslulý rytíř Tůma, který u Příbenic bojoval? Rád, rád se s vámi napiji, pánové. A to mi divno, Tůmo, že jsi mne nepoznal, vždyť jsme spolu pod Příbenicemi v jednom houfu stáli. Ano, byly to tehda jiní časy, nežli

dnes! A oba jsme se změnili, ani já bych tě, starý brachu, už nepoznal! Hoj, stárnem, stárnem! A slyšet o tobě leta nebylo.

Pan z Kolče trochu neochotně odpověděl:

— Nebylo slyšet o mně, neboť jsem doma seděl, o hospodářství dbal. Co z toho, sloužit a sloužit! Nic . . .

— A to já zase neustále ve světě! Sám nevím, kde jsem všude byl! U Grunevaldu, ve Furlandsku, v Bavořích, Falci, v Lucemburku a kdo ví, kde všude. Ano, jako ten přeletavý pták. A naposled jsem v Praze uvázl na nějaký měsíc u Martina, zlatníka od Velkého orla, neboť jsme starými přáteli a nic nedbám, že já šlechticem a on pouhý měšťan. Za to měšec má těžší, ačkoli nyní hůře zlatníkům, šperků zhotovitelům, lid pro samé hádky o traktátech nemá času na veselice, na zdobení se a života užívání. Tam v Praze, brachu, nyní samé učené disputace, tam i ševci nyní mluví jen o transsubstanciaci, o Viklifovi, mistru Janu z Husince, o Jeronýmovi, Jakoubkovi a jiných mistrech i kněžích, kteří Prahou hýbou, nejvíce dnes o Janu Želivském a to je člověk ohnivý i jako vlna prudký. Ano a mnichy umí prohánět! Metla na ně, metla hrubě přilehající, však metlička neškodí, mniši už hodně nekřesťansky žili ve svých bohatých klášteřích. Ale ty hádky, učené disputy aby čert vzal, ničemu nerozumíš a ani v bázni boží napít se nemůžeš. Ano. Každý sedlák i prták v Písmě teď bádá. Hej, časy! Avšak vaše medovina není zlá. Na vilkum, starý druhu, na vilkum! Nemrač se a pij, kdo ještě trochu můžeš!

— Pozoruji . . nezměnil ses . .

— A, medle, proč bych se měnil?

— Tak . . S časy . .

— Eh, ať se časové mění, jak chtějí, dokud je na světě víno a medovina, já nezasmutním, já se neproměním. Nemiloval jsem křiků, hádek a kdovíjaké učenosti, starých, plesnivých lejster, po nichž ani pes nezaštěká —

— Pamatuji —

— A nemiluji toho všeho do dnes. Kobza, cymbál, veselá písnička a víno, ej víno! Toť něco! A trochu přátelského poklábosení.

— Tedy v Praze žiješ?

— V Praze.

— I my se tam podíváme dost brzo — řekl Močihub.

— Rád vás uvidím a s Prahou seznámím. Ach, proměnila se velice, skorem k nepopsání. Ano...

— Slyšel jsem.

— Němce jsme vytlačili z universí a tlačíme je z úřadů, každému což jeho jest a naší je česká zem. Rádi hosty vidíme, rádi jim dobrého přejem, ale tihle hosté byli příliš nesrstní. Chamtivci. Pouze na svoje měšce myslili. A vypínali se! Host i ryba třetího dne páchnout začíná . . tihle páchli nesnesitelně. Štěstí, že jich král Václav rád neměl.

— Pravda . . pravda . . .

— Ale . . Tůmo . . nepiješ . . !

— Chuti nemám.

— Sedíš jako leklá ryba! Na vilkum! Ať žijí Příbenice!

Pan Tůma nepříliš laskavě pohleděl na vtíravého i hrubě hovorného soudruha, ale přece si s ním přifukl okrajem číše a zahučel:

— Pravda, u Příbenic jsme spolu v jednom šiku stáli. Avšak jak ty časy uletěly. Ej ano, pravda, stárnem, stárnem...

Rytíř Pračka obrátil hrubě velikou číši vzhůru dnem a jazykem zamlaskl. Z vedlejší jizby zazněl nějaký třasák, ryčný, hlaholný, cymbál opět všechny inštrumenty překřikoval. Panic Oldra už chvíli stál u vchodu a koltru porozhrnul, otvorem hleděl na křepké tanečnice, vínem i hudbou rozehřáté . . .

II. Záplava divochů.

Pan Vít Pračka z Náhody pošel z vladyckého rodu, jenž držel před lety nevelký dvůr Náhodu na Královéhradecku. Jeden z předků vyznamenal se v poli za tatarského vpádu nad jiné a byl králem na rytířství pasován — od těch dob hledali Pračkové z Náhody štěstí ve dvorské službě, ale ani jim náhoda nepřála, větší páni pobírali všechno, co bylo na rozdanou a ti malí jen ranami bývali štědře obdařeni a dostalo se jim platonického uznání, za něž ani hubené krávy si nekoupili. Pan Vít sloužil dobrých třicet let a vysloužil si právě tolik, aby

kdykoli s řeckým filosofem zvolat mohl, že všecko své s sebou nosí. Ale chudoba jej dvakrát nehnětla, byl to veselý brach, dost statečný v půtkách s nepřítelem i s osudem hrubě nepřejícným, znamenitý piják a při tom filosof samorostlý, jeden z těch patronů, jichž tehda v Čechách bylo na tucty. Dovedl jedno, co druzí nedovedli: ničím se dlouho netrudit. Byl žertovný, čilý, mnoho viděl ve světě a proto jej rádi všude viděli, kam zavítal a bylo mu celkem lhostejno, jí-li svůj chléb, nebo cizí, jen vůbec když chléb tu byl a v korbílku nějaké napití. Nerad se přel, každému dovedl uhodit do noty, ale v jádru byl dobrým člověkem a vlasti milovníkem hrubě oddaným. Rostl v družině milců krále Václava, jeden z nejposlednějších hodností, ale z nejpřednějších rozumem a nasákl jejich zásadami jako houba vodou. Pamatoval Václavovy srážky s arcibiskupem, s Puchníkem, s kněžky pražskými, velmi pyšnými od dob císaře Karla, s pány, kteří nejraději království mezi sebe by rozdělili a krále poslali na výminek, pamatoval bouřlivé časy Husovy i Jeronýmovy, srážky mistrů, scholárů, kněží, rozdvojení pražského měšťanstva, zápasy s Němcem sršatcem o primát na universitě i v obci pražské. Nejednou sám tu a tam pomohl rozumem, nebo silnou pěstí, více rozumem, nežli pěstí, neboť k stáru už méně po soubojích a pračkách bažil, ačkoliv dosud nezapomenul, kterak šaršounem nutno mávnout, aby protivník lehl do trávy. Čech rodem i přesvědčením, držel s Čechy proti Němcům a s Husity proti nehodným kněžím i mistrům, Husovo učení potírajícím, ale nebyl vášnivcem, neboť cit nikdy rozumu nepřevažoval. Tůmu rád uviděl, neboť pan z Kolče mimoděk připomenul mu ony časy, kdy byl mlád, křepký jako jelen v obře, kdy si troufal hory přenášet.

Pan z Kolče hleděl na něho stále úkosem, jakoby se hrubě netěšil z obnovení staré známosti, ale Vít Pračka nedbal, dopil medovinu až do dna, pochválil ji znovu a přisedl bez rozpaku. Zabručel:

— Tam ti na tanec myslí, na cymbál, na skočnou a já už starý na takové tumulty. Dobře mi tu mezi vámi, o jiných časích si popovídáme. Ba, ano, vždyť my tři pamatujeme hezkou hromádku let veselých i neveselých.

— Pravda . . Ano . . .

— A teď jaké časy! Čím dál hůře, milá brachu, ale snad už hůře ani býti nemůže, zdá se mi. Ba, ano, divno teď u nás. Král Václav na pravdě boží, v Praze neklidno a Zikmund . . nu, Zikmund běh časů nestaví.

— A kde Zikmund?

— Ej, šlaci vědí, snad ještě někde v uherské zemi, nebo v Němcích, já o něho nedbám a myslím, že nikdo poctivý nedbá.

— Pravda, Husův glejt nectně porušil.

— A králi Václavu život otravoval drahně let. Ty nevíš. Tůmo, tys doma za pecí seděl, ale já vím, kolikrát Václav hrubě sršatě klnul na Uhra, aby hříz do jeho mošny, aby kopa čertů jej . . eh, stydno dopovědět. Víš-li, že z Pasova před rokem do Čech otevřený list poslal, že v onom listě český národ tupil, z kacířství nás obviňoval, z nepořádného života, i krále tupil a vojnou mu hrozil! Tak-li bratr jedná? Pěkný bratr, aby ho mor schvátil! Král Václav tehda seděl jako zařezaný, škartici četl a krev počala se valit do hlavy. Jen chrčel a my už myslili, že ubožec skonává. Ej, pěkně bratr bratra týlem v čelo mrsknul! A novým listem jej počastoval z Lince, Zikmund i ten ošfara starý, belhavý Jan Dominici a na krále doráželi, vojnou hrozili tak dlouho, až podlehl. Ale já vím, jak zápasil v duchu, nežli poslal své rady do Skalice, nežli uvolil se poslouchat mladšího Zikmunda. Král Václav měl své chybičky, tam ten Uher má jich stokrát tolik, ba tisíckrát, tisíckrát tolik, hrůzno slyšet, co o něm lidé mluví. A nyní chce nám kralovat.

— Bohda nebude — řekl pan Tůma.

— Nebude! — dotvrzoval Pankrác Močihub.

— Vy tedy také proti Zikmundovi?

— My a každý řádný Čech, každý pravdy boží milovník. Toho nezapomeneme, že Jana Husa nectně zradil.

— Tak, tak. Řeč takovou rád člověk slyší, neboť království by strašně upadlo, kdybychom Uhra přijali za pána. Už ve Skalici pověděl, co chce: vyplenit Husovo učení tak, aby po něm ani památky nezbylo, spálit spisy, vyhnat mistry Husity, suspendovat kališné kněze, všechny úřady odevzdat do rukou Římanů. Tak nám hrozil. Pěstě zatínal, poskakoval jako zběsilec, ej, hada i draka bychom si v zemi usadili! Ale přece jsou

mnozí mezi námi, kdož praví, že Zikmund je zákonitý pán koruny, mnozí by jej přijali, kdyby to, ono slíbil —

— Snad slíbí, ale nedodrží!

— Tak! Tak!

Všickni tři rytíři sklopili hlavy. Mlčeli hodnou chvíli. Pan Vít Pračka z hluboka přihnul si medoviny, setřel narudlý mok s kníru a opět hleděl kamsi pod stůl. Ano, tu rána, tu vřed a není arkana . . Král mrtev . . Jak být bez krále? Přijmout Zikmunda? Nelze. Nelze.

Kdo jej přijme, zapře Husa, Jeronýma.

Zapře obrodné snahy dobrých Čechů.

Kalich zapře.

Zikmund nepopustí, dokud neuhodí na sílu, na vojska. Ale kde ta vojska, když v tisíc hlavách tisíc smyslů, však počátků nikde? Jak zvednout odboj, když tu neochota, i tam neochota. Když mnozí a mnozí pouze naříkají . .

— A on se zapřisáhl, že ani jediného kališníka v Čechách trpět nebude. V Čechách, ani na Moravě — opakoval po hrubě dlouhé chvíli Vít Pračka z Náhody.

— Nebude trpět . . .

— Strpíme li jej my!

— Však mnozí přece říkají, že bylo by lépe vyjednávat. Snad by prý v něčem uhnul.

— Nám neuhne — řekl Tůma z Kolče.

— Pravda. Nám ne — přidal Močihub.

— A páni korouhevní . . Ti dbají o jiné věci. O svůj prospěch, o hodnosti, úřady. Ti budou mlčet.

— Leda že by pan Čeněk z Wartenberka — —

— Toho Zikmund svede. I toho . .

— Zle, zle v království, milí bratři!

— Zle, věru zle na světě.

— A Zikmundovi přece věřit nelze — zahučel starý rytíř, jakoby s lítostí. A napil se na to z hluboka.

— Pravda! Co jeho slovo! Co přísaha! Leč mnozí nevědí, kudy kam. Páni bojí se toho nového hnutí a raději by měli nad sebou Zikmunda, nežli koho jiného. I v Praze tu a tam najdeš člověka, jenž soudí, že lepší smír a věčný pokoj.

— A věčná potupa! Úplné pravdy zahynutí! Nelze tomu uvěřit, kdo jednou slavný slib zrušil! Uvěř lapkovi a on tě za hrdlo uchopí.

— Tak, tak. Žel, že náš rozum nebude o cestách národa rozhodovat, až Uher stane na hranicích. Bojím se, že veliké roztržení nadejde, spor mezi lidem a stavy. A lid bezprávný, jeho hlasu nikdo nedbá, ano, to zlé a třikrát zlé, braši. Co všechen rozum, co právo, co svědomí, když jen rozhoduje počet mečů, koní a praporů. Nás drobnou šlechtu páni více si necení, nežli sedláčka robotěze.

— Uvidíme, jak bude. A dojde li k zlému, nu, přisám, brachu, mlčeti nebudeme! — řekl pan Tůma z Kolče.

— Pohleď na mravence, obyvatele oněch kupek, po lese roztroušených: jsou malí, ale snad i medvěda, i lva by zhryzli, kdyby na jejich domov útok počal. A tak i my malí toho královského lva z Uher osypeme, každý z nás mečem umí zatočit a sedláci i měšťané rádi nám pomohou. Byl jsem na Křížkách a viděl jsem ducha poutníků — dodal pan Močihub z Veselé rázně, odhodlaně.

— Sedláci? Ti že by — —

— Ano! Věřmi! Ti nejmenší.

— Nevím, nevím, brachu. Co platen sedlák, když mečem neumí zacházet, kuší, ani sudlicí. Pěchoty jakéž takéž by z nich byly, ale co pěší lid proti silné, obrněné jízdě Zikmundově, proti celému německému světu, jímž hne proti nám? Rytíř jako rytíř, ale sedlák nic platen v boji s železnými pány. Mluvil sice nedávno Jan Žižka, víš li, Trocnovský, že přijdou časy, kdy pěchoty budou hrubě užitečnější nežli všechno proslavené koňstvo, ale já přece nedovedu pochopit, kterak by to bylo možno. Leč dočkejme času, přátelé.

— Hej, pane Pračko! Hej, rytíři! jsi tu? — ozval se nějaký hlas u vchodu, hned za huněnou koltrou.

— A co chceš, Mikši? — opáčil starý.

— Sbíráme se. Pojedem. Koně si odpočali a čas do Kolína, do ložnic. Spěchej! Nezamrzni tu!

— Nuže, ač nerad, musím s nimi. Snad se ještě někde sejdeme a bude li vojna, dej Bůh vedle sebe, nikoli proti sobě — řekl pan Vít Pračka a stisknuv pravice obou rytířů, potřepal

Oldrovi po sousedsku na rameno a odcházel do hrubé šenkovní jizby. Po chvíli zapráskaly biče a vozy s hudbou i křikem opět hnuly se dál.

Pan Tůma z Kolče, hlavu v žilnatých dlaních, seděl a mlčel drahnou chvíli.

— Nač myslíš, brachu? — zeptal se druhý, živější, hovornější, medovinou rozjařený.

— Na ty staré časy, jež mi onen Vít Pračka připomenul. Och, ano, tehda člověka svět více těšil. Avšak poslyš!

— Hej, co to? Svatba se vrací?

— To není cymbál s dudami a kobzou. To ocel, meče, to bitva nějaká. A hle, už uhodili ve zvon! Jistě!

— Bitva . . Kdo by se tu bil!

— Snad ti veselci něco spískali.

Pan Tůma pokrčil rameny.

— Pojďme pozřít, co to! — vykřikl mladý a uchopiv černý birýtek s pérem stříbřitě lesklým, vyběhl z komořice jako střela. Také staří rytíři, když hluk neustával, vstali, opásali se meči a vyšli před hostěnici. Ze všech domů už lidé vybíhali, poloobločení, vyjevení, zděšení. Z blízka doléhal šturm, promísený táhlým, jakoby žalostným duněním zvonů, hlaholem polnic a křikem českým i německým, avšak německý byl hlučnější a vůčihledě se blížil, prudký, děsivý, neumlkávající. Bylo slyšet úpění a několik okrvavělých lidí přeběhlo kolem.

— Co je to, co se děje? — ptal se pan Tůma z Kolče šenkýře, jenž také vyběhl před dům, prostovlasý, v lehké choděcí kajdě a sukni, s tesáčkem v ruce. Šenkýř Kokot hlavou pohodil, zahučel:

— Nevím, pane rytíři! Snad lapkové jacís!

— Nikoli, to kutnohorští Němci šturmují — křičel panic Oldra, jenž vracel se, uřícený, z ulice, kde křik a cinkot mečů i sudlic zněl nejpronikavěji. — Němci osypali město a pustili náhlý šturm, nežli strážní se vzchopili, už přebředli příkop a vtrhli do města. Havéři a jiný lid, Čechy tepou v dolní ulici.

— Vždyť ještě plný mír v zemi, čas pokojný, dobrý a naši sousedé s Kutnou Horou v míru žijí, v sousedském pokoji. Nebylo hrubě stížností. Nebylo. Proč by tedy . . To nějaký zmatek . . a hle! Nastojte! Hříz do nich, mor ať je žere do soudného

dne! Záře! Rudá záplava nad městem! Hej, lidé, oheň! Oheň! Boh-pomozi, červený kokot už kokrhá!

Šenkýř od Stříbrného kola počal rukama lomit: oheň byl v Kouřimi vždycky zlým hostem, dům na domě, střechy nejčastěji dřevěné, všude pavlače, všude dost hořlavých látek a zaduje li vítr, dům od domu chytne, celé město lehne popelem. Ovoce staleté práce bude v pekle! Ďas aby pral tu rotu paličskou . . Nějaký měšťan s krvavým šaršounem v ruce běžel kolem a volal:

— Nastojte! U klíčů hoří, u Anděla hoří, u Dvou mečů také hoří už a chytilo i u Malínského! Jdou havéři z Hory a naši Němci je vedou, Kirchrle, Tugut a Štohals. Ti jdou vpředu, zrádci nekolní, pikléři a za nimi z Hory Němců do set. Zpeřili se s našimi.

— Mor na zrádce!

— V seč, lidé, v seč!

Kutnohorští havíři skutečně vytrhli v pole, osypali město nic netušící; napadli je bez výstrahy a vedeni kouřimskými Němci, šturmem zmocnili se parkánu, prolomili branku a vtrhli do města jako bouře v les, klidně dřímající. V černých a rudých kápích, nočním přízrakům podobní, valili se hloub a hloub do ulic, zatlačujíce meči a kyji velkými hřeby pobitými strážné i měšťany, které útok z lože vyhnal. Aby viděli na krvavou práci, vmetli oheň v dům u Klíčů i v dům řezníka Malínského a červený kohout zakokrhal na střechách hrubě divoce, rudé plameny vyskakovaly k zamlženému nebi a z nich sypaly se žhavé snopy jisker; hlučení plamenů mísilo se v hlomoz bitvy. Polekaní měšťané odhazovali zbraň a prchali, kam kdo mohl. Jen několik odvážnějších znovu postavilo se Němcům, ale brzo jeden po druhém klesal a odpor byl nadobro zlomen. Vítězný křik, drsný a bezuzdný naplnil město. Havíři se sekerami v rukou vrhali se na domy, které jim domácí Němci označovali, dvéře rozbíjeli mohutnými údery a uvnitř jako zběsilí řádili, nikoho a ničeho nešetříce. A zář požáru osvětlovala strašné divadlo, jakého kouřímští dosud neuzřeli. Nářek naplnil město a mísil se v kruté jásání havířů. Vítězové řítili se do šenků, vynášeli sudy s vínem i medovinou, pili truňk z velkých konví

a opilí znovu napadali domy, dosud ušetřené. Kdo mohl, zadní brankou prchal za město, do chladné listopadové noci.

III. Mučedníci.

Pankrác Močihub z Veselé, když postřehl oč běží, tasil meč a bez rozmýšlení hnal se na Němce, rodové heslo po zvyku erbovních pánů a rytířů provolávaje. Tůma z Kolče mžik uvažoval, ale pak houkl na Oldru, aby se pěkně stranou držel a spěchal za Pankrácem. Oba rytíři sice mohli vyskočit na koně a uniknout z města bez boje, ale považovali by se za zneuctěna, kdyby jim někdo něco podobného navrhl. Rytíř od jakživa měl být obráncem slabších, pronásledovaných, mstít křivdy a zdaliž není největší křivda, napadnout prostřed obecného míru a bez výstrahy město, v noci je napadnout, jako to ledajací stupkové činí? Pankrác uhodil na Němce jako silný kňour, jenž smečkou obklopen, ještě si vybírá mezi útočníky. Zamával mečem nad hlavou a skolil hranatého člověka, jenž sekerou chtěl jej uhodit v čelo, mávl znovu a ufal rameno jinému, lehce, jakoby vrbový proutek ufal. Pan Tůma z Kolče brzo dostihl svaka a dlouhý meč v pravici, počal dotírat po jeho boku. Brzo ukázalo se, že tito dva stateční rytíři sami vydají za půl kopy měšťanů, neboť oba nad horníky i silou i cvikem vynikali a poráželi je téměř hravě, jako sekáč na poli obilí na zem klade, hrubě únavy při tom necítě. Sami dva zastavili nepřátelský proud a Němci nadarmo snažili se dolehnout jim na kobylku, nadarmo nejobratnější posílali vpřed; žádný meč nebyl s to odolat mečům obou rytířů, žádná odvaha nedovedla zdolat jejich statečnost. Nadarmo Němci posilovali se divokým křikem, nadarmo útočili v houfu; ulice nebyla hrubě široká a dva meče v silných pravicích dovedli zadržet nával. Občas vzadu ozvaly se výkřiky:

— Hus! Mor na Husa!

— Kacíř! Ať ho —

— Mor, mor na kacíře!

To zadní Němci přední pobízeli a Tůma z Kolče pochopil, co horníky, ode dávna kalichu nepřející, přivedlo do Kouřimi: počíná boj dvou světů, o němž jakoby v předtuše s Vítem

Oldra z Kolče také pomáhal v boji . . . (Str. 24.)

Pračkou před chvílí hovořil, Němci a nepřátelé kalicha útočí, první kruté utkání je tu a krev po krvi bude volat, násilí vzbudí násilí . . Pan Tůma z Kolče doslechl už o srážce u Živohoště i o tom, že horníci zajaté poutníky-Husity do šachet metali a veliká zarputilost naplnila jeho srdce. Jakže? Čech by se měl bez obrany na milost i nemilost vzdát každému cizozemci, každému pravdy tlačiteli? Ne, toho bohda nebude, aby Čech nechal po sobě šlapat, aniž meče pozvedl! Když boj, ať ocel rozhodne mezi dvěma stranami! Nečestno hynout bez obrany, jako skot na porážce hyne . . .

Pan Tůma počal měšťany, kteří za ním stáli s pikami a širočinami, pobízet, aby města nedali, že útok možno odbít, havíře vytlačit z ulic a ještě na pamětnou jim dát. Mnohé na duchu posílil odpor obou statečných rytířů, ten onen měšťan kopím či řemdihem počal dorážet na útočníky v hornických kápích i na lid v kapalínech, jenž s havíři přišel z Hory. A pan Tůma sekal mečem se zdvojenou prudkostí, dotíral zle na nepřítele, porážel jej a drtil mohutnými údery, zatlačoval horníky krok za krokem; nadarmo Němci křičeli, hrozili, klnuli; statečný rytíř šel vpřed jako bouře, posupný, s očima hněvem blýskajícíma. Vzpomenul Příbenic, onoho zápolení, v němž nemalou slávou pokryl se a jakoby omládl, jakoby se náhle obrem stal. Kdykoli zašvihl těžkým šaršounem, pukla německá lebka; nic platny kované, těžké kapalíny, šalíře s pláty, německé šišáky, nic platny štíty, ať pavezy, ať terče. Kolil vše a prchali před ním havéři, ječeli, řičeli hrůzou. A jako kterýsi z proslulých reků Homérových počal na Němce pokřikovat:

— Svoji kůži na trh nesete!

— Ne, ty nám dáš svoji — odpovídali někteří, ale z pozdaleka, netroufali si přistoupit na dosek širokého šaršounu.

— Po čem kopa hlav v Hoře?

— Jen přijď tam a doptáš se!

— Mnoho zelí se u vás urodilo, že hlavy do Kouřimi nosíte, ale bohda vrátíte se s malým ziskem! Čert vás —

— Tebe aby čerti hryzli!

Pan Tůma z Kolče vyrazil znovu, tlačil havéře úzkou uličkou dolů, k ohradě a prchali před ním Němci jako psíčkové před silným kňourem.

Leč pojednou zapotácel se, otočil na místě a padl na zem jako dub, sekerou podťatý. Jeden z Němců vnikl do domu, pod nímž bojováno a vychýliv se z okna, zvedl poleno, jež v jizbě nalezl a vší silou uhodil rytíře do hlavy. Pan z Kolče klesl, zachroptěl, ale ještě bránil se Pankrác Močihub z Veselé a na pomoc přiskočilo několik statečnějších měšťanů. Okamžik boj byl na vahách, leč najednou přihnalo se několik horských pancéřníků a měšťané počali ustupovat. Pan z Veselé, zasažen několika ranami, padl na dlažbu a horníci jako diví řítili se dál, děs a hrůzu před sebou šíříce.

Oldra z Kolče také pomáhal v boji, ozvala se v něm rytířská krev, zahlučela jako voda na splavu; kdes na ulici sebral odhozené kopí a stoje za otcem, občas vychýlil se a bodl některého z Němců, leč kopí bylo těžké a mladé ruce ledva mohly je ovládnout. Když otec padl a měšťané počali utíkat, strhli jej s sebou, ačkoliv se ještě vzpíral. Chtěl vytrvat, ale někdo jej uchopil za límec a vlekl pryč, na náměstí. Poznal, že to sluha Vaněk, starší o mnoho let a takřka panicův vychovatel. Octli se v chumlu, ze zadu horníci doráželi, v předu požár cestu tarasil, avšak přece podařilo se jim uniknout. Pojednou Oldra ucítil prudký úder a pozbyl vědomí.

Když se probudil, seznal, že leží na rynku, spoután provazy a kolem něho pěkná hromádka zajatců, hlídaných několika oděnci. Počal se vyptávat souseda a pověděli mu, že nepřítel zajal faráře Chedka s třemi plebány, protože se k Husovu učení přiklonili, purkmistra, konšely z rady, pak řezníka Vosáhlu, cínaře Jíru Vraného, kantora Bechyni a ještě asi tucet měšťanů kališníků. Horníci dosud řádili ve městě jako šelmy, ale mnozí už byli opilí a ten onen, svaliv se na studenou, vlhkou zem, počal chrápat.

Utekla dobrá hodina. Oldra z Kolče svíjel se na dlažbě, nerovné, drsné, pošplíchané krví i blátem; hlava bolela od rány, již mu kdosi ze zadu palcátem zasadil, ruce byly odřeny provazy, jež se hluboko do masa zařezávaly. Dlažba studila, ale tělesné protivenství byl by snadno přemohl, kdyby nebylo muk duševních. Kdyby se nemusel stále ptát: co se s otcem stalo? Viděl jej před sebou s mečem v ruce, pobíjejícího nepřítele jako hmyz. Tak, ano tak představoval si hrdinného Achilla z Leto-

pisu, tak a ne jinak; a najednou přiletělo ono břevno odkudsi s vrchu, zasvištělo a rytíř svalil se na dlažbu, krví zalit. Pak ještě mihl se mu před očima strýc Pankrác Močihub, ale více nevěděl, nepamatoval a marně hlavu zvedal, nikoho tu, kdo by mu mohl říci, jsou li zajati, nebo mrtvi. Ta nejistota hryzla, hryzly obavy. Oldra vrtěl sebou hrubě nepokojně a pancéřník, jenž stál nedaleko, mysle, že se chce vykroutit z provazů, nehorázně přetáhl jej ratištěm svojí dlouhé sudlice.

Čas míjel zvolna. Posléze přišel od radnice nějaký člověk, úžasně hubený, vpadlých lící, ponurý, zarostlý vousem už prošedivělým, jednooký, se šrámem, protínajícím seschlý obličej od pravého ucha až k nosu; s ním šel ramenatý muž v kapalínu a předním plechu, trudovitý, rudobradý; oba chvíli hleděli na zajatce. Hubený, Mikuláš Hnát z Pohledu, faktotum pana mincmistra Mikše Divůčka z Jemnišť, člověk tvrdý, bez srdce, bez citů, pokynul rukou a muž v kapalínu hned zavolal několik oděnců a počal zajaté sbírat. Ale v mžiku byli tu havíři, kteří postřehli, co se děje a počali zajaté rvát oděncům z rukou. Hádali se s hubeným, cosi křičeli na sebe po německu, Oldra ničemu nerozuměl, podle posunků soudil, že hubený chce, aby město opustili a havíři že odporují, nechtějí domů, dokud se nevybouří. Ale hubený strašlivě zaklnul a horníci uhnuli, obklopili zajatce, posbírali padlé i opilé a nastoupili pochod. Asi dvacet pochodní svítilo jim na cestu; nad Kouřimí dosud ještě třásla se krvavá záplava.

Oldra byl až na konci tlupy, ale prodíral se zajatci ku předu, napadlo mu, že by mohl přece někoho najít, kdo by mu pověděl o otci i o strýci. A najednou radostně vykřikl, poznal známou postavu. Hned za farářem Chodkem kráčel jeho strýc a trabant jej se strany podpíral. Rytíř krvácel z několika ran, seslábl, ale přece hnali jej dál. Oldra dotlačil se k panu Močihubovi:

— Strýče! Strýče —!

— A tebe také lapili? Nemohls někam upláchnout? — podivil se pan z Veselé. — Myslil jsem, že aspoň tys vzal nohy na ramena. Ej, pěkný osud nás to potkal. Ale mohl jsem si to myslit: Když pohřeb potká se v šenku se svatbou, nikdy nic dobrého z toho nekouká.

— A otec? — zeptal se panic, očima dychtivě ulpívaje na strýcových rtech. — Co otec? Kde je? Tu?

— Tůma? Hm, brachu milá, toho už neuvidíš!

— Mrtev? Pověz!

— Tak, tak! Nu, každý smrtelný . . .

— Bože můj milý! Zabili jej!

— Nadobro. Ležel jsem vedle něho, už nedýchal. Pak přišli, sebrali mne a tvého otce tam nechali, hučeli po německu, že má dost. Viděl jsem hlavu rozbitou a dvě rány v boku. A holomci jej zamordovali, to mrzí!

— Tedy mrtev! Bože! Včera teprve jsme pochovali matku a dnes . . však otce ani pohřbít zde nemůžeme, nelze, kdo ví, kam nás tihle vedou — zahořekoval panic, oči slzí plné, hlas ochraptělý, jakoby zlomený.

— Kam? Do Hory . .

— Proč nás zajali?

— Ptej se jich, hochu, odpoví ti pěstí do nosu.

— A co s námi lotříci učiní, nevíš? Snad přijmou výkupné a propustí nás na svobodu?

— Chlapče, kdyby nás byl zajal nějaký rytíř, af šelma jakákoliv, neměl bych strachu, neboť takový byl obyčej mezi vojsky i mezi rytířstvem, že zajatec vždycky penězi mohl se vyplatit, ale tito, brachu, po hrdle jdou, po krvi baží. Holomci. Mluv s nimi, dovedeš li . .

— Ty myslíš —

— Že nás prostě hodí do šachty, jako jiné.

— Ale proč? Vždyť jsme jim přece neublížili? Já alespoň o ničem nevím - - řekl Oldra. A zvědavě pohleděl na strýce, čekal, co řekne.

— Nevíš. Nevíš. Já také o příčině nevím. To jest: o vážné příčině. Ale oni nás mají za kacíře. Hle, ti před námi, farář Chodek a kaplani jistě budou upáleni, to Němci prve křičeli jako na lesy.

— Ale smí prostý měšťan erbovní rytíře napadat? Jakým právem že by je mohl soudit? Zabíjet?

— Jakým právem? Nyní, chlapče, takové časy nastávají, že se nikdo neptá po právu. Kdo silnější, af měšťan, af rytíř v světě proslavený, af robotěz od pluhu, má právo na své straně

a my jsme dnes, žel, byli slabšími. Kdo nás vykoupí, kdo nás vysvobodí, když král Václav mrtev a královnu Žofii nikdo neposlouchá? Žalujme Wartenberkovi a Mikeš Divůček na něj vztekle vyblekne, zuby vycení. No, uvidíš, vlastně neuvidíš, neboť myslím, že nám stejný osud chystají. A co pomůže člověku žaloba, když ležíš na dně šachty s rozbitými hnáty.

— Nevěřím ani . .

— Hloupý jsi, chlapče, hloupý! Ještě jsi dnes málo viděl? Kdypak stalo se v Čechách, že by jedno město přepadlo druhé? Ani za časů Koldy ze Žampachu, Pancéřem zvaného, ani za dob Suchého Čerta podobných věcí snad nebývalo. A hle, dnes jsi viděl, jak tamhle ti řádili! Meč, meč na ně, ale právo na ně slabé! Ej, ej, uvidíš, stáhnou s nás kůži jako s úhoře, bez ohledu na to, že já jsem pasovaný a ty pasovaného rytíře syn.

— Pěkně mne těšíš! — zabručel Oldra.

— Ani mi nenapadá, hochu, těšit tě, když to nic platno. Raději se na to nejhorší připrav! Škoda, že také ty zemřeš, škoda, že rod neslavně dohasne kdesi v šachtách, ale hubou vola nezabiješ.

— Tedy naděje není — —

— Není, ba není.

— Pražádné naděje . . .

— Leda že bys dovedl utéci . .

Oldra pohlédl na strýce:

— Utéci? A kterak?

— Nevím! Ach, kdybych věděl! Je mi líto, brachu, tvojí mladé hlavy. Co na nás starých záleží? Nic, af nás tedy smrt políbí —

— Nepovídej, strýče.

— Kdyby bylo lze nějak uklouznout. Ale dokola kolem havéři, Němci, knechti Horští a oči na štopkách, šelmy! Nelze uklouznout.

— Opravdu nelze —

— Ach, snad se ještě nahodí příležitost. Hochu, kdyby se nahodila, kdybys mohl nějak uklouznout, běž, na mne, starého, nedbej.

— Bez vás neuprchnu.

— Blázne. Hlupáku. Poroučím ti a staršího musíš uposlechnout. Neznáš li čtvrtého božího přikázání? Cti otce svého i matku svou. A když otce nemáš, ani mateře už, kdo je ti nejbližším? Já, tvůj strýc, rozumíš? A já ti poroučím: uteč, budeš-li moci uprchnout, naskytne-li se příležitost. Někam do polí, do brázdy lehnout, nebo ukrýt se někde v houští u cesty a pak do Prahy, rovnou do Prahy, tam nejsnáze bys nalezl ochrany, rady. Porozuměls?

— Ano. Slyšel jsem.

— A poslechneš?

Oldra mlčel, černil.

— Kdybys neposlechl, zle s tebou. Ostatně, mně snad Horští neublíží — počal hocha těšit, ačkoli sám nejmenší naděje neměl, že by ho Němci ušetřili.

— Myslíš tedy, strýče —

— Že se přece uleknou, když uzří rytířský pás, toť něco velkého, významného a kdyby pasovanému ublížili, popudili by proti sobě všechno rytířstvo.

— Sám tomu nevěříš, prve jsi jinak mluvil.

— Poslechneš, odmlouvat mi nebudeš! Ano?

Oldra netrpělivě pohnul rameny.

— A co ty blebceš! — obořil se na rytíře nějaký horník — co ty, vršKrte, husko nedověšená! Mlč, nebo ti jazyk týlcem vyrvu!

Pankrác Močihub úkosem pohleděl na karatele a poněkud se ošklíbl, ale v zápětí obdržel ránu v líc a hned druhou, jen se v očích zajiskřilo. Oldra mimoděčně ustoupil, nikoli ze strachu, nebál se o svoji kůži, ale i nebojázlivý v prvém okamžiku hlavou uhne, když mu náhle někdo před obličejem pěstí zamává — uhnul a již mezi něj a strýce navalilo se opilých horníků, kteří počali zajatce všelijak týrat, slovy i žílami. Dlouho bylo slyšet zběsilé výkřiky Horských, svištění žil a sténání týraných. Faráři Chodkovi oko vyšvihli, ale kněz mlčel, nenaříkal, zdravým okem hleděl k nebesům a potichu žalmy odříkával. Počali jej tahat za bradu, za vlas již hrubě řídnoucí, strkat sem a tam, do kaluží, do škarp, v studeném, vazkém blátě jej celého oválely a opět zbili žílami, avšak farář stále jakoby ničeho nepozoroval. I plebány mrskali, jednomu z kapla-

mu vyrazili zuby dřevěnou palicí a krev crčkem hrnula z rozbitých rtů, druhému, knězi Martinu, jenž na universí hodnosti bakalářské dosáhl, opilý horník vrazil smolnici ve tvář, hořící pochodní spálil knězův dlouhý vous, rty opálil, nos, oči i obočí, i vlas, už oděv počínal hořet, kůže na obličeji zrudla a pukala následkem žáru, avšak zuřivec pálil a pálil tak dlouho, dokud oslepl, zmučený kněz neklopýtl, nepadl na silnici a nestrhl s sebou druhého, k němuž byl, loket k loktu, řemenem přivázán. A havíř počal nyní toho druhého ukrutně mrskat, aby vstal, aby vedl oslepléhо, ale spoutanému těžko povstat, když soudruh jako špalek na zemi leží, namáhal se, aby ušel ranám, avšak nová a nová zátopa šlehů srážela jej do bláta. Hra zalíbila se i ostatním, přiskočili, počali šlehat muže, na zemi ležící a někteří smolnicemi je pálili v obličeji, na rukách, na stehnech, posléze šat hojně smolou pokapali, aby jasně hořel, zapálili jej a nechali ubožce u cesty. Oba svíjeli se krutou bolestí, z hrdel dral se nelidský řev a zněl za hordou dlouho a dlouho. Jíra Vraný ozval se, vzkřikl na havíře, ale i jej povalili na zem a počali pálit smolnicemi, ten tu, druhý jinde, každý kde mohl se dotřít. A kněz Chodek, nedbaje ran, které se na něho sypaly, hlasitě počal odříkávat modlitby umírajících, jež zpola zanikaly v bezuzdném řevu hordy.

Noc byla vlhká a studená.

Silnice jakoby vedla kamsi v nekonečnost . . .

IV. Ve staré šmelcovně.

Také Oldra z Kolče utržil si několik palčivých šlehů, ale štěstí pro něho, že největší zuřivci jej minuli, aniž hrubě si ho povšimli. Ztratil se v davu, který řekou valil se dál a dál, po černé, blátivé silnici, jež jakoby přissávala se na podešve škorní. Čoud pochodní dral se do nosu a rudé pablesky těkaly po tvářích lidí, příšerám podobných. Všechny tváře byly kruté a nenávistné, ze všech zřítelnic svítil ponurý fanatism lidí, odhodlaných vraždit jinověrce, kacíře, nepřátele ducha, jenž je posedl. Byly to oči lidí, kteří nikdy neuvažují o podstatě sporu, nebádají, nevyslechnou důvodů rozumových; oči lidí, kteří ne-

myslí a lidsky necítí, kteří jsou hnáni vpřed nepochopitelnou silou, na níž tříští se každý argument a ve chvílích fanatického vzplanutí mění se v hyeny, ve furie, vraždí, pálí, ničí vše, co stálo jim v cestě, před ničím neuhnou, běsní jako šílenci, na důsledky vůbec nemyslíce. Oči býků, červeným suknem rozdrážděných, posupné a temně jiskřivé. Rudé a černé kápě mihaly se kolem Oldry a zpod nich hleděly tváře skorem vlčí, ošklivé, děsící. Lidé cenili zuby, mávali biči, zbraněmí í smolnicemi, zmítali se jako v křeči a hlučeli, komusi hrozili, komusi divě nadávali.

Oldra se zachvěl, kdykoli jeho zraky potkaly se na mžik s očima jeho děsných souputníků a strážců.

Četl zkázu v těch očích.

Krutý ortel, z něhož není odvolání žádného.

Cítil chlad . . .

Jakoby smrt přešla kolem, neslyšitelná a neúprosná. Jakoby na něho pohlédla, zatřásla svojí kosou. Zamrazilo od hlavy k patě, nohy se chvěly a vypovídaly službu. Vrávoral jako nemocný. Děsil jej hluk, děsil jej žeh pochodní.

Oldra již dříve doslechl o bouřích proti Husitům, o krvavé bitce kdesi u Živohoště, o Kutnohorských, o panu mincmistru českého království Mikši Divůčkovi z Jemniště, jenž z oddaného stoupence Husova téměř obratem ruky stal se zapřisáhlým odpůrcem Husitů, lidu božího, svatou pravdu hledajícího. Slyšel, že mincmistr Divůček pány štve, aby chopili se mečů, kopí, aby vyplenili kacířskou čeládku, že srší hněvem, sršatec . . ale proč měl by kacířem být a špatným člověkem ten, kdo za Husem kráčí? Což učil mistr Jan špatnému životu, lid sváděl? Ne a ne, opak, pravý opak, Hus znovu a znovu dokazoval, že víra bez skutků není pravou vírou, že nelze Boha vyznávat ústy, jen ústy, ale že nutno vyznávat celým životem a život člověkův má ukazovat, je-li víra dobrou. Kdo milosrdné skutky ochotně koná, chudé podporuje, nikoli proto, aby jej druzí viděli a chválili, leč z čistého popudu srdce, kdo v bližním bratra vidí, kdo vdov a sirotků mocně neutlačuje, cizí neloupí, slabé oddaně brání, ponížené těší, kdo bližním se nevysmívá, když je hoře potkalo, neštěstí, zla jim nepřeje, kdo odpouští nepřátelům, ten pravý křesťan! A to vše chtěl Jan Hus, to hlásal

v kapli betlémské v Praze, to vypsal v Postille i v traktátech. A jeho život byl obrazem jeho víry, ani sršatý nepřítel Michal de Causis, ani Jan Železný, biskupec litomyšlský, ani Štěpán Páleč nic zlého povědět nedovedli, žil prostě, skromně, pokladů neshromažďoval, jež rez kazí a zloděj odnášívá, tučných beneficí nepobíral, chudé podporoval, nad jiné se nevynášel, po úřadech netoužil a vše, co hlásal, krví zpečetil tam v Konstancii, na břehu Rýna.

Umřít za svoji věc . .

Lze umřít v kolbě, v prudkém boji.

Ve vzrušení, kdy člověk ani nevidí, necítí smrt přicházet, kdy padá na zem, aniž vlastně ucítil smrtelného úderu. Ale vidět ji blížit se, bledou, strašlivou . .

Myslit na ni po měsíce . . a přece ji přijmout, přece neodvolat, protože pravdu nikdo poctivý zapřít nemá, svědomí nikdo laciným důvodem nemá ohlušit . . zemřít po mnohaměsíčním umírání v žaláři, v plísni Gottliebenské věže, v tom je pravé hrdinství! Nevtíravé. Tiché. Přesvědčující.

Oldrovi od mala všechno vznešené líbilo se. Vyrostl z kořene lidí statečných, kteří dovedli klobouk smeknout před statečností jiných. Hus dojal jej svou obětí, plakával, když o něm slyšel a mluvilo se o něm téměř den co den už dralině let všude, slýchal o pražském mistru v panské jizbě i v čeledníku, na poli i v kapli. A maní ptával se otce, proč ten Hus, když jej v Čechách tolik milovali, šel do Kostnice, mezi Němce, tvrdé církevníky . . Aby očistil národ z křivého nařčení — řekl mu otec a Oldra častokráte uvažoval o těch slovech. Aby očistil národ . . Pravda, vždyť národ . . národ nad rodinu, nad vlastní život! To také slyšel od lidí a chápal to víc krví rytířskou, nežli rozumem. Hus rostl v jeho dětských očích na zjev báječný, nadpozemský . . Nad všechny ony slavné hrdiny, o nichž v otcových knížkách čítal. Nevěděl, s kým by jej srovnal . . a hle, tito lidé kolem něho praví, že Hus kacíř, že zvrhlík, že království v zhoubu vehnal. Lhou, v hrdlo lhou, ale snad oni sami nevědí, co činí . .

Pojednou dav před ním opět se zavlnil jako žito, když se do něho vítr opře, smolnice počaly se zmítat nad chumlem hlav a křik rostl. Trvalo chvíli, nežli se dav opět hnul a náhle Oldra,

pokročiv, uzřel na zemi strýce Pankráce Močihuba z Veselé a řezníka Vosáhlu, oba už nehybné, v šatu rozedraném, s tělem krví zbroceným. Hrozný pohled uhodil Oldru v leb. Vykřikl, chtěl se vrhnout k strýci, ale kdosi jej uchopil za rameno a zpět strhl, drsný hlas zahřměl mu cosi do ucha a zároveň na líce dopadlo několik ostrých švihů. Poskočil bolestí, ohledl se, ošklivý horník držel jej silnou pěstí a rozpřahoval se k nové ráně. Oldra chtěl mu vysvětlit, že to strýc, matčin bratr, ale jen cosi nesrozumitelného vybleptl, neboť jiný Němec právě uštědřil mu nehorázný políček. Zatmělo se mu před očima a klusal dál, vlečen silným ramenem, ale nevěděl, kudy jde, na nic nemyslil, jakási mrákota obestřela jeho duši. Nevěděl ani, jak dlouho šel tak čistě mechanicky, s přivřenýma očima. Když opět začal myslit, postřehl, že svítá. Na východě, na šedé, neveselé desce listopadových oblak, zatančila světlejší skvrna, vykoukla, zmizela, opět vykoukla a pevně ulpěla na obzoru. Oldrovu duši naplnila děsná zoufalost, pocit nikdy nepoznaný, ale přece pozoroval stříbřité znaménko, jehož spodní okraj trochu zrůžověl. A přímo před ním, právě mezi oním narůžovělým obláčkem a zástupem, ukázalo se cosi velkého, tmavého, zasmušilého. Pohleděl bystřeji a zdálo se mu, že rozeznává brány, věže, arkýře. Snad už Kutná Hora. A tam šachty, tam smrt.

Zdali i jej hodí do šachty?

Jistě. Jistě. Už nikoho nemá, kdo by jej vysvobodil, vykoupil. Chytnou jej a svrhnou do věčné temnoty. Proto jej asi zajali.

Oldra myslil na kutnohorské šachty s hrubou obavou, s neutajovaným chvěním. To bylo něco nového a cosi, strach nahánějícího. Něco, co stejně odpuzovalo, jako hrob a hřbitov o půlnoční hodině. Neviděl dosud šachet, jen slýchal, že tam ukrutně temno, děsno a že tam horníci kališníky metají. Ačkoliv člověk jen jednou umírá, tento nový způsob smrti jej děsil více, nežli kterýkoliv jiný. Nepokojně hleděl na město, k němuž se zástup vůčihledě blížil. Zpomenul rady strýcovy.

Ach, kdyby mohl utéci!

Někam do polí.

Daleko od těch drsných, strašných lidí!

Avšak nelze utéci. Pole holá jsou a brzy by jej zpozorovali, neboť vůkolní stromy už listí nemají, i kdyby na strom vylezl, uviděli by jej. A kterak utéci, když jej Němec za obojek drží. Jako psíka si ho vede, jako dobytče na porážku a obojek je pevný, soukenný, ten, běda, nepřetrhne!

Marno myslit na spásu . .

Marno . . A přece . . Och, kdyby nedohlíželi . . och, kdyby mohl se nějak vyplížit z kruhu Němců . . upaloval by jako vítr, byť měl ruce spoutané . . Ale ten zlý, ošklivý horník ani na okamžik nepopustí!

Šli nyní po silnici, jež byla tvrdší, neboť sem vyváželi Horští nepotřebné perky, šlak neužitečný, jenž silnici tak vystužil, že bláto nadobro zmizelo. Víc a více blížili se k Hoře, už bylo lze rozeznat štíty, arkýře a krakorce jednotlivých domů, vysokou věž kostela svaté panny Barbory, dvě nižší jiných kostelů či kaplí, vížky i lomenice Vlašského dvora a poblíž vlašského ohromný palác, jejž si v těch časích minemistr Divůček počal budovat. Ač stavba nedokončena, Oldra s úžasem na ni hleděl, na červené, zubaté zdě, na ladné oblouky oken i na portál, ovroubený čtyřmi obrovskými Herkuly, vzpínajícími stříšku, prostřed níž stála nějaká bohyně z bílého kamene vytesaná.

Kdosi zadul v roh a zástup vzkřikl; hned ozvali se městští hlásní, na věžích vedle brány zahoukly rohy a zaskřípěl rumpál, těžký most, řetězem zdržovaný, počal sjíždět, brána se otevřela a houf lidí vyrazil z města. Zazněl divoký pokřik, jedni druhé vítali a všichni znovu obdivovali kořist, faráře Chodka, plebána, kouřimské konšely. Všichni znovu je bili, pěstmi jim hrozili, v tvář bekali, hlomozili, ocelí chřestili, naparovali se a zástup zatím pomalu vcházel branou do města, jež zarojilo se lidstvem. Jako když hlásný na hrubý buben uhodí, otvírala se okna, lidé vybíhali z domů, muži, ženy, děti, mnozí s pochodněmi, neboť v těsných ulicích ještě šero leželo a průvod, hluče jako velká voda, hnal se vpřed. Noví a noví lidé vybíhali z domů, prejzem pokrytých, skákali, jásali, vrhali se na průvod jako sršni na plástev medu, mnozí dotlačili se až k Chodkovi, bili jej, vousy a vlas rvali, hlučeli jako Filištínští kolem zajatého Samsona.

Kněz Chodek dosud pěl žalmy . .

Ve chvíli, kdy zástup prodíral se jakous úzkou uličkou, Němec, jenž dosud tiskl Oldru, popustil a panic, postřehnuv, že o něj méně dbají, trochu se opozdil a opět trochu. V uličce bylo hodně temno, neboť po obou stranách, na dosah rozpjatých ramen, trčely vysoké domy, podivně ozdobené.

Oldra z Kolče octnul se na samém kraji průvodu, v houfu cizích lidí, kteří, zdálo se, dosud nepovšímli si, že je spoután, že jedním z těch, kdož mají být hozeni do šachet. Loudal se mezi nimi, najednou uzřel pootevřené dvéře, kovanými ptáky ozdobené. Jako blesk hlavou proletěla myšlénka: vklouznout za dvéře . .

Šel právě vedle nich.

Rychle mrkl očima, na pravo, na levo.

Nikdo si ho nevšímá!

Krok . . ještě jeden . . a zatajil dech, úzkostlivě naslouchal. Stál v úplně temném vchodu, polo ukryt za dveřmi. Nic podezřelého neslyšel, nikdo si ho tedy nepovšiml. Ušel zástupu. Rychle vklouzl za dvéře a přikrčil se ke zdi. Dav hlučel stále, bouřil, šílel radostí, ale žádný z těch výkřiků už se ho netýkal. Okamžik myslil na kněze Chodka a na ty ostatní, zalitoval jich prudce, vzchopil se, jakoby chtěl za nimi vyrazit, ale přece zůstal zpět, pomyšlení na hloubku a tmu šachet bylo příliš děsivé.

Zachrání se . .

A jednou . . jednou, ano, jednou, třeba po letech, krvavě pomstí ty, kdož včera i dnes krvavě zahynuli . .

Oldra chápal, že dosud neušel nebezpečí; podařilo se mu vklouznout do cizího, nestřeženého domu, ale to není vše. Dosud má ruce spoutané a jakmile se rozbřeskne, najdou jej tu lidé, poznají, že jest jedním ze zajatců. A pak . . pak by přece šachtě neušel, jsou-li Němci.

Na štěstí Oldra mohl ruce k ústům pozvednout; zuby uchopil suk a počal jej hrýzt, rozdírat, potahovat. Pevně držel. Pot čelo zalíval, ruce se chvěly. Drahnou chvíli zápolil se sukem, hryzl jej jako veverka, najednou div nevykřikl, cítil, že povoluje. Okamžik, ještě okamžik a bude volný! Nikdy nezahryzl se do ničeho tak vášnivě, krutě. Křik havířů dosud bouřil nad městem, ale nedbal, neposlouchal, lícní svaly napjaté

až k prasknutí, pracoval na úzlu, až povolil úplně, až spadl. Rychle počal třít ruce, napolo zmrtvělé.

Kdesi v domě zaslechl hlasy.

Zvuk, jakoby tam kdosi holí cestu hledal.

Onen zvuk se blížil vůčihledě.

Oldra okamžik uvažoval, má-li zůstat za dveřmi, nebo vyběhnout na ulici. Za dveřmi lehce mohl být objeven, ptali by se ho, co tu hledá a kdyby mluvil německy . . slýchal, že v Hoře je mnoho Němců . . nedovedl by odpovědět, vždyť znal všeho všady pouze několik slov! A věčně v chodbě zůstat nemůže, ale snad už městské brány jsou otevřeny, snad už, dokud šero a dokud horníci na jiné myslí, uklouzl by z města. Počnou-li čítat zajatce, bude hůře, seznají, že jeden chybí. A pak by snad hledali po všech ulicích, po domech . .

Vyběhl na ulici.

Nikde živáčka. Všechno táhlo s havíři na druhý konec města, k šachtám, nebo kam. Bylo tu pusto jako po vymření, jen nějaký zbloudilý pes se schlíplým ohonem táhl se podél domů. Oldra chutě vykročil, šel rychle, avšak s hlavou vztýčenou. Leč najednou se zastavil. Ulici jiná křižovala, a nevěděl, kudy k bráně.

Nemohl se upamatovat, kudy přišel.

Ohlédl se na pravo, na levo.

Nikde znamení, které by cestu bezpečně ukázalo.

Oldra nazdařbůh dal se v pravo, přešel kolem dvou podivných domů s krakorci z červenavého kamene, se znaky nad portály gothického slohu, s apsidami pěkně řezanými a opět stanul na křižovatce. Jedna ulička vedla k nějakému chrámu, jenž v pozadí se vypínal a druhá svažovala se dolů, jakoby k struze, kolem níž průvod ubíral se. Oldra promnul oči, zavrtěl hlavou, uličky se mu nelíbily, nepoznával je, ale přece otočil se na levo, dolů a počal zvolna sestupovat. Pojednou ulička zahnula a uviděl nějakou čtyřhrannou věž s cimbuřím, se střílnami, uviděl bránu. Ale hned ucouvl, prostřed brány stála tlupa oděnců s pikami a kušemi, zazdálo se mu, že všichni na něho upjatě a nepřátelsky pohlížejí.

Možno-li projít?

Zastavil se za rohem, uvažoval.

Oni lidé u brány vypadali příliš strašlivě. Zazdálo se mu, že mezi nimi poznává dva, kteří v Kouřimi přeukrutně řádili. Což . . snad by jej poznali také . . Nelze vůbec projít kolem nich nepozorovaně a nelze jim vysvětlit, co tak časně z rána hledá za městem. Zablácený hoch, časně městem bloudící, je podezřelý. Jeho šat byl na mnoha místech roztržen, smolou potřísněn, birýt s pérem ztratil, když jej Němec pohlavkoval. To vše by na něho upozornilo strážné trabanty. A pak . .

Začalo pokrápět.

Oldra rozhodl se, že vyhledá jinou bránu.

Vracel se, najednou zaslechl rychlé kroky a dva hlasy. Nerozuměl, co volají, ulekl se, pomyslil, že ho strážní pronásledují. Ano, ano, postřehli jej asi, poznali . . a dopadnou-li ho, pardusu a šachtám neujde! Oldra, strachem poháněn, utíkal do města co nohy stačily. Běžel, nevěděl kudy a po hodné chvíli octl se na hrubém rynku, poblíž pranéře, kde, řetězem ukován, stál mistr Chodek, prostovlasý, zmučený, posmívaný zástupy. Kolem faráře stála hrstka všelijakých havéřských gryců, kteří knězi v líc bekali, v oči plili, shnilými vejci mučedníka obalovali. A zástup, vida to, jásal, hlučel, zmítal se krutou radostí.

Oldra mžikem obrátil.

Zde . . zde . . hrubě nebezpečno!

Prchal zpět a cestu si spletl opět. Padla na něho veliká únava, škorně tlačily, nohy pálily. Město oživovalo víc a více, lidé vycházeli z domů a udiveně, nepříliš laskavě hleděli na bezděčného poutníka. Obával se, že jej někdo osloví, pozná, k pranéři dovleče. Najednou octl se na okraji města, poblíž starých hradeb. Neviděl brány, ale uzřel dům s okny zamřížovanými, nehrubě velikými, temnými, s omítkou oprýskanou, dům, který vypadal jako opuštěný. Vedle domu vrata již velmi schátralá, stará a jedno prkno bylo vylomeno.

Oldra klesal únavou.

Napadlo mu vejít do dvora. Skrčil se a protáhl otvorem. Podřel si kabátec, ale nedbal, jen když byl na druhé straně a jak se zdálo, v bezpečí. Stanul na nevelikém prostranství, porostlém netřeskem, již vadnoucím. Byly tu hojné kaluže, místy dost hluboké, mezi nimi rum a šlaka nějakých hornin. Prostranství

Jako blesk proletěla hlavou myšlenka: vklouznouti za dveře... (Str. 32.)

činilo dojem místa dávno opuštěného. V levo týčila se budova, jejíhož účelu neznal, v pravo stála kolna, hrubě schátralá a v ní nějaké kameny, podobné velikým kadlubům. V pozadí nalezl veliké množství šlaky, perků různých, pak dva přístroje, obrovským stoupám podobné a jakási dlouhá, dřevěná koryta, už rozpadávající se.

Oldra udiveně hleděl na perky,*) na kadluby, jež snad ani kadluby nebyly, na stoupy, jež, možno, nebyly stoupami, na koryta a na několik pohozených železných paliček, rezí obalených. Nevěděl, že náhodou octnul se ve staré, opuštěné šmelcovně, v níž už dobrých čtyřicet let se nepracovalo, ale jedno chápal: že je tu zatím bezpečen, že jej tu ani nelepší slídník nenalezne. A po mnoha hodinách poprve oddychl si volně, z hluboka. Avšak po chvíli vzpomenul na otce, na strýce, zalezl kamsi do kouta a počal usedavě plakat. Bolest vyvřela prudce, nezadržitelně.

V. Přítel v nouzi.

Dostavily se následky nevyspání a dlouhého pochodu; Oldra z Kolče, skrčen v koutku staré kolny, ustával plakat; hlava byla těžká jako balvan, zvolna se na stranu nachylovala, klesala, až spočinula na trouchnivějícím prkně. Myšlénky přestaly kroužit, únava přemohla bol; Oldra usnul.

Spánek zázraky činí.

Zoufalci ráj ukazuje . .

Oldrovi se zazdálo, že je doma, na tvrzce, u otce, u máteře milované, že v štěstí, v pokoji žije a všechno kolem něho že šťastné jako v pohádce. Viděl starou lipovou alej, o níž nikdo nevěděl, kolik set let už tu stojí. Na počátku léta staré lípy rozkvetly, zavoněly a hned plno včel na nich. Jaké to bylo bzučení roztodivné! Jaký shon, pospěch od květu ke květu a trvalo to dobré dva, tři týdny, nežli zlatožluté květy dovoněly, opadaly. Tehda bývalo tak milo pod lipami. Časem slunce zapadalo za Maňovou, otec vracel se z pole, usedl na lávku pod lipou, matka vyšla, seděli spolu a hovořili o úrodě, jaká bude, jaký chléb. A někdy otec rozhovořil se o starých časích, o válečných výpravách, o světě tam za Maňovou, za borem, který obzor

*) Viz poznámky na konci.

hochův uzavíral. O vojnách s pány, s Rožmberky, Šternberky, Zajíci a kdo je všecky pamatuje, kterak dobrého krále zajali, jako lotra stupku věznili a jak rytířstvo vstalo, města vstala, ba i sedlák chápal se nějaké zbraně, když doslechl, že s českým králem ouve. Mocné zástupy valily se na Rožmberky a páni rádi krále pouštěli ze zajetí, na oko rádi, ale potají zuby skřípěli. A pak jej podruhé zajali ve dvoře u sv. Benedikta v Praze, uchopili jej spolu se Zikmundem, s bratrovým králem a zavlekli až do Rakous, do Vídně nebo kam a Zikmund, špatný bratr, špatně v Čechách hospodařil, až lidu úzko. Královo zboží pobral, zloupil statek podkomořího pana Hullera, židy obral, měšťany tiskl novými berněmi i půjčkami, kdo nedal poslední peníz, v lochu seděl a Kumáni zatím hospodařili v jeho domě. Roty z Uher zle bouřily v okolí Hory Kutné, Čáslavi, Kolína, Brodu. Až za Nymburk a za Poděbrady zajížděly, dorážely k Hradci, k Náchodu, k Litomyšli, pálily dědiny a loupily vše, co lze odnést, hospodařily tu jako v zemi nepřátelské, jako kdysi Braniboři Otty Dlouhého a pláč šel po celé zemi. Ale Zikmundovi nepřítel vyrostl v Ladislavu Neapolském i v nespokojených magnátech, Zikmund musel do Uher a král Václav zatím uprchl ze svého vězení v Rakousích. To byl tehda jásot v Čechách, když se Václav IV. vracel! To bylo v království radosti! Každý měl dost Zikmunda i dost pánů . . Otec vyprávěl a Oldra ulpíval na jeho rtech očima, byl by poslouchal dlouho do noci . . A ve snu i tvrzku viděl, nevelikou, půl zděnou, z půle dřevěnou, s podsebitím omalovaným červenou hlinkou a se štíty pěkně řezanými; nádvoří bylo neveliké, porostlé travou, zastíněné ohromnou hruší a pod hruší studna s okovem, neslýchaně hluboká. Tu prý zde vykopali už v dobách Slavníkovců. I máteř viděl, vysokou, hrubě pěknou, lící zdravě červených, očí milých, srdčitě upřimných. Ach, ano, v černé kuchyni se točí, na pekelci rovná mísy s buchtami a občas z okna vyhlédne, vrací li se muž. Viděl ji . . a pak sen se převalil, rodná tvrz náhle zmizela jako dým, octl se v cizím kraji, kdesi daleko a nějaké nebezpečí mu hrozilo, nevěděl jaké. Zachvěl se, zatrnul . . paní máteř opět objevila se vedle něho a křečovitě uchopila jej za ruce, držela, tiskla . . .

Najednou se probudil ze zna.

Opravdu . . Někdo jej za ruce drží . .

Otevřel oči do široka. Před ním stál nějaký odraný hoch v hrubé perkytli, ve spodcích prošoupaných, v škorních, z nichž každá jiné barvy a dle tvaru každá patřila jinému pánu. Hoch byl asi o rok starší, nežli Oldra, veliký, ramenatý a tváře drsné, osmahlé, černovlasý a jeho ruce byly tvrdé jako železné svěráky. Hoch zacloumal panicem a když uzřel, že oči otvírá, houkl:

— Hej, kdo jsi?

Oldra mlčel. Hoch opět houkl:

— A co tu hledáš?

— Pusť — zabručel Oldra.

— Napřed povíš!

— A nepovím! Pusť, nebo . .

— Co, ty hrozíš? Kdybych chtěl, jako zatoulaného vrabce bych tě zamáčkl, jako žížalu, jako cvrčka.

— Oho! Zkus to!

— Oho, nic oho! Máš li chuť.

— Pusť!

— A ne. Tisíc čertů!

Cizí hoch zaklnul, neboť Oldra jej kousl do ruky a bolelo to, proto po tisíci čertech volal, aby pomohli, ale když ani jeden hupkem nešel, hoch popadl Oldřicha, zpeřili se jako na kolbišti. Jeden druhého tiskl, hned ten, hned onen přešel k útoku, cloumali sebou až perkytle i krzno praštěly. Hoch byl starší, větší, daleko silnější, jeho ruce držely jako račí klepeta, ale také Oldra se nedal; opřel se o trám a zápolil, ze široka rozkročen, jak jej tomu naučil starý Mihula, šafář. Byl mrštnější, obratnější, leč brzo počal ochabovat a hoch mocným rozmachem ramen srazil jej na zem.

— Vidíš, už leží panáček!

— Pusť!

— Máš dost? Co? Nuže!

— Pusť mne!

— Pověz, máš li dost!

— Mám. Mám. Pokoj mezi námi.

— Toť podruhé nikoho nehryž, mohlo by se ti to nevyplatit — řekl hoch a pustil Oldru. Panici, vychovanému v tra-

dicích rytířských, bylo těžko přiznat se k porážce, ale nic jiného mu nezbývalo. Seděl na zemi a pohlížel na svého soupeře. Nevraživě a nedůvěřivě. Hoch zatím okukoval jej se všech stran a posléze řekl:

— Čí jsi?

— A ničí — neochotně odpověděl Oldra.

— Tys' cizí?

— Cizí. Ovšem —

— A z daleka?

— Z daleka, hrubě z daleka.

— A co tu honíš? Tu ve šmelcovně?

— Zatoulal jsem se trochu a nohy bolely. Tak . .

— A nikoho tu neznáš?

— Nikoho.

— Proč tedy nejdeš domů?

— Šel bych, ale nevím kudy.

— Zapoměls' cestu?

— Ano. Tak, jak děls'.

Cizí hoch s patrnou nedůvěrou pohleděl na Oldřicha. Najednou pěstí praštil se v čelo a zahoukl:

— Hejá, už vím!

— A co víš?

— Už vím, už vím! Nastojte, jaký div! Naši havéři hledá všude nějakého klučinu, přivedli jej z Kouřimi na provaze a on jim ve městě ukázal paty. Ano. Tys to! Na mou věru —

— A kdybych byl?

— Tedy přece jsem uhadl. Hejá, Sulík není hloupý! Tys' tedy jim zvil mák? — řekl a znovu počal si Oldru prohlížet.

— Ano. A co ty?

— Co já? — podivil se hoch.

— Zradíš mne, Sulíku?

— Hm, nevím. Počkej. Měl bych tě ovšem právu vydat, neboť jsi nepřítel a nepřítele u nás nikdo nešanuje, ale tisíc čertů do německých mošen, rád je nemám. A co ty? Jsi Čech, nebo Němec?

— Vždyť česky hovořím.

— Pravda. Němec se nenaučí, ani nechce se naučit, myslí, že je více, nežli my. Aby je hříz pálil! Když jsi Čech, nezradím

tě, neboť já také Čech a otec Čechem i děd, strýc Čech a Němci nám tu hrají ošklivou.

— Musíme Čech s Čechem držet.

— Mh. Tak. Tak. Ale pověz, kterak jsi utekl. Víš, to mne trochu zajímá, neboť horníci přeukrutně zuřili, když postřehli, že jeden ze zajatců chybí. Hledali po celém prostranství, i u bran.

— A co učinili s ostatními, Sulíku?

— Onoho faráře i konšely z města Kouřími u pranéře zmrskali a do lochu zavřeli zatím, ostatní však prostě hodili do šachty, do Gdule. To by i tebe potkalo, brachu. Jistě! Jistě!

Oldra zachrčel:

— Hu, hu . . bojím se šachet.

— Blázínku, nejsou tak strašné, jak vypadají. Čert prý také není tak černý, slyšel jsem, jak jej malují. Hm. Tma tam.. ale já v šachtách den co den meškám a dosud nic zlého mne nepotkalo, ačkoliv starší horníci praví, že se tam dole jen hemží pergajsty a drobnými skřety, permoníky. Je prý jich tam jako máku, avšak neviděl jsem dosud žádného. Leč když člověka dolů shodí, to jiná věc! To bych i já bál se na oumor.

— Ty pracuješ tedy v šachtách?

— Už na třetí rok! Táta leží, tam dole, v sloji havelské, sesypaly se mu zvětralé perky na nohy a obě rozmačkaly. Havíři vytáhli ho z pod kamení, mrzáka, neschopného k práci, žebráka a mně nezbývalo, nežli abych šel robit za otce. Víš, chudý člověk, tomu zadarmo nikdo nic nedá. Ano, musel jsem nastoupit šichtu, abychom hladem neumřeli. Byl jsem napřed vartou u litlochu, víš li, to je taková díra z útrob zemských, loch, co ním čerstvé povětří do šachty proudí, pak byl jsem štrychýřem na latrochu Gembě v Starých Kocouřích . . nediv se, toť jedna z našich největších šachet, byl jsem hašpléřem a nyní robím dál na Turkaňku, v nové sloji; nyní jsem se šlíglí chopil, pemzlice i fimolu a skálu rubám s ostatními, dobývám stříbrnou rudu, již trejbíři z dolu trejby vytahují spolu s hašpléři, aby ji dodali prejtýřům na place a puchéřům v puchérnách. Ano, brachu, dlouhé to putování, nežli z nevzhledného zrna, kamenem obaleného, je bílý zmrzlík. A jak se jmenuješ, hochu?

— Oldřich. Oldřich z Kolče.

— Ach, tys' tedy člověk dobrý? — s úžasem zvolal Sulík, na šlechtický původ Oldrův narážeje.

— Tak jest. Můj otec, ač nebohatý, byl pasovaným rytířem, ale Horníci jej v Kouřimi ubili. Aby je mor schvátil, aby na štutrobu hady polykali, aby v ně hříz a desetkrát hříz, v mošny vražedné.

— Tvoje štěstí, že jsem tě já nalezl a nikdo jiný, byl bys trestán bez ortelu, neboť myslím, že také hlásíš se k tomu novému učení, jež Horským tak proti mysli, jako výprask našemu mourovatému kocouru. Ale nyní se už ničeho neboj, sem nikdo cizí nepřijde, ve staré šmelcovně dávno už se nepracuje a dáš li pozor, nikdo tě zde nebude hledat.

— Ale tys' mne přece našel?

— Protože jsi, Oldro, chrápal jako sedm ježků ježatých. My hned vedle, za touto prkennou stěnou dvorek máme, chaloupku, v níž s otcem bydlím a já, když jsem se z ranní šichty vrátil, spěchal pro dřevo na pálení; náhodou zaslechl jsem nějaký divný zvuk za stěnou a zvědavost mi pokoje nedala, přelezl jsem kůlnici a tu jsem. Avšak dosud jsi mi, Oldro, nepověděl, kterak jsi horníkům uprchl. A počkej: máš hlad?

— Ano, Sulíku, neboť jsem od večera ničeho nejedl a celou noc jsem s havéři běžel jako pes.

— To ovšem bys' vlka snědl!

— Vlka! Ano! Ba ano . .

— Počkej zde, donesu ti kus chleba a rybu. Mh. I zima je ti jistě, leč pece tu není a kdyby byla, kouř by tě lidem prozradil. Ale mohu ti dát otep slámy, koňskou houni a starý klok po dědečkovi. Chceš?

— Zdali chci! Budu ti do smrti vděčen!

— Uvidíme. A nyní seď a čekej!

Sulík přehoupl kolnici jako veverka a bylo vidět, že onu cestu nejednou konal. Po chvíli zachrchlal a zároveň přehodil přes střechu nějaký balík. Pak bylo slyšet funění, jako když člověk něco velmi těžkého vleče a Sulík objevil se na střeše s ohromnou otepí slámy.

— Více jsem zatím nemohl doma sehnat — řekl — ale zde v balíků máš onen klok po dědečkovi, chléb, ovoce a rybu, sice obyčejnou, ale hlad mistr kuchař dobrý, pořekadlo dí.

— Děkuji! Děkuji ti!

— A tys' tedy rytířem, Oldro?

— Nejsem rytířem, ale budu jím, uvidíš, neboť také můj otec byl rytířem. Až budu velký, něco slavného vykonám, pak také dostane se mi rytířského pásu i zlatých ostruh.

— Takových, jaké nosí mincmistr Divůček? Heja, to se na tebe přijdu podívat. A hrad máš na skále, s věžicemi, s cimbuřím, s parkány, hrad, jako má král v Hoře?

— Nevím, jaký tu hrad král má, ale náš hrádek nebyl veliký. Jsou také rytíři, kteří vůbec hradů nemají.

— Nemluv! Jaký by to byl rytíř, nemít hradu! Kdo nemá, ať si někde postaví, kamení je všude dost a dost. A ty, až budeš velký, postavíš si pěkný hrad někde na skále. Rozuměls'?

— Mh. Snad i hrad postavím kdesi na kopci, ale nyní hlad mne ukrutně týrá — řekl Oldra.

— Tedy jez! Hle, zde i nůž máš. Hejá. A měl jsi zlatý řetěz někdy na hrdle? Nuže? Aha?

— Neměl jsem.

— A proč neměls', Oldro? Každý pořádný rytíř má prý mít zlatý řetěz s velikým penízem. Pan Divůček z Jemnišť má také řetěz, tlustý jako můj palec, ba snad i tlustší. Nuže.

— Ale, vždyť já teprve budu rytířem.

— Mh. Tak tedy. Rozumím. Nejsi, budeš. Ale poslyš, pak tě žádný přeprat nesmí! To jisto!

— Však mne také žádný nepřemůže!

— Ale já tě přepral.

— To bylo dnes, ale jindy —

— Já tě vždycky přeperu, uvidíš — s velikým důrazem řekl Sulík a uhodil se v prsa.

— Avšak já se s tebou prát nebudu, neboť jsi mi dobrodiní prokázal. Přátely nebijeme.

— Nepral by jsi se ani, kdybych tě smrtelně urazil?

— Musel bych, ale teprve tehda, až bych byl pasovaným rytířem. Avšak rytíři neperou se, oni v kolbu jezdí, dřevcem

a burdířem neb mečem se potýkají a na jejich zápas vévodové i krásné paní hledí.

— A viděls' už takový boj?

— Žel, Sulíku, neviděl jsem dosud žádného, jen jsem četl o turnajích, avšak bohda jednou také proslavím se jako pan Plchta z Žirotína, kterého žádný cizozemec přemoci nedovedl.

— Heja, až budeš jednou s někým v šrancích zápolit, vzkaž mi, na to se přijdu podívat, kdybys kraj světa byl. Mh, ano. A kdybys přemohl našeho Divůčka, věru, to bych rád viděl!

— Pana mincmistra?

— Nikdo ho tu rád nemá, Čechům je odporný a Němcům už také. Divůčka zdolej a budeme dobrými kamarády!

VI. Na Turkaňku.

Kdesi klaply dvéře a ozval se z poza střech pronikavý hvizd... To strýc Mikšík jde k obědu, a můj oběd ještě u šlaka, zapomenul jsem, že mám polévku vařit . . . zabručel Sulík a mrzutě vyhoupl se na střechu kolny. Zmizel . . Oldra rozbalil uzlík a s chutí počal jíst, ryba, nějaká bělice, byla studená, klejovitá a málo slaná, avšak to Oldrovi nevadilo, jedl s chutí, jakoby měl před sebou ouhoře, nebo tučného candáta. Chléb, hrubě černý a zatvrdlý, hodil se k hubené rybce, leč panic za všecko byl vděčen a pojedl s chutí, které by mu byl každý dvořan záviděl.

Když se nasytil, Oldra počal okukovat nový domov. Prve jen letmo všiml si všeho, co bylo kolem, ale nyní měl dost pokdy na prohlídku. Chodil od okna k oknu a nahlížel dovnitř. Okna byla neveliká, zaklenutá, mříže z mohutných, rezatých želez; nebylo v nich ani skla, všude hrubě vzácného, ani blány, olejem napuštěné a vítr jimi volně táhl. Za to v každém plachty šedivých až temných pavučin kývaly se jako prápory nad vojskem a pavučiny visely také ve všech rozích jizeb.

Sulík nazval budovu šmelcovnou, leč Oldra nerozuměl havířským výrazům, jen to pochopil, že nyní tu bezpečno, že nikdo tu nepracuje u pecí, jež okny viděl a na velikých, kovových stolech, rezí povlečených. Bylo tu pusto a smutno jako po

vyhoření. Oldřich asi hodinu obcházel budovu a prohlížel znaky, ornamenty v kámen vtesané; marně snažil se rozluštit obšírný latinský nápis, neboť z Ciceronova a Pliniova jazyka jen něco málo dosud pochytil, otec říkal, že mnohý kněz latinsky nezná a přece je živ, tedy i rytíř může se obejít bez onoho jazyka, v zemi tak oblíbeného. Čech česky doma, to pravé, to základ.

Po chvíli ukázalo se na nebi zubaté listopadové slunce a téměř současně nad střechou objevila se rousnatá hlava Sulíka kovkopa. Zahýkal jako osel, zasmál se a sklouzl dolů, sedl na bobek.

— Už jsem oběd uvařil — řekl — a slyšel jsem, že horníci po tobě neustále pídí se, nemohou pochopit, kam jsi jim ušel, myslí, žes' byl se zlým duchem ve spolku. A počkej, kříž bys' mohl udělat, abych viděl, že v tom není cosi čertovského. Umíš li kříž udělat? Ne li? . . Sulík hleděl podezíravě.

— To by bylo, abych neuměl! — řekl Oldra a pokřižoval se třemi prsty. Sulík bystře na něho pohlížel:

— Nyní už ti věřím i to ostatní, o hradu a o kolbách, ale prve jsem dvakrát nevěřil. Strýc Mikšík mnoho mi vyprávěl o rytířských zvycích, zná je, neboť zbrojnošem býval a pavezu i helm za panem ze Šelmberka nosil. Nu, kdo ví, nebudu li jednou já tvým zbrojnošem, nadání k tomu věru mám, neboť pračky a souboje hrubě mne baví. Strýc Mikšík vyprávěl také o havéřích, jak tě hledali po všech sparách.

— A už nehledají?

— Mh, to si nemysli, oni budou kolik týdnů strahovat u všech bran i branek a na cestách. Z města neujdeš.

— A já bych přece rád —

— Kam?

— Domů . . Domů . . Kam jinam!

— A otce ti kovkopi zabili?

— Zabili, avšak pomstím jej, pomstím i strýce Pankráce, i ty ostatní. Ale nyní bych rád ušel z města.

— Nelze!

— Myslíš, Sulíku? Otec říkal, že slovo „nelze" člověk nemá ani vyslovit. Lze prý všecko, jen když síla je i odvaha.

— Mh. Snad. Ale kterak uniknout? V branách stráže . . kdyby tě horníci poznali, do šachty tě hodí, na to můžeš jed vzít.

— A hradby —

— Hradby jsou vysoké, pod nimi příkop hrubě hluboký, široký, vodou naplněný. Kdybys', Oldro, spustil se dolů po provaze, spadneš do příkopu, z něhož vůbec nevybředneš. Tady slůvko „nelze" trčí na místě jako dub. Nic platno, musíš pár týdnů počkat, až na tebe zapomenou. Ano. I kdybys příkop nějak překonal, přece tě chytnou, neboť venku neustále hlídky jezdí. Pták neuletí, ryba neuplove.

— Ale zde hladem zemru.

— Nu, kus chleba ti vždycky schovám.

— A zima počíná. Zmrznu.

— Toť pravda. Ale myslíš, že lépe rozhněvaným kovkopům vletět do drápů? Vzal bych tě k nám, ale to nejde, co by řekl otec a co strýc? I kdyby toho nebylo, přece leckdo cizí k nám přijde a viděl by tě. Nuže, o jiné skrýši také nevím. Všecko z deště pod okap! Tak. Ano . .

Oldra sklopil hlavu, sevřel ji dlaněmi, zamyslil se. Dlouho a namáhavě uvažoval o čemsi, posléze řekl:

— Jsou všichni horníci Němci?

— Nikoli. Hle, i já jsem kovkopem a podřitek nosím kožený, avšak přece Němcem nejsem a bohda nebudu. Je tu na Horách dost Čechů, leč přece Němcům jen za podnož slouží. My Češi horší práci a horší lůn, ba ano, ten lůn krev nám pije, avšak mlčet musíme.

— Víš, co právě mi napadlo, Sulíku? Snad bych se mohl za horníka přestrojit. V kápi branou bych snad prošel jako jiný a pak už . . ano, pak už bych se, myslím, neztratil. Kdyby kápě byla —

— Což o to! Starou perkytli mám na půdě, perkytli s kápí červeně pruhovanou . . ale tam ti vartýři za městem by tě zastavili a nepustili dále, nikoho nepouštějí od šachet bez cejchu, neboť žijeme s celým okolím v nepřátelství a oni se zrady bojí. Tu kruh stráží ve dne v noci a kruh nikdo nepřejde ani sem, ani tam. Nelze, brachu, ani v přestrojení uniknout nelze, zvláště když člověk cejchu nemá. Aspoň nyní nelze. Však po čase

uvidíme. Já bych ti rád pomohl z kaše, neboť se mi hrubě líbíš, ale počkat nutno na příležitost. Kdo se neukvapuje, nic neztratí, říkává můj strýc Mikšík Rameno.

— Tedy stráže na všech stranách?

— Ano. Němci jsou chytří. Ani myš drobná jim neukrouzne — zabručel Sulík a rukou mávl.

— Že jsou chytří, vidím, ale snad my na ně časem přece vyzrajeme. Bohda že ano, a pak . .

— Ale počkat nutno.

Oldra opět se zamyslil, namáhavě dlaní hlavu mnul. Dlouho šourem hleděl na střechy, ozářené bílými paprsky listopadového slunce. Po chvíli řekl tiše, uvážlivě nedětsky:

— Snad máš pravdu, Sulíku. Nutno počkat a dovedu počkat, ačkoli mi tu blaze jako nahému v trní.

— Ej, buď rád, že se ti aspoň trochu povedlo, žes' bláznivým horníkům, ušel. Faráři Chodkovi a těm ostatním je v lochu hůře, ba ano, tíž jim, tíž. Hynou tam jako krysy v pasti a trapné smrti neujdou, to je jisté. Dnes ráno přivlekli jiní horníci nějakého zemana Husitu od Malína, toho čtyřmi koňmi na place roztrhali.

— Erbovního člověka?— žasl Oldra.

— Ej, což se ptají po erbu!

— A nezastane se mučených pan mincmistr Divůček? Býval přece jedním z nejhorlivějších stoupenců Husových a Jeronymových, slyšel jsem. A nyní že by plášť proměnil, že by tak zesršatěl proti všemu, co Husovo? Skorem k neuvěření! Možno li vůbec tak zatvrdnout?

— Nevím, jakým člověkem byl dřív pan mincmistr, ale že je dnes nejhorším nepřítelem té nové víry, to jsem už poznal. Sám horníkům lidi posílal v řetězích, aby je do šachet metali, ba i své poddané prý jim prodal. Divůček je tvrdý jako železo. A ta nová víra . . co je to? Ptal jsem se už nejednoho člověka, leč nikdo mi zjevně říci nemohl. Všelicos lidé pletou, jedni zlé, druzí dobré a já bych přece rád věděl, kdo ten Hus a kdo Husité. Víš, překvapilo mne, že všichni tak oddaně muka snášejí. I ten starý zeman od Malína . .

Oldra usedl na kámen, zamyslil se, pak počal vypravovat, co o mistru Janu Husovi kdy zvěděl. Jak Hus, rodák z jižních

Čech, ze sousedství pyšných, bohatých Rožmberků, přišel do Prahy, jak stal se bakalářem české universí a později i mistrem a rektorem, zpovědníkem královny Žofie a kazatelem v betlemské kapli, od těch čas hrubě proslulé; jak s arcibiskupem a mistry některými zpeřil se o nějakého kněze Viklifa, Engliše učeného a jak rozešel se s dávným přítelem Štěpánem Pálčem, který, jakmile dosáhl kanovnické hodnosti, proti Husovi počal brojit, přítel falešný a člověk zmatá. Hus toho Engliše Viklifa hájil velmi srdnatě a s ním Jeroným z Prahy, také mistr učený a výmluvný. Jak zpeřil se s Němci, když Čechům práv na universitě dobýval, jak s papežem, když prodavače odpustků veřejně pranéřoval, že Kristovo učení ruší. Tehda onen papež vojnu vyhlásil králi Neapolskému a kněží s odpustky chodili po kostelích jako na tržišti, aby papež na tu vojnu peníze nalezl, však Hus kázal, že taková vojna není pravá, ani odpustky pravé nejsou, bez lítosti, bez pokání hříchy nepomíjí, kdyby si člověk plnou mošnu těch odpustků koupil. A bylo zle, neboť mistr Jan pravdu nejen papeži říkal, ale i ostatním kněžkům, napomínal je, aby obžerství zanechali, mamonu neshromažďovali, aby svým životem ukazovali, že pochopili Kristovo učení. Prahou hýbal jako dosud nikdo, ale kněží uvalili na Prahu interdikt, zákaz přisluhování svátostmi a Hus, aby Praha netrpěla zlobou vojny, ušel ven a tam kázal na Kozím i na zboží pana Lefla z Lažan. A pak jel tam do daleké Konstancie, kde právě koncil církevních otců zasedal, jel s glejtem císaře Zikmunda, uherského krále, s mocným listem, jímž bezpečnost jmění i života mu slíbena, ale nevrátil se už do Čech, pleva slovo Uhrovo. Tam v Konstancii byl jako haeresiarcha souzen kněžími, tam zbožného ducha na hranici vypustil, mučedník svého přesvědčení. Jeho popel do Rýna řeky hodili, aby do moře utekl, aby do Čech nedostal se, avšak Husův duch zůstal a kdo poctivý, za ním jde, protivenství světa nedbaje. Co Hus kázal? Aby se lidé milovali, aby křivdy odpouštěli a to sám Kristus hlásal. Že víra bez skutků nic platna a tomu už sv. Pavel učil. Že jedna slza za vlastní hříchy uroněná víc v nebi platí, nežli poklad, kněžím odevzdaný. A to z Písma vysvítá. V Konstancii bylo mnoho učených doktorů, sám Gerson z Paříže, kardinál Ailly, Zaborella a jiní, ale přece mistra z kacíř-

ství neusvědčili, jen křičeli na něho, ale nedokazovali. A proto Čechové se bouří, že bez řádného soudu v Husovi byli potupeni, v Husovi a Jeronýmovi, který také jako mučedník v Konstancii zahynul. Proto Čechové nechtějí uznat krále věrolomce . . .

Oldra pověděl co věděl, sám všemu dobře nerozuměl, ale s velkým nadšením hovořil o mistru, jehož si otec nad všechny vážil, i matka nebožka, i strýc Pankrác. Rozhovořil se a Sulík poslouchal, hlavou kýval, občas zeptal se na to, nebo na ono a Oldra opět a opět vysvětloval.

Podvečer hoši se rozloučili.

Oldra pojedl darovaného chleba a ustlal si v kolnici; zahalen ve starý klok, jakýsi plášť z pevného sukna a přikryt koňskou houní, snažil se usnout na slámě, jež chrastěla a šustěla při sebe menším pohybu. Snažil se usnout, leč dlouho nemohl. Nedaly myšlénky, veliká úzkost ulehla na jeho prsa. Dokud byl den, hrubě ji necítil, ale nyní tížila, dusila, mučila. Oldra vzpomínal na matku zesnulou, na otce, na strýce a vzpomínky hrdlo svíraly strašnou, kovovou pěstí. Říkal si, že tato muka nesnese, že jsou horší oněch, které horníci mohou vymyslit.

A s duševní útrapou až příliš krutou pro hocha, ruku v ruce šla tělesná: počal povívat ostrý severák, zaúpěl, zahlomozil a Oldra i pod houní a pod klokem jektal zuby. Ponurý vítr hvizdal mu téměř po celou noc nad hlavou. Po dvoře, zdálo se, nějací stínové chodí, naříkají . . .

Takových nocí bylo několik. Po ránu vždycky Sulík přišel, přinesl chléb a nějaký zákusek, pohovořil. Oldra stěžoval si na útrapy nocí a oba hoši radili se, kterak vyzrát na listopadovou nepohodu, avšak dlouho žádnému nic kalého nenapadlo. Sulík také přinášel novinky z města a byly všechny stejné. Den co den horníci kališníky honili a do šachet metali zajaté, někdy jen pár lidí, někdy kořist bohatá, na kopy, sedláci z vůkolních vsí, řemeslníci, kněží, ba i lid urozený, erbovní. Mincmistr Divůček sám v čele svých železných jezdců podnikal hony na lidi a zajaté prodával Horským, aby se s nimi pobavili. Mnozí kovkopové robit přestali, jen po krajině slídí, kde kdo podezřelý z herese, každého lapnou a do šachty hodí. Oldra dovídal se, že fanatism roste vůčihledě, bezuzdný jako letní

bouře a neukojitelný jako sama smrt. Ale dověděl se také, že na něho už horníci pozapomenuli a to jej potěšilo v trápení.

Dny byly stále zimavější.

Jednou Sulík objevil se v staré šmelcovně s havířskou perkytlí, špinavou, odranou, posázenou hrubými latami, každá jinačí barvy. Přinesl i starý kožený podřitek, hace z domácího sukna a škorně obrovské, zvané koráby, hodil to vše na zem a řekl:

— Už jsem vymyslil, kterak odtud.

— Nuže, pověz!

— Nic platno, musíš obléci perkytli s kápí, není hrubě sličná, ale to nevadí; musíš se stát horníkem a po čase, až si na tebe zvyknou, snad tě na nějakou výpravu pozvou a pak, až budete daleko od Hory, můžeš se opozdit a zmizet jim v polích. Jinak nelze odtud, mnoho jsem přemýšlel a přece nic jiného mi nenapadlo. Nelze uprchnout ihned, ale půjde to, až si na tebe zvyknou. Zkus to s perkytlí, však jsi mi sám říkal, že jeden český král v rybářském šatě prchal z vězení.

— To byl král Václav, jenž nedávno zemřel.

— Nu, dobře. Kdyby byl vězněn v Hoře, byl by třeba i v pruhované kápi utíkal. Bodejť ne!

Oldra oblekl havířský šat. Perkytle byla příliš volná, dlouhá, kápě až na oči spadala, avšak čipera Sulík tento šat stále jen vychvaloval tak honosně, že Oldra z Kolče neubránil se hlasitému smíchu . . Ej, vypadám jako nějaký gryc mumrejný, ošklivec a kdyby mne naší uzřeli, pomyslili by si, že masopust v listopadu slavím . . Ale hned zvážněl . . Nyní mne z horníků nikdo nepozná, příliš velký rozdíl mezi panicem z Kouřími a člověkem v staré perkytli, ano, hrubě veliký rozdíl . . pomyslil si a chutě poskočil, div z prostorných škorní neuběhl. Bylo mu už přeukrutně smutno ve staré šmelcovně, v pusté kolně, rád byl by uviděl kousek světa, lidi, ruch života, avšak dosud bál se hlavu z vrat vystrčit. Nyní jej Sulík pobídl:

— Pojď, Oldro, půjdeme k šachtám na Turkaňk, to nikomu nápadno nebude, jelikož mne tam všichni znají. Pracuji nyní v nové šachtě, v Pátku, ale opravdu nevím, jak dlouho tam pobudu, neboť v Pátku rudné žíly čím dále slabší. Někde stříbro jakoby přímo ze skály teklo, někde jsou couky hrubě veliké,

mocné, ale tam v Pátku všechno horší. I voda nám více škodí, nežli jinde, i skála tvrdší, téměř nerozborná slitina, i švub tam horší, dusivější. Když štolu prý načali, bylo dost rudy, ale pojednou začalo jí ubývat a staří kovkopi říkají, že jáma byla někým prokleta a že sám zlý duch tam nástrahy lidem klade, proto ji pátkem zovou, že také onen den je nešťastný.

— A je hluboká?

— Och, brachu, sám věru ani nevím, jak hluboká je. Strašně. Však zítra uvidíš, poznáš ji.

— Pojďme tedy. Už bych rád byl venku.

— Nikdo nás nezastaví, ale kdyby se tě náhodou přece někdo ptal, kdo jsi a odkud, dělej pohloupléhlo, jen ukaž na mne a já už mu povím, žes' hoch ze vsi, z příbuzenstva a že v šachtě Pátku se mnou pracuješ, alespoň v tom posledním punktu lhát nebudu, neboť zítra nastoupíš svou prvou šichtu v kavně páteckě. To už jsem vyjednal s perkamtem a hle, cejch hornický tu máš, hleď, ať jej neztratíš! Stále jej musíš nosit, když časy nepokojné, zlé.

Oldra kývl hlavou, schoval cejch kovový a oba hoši protáhli se dírou ve vratech, rozběhli se za město. Nikdo se za nimi neohlédl a Oldra přestal se bát. Po chvíli stanuli na Turkaňku a panic hleděl jako na nový svět. Co tu lidu všelijakého! Kolem budov, prostorných ale nenápadných, valili se dlouhým proudem havéři v špinavých perkytlích a s podřitky, vyčouhlí pacholci od ražumpu, hašpléři ve vysokých škorních juchtových, trejbíři, šmelíři, mezi nimi i nějaký perkamt, neboť právě končila jedna šichta a nový lid práci nastupoval, jakmile anklopéři v kavnách dali znamení. Byli tu lidé staří, šediví, bezzubí dědečkové i hoši, o nic starší Oldry z Kolče, pestrá směsice tváří. Horníci rovnali pokřivené údy a mocně oddychovali, jakmile se octnuli na zdravém povětří. Opodál prejtýři šlakou rudu rozbíjeli, pacholci rozbitou na vozíky opět kladli a do puchýren odváželi.

Po chvilce Sulík nachýlil se k Oldrovi:

— Německy snad umíš? — řekl.

— Nikoli. A proč?

— Hm. Protože perkamti česky mluvit nechtějí, kážou nám, abychom se jejich řeči naučili.

— Opravdu?

— Tak, tak! Z pýchy. Že prý jejich řeč je vyšší, německy prý i andělé v nebi hovoří a svatí nijak jinak, také jen švábsky. Chlubí se Němečkové, naparují a co člověk svede. Ty tedy vůbec neumíš, panici?

— Nu, sem tam nějaké slovíčko —

— Tedy přece —

— Otec říkal, že toho nepotřebuji, v Čechách že Čech i s jednou řečí daleko dojde, především ať je poctivý a svému dílu rozumí, řemeslník řemeslu a rytíř meči, vojnám . . ale strýc Pankrác býval v Němcích a na Znojemsku čas ležel se Suchým Čertem, se Sokolem z Lamberka, slyšel lis' o nich —

— Nikdy . .

— Byli to znamenití rytířové a rakouské Němce tepali. Strýc Močihub z Veselé tedy naučil mne několika slovům, větám a také plebán.

— Nu, ostatek pochopíš. A doučíš se mezi námi za pár týdnů. Budeš mluvit, soudím, dokonale.

— Dole se pouze německy hovoří?

— Jak kdy. Je li perkamt na blízku, nebo sršatí Němečkové havéři, všichni nutí se mluvit po švábsku, ale jsou li naši lidé v kupě, mezi sebou, jisti, že na blízku není zrádce, mluví jinak a třeba i nepěkně o Němcích. Ano, i mezi horníky a drobným lidem jsou někteří, jimž Němec, Šváb, trnem v oku, ale málo jich a proto nic jiného nezbývá, nežli s proudem plout, kam voda, tam i člun. Hejá! Naučili by nás páni Švábové!

— Myslíš?

— Neznáš je dosud, ale poznáš je, Oldro.

— I, vždyť jsem je už poznal v Kouřimi!

— Trochu. Ale zde je poznáš lépe.

— Nu, milovat je nebudu. Mor na ně za to, co spáchali v českém kraji. Takové, jací jsou, nikdo milovat nebude.

— A nenapraví se. Já je znám tak trochu, panici! Avšak hleď, jaký tu ruch úžasný! Říkám, že jen jedna Hora je na světě . . .

— Hádat se nemohu, nevím.

— Ať mne vzteklý pes kousne, pakli je na světě ještě jedno takové město. Je li takový chrám, jako svaté panny

Barbory a je li někde Turkaňk s tolika sruby, kavnami! Co lidi už přešlo —

Nějaký hoch přitočil se a počal hovořit se Sulíkem. Oldra naslouchal, ale nerozuměl dosud Horské němčině, drsným, hrdelným tónům. Obrátil se tedy a chvíli na město pohlížel, na hory, lesy. A opět na to, co před ním . . .

Nevídaný ruch Oldru omámil. Zůstal stát s pootevřenými ústy a hleděl na proudy lidí, valících se od šachet, i na dělníky, kolem puchýřen. Bylo slyšet hluk stoup a šlak, rozbíjejících narubanou stříbrnou rudu, zvuk kladiv a paliček, pokračujících v hrubém díle stoup, ohlas rozkazu, smích lidí, bezstarostně potykajících se s životem. Sulík přiblížil se k tomu ohromnému mraveništi a Oldra opatrně šel za ním. Horníci tu, v plném slunci a při díle, vypadali velice dobromyslně a panic dvakrát ptal se Sulíka, jsou li to oni, kteří Kouřím přepadli a Husity do šachet metají. V jeho obrazotvornosti žila rota červených ďáblu a nyní viděl pouhý lid, jehož veselí jej překvapovalo.

VII. Mikšík Rameno.

Pohroužili se v rej, avšak Oldra zvyknout nemohl úžasnému hemžení. Tu by jej byl málem porazil vůz, hrnoucí s rudou dolů k tavírnám, tu octl se mezi lidmi, vlekoucími obrovské lano a utržil pár ostrých štuleů, dvakráte div že nesletěl do nádrží s vodou, potřebnou ku vypírání rudy. Sulík brzo postřehl, že jeho soudruhovi v proudu neblaze a pomyslil si, že všeho moc najednou škodí. Zabručel:

— Nuže, co říkáš Turkaňku?

— Úžasné! — vydychl Oldra.

— Nám už všední divadlo, ale tys' myslím, nikdy nic podobného neviděl, Oldro? U vás nic takového.

— Pravda. Pravda.

— Avšak přece bys' raději domů šel?

— Hned, hned, kdyby lze bylo.

— Zatím půjdeme k nám, budeš spávat nyní u nás a chutné polévky ti navařím, otec už ví o tobě i strýc Mikšík a svolili, abych tě přivedl. Budeš aspoň spát pod střechou zase.

— Och, Sulíku . .

— Děkovat netřeba, až jednou budeš rytířem, půjdu s tebou jako tvůj zbrojnoš, velice se mi takové povolání líbí. Strýc Mikšík býval zbrojnošem a zázračné věci vypráví o vojnách, o soubojích, o dalekých končinách. A já bych tak rád byl zbrojnošem, jen kdybych nalezl rytíře, který by mne vzal ssebou do světa.

— Já tě vezmu a budem konat věci znamenité.

— Budeme lvy přemáhat jako Brunevík?

— Ano, také lvy.

— A saně devítihlavé?

— I ty, pakli ještě nejsou vyhubeny.

— Toho se také obávám, neboť jak strýc Mikšík říká, rytíři od jakživa nic jiného nedělali, jen draky, šarkany hubili a kde by se těch potvor nabralo. Nic li na nás nezbude, kterak se proslavíme, ty i já?

Oldra neodpověděl, neboť právě do něho vrazil nějaký trejbíř tak mocně, že hned octl se v louži, na štěstí nehluboké. Sulík pomohl mu na nohy a oba upalovali domů, jakoby jim za patama hořelo.

Chatrč, v níž Sulík bydlil, jistě pamatovala časy, kdy v Hoře poprve zazvonila havéřská pemrlice na couku rudném. Byla nevelká, rozbitá, ale v hlavní jizbě přece bylo možno bydlit, bylo tam sucho a teplo, neboť zdi byly hrubě tlusté a Sulík mechem i blátem ucpal všechny otvory. Napracoval se jako kat, ale za to obydlí bylo nyní příjemné . . Sulíkův otec seděl na posteli, churavé nohy houní obaleny a když uviděl Oldru, usmál se na něho a podal mu ruku, již panic vděčně stiskl. Nebylo to malou věcí, skrývat v Hoře „kacíře" Husitu, každému, kdo Husity ujal se, běželo o hrdlo, avšak Sulíkův otec byl Čechem starého rázu a odsuzoval pronásledování kališníků. Když mu Sulík pověděl o svém „chovanci" v kůlně, dlouho rozvažoval co učinit, obával se trochu prozrazení a pomsty horníků, avšak posléze hlavou kývl, aby tedy Sulík Oldru přivedl.

Panic usedl na veliký pařez, jenž křeslo i stůl nahražoval a rozhlížel se po jizbě. Byla hrubě veliká, ale nízká, a skorem prázdná, neboť veškerý nábytek sestával ze dvou lůžek u stěny

a z dvou pařezů, z lávky u krbu a z truhlice červotočí prožrané. V jednom koutě jizby stál ohromný, černý krb, starodávný, pořízený z nestejnoměrných cihel i kachlí rukou nehrubě umělou. Vedle krbu, na němž dvě velká polena doutnala, na háčcích, do stropu zapuštěných, visela nějaká široká, dřevěná palanda, jejíž účel Oldrovi byl tajemný. V jizbě panovalo šero, neboť okna malá, s blánami olejem napuštěnými, pokrytými vrstvou prachu, málo světla propouštěla. Sulík hned rozhrabal oheň na krbu a přiložil trochu suchého klestí. Oldra najedl se ohřívané polévky a zahřál se, bylo mu příjemno, neboť již dlouho nic teplého v ústech neměl.

Po chvíli vešel Sulíkův strýc Mikeš Rameno, kdysi zbrojnoš pana Šelmberka a nyní šlychýř na Horách Kutných. Byl to obstarožný muž, vysoký, úžasně hubený, trochu přihrblý, strašidlo do máku, ale očí veselých, příjemných a rtů, jež svědčily o velké výmluvnosti. Mikšík pohleděl na hosta a podávaje mu dlouhou, žilnatou pravici, řekl:

— Tys' tedy ten panic, jenž horníkům utekl?

— Ano — řekl Oldra, jenž nemálo podivil se, když uzřel bývalého zbrojnoše. — Utekl jsem havéřům.

— Hněvali se, ale už pozapomenuli a nyní, zdá se, nebezpečí nehrozí. A tys' rytířského rodu?

— Ano, můj otec Tůma Kolečský z Kolče byl pasovaným rytířem, avšak horníci jej ubili v Kouřími.

— Probůh! Tůmu z Kolče jsem znal, byl to znamenitý rytíř a vyznamenal se v bojích s Rožmberky, s panstvem, jež krále Václava zajalo. Mužsky si tenkráte počínal, ale pak někam zapadl a nikdo o něm více neslyšel. Tys' tedy jeho synem? Vida, vida! A hle, jak ty časy utíkají! Také já mohl už mít takového syna, ale volil jsem raději putovat do světa se Šelmberkem . . také byl to znamenitý rytíř, ačkoliv Němec . . aspoň myslím, že Němec, neboť česky mluvil pouze tehda, když někomu nadával. A nadávat uměl! Pane na nebi! Jakživ jsem neslyšel tak šťavnatých nadávek!

Mikšík usedl na lavici a chutě dal se do chlebné polévky. Oldra hleděl na něho po očku a už se ho přestal bát. Mikšík několika slovy a pohledy upoutal jej k sobě, připomenul mu teplo domova.

Sulík zamrkal na Oldru a pošeptal mu:

— Kterak se ti líbí?

— A co, Sulíku?

— Strýc Mikšík.

— Hm . . já . . ani nevím.

— Potkat jej venku, člověk by se ho polekal, bidlo je a kostnaté, ale při tom chlap dobrotisko, uvidíš a vypravovat umí.

— Rád poslechnu.

— Požádej ho, je rád, požádají li ho, aby něco pověděl. Nikdy nenechal se dvakrát prosit a i já rád poslechnu, ačkoli mnohé jeho příběhy už znám zpaměti. Ach ano, historie jsou to roztodivné, užasneš.

— Hned mu řeknu —

— Nikoli hned, počkej, až se nají. Hladový člověk špatný řečník. A napracoval se, nazmrzal, ať si tedy oddychne.

— Pravda. Pravda. Nic nám neuteče.

— Všimni si jeho meče a pavezy.

— Kde? Nic nikde —

— Tamhle na stěně, za krbem. Vidíš?

— Ano. Už vidím —

— Na mou věru, takovým šaršounem nedovedl bys', Oldro, zamávat, ani za kopu českých grošíků! Opravdu nedovedl bys' —

— Oho! Zkusme to!

— Až strýc odejde z jizby, zkusíme to, neboť strýc nerad vidí, saháli někdo po jeho zamilovaném šaršounu, který prý s ním půli světa proputoval a klepl by nás jistě vyžlí přes prsty, ale až odejde —

— Dobrá . . .

Mikšík Rameno zvedl náhle oči od svojí černé polévky, s účastí pohleděl na Oldru a zabručel:

— Tedy synek Tůmy z Kolče! Jedls' už?

— Ano, již.

Tebe nenecháme zahynout. Nesmí tě pohltit Osel nebo Staří Kocourové. Syna Tůmy z Kolče . . to by tak hrálo!

Zabručel, sklopil hlavu k míse, opět chopil se lžíce.

Bývalý zbrojnoš byl z těch dobrodružných povah, které se vynořily spolu s potulným rytířstvem, s troubadoury a hrdiny,

jejichž kosti neznámo kde prachnivějí. Od mladých let lákaly jej prostor, dálka, širošírý svět, utekl z domu a potuloval se v různých službách, pod Janem Zhořeleckým bojoval proti českým pánům, s Prokopem táhl na Jošta markraběte, posléze vstoupil do služeb onoho dobrodružného Šelmberka, jenž ve Flandrech, v nesčíslných soubojích a kolbách veliké slávy nabyl a proputoval s ním půl známého světa, kdyby byl uměl psát, mohl sepsat knihu, která by v mnohém nezadala oné proslavené historii Benátčana Marka Pola. Leč Mikšík psat neuměl a dobrodružná krev po čase vyvřela, když bylo více ran a šrámů, nežli chleba. Zestárl a vrátil se domů, s lehkým měšcem a těžkou hlavou. Zapadl k bratrovi do Kutné Hory a už u něho zůstal, napřed jako pancéřník mincmistrovského úřadu, ale když propukly ony protičeské bouře, Mikšík nechtěl Horským Němcům pomáhat v ubíjení Čechů a raději pancíř odložil, chopil se havířské pemrlice. Avšak dole v šachtě švub jej dusil, musel na povrch a nyní šlychýřem na Turkaňku, roztlučenou rudu v proutěné košíky sypal a v louži ji propíral, aby hlína odpadla. A nové povolání také se mu dost líbilo, ačkoli časem na staré zapomenout nemohl. Bylo tu sice více chleba a méně ran, nežli ve službách Šelmberkových, ale přece nikdo by jej dvakrát nemusel přemlouvat, aby praštil vyžlí a znovu odběhl někam do světa.

Mikšík najedl se, odložil dřevěnou lžíci a spokojeně oddechoval. Šulík po chvíli počal jej prosit, aby pověděl nějakou historku z oněch časů, třeba jak putoval s poselstvím k tureckému žoldánovi. A Mikšík, promnuv dlouhý, osivělý knír, chutě spustil.

– Když jsme přijeli z brabanské země, kde pan Šelmberk hrubě se proslavil soubojem s jedním nepřemožitelným flanderským rytířem a s dvěma Geldričany, jeli jsme do Uher, k Vyšehradu, kde právě meškal císař Zikmund. A ten Vyšehrad, zámek velmi veliký a převelice krásný, jakého snad jinde na světě není. Leží nad Dunajem, kus od Budína, prostřed velkolepých lesů a král Zikmund rád si tam pohověl po vladařských starostech. Otvíral jsem oči, když jsme přijížděli k onomu Vyšehradu a toužil jsem pohovět si, popít dobrého uherského, pravilo se, že žádný národ na světě nemá tak ohnivého vína.

ačkoli také burgundské a cyperské a pak ono, které Vlaši lachrimace Christi zovou, jsem už pil. Tu, u králova stolu, jistě bude znamenitý, skvělý truňk a na nás ubohé služebníky jistě také nějaká nádoba zbude. Ale nebylo mi souzeno léčit staré rány královým tokajským, pan ze Šelmberku hned obrdžel novou missi. Vypukly tehda nějaké třenice mezi uherským králem a tureckým žoldánem, vnukem onoho, který Srby porazil a Bulharsko opanoval. Žoldán vojnou hrozil, ale Zikmund nezapomenul dosud na Nikopol, kde byl od Turků a Srbů ukrutně poražen a bál se nové vojny, proto chtěl spor mírně srovnat, avšak nikomu z Uhrů, z magnátů nechtělo se jet s poselstvem, neboť došly zprávy, že musulmanský žoldán s křesťanskými vyslanci jako s psy jedná, tupí je a kope, zachce li se mu a to se pyšným uherské země magnátům nelíbilo. Zikmund viděl, že nikdo nemá odvahy s listy k Žoldánovi jet, pouze nějaký Smerczény, zeman docela nepatrný přihlásil se, že by jel. Ale bylo nutno poslat někoho vznešenějšího, slavného pána a v tom jsme přijeli na Vyšehrad. Zikmund se hrubě zaradoval, neboť mnoho slyšel o odvaze pana ze Šelmberka; hned začal, zdali by do Hadrianopole, k žoldánovi jel. A můj pán takový byl kavalír: hned hlavou kývl a že třeba zítra pojede a třeba až na konec světa. Ej, rychlý to byl pán a k všemu odhodlaný.

— A jeli jste k žoldánovi?

— Když pán slíbil, jeli jsme. Císař hned podal mu listy s velikými pečetěmi a pověděl, co má mluvit, až listy bude Turkovi pohanovi odevzdávat. Jel s námi onen Smerczény, smělý uherský zeman a Polák Dudkievicz, jenž chtěl se v Hadrianopoli po bratru poptat, který před časem upadl do tureckého zajetí. Císař dal nám člověka, jenž turecky uměl a dvanáct Kumánů z vlastní stráže, aby nás cestou nic zlého nepotkalo. A sotva koně si odechli, jeli jsme jako ďáblí kamsi k poledni, podél obrovského Dunaje.

Přes Dunaj král Václav nedávno zesnulý jednou prchal ze zajetí z Rakous — prohodil Oldra.

Ale tu v Uhrách Dunaj veliký jako jezero a ryby jsou v něm jako u nás telata. Sumci, děl pan ze Šelmberka, když jednu takovou bestii rybáři před nás položili a měla hlavu jako

sud a vousy na loket, ej, nechtěl bych se s takovou mrchou potýkat. Jiným Uhři fogoše říkají a ty nejsou špatné, ačkoliv také bahnem páchnou. Labuťe jsme viděli na Dunaji, volavky i plameňáky a to jsou ptáci přerozkošní, půl bílí, půl růžoví, na vysokých nohách a dlouhého krku, čápům hrubě podobní, ale daleko pěknější i ti v nízkých vodách břehou a ryby lapají křivými zobáky s podivuhodnou obratností. Povídal ten Maďar Smerczény, jenž nebyl hloupým člověkem, že jazyky plameňáků ve starém Římě považovány za největší pochoutku a jen velcí boháči mohli prý si jich dopřát.

— A jsou chutné ony jazyky?

— Já nevím, neboť my plameňáka neulovili, spěchali jsme stále dolů, k Drávě, ale mnoho jsme cestou od komárů zkoušeli. Byla právě jejich doba a mnoho jich bylo, všude pravá záplava, u nás v Čechách potuchy nemáme, jak zle je v oněch končinách, když komáři se rozmnoží a lidi počnou mračnem obletovat. Poznali jsme také škorpiony a hady všelijaké, ale to všechno nic proti oněm komárům, kteří lidem krev pijí a tak člověka pobodají, že je nestvůrně opuchlý, rudý a spíše nějaké bestii podoben, nežli člověku. Nás krutě mučili, dokud jsme nedostihli rácké země; tam již břehy vyšší, mezi Drávou a Sávou bylo již lépe a putovali jsme veseleji vpřed. Leč Rácové cesty špatné mají a ještě horší Srbové. Překročili jsme Sávu řeku po loďkách, prošli jsme srbskou zemí na východ a vešli do bulharské, avšak tam nenadále byla ukončena pout naše.

— A tureckého žoldána jsi viděl?

— Kdežpak bych viděl onoho strašného žoldána, o němž pravili, že k obědu krev z křesťanských lebek místo vína pije, kdežpak bych jej uviděl, když všecko skončilo jinak, nežli jsme očekávali. Až dosud putovali jsme dost bezpečně, avšak jakmile vešli jsme do strmých bulharských hor, roznesla se po kraji zpráva, že vezeme ohromné dary žoldánovi a přepadla nás tlupa loupežníků aspoň o stu hlavách. Ať visnu v té hodině, nebylo li jich tolik! Poklady chtěli, osypali nás a my napjali kuše, tasili ocel. Pan ze Šelmberka vhodně rozestavil Kumány a čekali jsme na místě nehrubě zištném. Došlo k bitvě a bránili jsme se jako lvi, rubali jsme zbojníky, stupky nekolné, leč bylo jich mnoho a nás hrubě málo na takovou moc. Dvě hodiny jsme

zápolili v jakémsi prusmyku mezi vděma nebetyčnými horami, posléze nás utiskli, zdolali a obrali do hola, i kabátce a pancíře s nás stáhli, čapky i kapalíny pobrali, dundové hanební. Aby je mor! Z devatenácti osob jen čtyři zůstaly na živu, pan ze Šelmberka a já, onen Polák Dudkievicz a jeden Kumán, všichni raněni, ale dál k žoldánovi jsme nemohli, neboť i dary byly pryč i císařovy listy v pekle a k tomu lapkové zabili nám onoho člověka, jenž turecky uměl. Nezbývalo nežli vrátit se domů, vrátit rychle, aby nás nějaký baša nevzal do zajetí. Prchali jsme k Dunaji, pěšky, skoro nazí a po Dunaji s rybáři v loďkách k jakémus velikému, nepokojnému zálivu, k moři, než staří národové, nevím proč, zvali mořem Hostinným. Nás ale přijalo velmi nehostinně a hned na počátku uvítalo nás pořádnou bouří a pak nás přepadli Kozáci. Napřed vichřice nás protřásla až v těle všechny kosti chrupali a galeta lítala s vlny na vlnu až závrat, mořská voda nás v podpalubí zalévala, nestačili jsme ji pumpami čerpat. A pak nás protřásli zadněperští atamani. Musím říci, že jsme prchali bez peněz i zbraní, téměř nazí a jen milosrdenstvím hnuti, přijali nás rybáři na galetu, s úmyslem, že nás někde ve Valašsku na břeh vysadí, leč Kozáci nám i rybářům upletli jiný osud. Přiletěli na svých rychlých čajkách a galetu zajali, odvlekli nás všechny k ústí starého Borysthénu, k řece, jež skorem jako Dunaj, ale tam jejich nejvyšší ataman přesvědčil se, že nejsme Turci, že náhodou sešel se s křesťanskou šlechtou a propustil nás i bohatě nás obdaroval. Jeli jsme tedy koňmo po Dněpru vzhůru —

— A kde jste vzali koně?

Ten kozácký ataman přátelsky jednal, dal nám svoje, neboť tam koní dost a dost, ve stádech je chovají co u nás ovce a jeli jsme vzhůru do Polska a odtud teprve domů. Byli jsme téměř rok na cestách, utržili jsme dost šrámů a žoldána jsme přece neviděli.

— Ale moře!

— A kozáky!

— Na moře nerad vzpomínám, neboť týden ruce bolely od čerpání vody, ruce i páteř a proto nic hrubě krásného jsem na moři neviděl. Je to čertovská voda a vícekráte mne na ni nikdo nedostane. Za to kozáci se mi líbili. Pěkný lid, vousatý,

rovný, trochu divoký, hodně bojovný. Koně malé mají, huňaté, leč běhouni jsou to znamenití. A v Polsku viděli jsme nejednoho proslulého rytíře, avšak jejich hrady našim se nevyrovnají. I jejich zem studenější a méně úrodná.

Mikšík Rameno umlkl a že zatím v hrdle vyschlo, jakoby dosud jezdil někde okolo Dunaje, mrkl na Sulíka a hoch s korbílkem zaskočil do nejbližší piterny pro nějaký ten doušek chmelného. Oldra zatím s úžasem hleděl na bývalého zbrojnoše. Tak daleko byl ve světě! Tolik cizích zemí viděl! Cizí národy, jejich obyčeje, vojska, hrady. Oldra nevím co dal by za to, kdyby také mohl podniknout podobnou pout širošírým světem a v duchu sliboval si, že až dospěje v rytíře, vsedne na koně a pojede někam za devatery hory.

VIII. Pan mince pregéř.

Oldra z Kolče už přes týden pracoval na Pátku; sám starý Mikšík učil jej zápolit vyžlí, širokou dřevěnou lopatou, v ohni opalovanou, kterou nakládala se rozmělněná ruda do šlychýřských košíků. Prvního dne Oldra tak se unavil, že sotva domu dolezl, druhého dne opuchly ruce i krk a panic myslil, že zahyne v díle, avšak po několika dnech ruce uvykly na toporo lopaty a práce nezdála se mu více tak odpornou a namáhavou. Pracoval spolu s dvěma jinými hochy, Němci, s nimiž kale nemohl se domluvit a to bylo dobré, neboť jinak snad by se podřekl, prozradil. Mikšík Rameno bděl nad ním pokud mohl a v přestávkách vysvětloval mu postup kutacích prací. Oldra všemu se divil, nejvíce ale tomu, že tu vše po německu jmenují, ale Mikšík pověděl, že první horníci do Čech z Němec přišli a Němec že vždy po německu hučí, ať je kdekoliv, tvrdý to lid a neústupný. A Mikšík začal o Němcích, že jich plno v Čechách, všude, kde chléb bílý, kde něco možno brát, Němec sedí a ruku natahuje. V úřadech, ve školách, v klášteřích, v kupectvu, na hradech, všude Němci a jako doma si počínají, Čech jim pouze za gryce, za maškaru, pro smích. A nebývalo to, Čech v Čechách býval pánem i na Moravě, ve Slezku, ale ty časy pominuly už za Přemyslovců; králové hladové Němce volali do

Čech a Němci, jak se opeřili, počali Čechy orat, jako s dobytkem s nimi jednali. I tu na Horách, prostřed české země, kdo z německé matky se nenarodil, nic neplatí. A žel, třikrát žel, stále dost lidí takových, kteří mezi Němce plichtí se a jejich řeč louskají, jejich zvyky chválí, aby větší vážnosti došli: vlastní řeč i národ hrubě tupí, ale vážnosti ani u Němců ani u Čechů nenabudou. Dost takových přeběhlíků i na Horách — vykládal Mikšík Rameno.

Sulík, jenž pracoval v jámě jen šest hodin denně, často zastavil se na prostranství, kde šlychýři pracovali pod haldami rudy i rozhovořil se o životě v dolech, osvětlených jen blikavými kahanci horníků a jejich pomáhačů. Podvečer, když práce končila, hoši běhali po městě, okukovali domy bohatých nákladníků, nebo stáli před rozlehlými tavírnami, kde v rudé záři plamenů vysoko šlehajících pracovali prubéři a roštýři se svými pacholky, jimž šlapání ohromných měchů bylo svěřeno, ramíři a širokoplecí šmelcíři, kteří prudkým žárem rudy tavili ve zvláštních pecích, prenéři, kteří roztavené stříbro čistili v druhém ohni a kysíři s barchaníky, kteří v železných kadlubech stříbrné cány lili. Tu hlučela veliká, těžká kladiva, tam syčely plameny a z oken vystupoval žár téměř nesnesitelný.

Život v Hoře poskytoval Oldrovi mnoho nového, překvapujícího, každý den přinesl nový poznatek, vzbudil nějaký zájem, ale po čase mladý panic opět prudce zatoužil po domově, po vsi. Uhodily kruté lednové mrazy, tříkrálové, tak tuhé, že kolem Hory zvěř pomrzla a na prostranství pod haldami nyní nebylo lze vydržet ani když člověk bez oddechu pracoval. Oldra začal pomýšlet na útěk, ale Mikeš Rameno jej zrazoval:

— Nelze utéci. Nyní nelze, neboť horníci nepřestali střežit silnice. Jsou jako sršáni sršatí a běda tomu, koho lapnou.

— Mne nelapnou.

— To si myslíš. Kam jim, bracháčku, utečeš v takových závějích? Nikam. Dostihnou tě a hned podezření pojmou. Buď rád, že tu nikdo nic netuší a po tvojí minulosti se neptá.

— A mně tu přece smutno.

— Vím, ale čekej a dočkáš se!

Oldra čekal, ale se zatatými zuby. Jednou, bylo to kolem Hromnic, když Mikšík Rameno chutě vyprávěl o vojnách ve

švábské zemi, otevřely se dvéře a do jizby vešel vysoký, žilnatý muž pihovité, odporné tváře, drobných, pichlavých oček, téměř bezbrvých. Rty suché, nos dlouhý, ohnutý, uši odstávající. Oldra v mžiku poznal onoho Němce, jenž jej v Kouřimi zajal a vlekl do Hory, Němce, kterému v tlačemci uprchl. Zachvěl se a mimoděčně sáhl po Sulíkové pemrlici. Avšak Němec si ho nevšiml. Pověděl, že bydlí v sousedství a že na střeše viděl pěkné holuby siváky, že má holuby rád a že by je koupil. Mikšík pokrčil rameny a neochotně procedil skrze zuby, že siváci patří hochu Sulíkovi a hoch ať si prodá, nebo neprodá, žádný jej nutit nebude. A Sulík zavrtěl hlavou, že neprodá, že má siváky rád. V té chvíli Němec zpozoroval Oldru; zahleděl se na něho upřeně a jakoby si na něco vzpomínal, špička dlouhého nosu zřetelně pohnula se s boku na bok a rty, jakoby odříznuté čtyřmi hlubokými rýhami, pootevřely se, avšak Němec mlčel; hlavu nahnul, prst zvedl, pohleděl ještě jednou na Oldru a obrátil se, zavrtěl hlavou, s ledabylým pozdravem odcházel. Když dvéře za ním zapadly, Oldra zašeptal:

— Měl jsem už strach!

— A proč medle?

— Viděli jste, jak na mne Němec hleděl?

— Ano, jako výr na myš.

— Bál jsem se, že mne i v přestrojení pozná . .

— Že tě pozná? Eh, proč by!

— Vždyť právě tento dlouhán mne zajal a ještě z jednim vlekl do Hory. Uštědřil mi hezkých pár šlehů, ale bohda že mu je i s nádavkem jednou oplatím! Ať mne šerha, pakli někdy zapomenu na tuto tvář!

— Mh . . To je horší . . Nemýlíš li se, hochu —

— Ne a ne a ne! Je to on, klapzuba jakýs.

— Pak ovšem nutno dvojnásob mít se na pozoru. Worlik má dobrý zrak a není hloupý, jistě si zapamatoval tvoji postavu i tvář a dnes pouze šat jej mátl. Pojal li podezření, pak se ho nezbavíme, neboť pověděl, že usadil se v naší ulici a na pátrání měl by dost času. Je z těch, kteří neuhnou a sám čert jej dnes přinesl do chalupy!

— Znáte jej?

— A jak bychom jej neznali! Worlika zná tu každý pes a abych pravdu řekl, nikdo jej řád nemá. Zprotivil se, je podlízavý, když pána vidí a krutý k lidem menší hodnosti. Jmenoval se Jan Vorlík a jeho otec býval pacholkem ve Starých Kocourech, ale nyní Hons Worlik je z něho, šelma nabíjená; Čechem byl po otci i po matce, ale když se mu zazdálo, že by mezi Němci mohl štěstí dosáhnout, přesedlal, je z něho Němec jako poleno a česky ukrutně nerad mluví, musí li, div sobě jazyk nepřekousne. Pěkný pták! Avšak štěstí dosáhl, ano, Hons Worlik je velkým pánem, je královským pregéřem v Hoře a stříbrné groše preguje už dobrých deset roků. To práce snadná a plat hrubě dobrý, Hons Worlik si polepšil, ale za to nikdo ho rád neuvidí, ani páni Němci, ačkolív s nimi po německu vyje a s nimi Čechům laje. Takový matonoha je to, ale oči má bystré a hloupý není. Je úžasně ctižádostivý i špatná chlap, zrádce, věru není radno třešně s ním jídat.

— Rád bych věděl, co si myslil.

— Hm, to lze uhádnout. Když tě uviděl, trkla jej podobnost, ale byl zmaten šatem. A nyní buď si řekne, že se mýlil, že člověk člověku podoben a nebude se více o tebe starat, anebo pomyslí si, že by na věci přece něco mohlo být a počne pátrat kdo jsi a odkud.

— Bohda mnoho nevypátrá.

— My tě ovšem nezradíme, slovo u nás věru dýmem není, my tvrdě mlčet budem, ale vypátrá li, že jsi se v Kutných Horách objevil krátce po onom přepadu Kouřími, bude na stopě a další články řetězce už lehce pak shledá. Ej, mizera pregéř! Arcimizera! Šelma rohatá!

— Co tedy počít? — ptal se Oldra.

— Čekat a čekat. Uvidíme, co bude!

— A podnikne li Worlik něco —

— Ať podnikne. Milé to není, že tě uviděl, ale stalo se, pozdě bycha honit. Podnikne li šelma něco, neutají se to.

— Myslíš?

— Ano. My bychom učili nový, změněný vítr, neboť proti nám bez důkazu nemohou právem nastupovat a když jsi nyní pod naší ochranou, ani tebe nemohou zajmout bez důkazu, žes'

uprchlým Husitou. Ať si tedy napřed onen důkaz hledají uvážlivě, klidně pověděl Mikšík Rameno.

— Nedbají zákonů –

— Proti vám nikoli, ale proti nám ano; musejí dbáti starých, platných zvyklostí Hory Kutné.

Nejraději bych však odešel

A kam? Nelze odejít. Ale neboj se, však není ještě zle a nebylo zle, aby nebylo dobře. Nějak bylo, nějak bude.

— A Worlík?

– Ať ho šerha líbá! Synka Tumy z Kolče neopustíme Čekej, snad se naskytne příležitost k uniknutí, cesta k spáse

— Čekejme tedy.

Oldra usmíval se nyní troufale, ale v duchu nebylo mu hrubě veselo. V Kutné Hoře čím dále hůře, páni horníci opíjeli se v krčmách a pak Čechy napadali a zbíjeli, neboť zazdálo se jim, že i v jejich městě vzmáhá se kalich. V lednu 1420 nešťastného faráře Chodka stali a uvrhli do jalové šachty za kouřímskou branou, jíž nyní Tábor říkali na posměch těm, kdož za mistrem Janem z Husince kráčeli. Hned na to Horští pochytali mnoho venkovanů, kteří do města Kolína šli na trh a zmučili je, zmučené vrhali do šachet. I jednoho rytíře, služebníka pána Čeňka z Wartenberka zajali a bez ohledu na to, že rytíř dračího řádu, pan Čeněk z Wartenberka správcem království je z vůle Zikmundovy, jeho služebníka zabili, ukamenovali. Od zavraždění faráře Chodka zvůle Kutnohorských Němců mezí neznala. Fanatický lid šlapal všechny zvyky i zákony a pan mincmistr jej v tom podporoval svojí autoritou i vojenskou mocí. A český lid v okolí trpěl s příslovečnou odevzdaností do vůle Boží.

Leč tu a tam ukazovalo se, že i převelice známá česká holubičí trpělivost má svoje meze. Do Hory došly zprávy, že nějaký chudý zeman či panoše z jižních Čech, Jan Žižka, diktus Trocnovský, zavřel se v Plzni, jíž hájí proti ohromné přesile železných pánů. Došly zprávy o slavném vítězství Žižkově nad Bohuslavem ze Švamberka; u Nekměře, poblíž Plzně, pan Bohuslav s dvěma tisíci vojenského lidu napadl Jana Žižku, jenž měl všeho všady tři sta cepníků a několik vozů. Trocnovský přijal nerovný boj a ohradiv se vozy, odbil Švamberka, zdolal jeho proslulé obrněnce. Selský cep a kotčí vůz poprvé

zaskvěl se ohromnou slávou. Vítězství u Nekměře nemálo povzbudilo českého ducha. Ukázalo se, že bylo třeba takového povzbuzení, neboť císař Zikmund na radu magdeburského arcibiskupa rozhodl se, že potře kališníky jednou ranou. Svědčilo o tom hrubé nemilostivé přijetí vyslanců Pražské obce v Brně, odmítnutí jejich žádosti o zkoumání čtyř artikulů pražských zvláštním shromážděním duchovních i světských knížat a především horlivé pobírání zemských úřadů všem hodnostářům, kteří sympathisovali s husitstvím. Pouze dračí rytíř pan Čeněk z Wartenberka ponechán na svém místě po boku královny Žofie, ostatní svrhováni a jejich úřady odevzdávány těm, kdož prosluli jako nepřátelé Husovi. A bylo z toho prudké hnutí v zemi, zvláště když královna Žofie složila úřad vladařský a král Zikmund spoluhejtmany Wartenberkovými jmenoval pověstného Elsterberka a Václava z Dubé.

Císař chtěl „českou rakovinu" vyléčit jediným hrubým řezem. Vzal nůž nenávistí naostřený, ale nůž zastavil se na ostří Žižkova meče. Po Nekměři brzo následovala Sudoměř . . počínala veliká, slavná epocha, kdy Čech vší zlobě odolávaje, celým světem otřásal . .

Pan mincí pregéř několik dní dal pokoj; byl skutečně znaten podobou i šatem a jeden dohad rušil druhý; jed byl by vzal na to, že Oldru za límec kabátce držel, tvář i hlas i posuňky, všechno stejné . . ale kterak by hoch mohl připlichtit se mezi horníky, nevěděl a nemohl si domyslit původu takové proměny. A šel tehda domů hrubě mrzut, že pěkných sivákú neobdržel i že uhodil na záhadu, s niž není. Řekl si, že na věc nebude myslit, avšak druhého dne seděl v pregérně jako zařezaný a nejednou pemrlicí na kolek špatně uhodil, i v prsty od tisknutí pregéřského kolku pokřivené bil, neboť ta podivuhodná podobnost hochova stále se v myšlénkách vracela. Vedle lorýši černé dílo lorovali v kotlích, vařícím louhem naplněných a popěvovali si při práci, občas bylo slyšet kladiva klopířů, farfule v okrouhlé plátky sklepávajících a hlasy štosířů, černé dílo počítajících, ale pan mincí pregéř nedbal tentokráte vůkolního ruchu, jen myslil a tepal se pemrlicí po křivých pazourech. Ano, jed by vzal na to, že Oldru jednou za límec držel . . A nyní snad se mu chlapík vysmívá . . Ej, přesvědčí

Oba hoši přehoupli plot... (Str. 75.)

se a pakli uhodí na kloub, hejá, všechny podezřelé horníkům odevzdá, beztak jsou Češi a co Čech, to Hory nepřítel . . Pan mincí pregéř už zapomenul, že také Čechem býval . .

Asi po týdnu Worlik znovu objevil se v domku vedle staré šmelcovny. Přišel jakoby na nic zlého nemyslil, začal opět o sivácích a najednou, neočekávaně, obrátil se na starého kovkopa:

— Martine, ty máš dva synky?

Starý rozpačitě potrhl rameny. Zabručel:

— Jen jednoho. Tuhle Sulíka.

— A ten druhý?

— To hoch z příbuzenstva. Mh. Ano.

— Odkud? — ptal se tónem soudního drába.

— Od Kolína, ze vsi, zajímá-li tě to.

— Proč by zajímalo. Hoch je pouze komusi podoben, jehož jsem znal. Je tu snad už dlouho?

— Teprve několik týdnů.

— Mh. Tak! — zahvízdl pregéř.

— Což je zakázáno vzít k sobě hocha z příbuzenstva? Ostatně, páni o tom vědí a hoch cejch má.

— Není zakázáno, človíčku. Ba není. Mh. Podobnost je hrubě veliká. Uvidíme . . Ej, konečně co mi po tom! — řekl pregéř a opět a opět odcházel, ale nikoli domů. Postával venku, chytal sousedy a vyptával se na hochy, kteří bydlí v domku vedle staré šmelcovny, leč nikdo mu o nich povědět mnoho nemohl, ani nechtěl. Sulík vyhlédl z domku a postřehl Worlika, zpozoroval, že lidi chytá a ostatního se již domyslil. Kuna! Tchoř! Rozhněval se a nejraději byl by Němce sněhovými hroudami hnal odtud, leč to by nepomohlo. Sulík vrátil se domů a nezamlčel, že pregéř tu v okolí strahuje, že koná dílo pregu špatného.

— Němec slaninu ucítil, aby ho kat, a pokoje nedá. Nyní bylo by na čase poradit se s Vaňkem!

— Ano. Nic jiného nezbývá — řekl Mikšík Rameno.

— Rád, rád z Hory ujdu, beztak tu jako v pekle — ozval se Oldra z Kolče.

— Ano, zle je tu, hořko, Němcům roste hřebínek. A kam půjdeš? Nelze utéci jenom tak na plano do světa.

— Domů! Kam jinam bych šel?

— Bude hrubě těžko ujít horníkům, zvláště pakli nekola pregéř hlídky na tebe upozorní. Ďábli, slídí kolem všech cest a krvežíznivost ukrutná s místa na místo je pohání. Ale bohda něco přece vymyslíme! Nelze tu zůstat, neboť nebezpečí odhalení je příliš veliké a hrubě větší, nežli nebezpečí útěku. Kdo se neodvažuje, nevyhrá. Napněme smysl, bohda něco kalého přece nalezneme! Aha, Němče, budeš tančit dupáka!

IX. Na útěku.

Oldra z Kolče usedl na širokou, masivní pec, stopil hlavu v dlaně a zamyslil se. Hodnou chvíli seděl jako neživý, ani brvou nepohnul. Také Sulík zadrbal se za ušima, úsilovně přemýšlel, avšak prudká krev jinak nedala, musel při tom neustále s místa na místo těkat. Pobíhal kolem dveří, syčel hněvem, prskal do dlaní a občas zafatou pěstí zahrozil ku dveřím, jakoby tam pan mincí pregéř dosud stál. Mikšík Rameno zavřel oči, také přemýšlel, ale nic kalého nechtělo mu napadnout. Och ano, dřív, dokud nosíval pavezu a kopí za panem ze Šelmberka, leccos podařeného mu napadlo, ale nyní stáří důvtip kazí, nic, nic nevymyslí. Po hodné chvíli Oldra se ozval s pece:

— Myslíte, že ponura Worlik zakročí ještě dnes u šeptmistrů, u rychtáře? Či až zítra?

— Ne, ne, dnes ne, Němec je dunda a dnes bude v šenku dundat. Je příliš pohodlný a ví, že mu neutečeš. Myslí, že má nás v hrsti a proto s úderem nebude pospíchat. Zítra, pozítří možná, avšak dnes ještě můžeš klidně spát pod naší střechou řekl Mikšík Rameno.

— Dnes už nelze utéci . .

— Dnes nelze, neboť je pozdě, noc hrubě tmavá a stráže nikoho z města nepustí. Také hradba a příkop nikdo nepřeleze. Dnes pozdě na všechno a snadněji utéci za bílého dne, nežli v noci.

— Mám už plán —

— Pověz tedy, pověz!

— Ráno půjdu se Sulíkem jakobych na šichtu šel. Sulík chodívá časně ráno a protože celá parta jde k šachtám, nikdo si mne v chumlu hrubě nevšimne. Projdu a zaměřím k haldám, tam zhasnu kahan a skryji se za boudou s nástroji. Až přejdou všichni havíři, přelezu plot a odběhnu do polí. Bude tma ještě a nikdo mne nezpozoruje. Do svítání mohu být kraj světa. Ať si mne zítra honí. Nežli se rozbřeskne, nepočnou a já zatím pedálů šetřit nebudu.

— Ano, tma, hromská tma bude. A hleďme, takhle by to šlo. Uklouznout do polí. Ale jsou tu přece dva háčky, milý Oldro.

— Jaké háčky, Sulíku?

— První: jak se uvaruješ, abys náhodou ve tmě a v pospěchu nenarazil na hlídku? Nuže?

— A druhý háček?

— Šat! Rozumíš? V hornické perkytli můžeš utíkat dokud jsi v oblasti Kutné Hory, ale kus dále ubili by tě sedláci, nežli bys popel řekl. Ano. Sedláci jsou ukrutně rozezleni na horníky a nyní stejné stejným jim oplácejí, cepem, kosou i vidlemi je perou. Je vojna dokola kolem a hned ten toho, hned onoho třepe. Šat, milá brachu, toť kámen úrazu.

— Hlídce uhnu snadno, neboť je zima a hlídka nebude stát na jednom místě jako holota u cesty. Myslím, chodí sem a tam a já včas uslyším křupot sněhu. Ostatně nepůjdu po silnici a v polích nyní hlídky nebývají. Šat, pravda, zlá věc, ale já mám ještě onen šat, v němž jsem do Hory přišel. Je slušně rozedraný, ale díry možno zašít, latou zakrýt a seženu li nějakou kukli nebo točenici na hlavu a starý klok, jsem vypraven. Nic jiného nezbývá, kdyby mne tu v Hoře přistihli, vám všem na hrdlo sáhnou, ale budu li pryč, co vám učiní? Hejá, nic a nic, neboť očitého důkazu nebude. A já na vás nezapomenu. Mnoho dobrého jste mi učinili a bohda srovnám se s vámi, přátelé.

— Toho nevzpomínej, netřeba, co jsme učinili, učinili jsme, aniž bychom pomýšleli na odplatu. Mh, ano. Už nic jiného nezbývá, nežli vzít nohy na ramena. Jdi si lehnout, já ti zatím onen šat zašiji, zalátám . . Jdi na kutě, zítra musíš být křepký, abys' byl daleko od Hory, nežli se rozbřeskne — řekl Mikšík.

Oldra poslechl, neboť rada byla moudrá. Věděl, že není snadné, brodit se hlubokým sněhem, závějemi, stržemi. Ulehl

a po chvíli spal jako zabitý. Mikšík schoulil se nad kahanem a neumělou rukou látal Oldrův šat.

Časně ráno panic posnídal, rozloučil se se všemi a se Sulíkem pospíchal k bráně, v ruce kahan i silnou hůl s bodcem a na zádech uzel s oděvem. U brány nikdo si jej nepovšiml a Oldra brzo zmizel v davu havířů, pospíchajících do práce. Den byl na čtyři směny po šesti hodinách rozdělen a právě nastupovala první směna, kdežto poslední, noční, opouštěla šachty. V kavnách už bylo rušno, havíři jedli nebo hovořili o práci v štolhortech a u ražumpu, odkud perky na povrch vyváželi. Přicházeli anklopeři s jasanovými deskami a paličkami, jimiž na desky klepali, když přiblížila se doba sestupu do šachet. Objevil se nějaký starý, vousatý perkamt v zeleném, stříbrnými třásněmi lemovaném pláštíku, pokynul, anklopeři uhodili jednou v desku na znamení, že nastal okamžik modlitby. Jasný, pronikavý zvuk rozlehl se do daleka a horníci v kavnách klesli na kolena před velkým, pestře malovaným obrazem sv. panny Barbory, před nímž věčně olej ve stříbrném kahanci hořel.

Sulík vedl Oldru za haldy, k oplocení hrubě vysokému. Oba zhasli kahance a Sulík zašeptal:

— Rychle nahoru. Nelenuj, neotálej! Hurtem! Já ti pomohu a pak přelezu za tebou. Honem, poskoč, Oldro.

— Jen jdi už, Sulíku, já sobě nějak pomohu. Anklopeři prknem k modlitbě zvou, slyšíš?

— A co mi po nich!

— Budou tě plísnit velice, nepřijdeš li včas do díla. Jsou přísní, nadávky, pokuty, rány . .

— A já už dolů nepůjdu. U nejstaršího pergajsta! Nepůjdu a dost! Nechce se mi stále v zemi rýt jako krtek. Půjdu s tebou.

— Sulíku . .

— Nuže, Oldro?

— Nevím, jednáš li moudře . .

— Ty přece budeš potřebovat ochránce a zbrojnoše? Dva páry očí více uvidí, nežli jeden pár a já mám oči i uši dobré a znám celý kraj až po Kolín, k Zásmukám, k Uhlířským Janovicím, ty bys' zabloudil, avšak se mnou jistě nezabloudíš. Nuže, panici, chceš mne?

— A tvůj otec?

— Strýc Mikšík jej bude živit. Strýc ví o mém předsevzetí a dnes ráno všecko otci poví. Abych ti pravdu řekl, život v dolech se mi přeukrutně protiví, tam skrčen sedíš, skálu ohněm pálíš a sekáš dlátem i pemrlicí, narovnat se nemůžeš, švub dýcháš, ani okamžik nejsi jist, že štola se náhle nesesuje, že tě nepohřbí v černé temnotě. A já mám rád přírodu, slunce, květy, ptačí zpěv, les, plný vůně i veselí, já toužím po světě, po činech, o nichž strýc Mikšík vyprávěl. Já chci být zbrojnošem a dost!

— Polez tedy za mnou!

Oba hoši přehoupli plot; hrubě vysoký byl, avšak oba lezli jako veverky a brzo octli se v širém poli.

— Kam se obrátíme? — ptal se Sulík.

— K Zásmukám, znáš li cestu.

— Znám. Znám. Tuhle v levo, avšak bílou silnici necháme stranou a půjdeme bokem, přes luka, kolem olšoví a k pusté haldě, odtud k Šalomounovu kameni, víš li, kde to je.

— Nevím, neboť jsem v onom kraji nikdy nebyl, avšak za Zásmukami, v okolí Kostelce, už se vyznám. Veď mne tedy kudy chceš, brachu. Jsem rád, že Hora za mnou. A temno je, na krok před sebe nevidět.

— Mrznout ustalo hned včera po poledni a mlha sráží se k ránu, to nám k užitku, neboť v mlze snadno hlídkám ujdeme. A nyní, Oldro, chutě v před. Není ti zima?

— Není. Není. Jsem příjemně, sladce rozčilen, je mi veselo, tančil bych a zpíval. Ej, Hora mne tak brzo neuvidí a uvidí li, mrzet se bude, neboť přijdu v pancíři, abych s pregéřem a s horníky účtoval.

— Napřed pojedeme někam do světa, do Remeše, do Cách, do Říma, nebo do svaté země, jako jezdívali oni skuteční rytíři, o nichž strýc Mikšík vyprávěl. Víš, Oldro, já nechci být jen nějakým obyčejným zbrojnošem peciválem, já chci poznat takový světa kus, jako strýc Mikšík a také nějakou saň musíme najít a nějakou princeznu osvobodit. Víš, to není jen tak: rytíř. Ale co velkého vykonals'? Musíš, musíš do světa a já s tebou, jinak bychom nebyli kamarády. Už se těším na takovou výpravu . . ouha, co to? Aha, nějaké močidlo a led slabý. Pozor, Oldřichu, ať neuvázneš. Ledová voda v škorních špatný host,

nemilý. Za půl hodiny svítat počne, musíme si pospíšit, však lesík už je nedaleko a tam už bude lépe. Nohy se mi do zvlhlého sněhu boří jako do těsta. Jakmile budeme v lese, převlečeme se a havéřské perkytle zahodíme, pes ať je nosí. Koupíš mi pěkný zbrojnošský kabátec, přední plech, kapalín a pořádný meč, hej, však bych už šaršounem dovedl zamávat a třeba panu Divůčkovi pod nosem.

Sulík rozhovořil se o svých zbrojnošských nadějích hodně ze široka; uneslo jej, co slyšel od strýce Mikšíka, bývalý zbrojnoš líčil divy, jež poněkud dobrodružnou mysl hochovu rozjitřily; chtěl také něco podobného vidět, mnohé činy vykonat a pověsti nabýt. Proto k Oldrovi se připojil tak chutě a nyní oba hoši prodírali se sněhem, tmou, vstříc nejisté budoucnosti. Než svítat počalo, dostihli nepříliš hustého lesa, aniž narazili na některou z hornických hlídek, jež prý až k lesu zajížděly. Běželi ještě asi půl hodiny, pak odpočívali pod ohromným dubem, jehož skroucenými, holými větvemi ranní slunce prohlédalo a převlekli se, Oldra do svého starého, ovšem divně záplatovaného šatu a Sulík do jakéhosi burnusu neznámého původu. Pak opět běželi až do polední hodiny, lidem a vsím opatrně vyhýbajíce; teprve kolem poledne stavili se ve vsi poblíž Zásmuk, v kocandě a chleba koupili si i pečitého skopového, neboť oba už padali únavou. V kocandě mnoho se jich nevyptávali odkud a kam, proto Sulík radil, aby si tu řádně odpočali, aby tu přenocovali, ráno že se jim lépe poběží. Zde už jich horníci nedostihnou, tak daleko jistě se neodváží. Oldra, jelikož jej nohy bolely, svolil hrubě ochotně a hoši přespali v malé komořici pokojně jako v lůně Abrahamově. A ráno opět vyrazili do kraje, na Konojedy a Mnichovice. Neušli daleko, neboť přes noc obrátil se vítr, oteplilo se — počínal březen a sníh místy už tál — místy roztál téměř úplně, cesta proměnila se v řadu kalužin.

— Teče mi do škorní — zabručel Sulík.

— A mne noha bolí.

— Že noha? Ale?

— Udeřil jsem se do kolena, když jsme přelézali parkán, včera jsem bolesti tak hrubě necítil, ale dnes —

— Věřím, Oldřiše, koleno bolívá —

— A domů ještě daleko.

— Víš li co, panici?

— Nuže?

— Mám trochu groší. Odpočněme si někde v kocandě se čtyři dny.

Kocandu našli. Vytrhli z ní pátého dne. Byli asi v polou cesty, když Sulík náhle zastavil a rukou vpřed ukázal:

— Hle, nějaký houf!

Opravdu, z úvozu valil se houf ke čtyř stům hlav, mužů, žen, ba i starců a dětí. V předu šel stařík, vysoký, ještě dost křepký, ve vysokých škorních, kožichu a čapce s beránkem, za ním kráčelo několik mladých lidí s cepy a kosami rovno na ratišti nasazenými.

— Toť sedláci — řekl Oldra.

— A nemusíme se jich bát?

— Nemusíme. Proč?

— Zdá se, že spěchají kamsi. A vyhnout jim už nemůžeme, leč bychom zpět šli. Ej, nevěřím nikomu!

— Tihle nám dozajista neublíží. Tu všude Češi a lid milý, snad i známé tváře tu uvidím.

Po malé chvíli hoši střetli se se zástupem. Vůdce je zastavil, počal se ptát, odkud jdou a když Oldra svoje jméno pověděl, zavrtěl hlavou a řekl neobvykle znějícím hlasem:

— Kolč bys nadarmo hledal, panici, nadarmo nohy trmácel. Byla a není, všecko na světě pomíjí, hyne jako v podzim tráva na pobledlém poli. Ano, marnost nad marnost, panici.

— Nerozumím ti, starý muži.

— Mnozí pak zajisté uši mají a přece jeden druhému nerozumí. Zmatek mezi námi, zmatek jazyka i myšlení a hle, Antikrist přichází s mečem ohnivým a před ním šelma veliká, sedmihlavá a s desíti rohy na čele, jde šelma hrubě veliká, síru a jed chrlící na lid beránkův . . Ale o Kolči to ti mohu říci, panici: před nějakým týdnem sžehl ji lid Chudoby z Ralska, jenž od Vyšehradu přitáhl a v krajině mezi Předboří a Kostelcem řádil. Není už Kolče a nedopočítají se dědin i tvrzek oni, kdož po nás přijdou, přijdou-li, neboť šelma, stojíc mezi dvěma oblaky, přeukrutně řve a aj, váha v rukou andělových je nachýlena . . .

Oldra vybuchl:

— Kolč spálili. A proč?

— Ptej se tisíců a desettisíců, proč trpí. Naplňuje se počet dní a znamení všeliká přicházejí. Neviděl jsi měsíce . . . před časem celý rudý byl po tři noci, krvavý, daleko větší, nežli jindy bývá a mnozí pravili, že to není měsíc, ale ohromná hlava, právě mečem uťatá, živou krev ronící. A já viděl ono znamení i mnozí. Pak veliká hvězda utrhla se na nebi a letěla dolů, abychom za ní šli. A prostřed zimy ve Kbelích prý jabloň rozkvetla.

— Nemožno!

— Kvetoucí jabloně jsem neviděl, jen lidé pravili o ní, avšak viděl jsem hvězdu i měsíc a vím, co si o tom pomyslit. Přichází hodina, kdy mnozí volat budou, aby se země otevřela a pahrbkové aby je přikryli. Ano, ano, hodina zkoušky je tu i časové soužení hrubého . . .

— A ten Chudoba z Ralska, pravils —

— Toť služebník císaře Zikmunda, ostrý nepřítel kalicha a zhoubce spravedlivých. Jeden pak z těch, kteří před šelmou tančí a halleluja Antikristovi prozpěvují. Ten —

— Hej, starče, nějaký zástup za vámi — nenadále Sulík ozval se a rukou kamsi do zadu ukázal.

Starý otočil se ruče jako mladík a jal se pohlížet na zástup, jenž právě na nějaký vršek vyjížděl.

— Toť právě lid onoho Chudoby z Ralska, služebníka Zikmundova, který z Vyšehradu vytrhl, aby nás vyhubil ohněm i mečem. Odbili jsme prve jeden menší houf a nyní sobě poražení nejspíše pomoc přivádějí, neboť vidím, že jich třikráte více, nežli jich bylo.

— Máš dobrý zrak, starče.

— Lidé, připravte se, uhodila naše hodina a bude položen počet z krve naší. Aj, blízko je šelma rohatá a strašně řve, ale její hlas nepoleká lidu beránkova . . . Chystejte cepy!

— Šílíš, starý? Zde na rovině chceš se potýkat s jízdou, s obrněnci? Rozbijí vás, koňmi ušlapou — křičel panic Oldra, v němž při pohledu na převeliký houf zhoubce rodné tvrzky probudil se vojenský duch jeho rodu. Pud řekl mu, co činit, kterak se bránit.

— Zdaliž máme prchat před lidem Antikristovým jako zajíc před smečkou? — ozval se starý sedlák.

— Nebudeme prchat!

— Zpeříme se s nimi! Ve jménu Páně! — volal všechen lid.

Oldra vyskočil na kámen u cesty a ostře zahartusil jako starý nějaký rotymistr vojín:

— Nemoudří! Co vám napadlo? Chcete vlastní kožichy nést na trh? Zde vás obklopí, tam odtud uhodí a odtud — ukazoval holí — uvidíte, osypou vás a ani jeden z klubka neujde. Musíme zaujmout lepší postavení. Jízda ještě daleko je a snadno doběhneme tamo do lesa nad Ondřejovem. V lese, je-li dost hustý, jízda nic neplatí, tam nemožný útok a sesednou-li, odbijeme je hravě. Rychle, rychle všichni nad Ondřejov!

— Máš pravdu, hochu. Tyf jako by jsi se vojenství od Žižky učil, nebo od pana Mikuláše z Husi. Pojďme!

Oldra lehce se usmál. I v trudu pochvala mile zašuměla, zalichotila. A šlo o poražení nepřítele sršatého . . .

X. Mezi blouznivci.

Zástup valil se k lesu jako velká voda. Oldra se zástupem, neboť jinam nemohl a když rodné tvrzky není, také ani nevěděl, kam by se obrátil. Panic vedl houf nejbližší cestou k lesu nad Ondřejovem, občas ohlédl se jako zkušený vůdce, zpozoroval, že sice jezdci bičem i ostruhou koně pobízejí, ale že zástupu nedohoní před lesem. A les v půlkruhu rozložený, zdál se dost hustým, aby byl pavezou slabších, hůře ozbrojených. Slunce svítilo jako ohromný jantarový ohňostroj a sníh jihl, tál, bláto lepilo se na škorně, avšak zástup dost rychle postupoval.

Sulík běžel vedle Oldry. Nebál se, ale přece nebylo mu příliš volno, když pomyslil, že dobrodružství zbrojnošská už počínají a že pravděpodobně počnou dnes hodnou zátopou boulí. Sulík pohleděl na tlupu jezdců; odhadoval ji na osmdesát hlav. Sedláků nebylo více jak stopadesát, ostatní starci, ženy, děti boje neschopné. A lid pana Chudoby z Ralska byl pod plechem a dobře ozbrojen, každý žoldnéř jako lamželezo. Ej, nebude to příliš chutné uvítání. Mají-li kuše . . a bodejť by

neměli . . pak by nepomohlo ani, kdyby před nimi na borovici utekl.

Zástup dost brzo dostihl kamenité, holé stráně pod lesem a Oldra, jakoby byl už zvoleným hetmanem, lid počal šikovat, ženy a děti poslal hodně do zadu, do nejhustšího lesa, mladý lid s kosami a cepy rozeštavil na okraji Houf pana Chudoby z Ralska už byl na dostřel z kuše. Z koní pára vystupovala jako z hory po vlahém dešti, ale nějaký rytíř s palcátkem v ruce lid neustále pobízel ku předu.

Oldra pohleděl a zamával pravicí:

— Útočí!

— A sám Chudoba je vede, sám šelma, s šelmami jde, poznávám jeho erb — volal starý Husita.

— Uhneme do lesa, nic tu nesvedou, musí s koní. A pak jsme dva na jednoho — rychle řekl Oldra.

— Uhneme, ano, dobře radíš!

— Jakmile budou v lese, opěšalí, uhodíme na ně a zaskočíme je, aby nemohli zpět ku koním — opět řekl panic.

— Tak, tak! Pro zákon Páně, děti, za pravdu boží! Nedejme se! Neuhneme před žoldáky Antikristovými!

Pan Chudoba z Ralska postřehl, že zástup, který od rána stihá, unikne mu, pakli hned neuhodí; viděl, že koně hustým podrostem neproniknou, že by jen překáželi a zaklnuv, poroučel svým, aby sesedli a šinuli se vpřed s meči a dřevci. Obrněný lid vnikal do lesa v houfu, tělo na těla, oštěp vedle oštěpu. Ozvaly se hlasy:

— Vzdejte se, chámi!

— Jděte po svých, pacholci Belialovi! — odpovídali sedláci a ten onen už cepem zamával nad hlavou.

— Jděte orat!

— Na oračky dost času, až vás, roto, pošleme k ďáblu, vašemu pratátovi — sborem volali sedláci.

— Na šibenici visnete, nepoddáte-li se.

— Hejá a my vás cepy upereme!

Obrovský ježek s železnými, bledě svítícími bodlinami už vnikal do řady sedláků. Dosud krev netekla, neboť sedláci zvolna ustupovali, půlkruhem panskou falangu obtáčejíce. Najednou starý sedlák vykřikl a zároveň pravicí uchopil kopí,

jehož hrot už téměř dotýkal se jeho prsou. Trhl rukou a panský lancknecht padl na zem, kopí z ruky pustil. Nikdo by byl neočekával, že staroch takovou sílu ukáže. Hravě zamával oštěpem a počal dorážet na Chudobův lid; hnedle kosy zableskly se a zasvištěly cepy. V lese, pod korunami stoletých borovic a smrků rozpředl se krutý zápas. Panští byli ve výhodě, neboť byli v kupu sraženi a nebylo snadno dolehnout jim na kobylku, avšak sedláků bylo více a bojovali s úžasnou rozhořčeností. Chudobův lid spálil jejich vesnice, úrodu ve stodolách i sýpkách, dobytek odháněl, hrůzou a nesčíslnými ranami káral celý kraj. Jako na prahu ráje tam žili kdysi a nyní tam pouště, bída, zoufalost. Připomínali si všechno utrpení a ohromná zarputilost vstoupila do jejich duší. Počali křičet, jeden druhého pobízel, počali obskakovat železného ježka. Tu a tam už vyšplíchla krev, ten onen byl zasažen dřevcem, ale také selský cep nejednomu už dopadl na železný kapalín obrněnců.

Oldra z Kolče měl pouze hůl a misericordii, již mu daroval Mikšík Rameno, obé špatná zbraň proti dřevcům a mečům, proto panic držel se moudře stranou, ale nezahálel. V lese bylo dost kamenů a Oldra brzo měl kolem sebe čiperný zástup hochů, kteří kamení sbírali a loučili na útočníky. Tu a tam objevil se nějaký prak a Oldra na všechny dozíral, všechny pobízel, hned zde stál, hned onde, velel jako skutečný nějaký rotymistr. Také Sulík tužil se v práci a první boj hrubě se mu líbil, zavýskl si, poskočil, kdykoli podařilo se mu zasáhnout některého zbrojnoše. Najednou Oldra z Kolče vzkřikl na svoji četu; houf nahodilých práčat vyrazil na okraj lesa, kde koně stáli pod stráží tří žoldnéřů; déšť kamení uhodil v stádo a rozehnal poděšené koně na všechny strany, mnozí daleko do polí utíkali, mnozí i za dědinu a už se nevrátili. Žoldnéři počali křičet, ale také je zasypal déšť kamení a dva hned skulili se na zem, třetí co nohy stačily, prchal za svými čtyřnohými svěřenci.

— Toto jsme dobře provedli — zahučel Oldra.

— Tam ten jako zajíc skáče! Heja!

— A nyní opět v bok panu Chudobovi!

Chlapci zajásali a skokem letěli do lesa. Houf pana z Ralska byl napaden s boku a staří, silní oděnci nevěděli si rady s dětmi;

byli příliš těžcí, aby některého z práčat dostihli a kamení dopadalo na ně neustále jako příval. Také vpředu sedláci nešetřili kos i cepů a nejeden pancéřník svalil se na zem jako klas kosou podťatý. Selské cepy byly těžké jako perlíky a drtily kapalíny, rozbíjely náramenníky, rozbíjely hlavy. Pan Chudoba věděl, že v této půtce cti nenabude, že jeho věc ztracena a posupný jako noc, dal znamení k ústupu. Na bojišti zůstalo dvacet panských žoldnéřů, jež sedláci neúprosně dobíjeli a hlavní houf chlapci dlouho kamením vyprovázeli. Pan z Ralska strašlivě klnul, neboť oblázek roztříštil mu čelist a čtyři zuby vyrazil. Klnul i proto, že dosud neudálo se mu před sedláky utíkat s pole.

Starý sedlák vyhledal Oldru.

— Dobře jsi nám poradil panici — řekl — v širém poli byli bychom neodolali rotě Antikristově. Na koních byli by v převaze, avšak beránek dosud chrání své věrné. Tys tedy, panici, syn Tůmy z Kolče? Znamenitý byl to vojín a přítel vroucí Husova kalichu.

— Ano, řekl jsi . . .

— Znal jsem tvého otce, ba ano, znamenitý byl to rytíř a přítel duchovní obrody, ochránce lidu beránkova.

— Zabili jej kutnohorští havíři . . .

— Tak. Tak. Sladko položit život pro zákon Páně. Já jsem Vach, rychtář z Babic, Sirá Hlava mi říkají, víš-li. Sirá Hlava, neboť u nás lid každému nějaký přídomek dá a já nikoho na světě už nemám, nežli tento lid vyvolený a jdu s nimi do světa, neboť z našich dědin vyhnali nás Belialisté. Měl jsem statek, chalupu u rybníčku, pod ohromnou lipou, ej, co na ní bývalo květů! A už nic nemám, chalupa shořela a lípa také ohořela, dobytek mi odehnali. Na stará kolena vzal jsem cep, opásal bedra svá a jdu s lidem božím, kam nás oči povedou.

Sirá Hlava se poněkud zamyslil, postál, dlaní čelo přejel a po hodné chvíli pokračoval v řeči:

— Statečně jsi se držel, panici, věru chrabře; ten nápad s kamením nebyl špatný, i ten útok na koně. Hetman z tebe jednou bude, uvidíš! A co: rád bych věděl, budouli nás Chudobovi lidé teď znovu stihat. Zdá se mi, že panu z Ralska již odpadla chut na podkostelecké lívance.

— Budou vás, brachu, stihat, jakmile koně pochytají, ale to nebude tak brzo, neboť jsme je pořádně poplašili kamením a nejeden rovnou domů poběží. Budou vás krutě stihat, neboť Chudoba jistě hněvem prahne a napadne mu, že by si na vás postihl, kdyby vás někde v širém poli napadl. Ej ano, ještě by byl v převaze, kdyby jízdou mohl útočit na pěší. Udusil by vás.

— Také myslím . . .

— Kůň, pane, vydá za dva zbrojnoše, je-li dobře řízený. Povalí opěšalého a z pod kopyt hrubě těžko vyhrabeš se. Chudoba Wartenberk honit vás bude až do úmoru, ale já bych mu plán zhatil. Ano . . . Zhatil bych . . .

— Nuže, panici, poraď, ač mladý, hloupý, vím, nejsi a dobrou službu jsi nám už prokázal tu, mluv.

— Napřed mi pověz, kam chcete.

— Kam? Nejraději bychom dolů k řece Lužnici, k Oustí, tam prý bratří scházejí se v houfech, tam nás mysl i srdce táhne. Ale cesty neznám, nikdy jsem nebyl tak daleko ve světě.

— Nuže, minete Ondřejov tu bokem a opět hustým lesem na Chocerady, na Sázavě leží, pod horou, tam řeku přebřednete a opět lesem na Divišov, avšak dál nevím, dále jsem také nikdy nedojel. Kdo má ústa, doptá se. Tu v lesích spletete pana Chudobu a za Sázavou jistě vás hledat nebude. Čím déle, Vachu, držíte se v lesích, tím lépe, neboť lesy jízda snadno neprojde.

— Pravda . . . pravda . . . zabručel Sirá Hlava.

— Rozejdeme se tedy.

— A kam ty půjdeš, panici?

— Já? Opravdu . . . sám nevím.

— Pojď tedy s námi do světa širého.

— Mh . . . šel bych, ale —

— Otce nemáš, pravils, pojď, my ti všichni otcem budeme, obec, hle, celá. Co ztratíš, hochu? Pojď tedy . . .

— Pravda, Vachu, opravdu sám nevím, kam bych hlavu složil, když rodná tvrzka v rumech. Myslil jsem, že si nějakou službu najdu, službu u některého proslulejšího pána, dobrého rytíře —

— Jsi-li téže víry jako otec —

— Ovšem, ovšem, Vachu!

— Pak na panskou službu ani nepomýšlej. Musel bys proti svým bojovat a to zlé, to člověku chléb myrrhou i peluňkem kropí. Jsem pouhý sedlák a staroch nad hrobem, ale tolik vím, že páni jsou v Čechách rozdvojeni, Husův duch mnohé zlákal, na cestu rovnou, ale nyní je prospěch láká skokem k Zikmundovi. A duchovní bojuje s tělesným, Gog s Magogem. Ti, co slavně pečetili pro Husa, dnes jeho žáky bijí meči i topory. Třeba pan Mikeš Divůček v Hoře —

— Pravda, Divůček z Jemnišť.

— Pan Václav z Dubé, nyní královský podkomoří z milosti Zikmundovi a kdysi pevný hrad, obránce Husův z vůle národa. Uherské dukáty mu zavoněly. A tituly, marnost marností.

— Ano, i Václav z Dubé sešel s cesty.

— I jeden Riesenberk!

— I Častolovický!

— A slavný pan Čeněk z Wartenberka také je už na skoku do tábora Zikmundova. Přijal od něho už nějaké vyznamenání hrubě veliké. Co teď pánů u nás, od Rožmberka až po nějakého Víta Plachetku z Křivé Vsi, každý nyní v rozpacích, zdali za Husem, nebo za Zikmundem a svůj své bít bude, uslyšíš i uvidíš. Rozseto je u nás už semeno dračí a šelma láká mnohé k sobě, statky hrubě veliké a perly drahé a kment i šarlat jim ukazujíc, aby sešli na cestu nepravou. I naplní se dnové soužení, opásají nás a povedou, kam nechceme . . . Pojď s námi, hochu, bohda litovat nebudeš. Tuším, že brzo dojde k zápasu, jakého svět neviděl.

— Myslíš tedy, že dojde k utkání?

— Ano . . . Ano . . . Už nelze jinak . . . Bolestno, že Čech Čecha bít bude, ale nad všechno zákon spravedlivého . . . Šelma zařvala hněvno, až hvězdy padaly s oblohy a slunce rudé, avšak lid beránkův ducha netratí. Ohnivá řeka rozleje se, leč oheň nedotkne se podešví toho, kdo ostříhá zákon. Blahoslavený svatý, kdo má díl v prvním vzkříšení. Nad těmit ta druhá smrt moci nemá, ale budou kněží boží a Kristovi a kralovat s ním budou tisíc let. Rozumíš, panici? A když se vyplní tisíc let, propuštěn bude satan z žaláře svého. I vyjde, aby svodil národy, kteří jsou na čtyřech stranách země, Goga i Magoga, a aby je shromáždil k boji, kterýchžto počet je jako

písku mořského. To nám platí, nám, očité nám. A dále poslyš: I vstoupili na širokost země a obklíčili stany svatých, i to město milé, ale sstoupil oheň od Boha s nebe a spálil je. A ďábel, kterýž je svodil, uvržen jest do jezera ohně a síry, kdež jest i šelma i falešný prorok a budouť mučeni dnem i nocí na věky věkův . . . To o nás, všecko o nás, panici a hle, té šelmě ujdeme v čas nejhorší, neopustí nás, kdo moc má i nad šelmou i nad Antikristem. Pojď s námi, chceš-li . . .

— Půjdu. Proč bych nešel. Aspoň kus světa uvidím — řekl Oldra z Kolče. A starý sedlák ruku mu podal, stiskli si pravice jako dva rovnocenní muži. Na znamení bratrství v boji.

Oldra vybral si meč jednoho z padlých žoldnéřů a Sulík ozbrojil se dřevcem úžasně dlouhým, jejž ledva vlekl. Houf si zatím oddychl a znovu pohroužil se do širých lesů, jež tu počínaly.

XI. Paveza spravedlivých.

Vach Sirá Hlava šel v čele zástupu jako prve. Oldra z Kolče snažil se udržet s ním krok, ale nemohl stačit. Sirá Hlava měl nohy zdravé i plíce zdravé, ačkoli jistě šlo mu již na sedmdesátý rok; s brady visel dlouhý, hustý vous, jako mléko bílý a s pod beranice splýval rovněž dlouhý, bílý vlas. Tvář byla okoralá, skorem hnědá, rozrytá vráskami, čelo hrubě vysoké a také vráska na vrásce.

Oldru podivný staroch zajímal. Překvapil jej hned na počátku známosti citáty a narážkami z Apokalypsy a v jeho blouznění byla rozumná methoda. Řeč byla popletená trochu, protože všechno míchal v jedno, rozumné či nepochopitelné, leč v okamžiku srážky s panem Chudobou z Ralska staroch ukázal hodně zdravého rozumu, praktického smyslu, počínal si tak, jakoby leta v dobrém vojště sloužil. Ale pak opět rozumné pletl s nepochopitelným, zablouznil si a zase proskočila jiskra velikého rozumu, zvláště to, co o velkých pánech řekl, překvapovalo jadrností, přiléhalo. Oldra už doma slýchal o panu Divůčkovi, který opustil věc Husovu i věc národa, když jinde větší zisk mu kynul, slyšel i o těch druhých, kteří po-

nenáhlu přidávali se ke straně bývalého litomyšlského biskupce Jana Železného. A sedlák totéž vyslovil, co jeho otec říkal, ale pověděl to ještě jadrněji a Oldra lépe mu rozuměl, snad proto, že hoch věkem, životní strázní rychle vyrůstal v muže.

Oldra už slyšel, že mezi Husity utvořily se strany, které s prvními křesťany i to mají společné, že očekávají v brzkém čase příchod Antikrista a konec světa, den soudný, den zničení nespravedlivých a věčného života spravedlivých. Už kněz Milič z Kroměříže, předchůdce Husův, věstil brzký příchod Antikrista, knížete Zla, proroka falešného a jeho slovo letělo po Čechách, nejeden hlavou zavrtěl, nejeden se zamyslil. Také Hus mluvil o Antikristovi, třeba jen obrazně, ale prostý lid obraz doslova bral a na venkově lidé počali v Písmě bádat, shledávali různá proroctví. Nejeden tak zabředl do moře citátů, že nevěděl, kudy odtud. Ale nebylo lze divit se, ráz na ráz odehrávaly se v Čechách i mimo Čechy události neslýchané: Husův zápas s kněžími, jimž v čelo postavil se Jan, biskupec litomyšlský a Štěpán Páleč, bývalý Husův přítel, soudruh v boji. Tu padaly rány jakoby perlíkem, argumenty z Písma, syllogismy věru bystré, avšak Hus převažoval svojí pravdou, převažoval autoritou Písma. Ano, kdo četl bibli, nalezl, že mistr Jan dí pravdu; lidé srovnávali život známých kněží s tím, co evangelium přikazovalo, vážili jej a shledali, že lehký, že nicotný před Bohem i před lidmi. Ale pak přišla nová rána: Hus v Kostnici odsouzen, aniž dostalo se mu pořádného slyšení. Císař Zikmund porušil vlastní glejt, vlastní mocný list, zradu spáchal na Husovi i na veškerém rytířstvu, neboť slovu nedostál a slovo zrušit, toho se nikdy řádný rytíř nedopustil! Hus upálen, ačkoli 452 českých a moravských pánů ostře protestovalo. A upálen i mistr Jeroným Pražský, upáleni tři mládenci v Olomouci a pak už hranice volala po nových a nových obětech. Velké schůzky českého lidu, srážky s lidem biskupovým, s pány, s horníky, smrt krále Václava, hrozby Zikmundovy, to vše mocně působilo na mysl prostého lidu: objevovali se častěji a častěji proroci, kteří prorokovali, že přiblížil se čas, vyřčený v Apokalypse, že konec zápasu Goga s Magogem a jen pět měst že zůstane ušetřeno osudu Sodomy i Gomorrhy:

Plzeň, Klatovy, Žatec, Louny a Slaný. Tehda mnozí a mnozí rozprodali majetek, stržený peníz rozdali a šli do světa, putujíce v houfech od řeky k řece, od hory k hoře.

Oldra pomyslil si, že octl se prostřed jednoho z oněch houfů blouznivců, kteří odešli z domů, aby spíše naplnila se proroctví. Šli dál a dál, občas některý zapěl zbožnou píseň a ostatní vpadali mocnými hlasy.

Havéřův Sulík hodnou chvíli klusal na svých vedle Oldry, ohromným ratištěm, na němž sudlice nasazena, pohazuje chvílemi s ramene na rameno, černil, posléze zabručel nepříliš vesele:

— Panici!

— Nuže, Sulíku, pověz, co na srdci —

— Jsi už rytířem, když bojovals?

— Rytířem dosud nejsem, avšak budu jím.

— A jsem já zbrojnošem?

— Také dosud nejsi, leč budeš.

— Nejsem-li dosud zbrojnošem, tedy bych mohl tímhle dřevem fleknout a na moutě duchu, že tak učiním! Ano, učiním, neboť mně ten klacek nehorázně ramena otlačil. Aby jej ďas vláčel a ne člověk.

— Nuže, proč jsi jej už dříve neodhodil?

— Protože jsem myslil, že jsem zbrojnošem a zbrojnoš přece nějakou zbraň musí míti; co by pánu podal, když rytíř uvidí sedmihlavého draka, jenž princeznu střeží a spustiv hledí, zbrojnoši řekne: zbrojnoši, podej mi dlouhé kopí. Co bych podal?

— Předně nemám vůbec hledí a pancíře, za druhé není tu sedmihlavých draků, ani princezen, v těchto lesích nanejvýše nějakého medvěda nebo vlka můžeme vyplašit, ale o saních jsem tu dosud neslyšel ani slova. Myslím, že taková havěť bude někde doleji, v Němcích. Tam všelicos nedobrého.

— Že tu saně nejsou?

— Nejsou, Sulíku, nejsou, žel!

— Tedy tím dřevem nehorázně fleknu.

— Což učiníš?

— Fleknu, ať jsem rasův, že fleknu! To u nás v Hoře díme, chceme-li něco ostře odhodit, rozumíš-li, panici.

— Mlč, chceš-li . . . ale ostatní se ti asi budou smát, žes slabý, řeknou. Takový je svět, Sulíku.

— Já že jsem slabý? A ne! Na vzdor celému světu ponesu to břevno, ač mám ramena jakoby rozlámaná. Na vzdor!

— Jak chceš, Sulíku. Tvoje kůže . . .

— A daleko jdeme, panici?

— Sám nevím. Tamhle už stráň schyluje se k Sázavě řece, tam přebředneme na druhou stranu a pak uvidíme, co dál.

— Ale voda je studená! Děkuji pěkně, koupat se na počátku března! Nechce se mi do řeky.

— Tamhle pod lesem přívozník s pramicí čeká, neboť v těchto místech lidé nejraději přecházejí Sázavu. Převeze nás za malý peníz, tedy škorní nesmočíš v řece.

— Ani bych nechtěl, neboť ve svých mám už dost vody. Žbluňká mi tam jako v ražumpě, ani nevím, kterým coukem se provalila. Hm. A ty myslíš stále jít s tam těmi sedláky?

— Ano.

— Stále a stále?

— Nu, stále a stále snad nikoli.

— To bych ti také radil, panici. My přece musíme něco velikého vykonat, abych mohl pochlubit se v Hoře, až se domů vrátím, hrubě velkými činy, avšak s těmihle bychom toho asi mnoho nevykonali.

— Nemluv, Sulíku. Jen jsme vyšli, už máme za sebou jedno vítězství. Málo-li ti toho, Sulíku? Co?

— A kořist? Kde je kořist? Přece jsem slyšel, že rytíř vezme si majetek poraženého a jeho zbrojnoš dobrým právem zbrojnošů vezme si majetek toho druhého zbrojnoše. Tak-li tomu? Či mýlím se?

— Ano, ale ty přece máš kořist?

— Nevím jakou — zavrčel Sulík.

— Nu, to kopí hrubě veliké, chlapské kopí. Kdyby tě s ním viděli v Hoře, brachu, věru žasli by.

— Řekli by, že jsem se minul rozumem a Bůh ví, neděli-li by nahou pravdu. Ďas aby to kopí vláčel. Ale přece je neodhodím, neboť nechci, aby mne tam ti strýcové považovali za nějakého slabocha. Myslím, ani není tak těžké, ale to je to, neuvykl jsem zacházet s takovým dřevem.

— Ano, teď jsi uhodil na to pravé.

— Musím tedy zvykat, abych jednou přece byl pořádným zbrojnošem a dobyl veliké slávy. Zvykat, hm, co platno, zvykat je nutno a zvyknu. Ale hlad už mám pořádný a žízeň také, obědval bych —

— Najíme se, jakmile překonáme řeku.

— Nu, sláva Bohu, jsme od ní, co by kamenem dohodil. A pěkná to řeka, u Hory takové není . . .

Skutečně Sázava už byla blízko. Staroch sešel dolů, zavolal přívozníka a houf brzo octl se na druhém břehu. Pramice jela mnohokrát sem i tam, ale přívozník počínal si hrubě zručně. Byl to nevysoký, klecatý dědek, jenž tu převážel už přes půl století, ale měl pomocníka, mladého, čiperného chlapce, štíhlého jako sosna v lese, pověděl, že to vnuk, pohovořil s lidmi o světě, zdálo se, že je moudrý a mnoho ví, neboť u přívozu vystřídalo se mnoho a mnoho lidu, skorem každý nějakou novinku přinesl. Na druhém břehu houf se rozložil a počal obědovat; jen chléb se sýrem, chudá krmě, ale chutnala všem, neboť od časného jitra nikdo neměl v ústech, a slunce už dávno překročilo zenit. Oldra seděl nedaleko starce, hleděl na řeku Sázavu, na níž ještě plynuly tiše nehrubě velké ledové kry. Přívozník řekl, že ještě včera nebylo možno odvážit se na vodu, že plouly kry hrubě veliké, strašné, ale dnes, ačkoli řeka z břehů vystupovala, ačkoli nepokojně hlučela, přece nenaháněla strachu. Sníh už skorem úplně rozbředl, jen v zápačí ještě ležely veliké, lesklé plochy. Z lesů jakoby zavonělo jaro.

Přišel přívozník a usedl se sedláky, povykládal o vodě, jak uhodila obleva a ledy se pohnuly, jak opět počalo mrznout a sníh padal, avšak ledy vždy za poledne opět se pohnuly a sníh jihl, nyní že už asi pokoj bude, dnes že slunce dalo sněhu pro vítr, skorem všechen rozpustilo dokonale a padat, padat že už asi nebude, leda někde na horách. A že je ten letošní rok divný, že byly mrazy, jaké snad nikdo nepamatuje a ta obleva že také přišla dříve, nežli jindy bývá. Něco divného že ve vzduchu a všichni lidé že mluví jen o velké vojně.

— Bude vojna, bude — zahučel hubený, dlouhý sedláček.

— Ano, ano, nadchází skonání věku — zabručel Vach Sirá Hlava a vstav, pokynul svým k odchodu. Cesta byla ještě daleká a kudy jít, aby v lesích nezabloudili, přívozník rád pověděl.

Putovali do tmy, cestou zpívajíce dost podivné písně a přespali v kterési vsi, mezi Benešovem a Vlašimí, ve stodolách, v kolnách, kde bylo lze. Ráno opět vytrhli a do večera došli k Táboru, k hoře, jež viděla počátky husitství na českém jihu. Zde scházívali se nadšení vyznavači kalicha. Opodál stávalo Oustí, Sezemovo Oustí, kde mistr Jan Hus nějaký čas pobýval u starého přítele, kde kázal slovo pravdy, kde české svědomí burcoval. Nyní kněz Vanček s Hromadou Zvoníkem sebral věrné v hromadu a jelikož nový pán Oustí proti kalichu zasršatěl, kališníci v únoru přepadli Oustí, zkazili je a věrný lid odvedli nahoru, kde Tábor, kde věru zištnější místo k obraně. Stávalo tu kdysi nějaké město, už rozbořené, tu Vanček s Hromadou Zvoníkem založili nový domov kališníků a jakmile sníh slezl, už hradby počaly vyrůstat ze země.

Houf Vacha Siré Hlavy přišel právě v onom čase, kdy město Tábor vznikalo ze sporých začátků, pod vládou tří kněží a jednoho nižšího svěcení. Houf ovšem byl srdečně uvítán, neboť každé dlaně bylo tu zapotřebí a Oldra z Kolče žasl, když viděl práci selských rukou; jedni kamení lámali v blízké hoře, druzí je svalovali do protáhlého žlebu, třetí je otesávali v kostky hrubě veliké, čtvrtí kladli na vozy, jiní je pak odváželi k hradbám budoucího města a jiní posléze kopali příkopy a vršili ohromné zdě pod dohledem Hromady Zvoníka. Dřel každý od kuropění do tmy, pracoval do úpadu a přece nikdo nereptal na tíhu práce. Zde dva lidé potýkali se s balvanem, s nímž by jinde pět nepohnulo, onde pracovali ještě při loučích a pochodních, neboť proskočily zprávy, že páni lid sbírají, že chtějí Tábor přepadnout, zkazit. A Hromada Zvoník, vysoký, asi čtyřicetiletý muž, přísné, krátkým vousem zarostlé tváře, kdykoli práce na hradbách dobře postupovala, svolával něco lidu na prostranství za městem a cvičil jej ve zbrani, aby útok bylo lze odbít, odhodlají-li se páni k ráně. Ostatně, mluvilo se všude, že brzo od Plzně přijde Jan Žižka se svými cepníky, onen Jan Žižka, jenž kdysi u Grunevaldu potíral křižáky,

a o němž od pražských událostí víc a více v Čechách se mluvilo.

Tábor vůčihledě rostl z ruin bývalého, dávno zapomenutého města. Rozlézal se mezi srázy jako mohutná tvrz.

Vanček kněz zval jej pavézou spravedlivých. A kolovalo proroctví, že leta uplynou, ale Tábora že nikdo nedobude, že už nedotkne se města božího nižádná bouře.

Mohutné zdi vyvstávaly, kde dřív bujely ostružiny, kde běhaly zelenavé ještěrky a slunili se pestří motýli. Nad každou z bran vytesán ohromný kalich a nad hlavní věží povíval obrovský prapor s rudým kalichem uprostřed. Prapor těch, kteří soužením projít měli a ohněm zápolení proti všem, aby dosáhli slávy na věky věkův.

Kalich do široka, do daleka hlásal poutníkům, že tu pevné středisko všech, kdož se odpoutali od všednosti tohoto světa. Středisko oněch hloubavců, kteří z oudolí temnoty vyšli k prameni věčného světla.

Tábor vůčihledě rostl.

Denně přicházeli mnozí a mnozí nespokojenci.

Přicházeli upracovaní sedláci, v obličeji hnědí od úpalu slunečního, drsní, ale poctivých srdcí. Selky v prosté suknici plátěné a v jakési kajdě z domácího sukna, chluputé a neúhledné. Tu a tam nějaký měštěnín písmák se svojí biblí a kuší či tesáčkem. V prosté suknici a v kabátci neúpravném. Tábor zavrhoval nádheru, zlaté i stříbrné ozdoby, klenoty bité i kamením posázené, drahé šlojíře a věnce s atlasovými stuhami, pláště ze vzácného sukna, točenice stříbrem lemované. To všechno pokušení Antikristovo, dar šelmy, která boží lid s pravé cesty svádí. Muži i ženy, děti, starcové nad hrobem, žili tu, všechno v jedné kupě a o jednom chlebě. A noví příchozí, hned jak vešli do brány, ubírali se k sudům, na rynku postaveným a metali do nich veškery svoje peníze i šperky. V Táboře, po způsobu prvních křesťanů, nikdo neměl soukromého majetku, všechno bylo společné a každý od starších dostal tolik, kolik potřeboval. Nebylo tu boháčů pychem oděných, ani chuďasů, jací tetelívají se u dveří křesťanských chrámů. Nebylo tu však také zahalečů. Každý musel konat něco užitečného. Ženy k ženám připojovaly se a muži zdraví-li

stačilo, hned ujímali se nějaké práce; sedláci robili na valech a baštách, řemeslníci zřizovali nové dílny a pracovali pro veškerou obec bez nároku na časný zisk. I dva starší vladykové z pod Bechyně přišli a oba pomáhali Hromadovi Zvoníkovi cvičit zbrojné houfy. Zvonaři lili děla, kováři sudlice kovali. Tábor hřměl ruchem od rána do noci.

XII. V práčatech.

Panic Oldra s počátku pomáhal s ostatními v lomech a nic se nestyděl za práci, bavila jej, protože už v Hoře uvykl tělesné námaze. Pravda, raději pracoval by po rytířsku, mečem a kopím, jako jeho předkové, ale zde nikdo neuhybal dílu, které jinému stavu náleží, i kněží a jáhni pracovali na hradbách jako prostí dělníci, učení bakalářové kámen lámali, ba i oba staří vladykové, když ukončili cvičení houfů, chápali se lopaty nebo motyky. A všichni, byli spokojeni, když společné dílo prospívalo.

Sulík pracoval s Oldrou v lomech; s počátku divil se, že lámání kamene patří mezi úkoly zbrojnošské, strýc Mikšík nikdy nevyprávěl, že by byl kdy cos podobného konal v dobách, kdy byl zbrojnošem, ale když si pobručel na nové pořádky, zvykl na onu robotu a chválil si, že aspoň slunce vidí, tam v Horských šachtách bývalo smutno jako v hrobě. A práce šla mu od ruky, neboť uměl dláto nasadit, rozuměl skále, věděl, kde třeba uhodit, i jak prudce. Leč Oldra nebyl dlouho lamačem kamení. Vach Sirá Hlava hovořil s Hromadou Zvoníkem o srážce nad Ondřejovem a pověděl, že oba chlapci, kteří s ním přišli, v té srážce mnoho vykonali, že pobídli jiné hochy, aby kamením počali zasypávat rotu Chudoby z Ralska a že někteří loučili kamení z praků svých tak obratně, až radost hledět a nejednomu nepříteli, sluhovi Antikrista rozbili tvář, nebo ruku, nohu pochroumali. Kámen, prudce vržený, zbraň dobrá.

— Jakže? Chlapci a osvědčili se tak velmi v bitvě? — divil se Hromada. A hlavou zavrtěl, jakoby nevěřil.

— Ano. Pouzí hoši. Ale o nápad u nich zle není. Staří žoldnéřové v pancířích před nimi prchali a koně jim rozehnali.

— K neuvěření, brachu!

— A přece jsem to vše na vlastní oči viděl, nelhu, proč bych lhal? — řekl Sirá Hlava poněkud podrážděně.

— Hněváš se? Věřím ti, věřím! Pochybou nechtěl jsem tě zarmoutit, starče! Ajhle, ajhle, to nebyla zlá myšlenka! Praky!

— Ano, praky. Obyčejné kožené praky.

— Tak, tak. A prakem David zabil obra Goliáše. Silný a v pancíři vycházel, aby strašil národ vyvolený, meč měl ohromný, kopí ostré a pachole oblázkem jej přemohlo. Ano, ano, zapamatujeme si to, bratře Vachu. Víš-li, že i staří Římané měli svoje prakovníky? I nám, i nám se hodí prak, až nadejdou hodiny veliké zkoušky! I děti mohou bránit zákon Páně.

— Pravda. Každé rameno dobré. Páni, soudím, dost brzo na nás uhodí. Nenechají nás v pokoji.

— Také já myslím, bratře Vachu. Pánům nemilo, že se hýbáme, že druh k druhu a všichni jedné mysli. Raději by nás viděli rozdělené, slabé, poddajné. Udeří na nás a pak běda přemoženým . . .

Následujícího dne Oldra byl povolán, aby zřídil houf táborských práčat. Kůže bylo dost i hochů dost, proto Oldra chutě si vedl a Hromada Zvoník radostně mnul dlouhé, velmi hubené ruce, když houfec pacholat vytrhl pod hradby a počal kamenovat starý, rozložitý dub, který v oněch místech rostl, cíl výborný. I mnozí výrostkové připojili se a Oldra chodil mezi nimi jako skutečný hetman. Také Sulík hned odhodil kladivo i dláto a přistoupil k družině práčat, mezi nimiž brzo veliké vážnosti nabyl, neboť oblázkem veverku ve skoku i ptáka v letu zasáhl a hvízdat uměl, zpívat, křičet jako starý žoldnéř. Také se mu v Družině více líbilo, nežli v lomech. Bylo tu více volnosti a pak Sulíkovi zazdálo se, že se opět přibližuje k vyplnění svého dávného snu. To, co nyní činí, je aspoň poněkud vojenská práce a jednou, až k bitvě dojde, jistě práčata nezůstanou za pecí.

O vojně mluvilo se víc a více. Denně kněží o ní kázali a staří vladykové pobízeli boží lid, jen aby se cvičil v užívání

zbraně, že brzo Uher přijde s pány, s velkými houfy pěších i jízdných a pak že kdo s koho, ten s toho. Denně přicházeli noví sedláci a přinášeli zprávy, že páni se chystají, až cesty vyschnou, že uhodí. Přicházeli z daleka, mnozí až od Vyššího Brodu, od Jindřichova Hradce, od Hory Kutné, od Písku, ale všichni stejnou měli píseň o nebezpečích, jež strojí se na spravedlivé. Nejeden robotěz tehda uběhl od pluhu, opustil statek, pole nedooraná, svoje kravičky, volky; hůl v ruce, kosu nebo sekeru na rameně, přišel, často i s ženou, s dětmi. A všichni naříkali na pány, že čím dál hůře na té boží hroudě, roboty větší, platy větší, chleba málo, tresty hrubě veliké a nikoho nikde, kdo by stavil panskou zvůli. Krále není a ostatně už králi Václavovi, nebožci, ukázali páni, že se ho nebojí, se všemi čerty se proti němu spojovali a snad prý i jedu mu namíchali, aby dříve zemřel, aby mohli po svém vládnout s tím nekolným grycem Uherčíkem, aby v něj hned látro hromů! Zle na té boží hroudě a čím dál hůř, pakli utisknutí sami se neozvou. Každý, kdo přišel, nesl v prsou nějakou bolest, ale všechny spojovala jedna touha: obhájit Husovu pravdu proti všem škůdcům, neboť jen s ní a skrze ni mohlo se dojíti k lepšímu životu. Lidé dost nejasně cítili, že kdyby se uplatnilo Husovo učení, pominul by panský pych na jedné straně a veliká bída na druhé. A jejich mysle byly vzníceny, v srdcích sídlila odvahu: vybojují uznání tomu, co jim nade všecko.

O vojně mluvilo se zvláště, když od Plzně přitrhl starý Chval Řepický z Machovic se stem Žižkových cepníků a osmi jezdci. Chval vyprávěl, že na Plzeň velké vojsko táhne, vede je sám Václav z Dubé a jdou Žižku pokořit. Bůh ví, ubrání-li se přemoci. Město není bezpečné, v Plzni dost těch, kterým Husovo učení trnem v oku, dost nepřátel kalicha a je strach, aby za Žižkovými zády nejednali s panem z Dubé o zradě. Chval vyprávěl, že Žižka je odhodlán bránit se až do posledního muže, chválil statečnost i rozum starého Grunevalďana, pověděl, jak Žižka myslí za všechny hetmany a na vše, nižádná maličkost mu neujde, o všem ví, všecko předvídá. Zdá se, že je ze železa, že vůbec nespí, neodpočívá, jeho život práce a práce, tu listy píše na všechny strany, tu svoje vozníky cvičí v obratných pohybech, tu dohlíží v dílnách, kde zvonaři

hrubou střelbu lijí a ve mlýnech, kde prachaři prachy melou, tu pracuje na hradbách spolu s ostatními, sám jediný jakoby měl čtvero životů. A kněz Vanček hlavou pokyvoval, když Chval mluvil; na Hromadu hleděl a Zvoník přisvědčoval, že vše tak, jak Chval dí, všecko, ano, všecko do písmene tak . . . Hromada znal Jana Žižku už mnoho let a snad první ze všech lidí vytušil, že v něm veliký talent se ukrývá. A nyní hned mu probleskla hlavou myšlenka: Což aby Žižka nechal Plzně, aby přitrhl do Tábora? Zde dost lidu, ale schopného vůdce není. Ti dva staří vladykové jsou hrubé staří a sama sebe Hromada nepovažoval za vojevůdce. Zbrojný lid sbírat, cvičit, o nějaký menší útok pokusit se, ano, to dovede, ale zde bude třeba vůdce, který více umí. Kdyby tak Žižka chtěl . . .

Nadhodil tuto myšlenku. Vanček pohleděl na něho poněkud udiveně a Chval z Machovic hladil svou dlouhou, už jako mléko bílou bradu. Hle, myšlenka není zlá. Ale bylo by nutno opustit Plzeň a věc kalichu v oné krajině utrpí, bude-li Plzeň osazena královskými. Zajisté bylo by dobré, kdyby obě střediska hnutí mohla být udržena. Avšak lze obě udržet? O tom dlouho uvažovala Rada obce Táborců a usnesla se pozvat Žižku, aby přišel. Čtyři z Rady odjeli směrem k Plzni a brzo došla zpráva, že Jan Žižka svolil, že brzo přirazí. V Plzni nevedlo se mu dobře, neboť značné vojsko zatím obklopilo město, jež bratr Žižka hájil s velikým uměním. Leč přijeli Pražané a vyprávěli, že páni nový lid sbírají a že tisíce ozbrojenců pošlou pod hradby. Pak, pak ovšem Žižkova posice byla by neudržitelna! A jednooký válečník, bystře uváživ zprávy Pražanů, počal vyjednávat s panem z Dubé o volný odchod na Tábor.

V těch dnech přijel od Benešova hurtem nějaký zeman se zprávou, že městem projelo mnoho zbrojného lidu, Divůček z Jemnišť s Horskými a ještě několik pánů, spěchají k Vltavě, doslechli, že Žižka vyšel z Plzně a chtějí jej zaskočit, zničit. Zeman vyslechl dva rytíře, neprozradil se jim, ale spěchal k Táboru, koně nešetřil, chtěl upozornit.

Zpráva uhodila jako blesk a hrom z čista jasna. Hromada, Chval, Vanček, všichni uvěřili, že Divůček z Jemnišť je s to aby dopustil se takové hanebnosti. Zaskočí-li Žižku, důvěřujícího v moc smlouvy s královským podkomořím a nepřipraveného,

zdrtí jej přesilou, zahubí lid, poberou vozy i děla. Vyšel-li Žižka z Plzně, je vše ztraceno. Mor na Divůčka, na šelmu, šelmě rohaté sloužící! Aby ho . . .

Co činit?

Všichni shodovali se v jednom: třeba varovat Žižku, aby nenadále nepadl do rukou Divůčka a jeho chasy. Varovat . . . ale kterak varovat, když nikdo nevěděl, zdali už Jan z Trocnova opustil Plzeň a kudy táhne? A co hlavního: úkol byl hrubě nebezpečný, těžký, neboť poslové snadno mohli padnout do rukou úhlavních nepřátel kalicha. Zajisté Divůček vyslal podjezdy, hlídky, nahoru, podél toku Vltavy. Bylo nutno vybrat lidi nejschopnější, statečné i chytré a Hromada nalezl tři, jimž úplně důvěřoval. Nařídil jim, aby jeli porůznu a naleznou-li Jana Žižku už na cestě, aby mu vyřídili, že pod Vltavotýn vyjede mu na naproti Chval z Machovic s třemi sty ozbrojenci. A jezdci vyrazili jako vichr z brány. Celý Tábor hleděl za nimi a celý Tábor uvažoval, zda šťastně dojedou.

— Co myslíš, panici, naleznou onoho slavného Jana Žižku? — prohodil Sulík, jenž stál vedle Oldry a pohlížel za jezdci jako ostatní, obdivuje se nemálo hbitému chodu koní.

— Neprorazí.

— Aj! A proč medle?

— Divůček jistě už rozprostřel síť.

— Myslíš, panici?

— Ano. Divůček není hloupý vojín a napadne mu asi, že Táborští vyjdou vstříc Žižkovi.

— Ale neví, že my víme o jeho výpravě.

— Kdyby na nás nemyslil, nezasloužil by titulu polního vůdce. Každý padesátník musí tolik vědět o vojně, natož hetman, který prý se učil vojenství pod proslulým condottierem Pipou Spanem z Ozory, oním Vlachem, jenž Zikmundovi radil ve Fourlandsku, kterak porážet Benátčany. Divůček myslí na nás a pošle houf jezdců, aby strahovali v okolí Tábora a na cestách k Plzni. Ví, že my jízdy mnoho nemáme.

— Ví-li jen!

— Och, Sulíku, vsadil bych se třeba o svoji hlavu, že ví, že nějakého špehéře na Tábor už vypravil. Tolik lidí sem

denně přichází! Nemohl býti mezi nimi nějaký kuklec Divůčkův?

— Pravda . . . Pravda . . .

— Zná nás a podle toho bude jednat.

— Ale pak je Žižka ztracen?

— Ano, neprorazí-li naši poslové k Plzni a nebude-li Jan Žižka včas varován — řekl Oldra.

— A ty pravíš —

— Že neprorazí, řekl jsem. Na koních nelze.

— Nuže?

— Bylo by lze pěšky a v přestrojení.

— Hejá, brachu, už rozumím! Jako jsme my nedávno z Hory prchali? Ale že to nenapadlo Hromadovi, ani tomu velkému, vousatému hetmanu Chvalovi? Nač myslili také!

— Také mně to napadlo právě v této chvíli, Sulíku. A už pozdě, tam těch už nedovoláme se, už jsou daleko.

— Ale pěšky jíti . . . mnoho času uteče . . . Kůň je rychlejší . . . a kdo ví, zdali Žižka už nevyšel z Plzně? Avšak víš co? Mohli bychom to zkusit. Mikšík Rameno vypravoval, že se svým pánem jezdil s místa na místa a my dva stále v jednom hnízdě dřepíme. Tu málo užiji zbrojnošských dobrodružství. Kamení lámat a práčata cvičit, hej, to nic, já bych rád do světa a mohli bychom vyrazit, vstříc Žižkovi. Kdyby se poštěstilo, kdybychom zachránili my dva celou výpravu, hej, takovým dobrodružstvím by se ani strýc Mikšík nemohl pochlubit!

Oldra vážně pohleděl na Sulíka:

— Šel bys?

— Šel bych hned, neboť nač tu civět, zlobit se s práčaty, když jinde veseleji? I kdyby nás chytli, kůži s nás nesedrou, v přestrojení nás nepoznají. Ale jaké bys volil přestrojení?

— Což o to! Je tu šat oněch dvou mendíků, kteří před týdnem vstoupili do Družiny, hodil by se, mendík, veselý školáček všude projde a já umím trochu latinsky, kdyby mne někdo oslovil, odpovím.

— Ale já neumím latinsky. Ani slůvka neznám, žel, kterak tedy mluvit, panici? O to jde.

— Nuže, budeš mlčet, pakli tě dloubnu do boku a to bude znamenat, že máme před sebou člověka, jenž trochu umí

latinsky. A zastaví-li nás nějaký fulpas, řekneš mu třeba: rana cantat. Nebo: etiam corvus cantat. Nebo —

— A co je to, panici?

— Žába zpívá. Také havran zpívá.

— Ale, panici, vždyť žába nezpívá, to vím jistě a také havran jen kráká. Každý se nám vysměje, budeme-li tvrdit, že žáby zpívají jako slavíci. Neušli bychom hrubě daleko s takovou. Nelze, panici . . .

— Hlupáku, vždyť nikdo nebude rozumět, co povídáš. Kdo umí latinsky? Jen, nějaký universitní mistr, bakalář, starší mendik, tu a tam nějaký rytíř a zřídka kdy kněz nebo mnich; znal jsem nejednoho kněze, jenž pouze mši po latině odříkal, ale jednomu slovu z toho nerozuměl.

— Já také znal jsem takové. Dva, oba v Hoře. A byl prý v Praze arcibiskup, jenž ani prý číst, ani psát neuměl a latině učil se až na stará kolena. Pravda-li? Biskup, tuším, Abeceda.

— Byl Abeceda, byl. Nu, vidíš, milý Sulíku, nikdo nás hrubě přísno zkoušet nebude a mendíka ani sršatý stupka si nevšimne, ani voják. Tak bychom prošli třeba ležením Luciferovým bez příhody.

— Projdeme, panici, projdeme. Ale těmhle ani slůvka, buď by nás zdržovali, nebo snad by s námi chutě poslali jiné a my abychom se o slávu, o zdar s někým dělili! To tak! A jak jsi to říkal o té žábě? Myslím, že přece si to musím zapamatovat, abych také mluvil židovsky či latinsky.

XIII. Bratr Jan.

Dva mendici v hrubých škorních kožených, zablácených, v těsných nohavicích z tmavohnědého sukna, v černých kabátcích, sevřených koženým pásem, v sukních nedlouhých, rovněž černých a umolousaných, hověli si v mirotickém šenku. Sám krčmář, veliký, otylý člověk rumných lící, dobráckého pohledu, přinesl medovinu, chléb a pečité maso, přisedl a řeč zapřádal, odkud studenti v tento čas a kam, když by člověk ani psa ven nevyhnal. A skutečně, počasí bylo škaredé, pro-

měnilo se, mlhy a sněhové vánice, ale sníh, jak na zem padl, hned tál, všude plno vody, plno bláta, místy lidé po kolena zapadali do husté břečky a vozy trčely v blátě, dokud vozkové nesehnali dvojí přípřež. Putovat v takový čas nemilý, to věru na pováženou, o zdraví jde, o život — hučel krčmář. A odpovědi nečekaje, hned počal o Praze, byli-li tam páni studenti a co nového, co královna vdova, zdráva-li a co pan z Wartenberka. Sulík dusil se jídlem i smíchem, když panic Oldra začal o Praze a několikrát udal své „rana cantat" a „etiam corvus cantat", jakoby mu něco důležitého po latině připomínal. Pak také Oldra počal se dusit smíchem, leč krčmář příčiny nepostřehl a dále horlivě vyptával se na osobnosti, o nichž se tou dobou mluvilo.

Najednou ozval se venku dusot koní a do šenkovny vešel nějaký muž, osmahlý, skorem černý jako cikán, s lehkým nádechem žluti na lícních vypouklinách, s dlouhým převislým knírem, jako havraní křídlo černým. Nevelká hlava seděla na trupu dosti mocném, oděném jakousi huňatou cestovní burkou, lemovanou kuninou a přepásanou četnými stříbrnými šňůrami. Po boku, na širokém pásu, stříbrem i perletí vykládaném, houpala se křivá šavle, nohy vězely ve vysokých kožených škorních s ohromnými ostruhami. Muž odhodil široký plášť na lávku u krbu a cosi zabručel v neznámém jazyku, hrdelném, drsném. Nikdo mu nerozuměl a proto osmahlý cizinec počal po německu. Tentokráte porozuměli mu aspoň oba nepravý mendici, ale Oldra pošeptal Sulíkovi: „mlč" a sám tvářil se, jakoby opět nerozuměl. Krčmář v rozpacích hleděl na hosta, patrně vzácného, ukláněl se hrubě hluboko a stále hlavou vrtěl, jakoby chtěl naznačit, že je pán vítán, ale že mu, žel, slůvka nerozumí. A tu kníratý ozval se lámanou slovenštinou a tomu už krčmář porozuměl, neboť to jedna řeč a člověk uhadne po chvíli, čemu hned na kloub trefit nemohl. Kníratý rozvalil se u pece a jeho sluhové posedali poblíž dveří. Bylo jich pět, čtyři také takoví osmahlí, žlutohnědí, kníratí, pátý ryšlavý Němec široké huby, zarostlé hustým vousem štětinatým, dlouhý a ramenatý. Šenkéř běhal jako na obrtlíku, snášel pokrmy i nápoje a hosté pili dlouhými doušky, byli prokřehlí i utrmáceni. Jejich koně řehtali venku před hospodou, kde jim pacholci sypali obrok.

Oba mendici, jakmile zpozorovali nové hosty, opatrně uklidili se do kouta, do přítmí a Sulík zašeptal Oldrovi:

— Kdo to? Vypadá jako hladový ďábel.

— Nevím. Snad Maďar nebo Kumán.

— A co by tu Maďar honil?

— Opět nevím. Snad uslyšíme. Ale ty, Sulíku, dělej, že jsi unaven, že spíš, očí neotvírej, neboť tam tomu kníratému mohlo by napadnout promluvit na tebe latinsky, mnozí Uhrové prý umějí.

— Už spím.

Sulík opravdu počal chrápat, jakoby opravdu spal a Oldra zatím po očku prohlížel si cizince v čižmách a v rudých nohavicích, hrubě těsných. Cizinec polykal sousta jako pěst veliká, zdálo se, že je hladov jako vlk. Sousta ohromnými doušky zapíjel a krčmář několikráte už podíval se dolů do sklepa.

Náhle ozval se nový dusot koňských kopyt a tentokráte přijížděl nějaký větší houf. Cizinec vyskočil a sáhl po šavli, také jeho průvodčí ruče ozbrojili se šavlemi i buzdygány, a čekali. Do krčmy vešel muž, jehož oba nepraví mendici ihned poznali: vídali jej v Kutné Hoře, v průvodu pana mincmistra Divůčka. A zalekli se.

Nový příchozí uklonil se lehce prvému hosti, na nějž hleděl s velikým údivem. Pak řekl:

— Jsem Ulrych von Seeburg, rotmistr divise pana Divůčka z Jemnišť, nejvyššího mincmistra království.

Cizinec patrně porozuměl divné, oldenburské němčině pana rotmistra, neboť se také uklonil a němčinou, o nic lepší prvé řekl:

— A já jsem István Fehér z Hodmezöfálvy, zvláštní vyslanec jeho milosti, krále Zikmunda k správcům království a jedu do Prahy od Budějovic, protože jsem napřed vévodu Albrechta hledal ve Vídni i v Linci. A tu jsem zabloudil, neboť můj průvodčí, hlupák, sjel s dobré silnice a sám ďas ví, kudy nás vedl.

— Toť ovšem nemilé v takovém nečase. Ale zítra již bude jinak, vítr se obrací a zavládne, všichni sedláci říkají, suché a teplé počasí. Octl jsi se v Miroticích a odtud možno buď na Orlík, k řece Vltavě, nebo na Blatnou, kam my jedeme. Z Blatné

Půjčili hochům koně . . . (Str. 105.)

do Březnice, kde meška tou dobou už pan Divůček se Šternberkem a Městeckým, odtud do Příbrami a z Příbrami silnice dobrá přes Dobříš. Chceš-li s námi, pane Fehére, dáme ti průvodce, jenž nezbloudí.

— Mně jedno, kudy pojedu, jen když dojedu. Jsi mi vítán, pane rotmistře a zvu tě na nějaký doušek, žel, tihle jezevci o tokajském dosud neslyšeli a to, co v konvích, u nás by ani poslední žoldnéř nepil.

— Za to piva mají výborná a mnohem lepší, nežli u nás v Němcích. Neokusils dosud českého piva?

— Nikoli. Neudálo se mi dosud.

— V každé krčmě je ho mnoho a mnoho sudů.

— Také zde?

— Také, zajisté i zde, pane Fehére.

— Napijeme se tedy českého piva. Rač se posadit, pane rotmistře. A co nového u vás? Pověz —

— Nic zvláštního. Aspoň nic takového, co by i tebe mohlo zajímat. Jedu z Písku, který jsme obsadili polovicí Kolovratova houfu. Plzeň je opět v našich rukou, neboť Žižka vydal ji v ruce královských a tu mezi Blatnou Březnicí číháme na Žižku, tentokráte, bohdá, neunikne!

— Žižka . . . Zdá se mi, že jsem už někdy byl slyšel ono jméno; vím, u královy tabule! Vůdce vzpoury?

— Jeden z nejpřednějších a nejchytřejších, pane. Lapneme-li jej, jakobychom na ráz sťali hlavy polovice rebelů. Žižka sám za celé vojsko stojí, nepřeceňujeme ho věru! Stojí za mnoho . . .

— A máte ho už?

— Jakobychom ho měli! Neujde! Doslechli jsme, že míří na Tábor a tu musí projít Brdy pod Třemšínem, anebo údolím mezi Blovicemi a Vrčany. Nelze jinudy a proto naši rozestřeli síť mezi Blatnou a Březincí a jistě půjde středem sítě; pak jej osypeme třemi tisíci jízdných a zahyne i se svými pod koňskými kopyty, neboť nemá více jak pět set lidí a snad prý ani tolik nemá. Ale kdyby přece ušel, napadne ho záloha z Písku. Hoj, padne-li Žižka, brzo celá vzpoura bude udušena. Ukážeme sedlákům jiný pořádek! Jako ušlápnutí červi budou se svíjet. Mrskat je a umrskat jich pár tisíc, aby ostatní holota zkrotla!

Ale já tu vykládám naše plány a na opatrnost jsem zapomenul. Což kdyby někdo . . .

— Tam ti u dveří jsou moji, čtyři Maďaři a Němec, ti nic neprozradí a krčmář neumí německy, nerozuměl ti.

— Ale tam ti dva za pecí? Toť jistě nějací potulní žáci, počkej, zeptám se jich, rozumí-li německé řeči . . . A Ulrych von Seeburk vstal a zatřásl mocně Sulíkem, který seděl blíže. Hoch zatvářil se jako člověk náhle ze sna vyburcovaný a zabručel mrzutě, ospale, hloupě.

— Rana cantat — špytl.

— Co brebceš?

— Etiam corvus cantat.

Ulrych nerozuměl, odplivl, zaklnul po německu a zatřásl druhým, jenž rovněž tvářil se, jakoby spal:

— Rozumíš německy?

— Ego sum discipulus, domine.

— A německy umíš?

— Non, non, sed loquor latinae.

— Aby je čert, zdá se, že oba spali a ani jeden z nich německy neumí. Pojedeme tedy, libo-li pane, dále — řekl Ulrych von Seeburg, když se vrátil ke stolu. A páni dopili, Maďar hodil na stůl dukát, pěkný, nový, kremnický.

Za okamžik obě tlupy vyrazily k Blatné. Oldra vyskočil, přiběhl k oknu, potaženému nevelkými blanami v oleji smočenými, pootevřel je a hleděl za jezdci. Sulík zašeptal, aby šenkéř neslyšel:

— Rozuměls všemu, panici?

— Skoro všemu, neboť v Hoře se nejčastěji mluvilo německy. Nic platno, musíme vyrazit a jíti stále vpřed, byť bychom třeba padli. Chasa proradná! S Žižkou příměří smluví a pak si na něj v lese jako stupkové počíhají! Ej, tisíc hromů — zaklel Oldra jako starý nějaký rejthar uherský.

Jezdcové zmizeli v ohbí cesty a panic, zaplativ skrovnou útratu, se Sulíkem spěchal za nimi. Rozhodl se, že obejde Blatnou a zaměří k Třemšínu. Cestu popsal mu jakýs sedlák, jenž odtud několikráte jel do Plzně. Falešní mendici přespali kdesi v dědině a šli celý následující den. Vojska neuviděli, skrývalo se, za to hned po ránu vyčasilo se, vysvitlo slunce

a hoši uzřeli před sebou čeřeny brdských hor. Byly velkolepy, ale nehleděli po kopcích, po úvalech.

Spěchali.

V noci dorazili, unaveni, hladovi, podobni stínům, do Spáleného Poříčí. Tam doslechli, že Jan Žižka minul Blovice a táhne ke Klášterci. V Poříčí na štěstí lid s kališníky držel, Husa ctil, Žižku miloval a proto hned uvolili se dva sedláci, že hochy přes hory převedou, přímo do Žižkova tábora. Půjčili hochům koně, jež u huby vedli, aby ve tmě nespadli někde do strže a vyrazili s lucernami a obuchy na vlky, jichž tu hojně bývalo. K ránu vpadli do Žižkova tábora mezi Klášterce m a Vrbčany. Tábor už se probouzel, ženy snídaní chystaly, Žižka, sám nevelký, na nevelkém stodském hnědáku, objížděl ležení. Oldra dopadl přímo k němu a vzkřikl z plna hrdla:

— Zachraň se, hetmane. Páni nastražili ti past mezi Blatnou a Březnicí. Na tři tisíce jich tam leží. A také Písek už v jejich rukou. Chval čeká tě u Týna nad Vltavou s vojskem. Projdeš-li —

Žižka nedůvěřivě pohleděl na panice:

— Odkud jedeš?

— Já? Z Tábora. A panské jsem vyslechl v Miroticích, v šenku. Německy mluvili a myslili, že nerozumíme, avšak já trochu německy umím a tuhle můj soudruh mluví dokonale. Probůh . . . padám únavou.

Opravdu, panic Oldra zbledl, pustil uzdu. Zamžilo se mu před zrakem, kymácel se okamžik v primitivním sedle a padl do náruče jednoho sedláka. Žižka nařídil, aby mendika někam uložili a obrátil se k Sulíkovi, ale Sulík už také spal únavou a slova z něho nemohli dostat. Sedláci pověděli, že oba hoši v noci přišli do Poříčí a ptali se po Žižkovi, nyní že celou noc jedou bez oddechu, vpřed, stále vpřed, cestou necestou. Ani sobě trochu neodpočali . . .

A Žižka počal uvažovat.

Když odevzdával Plzeň panu podkomořímu, vymínil si bezpečný odchod na Tábor. Sobě i lidem. A Václav z Dubé potvrdil rukou dáním, že slibuje. Což ani podkomořímu nelze věřit? Ale zdali pan z Dubé teď neslouží králi věrolomci?

Zrušil-li sám král slovo Husovi, může je snadno zrušit i jeho dobrý služebník. Vrána k vráně. A ten Divůček z Jemnišť . . . tomu teprve nelze věřit. Ani Konopišťskému a Městeckému. Nikomu, nikomu z těch, kdo lnou k Uhrovi . . .

Kdyby jej páni přepadli . . .

Bratr Žižka rozhlédl se po táboře. Měl tu pouze dvanáct válečných vozů a devět jezdců, na tři sta pěších, něco žen i dětí, věru, malé vojsko proti třem tisícům, o nichž mendik prve mluvil. I kdyby všichni panští, roztaženi jsouce na dlouhé linii, najednou nemohli udeřit, přece ohromná, pateronásobná přesila na jejich straně, i kdyby ženy Táborců za muže počítal. Tam ti na koních a v železe, jistě v železe a jeho lid opěšalý a v pouhých krznech.

Jan Žižka svěsil hlavu.

Mluvili-li hoši pravdu . . . A proč by nemluvili? Proč by jej děsili zprávami o panských rotách, kdyby opravdu nebezpečí nehrozilo? Jen jedno Žižka nemohl pochopit. Že Táborští s takovou důležitou novinou dva hochy vypravili. Což není tam dost mužů?

Žižka opět zvedl hlavu.

Z oka blýsklo pevné odhodlání.

Od ležení přicházel Břeněk Švihovský s Valkounem z Adlar. Hetman stručně pověděl, co slyšel a nařídil, aby tábor hned se pohnul, aby obrátil vozy na poledne, k řece Otavě, ale ostře.

— Chystají-li nám past, musíme uhnout. Uhneme na jih, neboť nutno držet se kopců, lesů, tam jejich jízda hrubě ztrácí na síle. Otevřená rovina pro nás nic, ale kopce, kopce lze hájit — řekl bratr Jan a Švihovský přikývl. Pan z Adlar šel zvednout tábor. Žižka zatím seděl na kameni u cesty a promýšlel další pochod. Nebál se o sebe — už tolikrát hleděl smrti tváří v tvář. Ale bál se o věc, za niž meč tasil, prapor s kalichem rozvinul. Bude-li jeho hrstka zdeptána kopyty panských koní, kdo znovu pozvedne onen prapor? Kdo postaví se v čelo utlačovaným? Kdo obhájí pravdu boží, když už nikoli slovem, ale tasenou ocelí nutno ji hájit?

Slunce vyšlo a svítilo jasně, zářivě.

Oteplilo se . . .

Tábor vytrhl, valil se na jih, koně, vozotaji pobízené, rychle klusali a zbožný husitský lid zpíval svoji jitřní píseň, vzdouvavou a do daleka bijící . . .

Slunce stálo už hrubě vysoko, když se panic Oldra probudil. Spánek obnovil síly, vyčerpané strašlivým pochodem. Zvedl hlavu a jeho zrak padl na Jana Žižku. Slavný válečník seděl na voze, opřený o svůj široký meč, zabrán v hluboké myšlenky. Oldra viděl mohutnou, lví hlavu, vsazenou na širokých, pevných ramenech, tvář oholenou, dlouhý, svislý knír, již hodně prosivělý, více starostmi, nežli věkem. Jediné Žižkovo oko svítilo jako oheň a studilo jako ocel; bylo to oko muže velmi bystrého, ducha, rozpínajícího se do široka, oko člověka neústupného, nelekajícího se žádných překážek. A pronikalo vše jako sonda, ovládalo svoje okolí. Oldra vzpomínal na vše, co už slyšel o Žižkovi a bylo mu trochu nevolno v poblíží tohoto muže, přísného a v bitvách otvrdlého. Šelest obrátil Žižkovo oko na panice. Okamžik hleděli na sebe mlčky. Hetman posléze řekl:

— Kdo jsi?

— Oldra z Kolče.

— To někde poblíže Prahy?

— Ano, hetmane.

— A z Tábora jsi přišel?

— Z Tábora.

— Divno mi, že Táborští bratři jen dva hochy poslali tak daleko a s novinou hrubě důležitou, těžkou.

— Neposlali nás, my šli sami tobě vstříc. Táborští sice vypravili tři jezdce, ale mně napadlo, že hoši v přestrojení snáze projdou, nikdo si dvou potulných mendiků nevšimne ve světě.

— Pravda. Pravda.

— Šli jsme tedy a pouze Vach Sirá Hlava věděl, kam jdeme. Zdržoval nás, ale my neposlechli, neboť dobrodružství nás lákalo.

— A panských jste se nebáli?

— My jim už jednou lebky rozbíjeli.

— Aj, aj! I ty?

— I já! Nad Ondřejovem, nad Sázavou, lidu pana Chudoby z Ralska. Tehda jsme z Hory utíkali a přišli jsme na Tábor. Mně horníci otce zabili a královští spálili rodnou tvrzku, protože otec kalich ctil. A já je už tepal a budu tepat, vlastní houf na ně pustím, lehnou-li u Tábora.

Žižka se lehce, sotva znatelně usmál:

— Ty máš už vlastní houf, panici?

— Mám. Ano. Sami hoši jen, ale jejich prakům snad nikdo neodolá — pochlubil se Oldra z Kolče.

— Nuže, na práci dlouho čekat nebudou. A nyní mi pověz ještě jednou, co jsi byl slyšel v Miroticích. Věrně —

Oldra znovu vyprávěl a hrubě obšírněji. Žižka poslouchal, hlavou pokyvoval. Opravdu, kdyby těch dvou hochů nebylo, snad byl by vešel do leče, neboť na Blatnou mířil, ale nyní už se nebál zásady. Je-li Divůček v Březnici, ostatní den budou čekat úplně nečinně. Pak teprve zvědy vyšlou, hlídky. Nežli zjistí se, kam Žižka uhnul, už bude za Otavou a snad už spojí se s Chvalem a panští jistě neodhodlají se bitvu svést někde poblíže Tábora! A kdyby — krajina je tam příznivější, nežli zde! Protepal by se na Tábor! Nezaskočili by ho Divůčkovi jamníci . . A Žižka bystře počal se vyptávat na Tábor, jaké hradby jsou a kolik tam ozbrojeného lidu.

XIV. Bitva u Sudoměře.

Horské cesty spíše vysýchají; vysušovalo je slunce, jež po dva dni už hřálo velmi citelně, ačkoli teprve březen měsíc byl tu, i vysušoval je ostrý větřík, jenž vál po dvě noci a časem i ve dne; voda se strání rychle stekla, silnice vůčihledě tvrdla a Žižkův houf, čím více blížil se k jihočeským horám, tím rychleji postupoval. V dálce bylo vidět Šumavu, modré hory, s modrou oblohou splývající. Byl to nádherný pohled; časem bližší hory úplně zakryly mohutný šumavský pás, časem objevil se, když vojsko vystoupilo na značnější vrch nějaký a mizel opět, když sestupovalo do údolí. Nejeden bratřík znal tam ty hory, rožmberské dubiny a bory, država mocného rodu, jenž už po staletí v čele české šlechty stál; Rožmberkové byli ze

všech korouhevních pánů nejbohatší, nejvlivnější, ale také nejpyšnější. Otec nynějšího vladaře pana Oldřicha dvakráte spikl se proti králi Václavu a dokonce i ve svých hradech onoho krále věznil. Oldřich, bývalý poručenec pana Čeňka z Wartenberka a manžel Wartenberkovny, přijal sice kalich, ale povahy nezměnil, byl pyšný, troufalý, nedůtklivý a pravilo se, že kalicha se už zřekl, nebo zřekne. Proto Žižka, starý odpovědník Rožmberků, bystře pozíral v onu stranu a poslal honce, aby cesty zpytovali, zda bezpečno . .

Avšak nebezpečí nehrozilo od državy mocných pánu z Růže. Ještě panoval čas příměřný mezi mladým Oldřichem, ještě vliv Čeňka z Wartenberka byl patrný v Krumlově i na Třeboni. Nebezpečí hrozilo odjinud. Pan Bohuslav ze Švamberka, jenž spolu s Václavem z Dubé smlouval se Žižkou o volný odchod, vypravil se dolů se značným houfem, spěl za hetmanem obce v poli pracující, aby mu zavřel cestu zpět, k brdským horám. Bohuslavovi honci brzo postřehli, že Jan Žižka odbočil od původního směru, že stočil se náhle dolů, na jih, jakoby k Strakonicím, a pan Bohuslav, jenž klusal v posilcích, když mu sdělili novinu, hned uhádl: Žižka byl někým varován a uhýbá nástraze. Pan Bohuslav hned poslal své lidi k Divůčkovi, ke Konopišťskému, ke Kolovratovi a k Jindřichu, velmistru Strakonickému; poslové koně hnali a páni s dvěma tisíci jízdných spěchali od Blatné k Písku, aby aspoň zde Žižku zaskočili. Jeli v oblouku, avšak jeli rychle, hnali se jako bouře dolů, k poledni.

Vzácná kořist nesmí jim ujít.

Rytíři pacholky pobízeli k spěchu.

Slibovali bohatou odměnu.

Hrozili šatlavou váhavým.

Země třásla se pod kopyty obrněných koní. Lidé vybíhali z chalup a hleděli za tou záplavou koní a jezdců s nejrůznějšími pocity. Většina už přijala kalich jakoby na vzdory všem těm hrubě mocným pánům, většina chápala, že ty korouhve honí zde někoho vzácného. A mimoděčně na všech rtech zatanulo jméno Žižkovo. Doslechli už všude, že jedná s Táborskými o spolek, o splynutí — novina rozletěla se, jakoby ji vítr po jižních Čechách roznesl.

Korouhve plynuly v jarním vzduchu.

Zbroj leskla se jako stříbro, svítila do daleka, do široka ostrými záblesky kovu. Napřed jeli ztracenci Habarta z Lochu, jenž na stará kolena hledal štěstí ve službě Divůčka z Jemnišť, za Habartem v posilcích jel sám Strakonický mistr Jindřich z Hradce, v plášti Johanitů a s pavím chocholem na přilbě, vzácné milánské práce. Valný houf vedl Kolovrat a v zbytném houfu jeli Divůček mincmistr, Šternberk z Konopiště, Městecký, Bergov, Hohenfass. Dva tisíce lidí roztáhlo se v oblouku od Blatné po Štěkeň, k níž dojížděl Habart z Lochu, starý voják, který pod Lacembokem bojoval ve Furlandsku a pod Sokolem z Lamberka v Polsku, jezdec nevyrovnatelný, proslulý vůdce předvoje. Lid pana Bohuslava ze Švamberka zavíral druhou polovici půloblouku od Lažan k Oselci, k Lnářům a k Blatné, kde první houf Bohuslavův dotýkal se posledního Divůčkova.

Tetivou oblouku, zabírajícího značný kus poledních Čech, ubíral se neveliký zástup božích bojovníků, v čele kněz Václav Koranda s archou, muž nestarý, vysoký, jak sosna štíhlý, černobradý, velkých, ohnivých očí. Za Korandou klusal Břeněk Švihovský na koni hrubě velikém, grošovaném, pokrytém sprostým selským dekem. Následovaly vozy s Žižkou a pak už zbytný houf pod Valkounem z Adlar zavíral cestu. Houf oblukem minul Strakonice a na pravo Otavu, za ní první výběžky Šumavy, blížil se k Štěkni, kde přebředl na druhý břeh zlatonosné řeky. Najednou Břeněk Švihovský, jenž seděl na vysokém koni a dále viděl nežli ostatní, trhl uzdou a zaclonil oči. V záři poledního slunce postřehl cosi podezřelého na druhém břehu Otavy: temný lesk kapalínů a ostřejší záblesky jízdeckých pik. Lidi křoví zakrývalo a jen ty bleskné odrazy světla prozrazovaly, že tam za vodou cosi podezřelého.

— Nastojte! — zahoukl pan Břeněk Švihovský z plných plic a hned, jakoby ufal, umlkla píseň, kterou Husité zpívali. Koranda obrátil svou hubenou, vousatou tvář k Břeňkovi, optal se:

— Co se děje?

— Nějaké vojsko je tam za vodou!

— Snad bratr Chval?

— Není možná, Chval neodhodlal by se tak daleko od Vltavy a kdo mu pověděl, že právě tudy potáhneme? Není to Chval.

— Tedy nepřítel?

— Možno-li, Břeňku?

— Možno. Možno. Ostatně uvidíme!

— Ano. Snad. Nejspíše nepřítel! Páni —

Zatím už Trocnovský postřehl, že něco děje se, že Břeněk ukazuje kamsi za řeku Otavu a hbitě vystoupil na sedadlo vozu. Jeden pohled do dálky a už zamávl palcátem, už točil husitským praporcem.

— K horám! K horám — zavolal ostře k svému přednímu šiku a opět palcátem zamával, zatočil.

— K horám — opakoval kněz Markolt, jenž kráčel před Žižkovým vozem. A: k horám, k horám! — opakovali všichni bratříci, kteří zaslechli rozkaz. Koranda hlavu nachýlil a zabočil na pravo, k Sudoměři, jakoby k pahrbkům, které za onou obcí vystupovaly. Žižka sedl na svého válečného koně a s dvěma koněberky odjel stranou, na nevelký šlupek nad cestou. Postál tam, vracel se tryskem a rukou mával, aby si všichni pospíšili. Zahlédl celý houf Habarta z Lochu a za ním jiný, sotva znatelný. A znepokojil se, tušil, že jej panští ostře honí, že něco zpozorovali. Ale hned okem blýskl, rukou mávl, vzpomenul, že také u Nekměře chtěli jeho lid zničit a přece tam za Plzní, u Nekměře, zasadil panským ránu, na niž nezapomenou. Rozehnal je a bohda i tyto rozežene. Což možno, aby podlehla věc spravedlivá?

Břeněk ze Švihova spěchal vstříc Žižkovi.

— Nuže? — řekl a v tom jediném slově, v přízvuku, bylo obsaženo teď vše: pochyba i naděje.

— Jsou to panští!

— Nebylo lze rozeznat barvy korouhví, ale přisám Bůh, myslil jsem si to — zahučel Břeněk ponuře.

— Viděl jsem počet korouhví.

— Ano. Ano. Naši nemají tolik cárů, cetek, praporců, bratře Jene. A co nyní? Uhneme, anebo —

— Pokusíme se uhnout bitvě. Nikoli ze strachu. Nebojím se korouhevních, ale chci šetřit lidem. Nadejde okamžik, kdy

budeme snad potřebovat každého ramene. Bude-li možno tedy v čas uhnout do hor, do lesů, uhneme. Dohoní-li nás, přijmeme bitvu s klidem, s důvěrou ve jméno Páně.

— Dohoní nás.

— Myslíš, bratře Švihovský?

— Ano. Jejich pohyby nejsou náhodné a nepromyšlené. Patrně mají o nás dobré zprávy, uhodili na šlak.

— Nuže, ať se naši přichystají k bitvě!

Švihovský pobodl koně a Žižka zůstal u zadního houfu. Mluvil s Valkounem z Adlar, tu a tam palcátem zatočil v pravici, jakoby něco ukazoval: rozestavení vojska, nutné pohyby houfů. Občas otočil se a hleděl v levo, k půlnoci: objevovali se tam už jednotliví jezdci, nořili se z olšiny a zajížděli bokem v pole. Jakoby nadbíhali Žižkovu šiku.

— Chtějí nás obklíčit — zahučel Valkoun.

— Málo jich, vědí to, musí počkat na svoje posilce a do té doby jsme hrubě daleko. Ujedeme.

Dva proudy šly nyní vedle sebe. Jeden husitský, druhý panský. Oba mířily k Sudoměři, oba se předbíhaly. Kněz Koranda postřehl nebezpečí a běžel jako jelen, za ním nejrychlejší sedláci, aby první obsadili Sudoměř, nedovolili panským zavřít jim cestu. Břeněk Švihovský s pěti jezdci vyrazil jako vítr, letěl před knězem a zastavil se až u Sudoměře, u prvních chalup. Byl tu spíše, nežli Habart z Lochu. S tasenou ocelí v pravici stál pod klenbou tří ohromných, staletých lip a hleděl na Habarta, který zastavil se opodál, nerozhodně. Chtěl Husity zdržet, ale nikoli napadnout, dokud nedorazí aspoň Strakonický mistr s posilci. Zatím doběhl Koranda s honci a Habart pomalu ustupoval. Chtěl obejet dědinu a zadržet Žižku na druhém konci, avšak bahnitá luka zkazila mu počet. Žižka spěšně protáhl Sudoměří a pozoruje, že lid Strakonického mistra dojíždí a za tímto houfem že se z olšiny sypou nové a nové korouhve panských, že už k horám nedorazí, položil se rychle u rybníka Škaredého, v zádech kryt hrází a bahnem, v levo trním a v čele i pravém boku svými dvanácti vozy, v půlkruhu rozestavenými. Tu měl švihovku a čtyři půlháky, jež střelci spěšno nabíjeli.

Panský lid obloukem dojížděl.

První starý honec Habart z Lochu v pouhém kapalínu s nánosníkem mosazným, v kroužkovém brnění, s mečem v ruce, za Habartem spěchal sám Jindřich z Hradce v přilbě s pavími pery, za ním Jan z Opočna v šalíři, ozdobeném dvěma stříbrnými perutěmi a v plášti, jako krev rudém, vlajícím za jezdcem jako nějaký prapor. Jel s ním Hynce z Častolovic, výrostek, příbuzný milce krále Václava a nějaký veliký, ramenatý Němec, jehož znak nebylo možno poznat. Za nimi dojížděly nové a nové houfy, sám Divůček mincmistr na koni hrubě uříceném a Šternberk z Konopiště v pozlacené zbroji.

Žižka v té chvíli byl všude, tu na okutých vozích, na švihovku a půlháky dohlížeje, tu na hrázi rybničné, tu v křoví, jež husitské děvy osadily. Kněz Koranda archu zvedl a počal modlit se velmi hlasitě: všichni Husité v té chvíli klesli na kolena a modlili se s ním, hlavy k zemi sehnuté, ruce pokorně spjaté. Panský lid, když uviděl toto divadlo, vybuchl v hlučný smích a mnozí volali na hráz posměšky po česku, po německu, však nikdo jich nedbal z těch, kteří život odevzdávali do rukou Pána Zástupů. Mnozí žoldnéři volali, že na kopytech roznesou celé to hnízdo kališných, volali po útoku, Jindřich z Hradce již již přikládal roh k odulým rtům, ale Petr Konopišťský zadržel mu ruku, řekl:

— Počkej, na útok čas, nekvapme příliš, možno, že se Žižka, vida takovou přesilu, vzdá bez boje.

— To neznáš Žižku — zahučel Divůček.

— Bojoval bys ty proti tolika, mincmistře?

— Já . . já bych nebojoval, ale on bude naše tepat, jako tepal Bohuslava Švamberka u Nekměře.

— Leč nás nezdolá, doufám! Mnoho je tu vojska. Ale právě proto jednejme s ním napřed, páni bratři!

— Chceš-li — řekl strakonický mistr.

— Rač, pane — poněkud pohrdlivě broukl Divůček. A ramenem pohodil i rukou, jakoby chtěl říci: Všecko hloupost . . Jan z Opočna mlčel a mlčeli ostatní. Petr z Konopiště popojel před šik a jeho trubač zatroubil na znamení, že pan Petr chce hovořit s vůdcem druhého vojska. A Žižka vyjel ochotně vpřed, na rtech lehký úsměv, jeden z těch nemnohých, z těch, které prozrazovaly, že se něco hrubě zištně daří. Popojel v obyčej-

ném kapalínu s nánosníkem ocelovým, v kroužkovém brnění, zpola zakrytém polským kabátem krátkých, širokých rukávů, volně splývajícím s beder, poněkud vpřed nahnutých. Pan Petr vypadal mnohem bojovněji ve svém nádherném pancíři, s něhož zlato i stříbro zářilo. A vojsko, jež stálo za Petrem Konopišťským, všechno v železe, pohrdavě hlédělo na husitského vůdce. Leckdo nevěřil, že vidí proslulého vítěze od Nekměře. Nejeden, ukazuje na Žižku, zabručel: Tam toho rytíře bych v prstech rozdrtil . . . A opravdu, byli mezi panskými lidé jako lvi, zvláště strakonický mistr přivedl skutečné obry.

Oba vůdcové okamžik měřili se pátravým zrakem. Posléze Trocnovský zahovořil klidně, zvolna:

— Proč mi, páni, cestu zastupujete?

— Protože jsi buřič a škůdce země!

— Kdybych i buřičem byl, práva nemáte, neboť jsem s podkomořím zjednal čas příměřný a volný odchod na Tábor. Pan podkomoří podal na to ruku, zavázal se ctí šlechtickou, že slova nezruší. Ano.

— Ať tedy podkomoří smlouvu dodrží.

— A vy? Co vy?

— My tam u Plzně nebyli, nám tedy opravdu nic po té smlouvě. My za sebe a druzí také za sebe.

— Václav z Dubé zjednal však čas příměřný za všechen královský lid. I za vás tedy, Petře! Tak.

— To ať si podkomoří zodpoví jak chce, ale my příměří neuznáváme, nechceme. Jsi škůdcem naší země —

— Uvidí se, kdo škůdcem, zda já nebo vy.

— Není času na spory. Ty kněžím nechme a mistrům, já mečem rozhoduji a hle, co tu dobrých mečů!

— Vidím — suše odpověděl Žižka.

— Nuže?

— A co chceš tedy, pane Šternberku? Pověz . .

— Vzdáš se nám, ty i tvůj lid zbraně složíte.

— Na volný odchod?

— Nikoli! Zajmeme vás a odvedeme —

— Do Hory? — trochu posměšně hodil Trocnovský. A bystře na oblohu pohlédl. Bylo kolem nešporní hodiny, ale slunce, jež urazilo polovici své dráhy mezi zenithem a západem,

svítilo hrubě pichlavě a na obloze, dřív bezoblačné, počaly se válet kalné hrady oblak. Pan Petr mávl rukou:

— Tebe horníkům nedáme.

— Avšak ostatní ano? Šachty hladoví?

— Hladoví a nutno je občas nakrmit. Leč vzdáváte-li se bez boje, do šachet nikdo nepůjde. Mně můžeš uvěřit.

— Na slovo?

— Na slovo! Na erb!

— Václav z Dubé také dal slovo a přece tu stojíte — bodl Žižka a znovu pohleděl na slunce. Letmo, ale viděl dost.

— Podkomořího nám nevytýkej, nebyli jsme tam a co nám do vaší úrady. Nuže, rozhodni se brzo! Naši čekají!

— Moji též. Mohu přece s nimi promluvit?

— Ano, počkám, avšak ne dlouho!

Žižka obrátil koně a odklusal. Po třetí pohlédl na slunce a bystře se usmál. Mračné hrady blížily se k němu víc a více, pomalu, ale stále černější a černější. Koranda se Švihovským očekávali Žižku před vozy. Bratr Jan přijel, zastavil koně. Hleděl vesele a Koranda, povšimnuv si toho, řekl:

— Odtáhnou? Uznali smlouvu?

— Nikoli. Chtějí, abychom se vzdali na milost i nemilost. Jen to slibují, že nás horníkům nedají, ale nic víc. Věru, skoupí jsou páni.

— Aby látro hromů do nich! — zahoukl Švihovský.

— A co ty, bratře?

— Vidíš, radím se s vámi a Petr čeká.

— Myslíš tedy, že možno uhnout, vzdát se těm pacholkům Antikristovým? Toho se, bohda, nedočkám!

— Já myslím, že směle můžeme přijmout bitvu a že zvítězíme s pomocí boží, neboť brzo přibude silný spojenec — řekl Žižka.

— Chval s Táborci?

— Nikoli. Uvidíte. Chtěl jsem jen oddálit počátek bitvy, proto jsem předstíral, že se poradím s vámi, co učinit. Pan Petr už je hrubě netrpělivý, už na svém norickém klusáku poskakuje a proto ať začne bitva. Střelci nechť jsou připraveni u svých ohnivých trub. Na svá místa, bratři!

Žižka otočil koně a vracel se k panu Petrovi. Dojížděje, ukázal na louku před rybníkem a řekl:

— Místo k boji tu zištné pro vás i pro nás.

— Tedy chceš boj?

— Ano, já i celá obec. Jste slova rušitelé a zrádci a slova rušiteli sloužíte, proto ať meč rozhodne mezi námi!

Konopišťský neodpověděl. Blýskl vztekle očima, spustil hledí a tasil meč. Žižka obrátil koně a s úžasnou rychlostí vracel se ku svým. Nikdo byl by neřekl, že kůň Trocnovského zemana umí tak běžet. Dopadl v střed vozové hradby a ohromným hlasem křikl:

— Nuže, počněme ve jménu Páně!

Husité jako železná zeď stoupli na svoje místa. Pavezníci zvedli pavezy, volskou koží potažené, střelci s napjatými kušemi ukryli se za nimi, puškaři s napálenými doutnáky stanuli nad střelbou, na panské zaměřenou. A již přes luka valil se ohromný proud lidí i koní, železem obitých, mosaznými puklemi svítících, velkých, těžkých — ale zástup nedorazil, prostřed širého prostranství počal ochabovat, koně vrávorali, jako by jim někdo nohy zpřerážel.

— Uvázli v bahně! Palte do nich, bratři, chutně palte! — hřměl Trocnovský. A korouhví s rudým kalichem zamával nad hlavou. Ihned vyletěl dešť šípů, dlouhých, ostrých, nasazených na bukových břevnech a uhodil v panské. Hned také zabouřila švihovka a houkly čtyři půlháky, kamenné koule přeletěly prostranství jako dravé ptactvo a uhodily dobře, zištně, právě v nejhustší klubko nepřátel. Střelci postřehli, že tam lidé padají s koní jako mouchy. Ale nemeškali, znovu počali sypat prachy v kovové jícny.

Panští skutečně uvázli v bahně a v sítinách a nemohli dál, neboť železem obité koně bořili se až po kolena do mazlavého ssedliska. Marno je pobízeli. Zbývala jen úzká cesta, po níž prve Žižka přešel, ale tento sušší cíp louky ovládala husitská střelba! Hrubé pušky opět se ozvaly a smetaly panské, deroucí se vpřed. Koule přeletovaly prostor a bily v obrněnce, porážely koně, zděšené hlukem palby i smrtelnými údery. Panští nemohli dolehnout, osypat vozy.

Mincmistr Divůček cosi počal křičet. Bernat z Říky zamával velikou královskou korouhví a Divůček znovu křičel, obrněnou rukou vztekle pohazoval nad hlavou. Také Petr Konopišťský už pochopil, křičel a s ním křičel Hradecký, Častolovic, Škvor ze Zahrádek, Němec Fuehr z Gembsecku. Podvůdcové zarazili před hrází, čelem proti čelu Žižkovy pohyblivé tvrze a čekali, ohlíželi se, jakoby nechápali . . .

— Dolů s koní! — hřměl Divůček!

— Holoto! Nerozumíte? Ohluchli jste? Seskákat!

— Pěšky uhodíte!

— So! So! — dotvrzoval Němec Gembseck a sám první s koně seskočil, k hrázi spěchal, štít na rameně, šaršoun v pravici.

Žižka pozoroval útočníky okem, jež metalo sršivé blesky. Porozuměl výkřikům, usmál se, prohodil ke svým:

— Pěšky uhodí.

— Ano. Jinak by k nám nedohnali.

— Bláto nás chrání. A pěšky dolehnou-li, ztratí polovici útočné síly, přednost, již dobrý rozběh dává.

— Jistě.

— Vydržíme, ve jméno boží, s pole neuhneme! Není možno ustoupit. Raději tu všichni životy položíme. Už jdou! Palte! V střed houfu! Smetejte je. Dobře! Ještě jednou tak, bratři! Bijte čeládku Antikristovu!

Panští opravdu šli a v hustém houfu. Valili se jako povodeň, hlučeli, zbraněmi hrozili, proklínali, vedl je rudobradý Gembseck, holedbavý rytíř švábský.

Zbrojnoši pochopili rozkaz a seskákali s koní, pěšky hnali se k husitské hradbě. V předu vlála veliká červenobílá korouhev království, již nesl ramenatý Bernat z Říky a hned za ní malinová korouhev Divůčkova; jeho lid, sesílený Horskými Němci, první udeřil na vozovou hradbu, hned za ním doběhl zástup Strakonického mistra. Dva proudy uhodily jako dva hromy, ale uhodily v skálu: vozy ani se nepohnuly! Pouze lučištníci uvítali je z blízka deštěm kalených třel a cepníci vypjali strašlivá ramena. Kněz Koranda vystoupil na vůz, na prkna, zanotoval pobožnou píseň, avšak zanikala v tepotu

okovaných cepů, rozbíjejících přílbice i náramenníky, drtících terče i kované štíty německé.

Panští doběhli v stohlavých houfech, osypali vozy, dolehli prudce jak vzdutá voda, hlučeli; snažili se převrhnout vozy, leč jejich síla nestačila, Žižkova hradba byla pevně skloubena, spjata ohromnými řetězy, vystužena fošnami i tesanými břevny. Sekali v ni meči, bodali kopími, volali po burdýřích, po těžkých sekerách, jiní kuše napínali, ale v tlačenici těžko měřit. Jeden druhému překážel, hrubě veliký počet panských byl jim teď na závadu. Žižka, v první řadě bojuje, neumdlévajícím zrakem sledoval pohyby panských rot a občas na slunce pohlédl. Mrak už se ho téměř dotýkal. Zdálo se, že roste kvapem.

— Bratři, vytrvejme! — volal.

A kněz Koranda odpovídal mu hlaholným žalmem, vytrysklým z hloubi duše, z hlubokosti víry. Duněl nad ležením jako hrom a posiloval srdce bojujících Čechů. Panští drábi s hrůzou patřili na toho vysokého, černého kněze, jehož střely nedotýkaly se, ani meče . . .

Bitva vřela kolem vozů. Houf Petra z Konopiště postoupil, půle stanula po boku lidu Strakonického mistra, jenž už hrubě umdléval, půle bočila k trní, k rákosí, ale tam v blátě uvázla, v provazích a rouškách od keře ku keři napjatých a uvítaly ji husitské ženy deštěm kamení. Horští Němci, odbití na pravém boku, sebrali se a uhodili znovu, sršatě, s ohromným křikem, leč Břeněk Švihovský, ač raněn kopím, nepovolil. Posléze objevila se v dálce jízda Bohuslava ze Švamberka pod korouhví s labutí, bílou, stříbrnou. Zdálo se, že hrstka božích bojovníků utone v tom peřestém okeánu nepřátel, v moři hlučném, bouřlivém. Ale vozy ještě stály. Žižka, nedbaje zátopy sršatých panských rot, velel s neochvějným klidem a tepal mečem i palcátem chasu, dorážející na vozy. Porazil Bernata z Říky, jenž s korouhví v jedné a mečem v druhé ruce dorážel jako býk; jediným úderem palcátu rozdrtil šalíř i lebku onoho ohromného Němce nerozeznatelného znaku, jenž přijel s Jencem z Opočna; poranil Habarta z Lochu, starého, smělého rejthara. Také Strakonický mistr sletěl s koně, zasažen úderem Žižkova šaršounu a panští zuřivě vzkřikli, když uzřeli jednoho z před-

ních rytířů království padat na zem, v krvavou kaluž. Uhodili znovu a ještě zuřivěji na hradbu, dolehli jako vichořice, ale najednou událo se cosi nepředvídaného: slunce, jež dosud svítilo břitkými, sršivými paprsky na bitvu, potemnělo a na ráz uskočilo za temný mrak, široký a kalný, skorem úplně černý uprostřed. Ještě okamžik a nastalo šero, jež spěšno, jak obloha se víc a více mraky zatahovala, měnilo se v úplnou tmu. Na celé obloze nebylo už jediného světlého místečka. Sluneční paprsky nemohly proniknout zdí mraků, jež se v jedno slily, už černé jako havraní křídla a děsivé jako znamení andělů v den soudný.

Člověk na člověka neviděl, ale cepníci tepali po paměti, klidně jako doma na mlatě a Žižka, mocně vzkřiknuv, že pomoc boží je tu, pomoc v nouzi, kázal vyrazit svým honcům. Nastal ohromný zmatek v panských řadách. Ten nenadálý přírodní zjev, tak hrubě vzácný v poledních Čechách, zřejmě polekal najaté zbrojnoše i rytíře, bojující pod korouhví českého království. Mnohým a mnohým zdálo se, že to zatmění nebe stalo se z vůle nějaké moci nečisté, že je přivolal ten černý kněz, jenž stále ruce k obloze vzpínal. Ten, ano, ten, vlkodlak, či kdo . . . Nejednomu vypadl meč z ruky, mnohý odhodil terč, kopí neb samojipku. Všichni křičeli, všichni tlačili se pryč od vozů, kde širokými rozmachy smrt kosila. První utekl s pole Divůček z Jemnišť, ze všech nejpověrčivější a za ním jeho Němci s pokřikem, jakoby se pod nimi svět bořil.

XV. V zajetí.

Žižka obdržel vrch nad mocnou, pateronásobnou přesilou železných pánů; odbil všecky útoky, obhájil pole a podle křiku poznal, že panští hurtem pryč utíkají. Nebylo možno pronásledovat je v té tmě, proto Žižka trubačům poručil ať troubí, ať honce zavolají, ať konec bitvy.

Obloha byla stále mraky zatažena.

Noc všude, noc, ačkoli ještě večer nenastal. Mraky jakoby ulpěly na obloze. Jakoby byly nesčíslnými hřeby k ní přibity.

Nehnou se a tmou neproniká ani jediný paprsek. Ach, spasilo to, pomohlo.

V ležení ticho. Honci se vrátili už, opřeni o vozy, odpočívají. Hluk zmlkl. Neslyšet už křiku prchajících panských rot a dusotu koní. Celá ta vlna, zděšená, jakoby bez smyslů, převalila se kamsi daleko, za Otavu, za lesy. Nevrátí se tak brzo, nemůže, vůdcové neuspořádají houfů!

Husitské ženy vykřesaly oheň. Prostřed ležení vzplanula hranice, rudě vzplanula, nevesele v té husté a dusivé temnotě. Jakmile oheň vzplanul, kněz Koranda opět ruce zvedl a počal zpívat žalm díkučinění. Tři sta hrdel vpadlo a zpěv duněl nad zemí, jako když bouře nad horami letí. Teprve když zpěv dozněl, Žižka počal škody přehlížet.

— Kde je Břeněk Švihovský?

— Zbodli ho konopišťští, bratře Žižko.

— Kde je Bohata, praporečník?

— Zbodli ho kutnohorští.

— A Šimura, mistr nad vozy?

— Zboden také.

— Roh Kladka?

— Zboden strakonickými — odpovídali bratříci obce, polem pracující pro kalich a slávu české země. A vždycky ozvalo se politování, že zhynul dobrý bratr, dobrý pomocník v boji. Na třicet jich napočetli a třiceti jiných nebylo mezi mrtvými ani mezi živými. Avšak panských leželo jen před hradbou do dvou set a mnoho mrtvol ještě nacházeli dál na louce, nejspíše panští ve tmě navzájem se mordovali. Také zajatých bylo několik a ti neochotně vyprávěli, kterak Divůček na Žižku čekal mezi Březnicí a Blatnou a jak hnul na poledne teprve tehdy, když přijeli poslové od Bohuslava Švamberka. Pak všechny roty spěšně letěly dolů, k Písku, k Otavě a tudy sem, do tohoto pekla. Zajatci, když shlédli nepatrný počet obránců ležení, nemohli pochopit, kterak Žižka obdržel vrch nad panskou přesilou, nad lidem v bitvách školeným a nedůvěřivě hleděli zvláště na kněze Korandu, ten, ten jistě že nějakými čarami způsobil noc, tmu, hrůzu smrtelnou.

Žižka najednou vzpomenul si na Oldru z Kolče. Zahlédl jej na počátku boje, hoch uchopil cep, jejž vypustil z ruky kterýs

bratr, z kuše střelný, ale pak jej již neviděl. A ten hoch první jej varoval, ten hoch zachránil celý houf. Tam u Blatné byli by neodolali, tam panští měli dost pěchoty, ba i střelbu, a to jim u Sudoměře chybělo . . . Žižka ptal se po Oldrovi, leč nikdo o něm nevěděl. Mnozí viděli jej s cepem, na voze, ale pak zmizel, jakoby se do vody propadl. A s ním zmizel i ten druhý, ten veselý, zpěvavý . . .

Oldra, ač hoch, skutečně chlapsky, bojoval, dotíral okutým cepem na Němce, na Horské, mstil Kouřim, všechny ty hrůzy, jichž byl svědkem. A Sulík dlouhou sudlici v pěstech, statečně mu pomáhal. Najednou setmělo se a Oldra v hluku lidí, v pustém halasu zasténal, zavolal. Někdo jej uhodil kopím do skráně, na štěstí ne příliš silně; někdo jej uchopil za nohu a strhl s vozu. Chtěl se bránit. Nemohl. Vyrvali mu cep. Zavolal: Sulíku . . . A opět: Sulíku . . . Pak zasupěl, omdlel, neboť kdosi jej znovu pěstí uhodil do hlavy jakoby kladivem.

Když se probral z omráčení, zpozoroval, že sedí na koni, že jej drží nějaký osmahlý zbrojnoš. A kolem houf jezdců, mnoho-li jich, v temnotě nemohl rozeznat. Bředli nějakou řekou a přijeli posléze do nějakého města, ohraženého mocnou, zubatou zdí kamennou.

Zastavili před šerou budovou, rozlehlou, temnou. Všude plno žoldnéřů s pochodněmi, všude křik, váda, sténání raněných, jež skládali s koní, s vozů, ponuré hlasy rotmistrů, klení jízdných, kteří pořádek snažili se udržet, dusot a řehot koní. Mezi panské žoldnéře mísil se domácí lid, nejvíce muži a samé vyptávání, byla-li bitva a jak bylo, zdali Žižku vezou. A nejeden domácí oddychl si, když doslechl krátké „ne", když zvěděl, že byla bitva, ale vzala špatný konec. Na hrubém rynku ohně hořely a zbrojnoši kolem ohňů, voly pekli i berany na rožních, mnozí přebíhali se džbány a konvemi piva či medoviny, ale truněk nedovedl rozveselit, zažehnout krev. Každý jakoby ze hřbitova přicházel, mrak na čele a klení na rtech.

Oldru zavedli do oné veliké budovy, do prostorného sálu. Kolem dlouhého stolu sedělo několik mužů, už bez kolčích helmů, bez šalířů, bez ocelových plechů; jen v kabátcích, na nichž bylo znát pruhy, brněním vytlačené, v nedlouhých, pe-

surých sukních. Oldra poznal Divůčka z Jemnišť a Jana z Opočna, jehož kdysi v Hoře viděl. Všichni seděli mlčky, zamračení, posupní a nejvíce mračil se velký, tlustý rytíř s křížem na prsou, Strakonický mistr. Byl poražen Žižkou, jehož na provaze chtěl přivést králi Zikmundovi, poražen a k tomu raněn dvakrát Žižkou do hlavy a když s koně padal, padl na šíp, na kopí, nevěděl dobře nač; železný hrot uvázl v palci, škorni prorazil, dobrou kůži, zadřel se hluboko a nyní rána bolela až běda. Před chvílí mu ji nějaký barvíř vypaloval, bolest celým tělem škubala, bolest hryzla, hana hryzla.

Žoldnéř hodil Oldru v hrubou jizbu, surově, tvrdě smýkl jím jako pytlem rži a stál za ním s tesáčkem v ruce. Páni hleděli na zajatce a on na ně, směle, umiňoval si, že nic jim nesmlčí, že poví, co si o nich myslí, o zlých slova rušitelích, zrádcích, nickalcích, jejich erby rozlámat, u šibenice pohodit... Mincmistr pan Divůček první prohodil mrzutě, krátce:

— Tys Žižkův?

— Svůj, ale pod Žižkou jsem bojoval proti vám.

— Smělý klučík! — houkl Konopišťský.

— Panic, chceš-li, neboť jsem dobrý.

— Aj! Tys bratr šlechtic?

— Oldra z Kolče, pane.

— A s chámy pod jedním praporem sloužíš, proti erbovním bojuješ. Donutili tě, či sloužíš jim dobrovolně?

— Sloužím nikoli za plat; z dobré vůle, protože jejich věc dobrá a chámy je mincmistře nenazývej, kdo nepříteli, před nímž prchal, sprostě laje, sebe tupí. A vy jste babsky prchali, toho neupřete.

— Před čarami. Pověz, kdo onen černý kněz a jak Žižka zvěděl, že na něho čekáme. Ten kněz nějaký vlkodlak, nebo černokněžník.

— Korandu neznáte? Proslulý kazatel, se zlými duchy spolků nemá. A o vás já sám Žižkovi zprávu donesl.

— Ty? — zasyčel rytíř.

— Ano. Já — řekl hrdě Oldra.

— Za to uvisneš!

— Máte-li právo soudit —

— Chachá! Právo! Moc máme, meč a meč nyní právem. Uvidíš. Ale snad chceš se odřeknout Žižky a kalicha?

— Ne . . . Nechci . . .

— Rozmysli si to. Jsi mlád, snadno můžeš chybu napravit, věru, škoda tvého života. A otce máš? Jistě ano!

— Otce mi tvoji horníci zabili, mincmistře.

— Tedy celé hnízdo bylo stejné? Kam Žižka táhne?

— Snad víte, páni.

— Že na Tábor, víme, ale kudy nyní půjde, kde řeku Vltavu přejde, ty nám povíš, panici. Doufáme —

— Oho! Toho se nedočkáte!

— Nepovíš?

— Ne a ne a ne! Nejsem zrádce!

— Tedy budeš mluvit, až tě na skřipec napnou — řekl tvrdě mincmistr Divůček. A na stůl uhodil, zaklnul, na ostatní pohlédl, souhlasí-li . . . Petr Konopišťský mlčel. Bohuslav ze Švamberka, veliký, nestarý muž, zarostlý černým vousem, pyšný, čela vysokého, vojevůdcovského, mračil se, ale mlčel také. Strakonický mistr hlavou pokývl, že souhlasí a Jan z Opočna kývl také.

— Jdou Táborci vstříc Žižkovi?

— Nepovím!

— I to povíš na skřipci!

— Mučte si mne! Tak jednají rytíři? Fi, stydím se za vás, za vaše erby a hesla. Fi, zrádci, proradci, slova rušitelé! Tak, tak vás hladit, jako Žižka vás hladil u Sudoměře. Mor na vás, mor na všecky!

Divůček se drsně zasmál:

— Odveďte ho a ty, zbrojnoši, ručíš mi hlavou za něho! Ráno mistra kata a napnete ho na skřipec. Ostatně, přijdu ráno dolů. Ať neuteče! Za ty „zrádce" kat pomíchá ti v těle kostečky! Jdi! Těš se —

Žoldnéř surově uchopil Oldru a vlekl jej kamsi dolů. Na schodech bylo plno lidí, rotmistrů, padesátníků, rytířů i prostých zbrojnošů v kapalínech, dva, tři měšťané v čapkách z domácího sukna, ustaraní, zasypávaní spoustou rozkazů. Tu oves chtěli vojáci, tu chléb, dobytek, sůl, víno, koření, poroučel jeden rotmistr, poroučel druhý, třetí a měšťané krčili se, naříkali, že

nemají, že všechno pryč, sůl, víno pobrali ti, kteří Písku před nedávnem dobyli, není, věru není . . . Oldra nedoslechl, neboť náhle údiv jej porážel: proti němu kráčel vážně nevelký zbrojnoš, mladý, v kabátci barev pana Bohuslava ze Švamberka, v kapalínu s mosazným nánosníkem, v plášti hrubém, rezavém, splývajícím až na ostruhy. Sulík! Opravdu Sulík! Už byl by na něj zavolal, ale v tom Sulík zamrkal a nenápadně prst na rty položil. Žoldnéř, jenž Oldru vedl, nic nezpozoroval a Oldra pochopil.

Sulík je tu!

Sulík pomůže mu z louže!

Neuvažoval, kterak se tu octl, jak si pomohl tak rychle k barvám Švamberkovým. Je tu a už něco kalého vymyslí! Nenápadně ohlédl se — opravdu, Sulík šel za nimi, pohvizdoval, jakoby se o nic nestaral, ale při tom očí s obou nespouštěl. V shluku lidí nikdo si ho nevšiml, ani Švamberkovým lidem nebyl podezřelý, neboť byli z různých hradů a neznali se navzájem. Také ve zmatku porážky jeden druhého neprohlížel.

Žoldnéř vstrčil Oldru do tmavé komory. Nebylo tu lože ani stolu, nic, holá země, kamenné dlaždice, chladné, kamenné stěny, okno malé a zamřížované. Závora zapadla, sudlice zadrnčela na kameni, žoldnéř sem tam popocházel, hrubě mrzut, že takový úkol mu dali. Ostatní venku, u ohňů, u vína a on tu o hladu, žízniv, ej, aby hrom uhodil, hřiz v to, hřiz! Přešel dvakrát, přešel po třetí chladnou, smutnou chodbou a mrzutost rostla. Z daleka dorážely sem hlasy soudruhů, váda, halas divoké pitancie. Vojáci řádili jako v dobytém městě a pili, pili do oněmění, zapíjeli prohranou bitvu.

Utekla hodina. Druhá. Hlasy žoldnéřů ponenáhlu umlkaly. Najednou Oldra zaslechl čísi kroky, hlučné a zpěv. Chraptivý, drsný hlas a přece mladický. A pak kdosi ptal se kohosi:

— Co tu stojíš jako strašák v máku?

— A co ty škute. Jdi svou cestou!

— Šel bych, kdybys mi v cestě nestál, berane. Tak. Napil ses jako duha a nyní kolem projít nelze.

— Mlč. Neměl jsem jediného doušku v ústech.

— Možno-li! Tolik vína bylo a piva. Sám jsem zmohl pár korbílků. U slunce, u modrého lva, u zvonu, ani nevím, kde bylo

lepší. Ale bylo! Pane! Táhlo se jako malvaz! Kořenné. A tys nic nepil? Opravdu?

— Nic. Nic. Nic — zlostně vrčel žoldnéř.

— To snad i hlad máš.

— I hlad! Pravda!

— A proč tedy —

— Nemohu. Nesmím. Vězně střežím, aby neutekl. Ráno přijde na mučidla, nesmím odtud, bylo by zle.

— Hloupost! Odtud někdo uteče! Něco tak hloupého jsem ještě neslyšel. Nač je tu závora? Dvéře nevyrazí a nikdo jej nevypustí. Proč by. A ve městě plno našich. Kam by utekl, když hesla nezná. Pojď k slunci, pojď, mám chuť na nový doušek. A je tu dokonalé, pojď!

Žoldnéř jakoby okamžik o vábivé, sladké nabídce rozvažoval. Pak mrzutě zabručel:

— Nelze, hošku. S pány, víš-li, je lépe nežertovat. Což kdyby přece někdo . . . Aby to kat . . . Šel bych, ale . . .

— Víš, já jsem dobrý chlap. Jak ti říkají, brachu?

— Roh Bezpalec.

— Víš, Rohu, abys neřekl, že jsem člověk neučinlivý, já tu za tebe chvíli počkám, chceš-li, můžeš si odskočit na doušek a kus pečité beraniny také ještě dole mají. Huby tak neotvírej, chlapíku!

— Beraninu, tu já rád. Ale . . .

— Nenutím tě. Nevěříš-li mi, co na tom, brachu, tvoje škoda. Ostatně, proč bych za tebe stráží stál, třeba by ses tak brzo ani nevrátil a tu chladno, hrubě chladno. Tak tedy s Bohem, Rohu Bezpalče!

— Počkej!

Žoldnéř znovu pohlédl na soudruha, uvažoval. Hlad mučil, žízeň dožírala. Pil by, pil, aby zapil mrzutost a tu ani vody není. Mohl by sice mladíka požádat, aby mu přinesl kus masa a nějaký doušek, ale což, spřahne-li se mladý kdesi vkrčmě s někým, zapomene-li, nebude-li se mu chtít od truňku? Jistější, když sám půjde a tu vězeň snad neuskočí. Ať tu mladý počká. A už odevzdával mu svoji sudlici, už pryč ubíhal, do krčmy.

Sotva jeho kroky dozněly na ochoze, kdosi otvíral dvéře věznice a známý, tentokráte hrubě příjemný hlas šeptl:

— Panici! Vylez!

Oldra vyskočil z lochu jako jelen. Stiskl mlčky, vřele Sulíkovi ruku a bývalý kovkop opět zašeptal:

— Rychle hoď na sebe tuhle kukli s erbem Konopišťského, měl jsem ji pod pláštěm a v kukli nikdo tě nepozná. Musíme odtud, nežli se onen brach vrátí. Zaslechl jsem, že tě s vozu panští vlekou a spěchal jsem pomoci, leč tebe už nikde, jen volání slyším, ale sám čert aby se vyznal v té tmě. A tu mi napadlo skočit dolů. Sedřel jsem jednomu pacholku, však už v něm dechu nebylo, jeho kabátec a plášť, i škorně s ostruhami, kapalín, vzal jsem jeho pás, jeho meč a běžel za panskými jako jejich člověk. Cestou nalezl jsem ještě tuto kukli a vzal jsem ji pro kmotra Příhodu. Na louce zůstaly koně padlých, v té tmě vyskočil jsem na prvního a přijel sem do Písku zároveň s nimi, jako jeden z nich. Štěstí, že havíř ve tmě vidí jako kočka. I heslo znám a nezadrží nás, dobře vyjedeme z města. Jsi hotov?

— Jsem. Pojďme. Děkuji ti, Sulíku. Nezapomenu na dnešek. Pan Divůček ráno bude koukat! Ať psa políbí, nekola!

— Pojďme!

— A heslo tedy znáš?

— Znám. Dnes heslem: Praha-Konopiště.

— To naše štěstí. Jinak bychom tu přece uvázli, neboť brány písecké, myslím, už jsou zavřeny.

— Nejsou. Mnoho vojska venku zůstalo, před městem na lukách a jednotlivci stále sem tam přecházejí. Avšak stráže všude stojí, v branách i za městem. A my si koně vezmeme.

— Koně! Sláva! To budeme brzo u Žižky!

— Snad. Snad však pojedeme jinam.

— Že jinam? Nechápu!

— Za chvíli budou nás honit. A dozajista ostře. Ten žoldnéř Roh Bezpalec nebude mít v šenku stání, vrátí se a když nás nenajde, křik strhne, lerm hrubě velký, honění a v kterou stranu budou honit? K Sudoměři. To by nás třeba dohnali a pak teprve zle!

— Pravda. Pravda . . .

— Zabočíme-li jinam, nenapadne jim . . .

— Už chápu. A kam tedy —

— K Chvalovi. Ten už jistě kdesi ostražitě čeká na Vltavě a někde u Týna se na něho zeptáme.

— Tedy k Chvalovi! A skokem!

Oba prošli chodbou, druhým ochozem, rovněž smutným, prošli vraty, aniž je kdo zastavil a stanuli na rynku, jakoby se rozhlíželi, do které krčmy vejít. Po chvíli, když si jich nikdo nevšímal, Sulík zmizel v jedněch vratech a brzo objevil se s dvěma hnědouši, už osedlanými. I druhou sudlici sehnal, Oldrovi, aby nejeli bezc zbraně, a kuši, toulec a střel. Pak oba na koně vyskočili a jakoby někam na obhlídku jeli, sudlice na ramenou, klusali k bráně. Tam Sulík heslo pověděl a strážní s cesty ustoupili, projeli, pobídli koně, vyrazili jako bouře do husté, noční tmy. Siholilo. Na nebi ani jediné hvězdy, ale Sulík přece nebloudil, prve vyptal se žoldnéřů na cestu k Týnu. Pověděli mu, ukázali směr, aniž tušili, proč se ptá.

XVI. Pan Byk z Kozích Horek.

Tábor slavně vítal bratra Jana Žižku, vítěze u Sudoměře; Oldra z Kolče dojel hned po ránu a pověděl o bitvě, o prudkém střetnutí dvou stran, z nichž pole ta slabší opanovala. Oldra velmi chválil Žižkův důmysl, válečný věhlas, jemuž rovno široko daleko není; jak železné pány za sebou táhl až k rybníku, jak je v hrubě zištném místě vyčkal, vozovou hradbou obklopený, jak je odbil snadno a se škodou. I o tom přeúžasném zatmění nebe pověděl a že mnozí z nepřátel myslí, že v tom čáry, moc zlého ducha a proto že tak divoce prchali přes hory a doly, rovnou k městu Písku. Pověděl o všem, i o tom, jak byl zajat panskými, odvlečen, vyslýchán, a jak jej Sulík z tísně vysvobodil.

Tábor zaplesal. Byl strach, že panští někde Žižku osypou a zhubí, strach veliký, avšak nyní radost právě tak veliká: po Sudoměři panští neodhodlají se uhodit na Žižku, ostatně hetman jistě hned ráno vytrhl z ležení a jistě už se spojil s Chvalem. Snad už se blíží k městu.

Lidé vystupovali na valy.

Osadili věže.

Čekali hrubě dlouho.

Nepracovalo se toho dne. V kovárnách uhasly výhně, v lomech nebylo slyšet hukotu kladiv, palic.

Posléze ukázal se pod „roklí" jezdec a prudce rukama zamával. Koněberka. Jel na sivém, uříceném koni, celý uprášený, v líci skorem černý. Za ním druhý a třetí. A pak ještě dva. Poslové. Naznačují, že bratr Jan už blízko a s celou vojskou.

Žižka skutečně spěchal od Sudoměře, kde přenocoval; spěchal, jelikož nedůvěřoval panským, soudil, že by se mohli po ránu vrátit a dokud nespojil se s Chvalem a s Táborskými, nechtěl sázet všechno na jeden vrh. Úspěch u Sudoměře byl sice hrubě veliký, slavný, avšak Žižkova opatrnost nebyla menší jeho statečnosti. Vytrhl za kuropění a spěchal k Vltavě, přebředl řeku v místech, kde už Chval čekal a oba postupovali nahoru, k Táboru. Lesnatou krajinou, pahorkatinou, bitvě příznivou. Dojel Sulík, jehož Oldra z Kolče vypravil k Chvalovi a pověděl, že všichni tři poslové, jež Táborští hnali vstříc Žižkovi, byli zajati panskými a že v Písku leží v poutech. Také pověděl, že velký houf panských zahlédl nahoře, na řece a poznal malinovou korouhev Divůčkovu.

— Ach, pan mincmistr nás hledá — řekl Valkoun z Adlar. A bodavě, pochmurně usmál se.

— Hledá, ale nenalezne.

— Myslíš, bratře Žižko?

— Ano. Divůček na tomto břehu bitvy nesvede, není tak hloupý. Jen střeží naše pohyby, šlakuje, hrá si na lovce, ale bohda už brzo věc se obrátí a my budeme honit pana mincmistra.

— Tak, tak, ano!

— Bohda i k němu, do Hory, se podíváme.

— Ano! Bohda ano!

— I Benešov navštívíme!

— Hnízdo Petra Konopišťského, zrádce!

Spojené houfy hlučely jako velká voda. Bylo tu jen osm set lidí, ale troufali si na celá vojska, na města dobře opevněná.

Nemluvila z nich pýcha. Byli jisti úspěchem, vždyť jejich věc je spravedlivá a bohda neopustí je Ten, jenž Gideona vodil. U Nekměře ukázalo se, že páni neodolají. Ukázalo se to před branami plzeňskými. Nad Radbuzou. Ukázalo se to u Sudoměře. Jak by neměli věřit v úspěch přímo zázračný?

Jan Žižka zatím volal Sulíka, poslechl, co zvěděl v Písku, vyptal se na panice Oldru, podivil se snadnému způsobu oklamání stráže panských a pochválil Sulíka, že si mužně počínal, jako opravdový zbrojnoš. A tato pochvala hocha více potěšila, nežli plná čepice zlata, kterou prý kdysi obdržel jistý zbrojnoš, jenž svého pána vysvobodil z rukou Saracenů. Zajásal, poskočil na koníku a hnal se pryč, přes pole, přes luka, veliká radost nedovolila mu postát na místě. Sám Žižka jej pochválil. Sám Žižka! Co by tomu řekl Mikšík Rameno?

Když Trocnovský přiblížil se k Táboru, celá obec vyšla mu vstříc. Napřed kněz Vaněk s archou, za ním Hromada Zvoník v dlouhé sukni tmavé, koženým pásem přepásané, s ním oba staří vladykové a dva kněží, za nimi bratříci již vycvičení, v počtu dvou set padesáti hlav; Jan Žertva z Ochoze vedl je, mladý muž, skorem hoch, ale už pravá ruka Hromady Zvoníka i obou starých vladyků; za nimi houf práčat, vedených Oldrou z Kolče, pak řemeslníci, ženy, děti a všechno plesalo, z tisíce hrdel hřměla vstříc Žižkovi pozdravná píseň. A když Tábor stanul podle Tábora, kněz Koranda vystoupil na kámen a promluvil k lidu: jakoby živý plamen mluvil. Kněz Vaněk odpovídal a pak zahřměla pod hradbami slova žalmu.

Jan Žižka zatím na hradby pohlížel, na bránu, z velkých, otesaných balvanů složenou, bočnou zdí podepřenou, s podsebitím sice dřevěným, ale důkladným, tvrdým. Hleděl na věžice, bašty, na cimbuří okem zkušeného válečníka, znalce německých pevností, zvláště pak oněch, které budovali nepřekonatelní mistři křižáckého Řádu. Také ozbrojených houfů si povšiml, spokojeně se usmál, neboť uzřel tu lid statný, rovný, křepký, vesměs nestarý, lid z mnohých vybíraný.

Chval z Machovic naklonil se k Žižkovi:

— Tu se nedáme, bratře!

— Nedáme se — chutě odpověděl Trocnovský.

— Hradby jsou pevné.

— A místo, samo to místo za dva hrady stojí. Ano, místo hrubě zištné, bratře Chvale, a zpevnili je s neobyčejným důmyslem!

— Odtud nás páni nedostanou — chutě přisvědčil kněz, bradatý Markolt ze Zbraslavic. A stejně i druzí. Jan Žižka už bočil k Hromadovi a tiskl mu ruku, srdečně v oči pohlédl.

— To tvoje dílo? — řekl, okem na opevnění ukazuje.

— Nás všech, bratře Jene. Všichni jsme pracovali, jak kdo dovedl — skromně řekl Hromada Zvoník.

— Ale mistrně! Mistrně!

— Opravdu?

— Němci z Řádu, mistři nad mistry, nemuseli by se za taková opevnění stydět. Tu voda, tam skála, tam bašty z tesaného kamene, ej, tuf bych celé vojsko uherského krále chtěl udolat!

— A kde Zikmund?

— Nevím. Snad ve Vratislavi dosud hoví si. Byl tam a neodjel-li . . . nu, však se brzo přihlásí.

— A my —

— Uvítáme jej bohda cepy, sudlicemi, palcáty. I kdyby jej všichni za pána přijali, my nepřijmeme. Nelze.

— Věru, že nelze!

— Nepřijmeme jej! Zrádce!

— Odpůrné listy jsme mu poslali!

— A s námi bohda mnozí půjdou!

Šli také. Zatím z rytířstva nemnozí, napřed přijel se slušným houfem pan Mikuláš z Husi, kdysi dvořan krále Václava, jazyka hrubě pichlavého; proto s králem se rozešel a pak všelijakou službu hledal, i daleko do světa zabrousil a nejednou setkal se tam s Žižkou. Mikuláš z Husi, dobrý padesátník, byl vysoký, hubený, čela vysokého, očí panovačných, šerých, pronikavých, orlího nosu a dlouhého, už prošedivělého vousu. Zhubeněl následkem ran, jež nedávno v souboji utržil, ale na koni seděl opět jako přikutý a hrdě poroučel svým dvěma rotmistrům, Křenkovi z Bezděčí i Bělákovi z Popovic, kteří jeho lid vedli k bráně. Byl to lid selský, nevycvičený, špatně ozbrojený, ale pan Mikuláš přece byl vítán hrubě srdečně, neboť od počátku stál v popředí husitského hnutí a často hlavní slovo

vedl. Přijel, s mnohými se pozdravoval, vítal, potřásal ruce starým táborcům, jež znal ze schůzí na horách. Poseděl s Žižkou, pověděl, jak bylo na Zelené Hoře, jak jej tam Švamberk tísnil a jak s bídou ušel, ale hned toho nechal, hned začal o městě a co tu, zdali by nebylo dobře vypadnout na pány.

Na to také Žižka už kolikátý den myslil. Ale neukvapoval se. Čekal ještě jedno vojsko a skutečně za tři dny přišel Zbyněk z Buchova se slušným houfem. A selský lid přicházel každodenně. Po desítkách, někdy i po padesátkách, po stech. Mnozí až z daleka, ba až s druhé strany moravských hranic, od Žďáru, Meziříčí, od Jihlavy a Telče.

Poutníci ustaraní, utrmácení, v kožených krznech, nebo v prostých, huněných kabátcích, někteří v suknicích, někteří jen v zástěrách, neuměle sešitých, ale všichni s cepy, s kosami, vidlemi, sekerami. Šli obětovat za vlast a víru nejen zlato a stříbro, často po staletí schovávané v nejspodnějším koutku rodinné truhly, ale i statek nejvzácnější: zdraví, svůj život.

Nikdo jim neporoučel, aby přišli.

A přece přišli.

Věděli, že uhodila hodina zkoušky a chutě přicházeli bránit svými cepy drahého odkazu Husova. Bratr Žižka je prohlížel okem znaleckým a třídil, jedny ke koněberkům, jiné k sudličníkům, nebo na vozy válečné.

A přicházely také noviny, které kde koho pobouřily. Oldra z Kolče, jehož si Jan Žižka velmi oblíbil od onoho dne, kdy celému vojsku platnou službu prokázal, vyjel se Sulíkem na zvědy, k Vožici, neboť Žižka doslechl, že se tam usadila nějaká jízda. Oba hoši k tomuto úkolu hodili se lépe nežli kdo jiný, byli lehcí, měli koně dobré a dvou hochů nikdo si tolik nevšimne, jako houfu jízdných. Ti vzbudí pozornost, mluví se o nich, nepřítel o nich doslechne a počne je strahovat, avšak dva hoši projdou, kudy by nikdo neprošel a všelicos vyslechnou. Oldra jel rád a Sulík také, oba toužili po dobrodružstvích. Tentokráte ale daleko neujeli. V polovici cesty mezi Táborem a Vožicí uhlédli jezdce, který s dvěma pacholky přijížděl od severu. Byl neveliký, ale úžasně širokých ramen a seděl na koni nevysokém, hrubě pevného těla, mohutných plecí a silných, huňatých nohou. Oba hoši dosud neviděli takového koně

a divili se i rytíři býčí šíje, krevnatému, opálenému, krátkého, jakoby ukousaného kníru. Jel v brněné košili, v plášti nerozeznatelné barvy, v čapce bez pera — u sedla visel šalíř čistě pracovaný a ohromný burdíř, široký, lesklý, zbraň, kterou by pouze obr dovedl vládnout. Pacholkům také podivili se, neboť oba seděli na koních neúhledných, huňatých, s dlouhými hřivami; jeden z pacholků měl ohromný nos, dlouhý, daleko vpřed vytrčelý a druhý vůbec neměl nosu, někdo mu jej ufal u samé tváře, za to knír měl hustý a dlouhý, i vous na bradě. A sukni dlouhou, kostkovanou.

— Kdo to? — zabručel Sulík.

— Zdá se, že od Vožice jedou.

— Snad nepřítel. Takových koní jsem dosud neviděl, ačkoli už nejedno zvíře přeběhlo mi přes cestu.

— A jezdci divně vypadají.

— Člověk by hádal na stupky, na zbojníky.

— Stupkové nejeli by za bílého dne, Sulíku, nejeli by po cestě mezi dvěma vojsky. Ale vyslechneme je.

— Chceš je zastavit?

— Ano!

— A což, když ten široký mrskne tě sekerou? Co potom? Já bych s takovým nežertoval, má ramena jako Goliáš.

— A saně chtěl jsi potírat!

— Saň, toť saň, toť něco jiného — bručel Sulík. A neochotně pobídl koně, neboť Oldra již svého uhodil ostruhou.

Hoši vyrazili vpřed a skřížili cizím jezdcům dráhu. Když stanuli proti sobě, Oldra první promluvil:

— Odkud, pane rytíři?

Neznámý udiveně pohleděl na výrostka, hlavou zatřásl, pohleděl znovu, ale přece odpověděl:

— Jedeme z Vožice.

— A kam?

— Na Tábor, chceš-li vědět. Na Tábor. Ale ty se ptáš, jakobys byl hetmanem a správcem kraje, chlapče.

— Ptám se, protože krajina mezi Táborem a Vožicí není hrubě bezpečnou. Ve Vožici prý nějaké cizí vojsko —

— Lid mincmistra Divůčka.

— Mnoho?

— A to, hochu, budu-li chtít, Žižkovi povím.

— Ty znáš Žižku, pane?

— Znám. Kterak bych neznal, když jsem pod ním v Polsku sloužil a u Grunevaldu bojoval. Žižka . . . slavný voják!

— Tys byl tedy u Grunevaldu . . .

— Byl . . . A kudy na Tábor, hochu? Snad povíš.

— Chceš-li, dovedu tě, vyjel jsem z Tábora pro zprávy, ale ty jistě Žižkovi povíš, cos viděl a nemusím dál, koně trmácet.

— Pravda. Pojeď s námi. Tys Žižkův?

— Jsem Oldra z Kolče, zemanův, ale otec už mrtev od loňského podzimu. A ty, pane rytíři?

— Já jsem Byk z Kozích Horek, z daleka, až ze Slezska, víš-li. Byk z Kozích Horek, milý panici. A tentokráte jedu také z daleka, až z Vratislavi a cestou necestou hrubě odtud spěchám.

— A co tam nového?

— Och, mnoho, mnoho, ale počkej, povím až v Táboře, až si oddechnu, jsem utrmácen dlouhou cestou a hlavu mám slabou.

Oldra pohleděl na kulatou, býčí hlavu rytířovu, nasazenou na krátké, býčí šiji, pohleděl a pomyslil si cosi, co moudře spolkl. Obrátil koně a klusal po boku ramenatého pana Byka, za nimi Sulík s oběma podivnými zbrojnoši, z nichž jeden byl hovorný jako stará bába a druhý krutý nemluva.

Pan Byk chvíli mlčky klusal na svém huňáči, místo dekem hrubě velkou medvědí kožích pokrytém. Najednou obrátil rumnou, plnou tvář k Oldrovi a zabručel jako člověk, jemuž cosi vrtá v mozku.

— Jmenuješ se, panici?

— Oldra z Kolče. Řekl jsem už.

— Vím, vím, ale já mám hlavu slabou. Tedy Oldra z Kolče. Och, ano, to jméno jsem už někdy slyšel, ale nepamatuji se, kde.

— Snad jsi znal mého otce.

— Já neznal. Ale znal jsem jistě, milá brachu, někoho, kdo jej znal. Počkejme, hoši, snad bych si vzpomenul. Aha! Vít

Pračka z Náhody, starý dobrodruh, o něm hovořil. A jistě teprve před nedávnem, jinak bych nevzpomenul.

— Pračku znám — řekl panic.

— Hrubě pana z Kolče chválil. Ano. A litoval, že s ním nemohl do Vratislavi, že musel putovat jinam.

— Pračka byl ve Vratislavi?

— Ne, mluvil jsem s ním v Hradci, tam uvázl. V Hradci, městě na Labi, víš-li. A daleko ještě na Tábor? Mám hlad, velký hlad, panici, tam ve Vožici neměli ani sýra, ani suché kůrky, ba ani podplamenice. Nevěříš? Všechno to Divůčkovo havířské vojsko shltalo. Úplně shltalo.

— Tábor po chvíli uvidíme.

— Po chvíli . . . To jsem rád . . . Opravdu rád, milý panici. A co Žižka? Zdráv-li a dobře-li se mu daří?

U Sudoměře onehdy zvítězil nad pány.

— Slyšel jsem. Nad přesilou. To Žižka umí. V Polsku také tak. A páni teď hrubě klnou, jako tehda klnuli Křižáci. Divůček zapírá porážku, křičí, zapírá, ale já věděl, kolik uhodilo.

— A že tě pustili na Tábor!

— Nevěděli. Řekl jsem, že jedu do Týna s poselstvím a dolů do Budějovic a pak mnoho jsem se mezi nimi neometal, abych se neprořekl snad, nezradil, neboť, brachu, hlavu mám slabou.

Oldra opět pohleděl na rytířovu hlavu, ale v tom vyjeli na planinu, s níž k Táboru vidět. Pan Byk zavýskl, pověděl, že se těší na pečité, s rozmarýnovou šalší, to on rád, to raději, nežli pávy se šafránem či muškátem. A hned se vyptával, co Husité, že o nich mnoho slyšel, zdali také maso jedí, či je-li u nich maso zakázáno a víno, víno mají-li. Mnoho slyšel o nich a nebýt Žižky, jehož zná z Polska, od Grunevaldu, nejel by dolů, na Tábor ani za měšec červených . . .

Jan Žižka hosta vesele uvítal, zvláště když zvěděl, že přináší noviny z Vožice, ba i z Vratislavi. Ale pan Byk: že nic nepoví, dokud se nenapije a nenají. Museli tedy napřed medovinu shánět a nějakou tu pečeni, raději více, nežli méně. Leč sehnali.

Hltal a Táborci žasli.

Pan Byk jedl za tři a pil také za tři, ale pak uhodil nožem a počal vyprávět. Pověděl noviny, úžasné noviny: ve Vožici jen Divůček s nějakým tisícem jezdců sedí, všichni ostatní odtáhli k Hoře, k Praze, ke Kolínu, neboť všude nepokojno, všude v Čechách jako před bouří. V Praze nějaký kněz Jan, prý Želivský, hlučně káže proti císaři a na Hradecku pan Krušina z Lichtemburka lid sbírá, na Chrudimsku nějaký Jakub Kroměšín a na Čáslavsku pan z Rašínova s Benešem z Mokrovous. Ti všichni proti Zikmundovi, proti německému císaři. Lichtemburk obrátil se domů, na Jicko, neboť tam větší pomoci naděje se a korouhevní páni strach mají, aby přes Boleslav netáhl na Prahu. Ale ve Vratislavi, ve Vratislavi zle. Tam Zikmund, tam biskup Lucký, ten dřík, tam spousty Uhrů i Němců a papežský legát Fernand, vědí-li, to jako ten Lucký biskup, vyhlásil kříž proti Čechům, svatou kruciatu a velké odpustky slibuje každému, kdo meče chopí se, kdo na Čechy půjde. A pražského měšťana Krásu ve Vratislavi jali, koňmi jej smýkali po městě a pak hanebně upálili, křičíce, tak že všem Čechům učiní . . .

XVII. V pochybách.

Noviny, jež pan Byk z Kozích Horek přinesl, zapálily; nejvíce ta o pražském měšťanu Krásovi, jejž mnozí znali, neboť, věrný Husita, dvakrát účastnil se jejich schůzí a ta o kruciatě, papežským legátem vyhlášené. Císař Zikmund tedy vojsko na Čechy shání po všech světa koutech a papež mu pomáhá, papež mocné odpustky slibuje všem, kdo meč zvednou na Čechy? Mnozí uhodili na pana Byka otázkami, jeden přes druhého dorážel: kolik těch Němců ve Vratislavi, jsou-li tam Uhři a co Češi, co Češi, jsou-li tam také a co té kruciatě děli . . . Pan Byk zmítal se mezi Scyllou i Charybdou táborských rukou, mezi panem z Husi a Zbyňkem z Buchova, mezi Hromadou Zvoníkem a knězem Vaňčkem, zmítal se, hlavou pohazoval i rukama, nevěděl komu napřed odpovědít a nač, když otázky hrnuly se jako velká voda v řece. Posléze Jan Žižka jej vysvobodil.

— Nekřičme všichni! — volal.

— Ať mluví! Ať tedy mluví!

— Po pořádku, bratři! Dost času a na všechny se dostane. Co pan z Wartenberka, znáš-li jej, Byku: je ve Vratislavi?

— Je a mračí se krutě.

— Co Aleš z Riesenburka?

— Odjel a hrozí, že vojsko svolá proti Zikmundovi, proti křižákům, že udeří třeba sám na všechny.

— Co Poděbradští?

— Odjeli a zbrojí proti Němcům.

— A Rožmberk? Byl tam?

— Nevím ani.

— Hradecký? Co ten, pleticha?

— Neviděl jsem ho.

— Václav z Dubé? Podkomoří?

— Toho neznám.

— Člověk zapomene. Václav z Dubé tam býti nemohl. Nu, neškodí. Tedy Aleš z Riesenburka jde s námi proti Němcům?

— Jistě. Aleš jistě!

— Lichtemburk je hlava hetmanská, Beneš z Mokrovous hrdina, věru dobrý rytíř a škůdcům kalicha zatopí. Kroměšín, Hertvík Rušínovský, pánové z Poděbrad . . . nu, už to začíná vesele . . . nepovedlo se králi Zikmundovi — zaradoval se Trocnovský.

— Nyní my hnouti bychom se měli.

— Ano. Abychom spletli Divůčkovce. Abychom pozvedli mysl božího lidu. A hneme se, kdo by odpočíval, když slunko osvítilo vinici?

— Tak, tak! Z duše mi hovoříš, bratře Jene.

— Jsem zvědav, co Wartenberk učiní.

— Je to znamenitý rytíř!

— Veliký duch!

— Ale přeletavý pták. Až příliš ctižádostivý, znám jej už mnoho let a věru těžko říci dnes, co učiní. Vím, Němců rád nemá . . . ale postaví se proti Zikmundovi? Kalich se mu líbil . . . odhodlá se bránit kalicha proti všem?

— Kdož ví . . .

— Je ze všech nejmocnější —

— S ním Rožmberk půjde. A zdá se mi, že mladý pan Oldra z Rožmberka něco plete s Menhartem Hradeckým.

— Nic nevím o nich — zaňučel pan Byk a napil se z hluboka, ohromnému korbeli pohleděl na dno. Střídmí Táborci divili se žízni . . .

Žižka pronesl ještě několik jmen, ale pan Byk odpovídal stále neurčitěji. Pověděl, že se Zikmundem není mnoho Čechů a ti že nyní odjíždějí v rozpacích, nebo ve hněvu, za to podrobně popsal, jak Vratislavští nebožce Krásu mučili. To právě přijel do Vratislavi, nějakou službu hledat v císařově vojště a známý jej zval, aby šel na to teatrum, na plac, kde Krásu z Čech, z Prahy, budou trestat. Šel a viděl, jak obstarožného měšťana přivlekli z temnice, vážného, pochmurného, ale nikoli zkroušeného. Kat s něho vrchní šat strhal, povalili jej na zem a za nohy uvázali ke koňským brcům. A pak náhle všichni vzkřikli, pacholci karabáčovali koně a tito, křikem i ranami poděšení, letěli ulicí jako diví, Krásu vlekli po kostrbaté dlažbě, po kamení, vlekli jej první ulicí, druhou, třetí, už okrvavělého, odřeného, s hlavou, otlučenou od neustálého narážení na kamení. A lidé v ulicích stojící křičeli „kacer, kacer" a plili na Krásu, shnilá vejce a všelijakou nečistotu na něho metali, nejen muži, ale i panny, báby, ty že byly ze všech nejhorší, nejdivočejší. A pak jej vlekli na popraviště, kde kat s něho kleštěmi zbylou kůži dral i s masem a odtud na upálení, to už jej vezli na dříkově káře, to už nemohl jíti... Všichni napjatě poslouchali, všichni vzdychli, když pan Byk dopověděl a Koranda počal se modlit za zemřelého. Všem se líbilo, že Pražan Krása mužně umřel, že neprosil, neodvolal, že ducha vypustil jako pravý mučedník. A všichni slibovali, že jej budou mstít krutou pomstou, na Zikmundovi, na jeho lidech, že odplatí za každou krůpěj té nevinné krve . . . Pan Byk ještě pověděl, že po tom divadle již neměl chuti sloužit Zikmundovi a Němcům, že vzpomenul na bratry Čechy, na Žižku, s nímž bojoval, pod Grunevaldem bojoval a že přijel sem z dobré vůle, z poctivého přátelství, chtějí-li ho, žoldu nežádá, třeba majetku nemá, když Kozí Horky připadly staršímu bratrovi . . . A všichni přisvědčili, že ano, že může s nimi. Pak rytíř projevil touhu prospat se a odešel do sousední jizby.

Mikuláš z Husi, starý bouřlivák, dlouhý, prošedivělý vous cuchaje, zabručel po hodné chvíli:

— Musíme něco podniknout, bratři!

— Ano. Abychom druhé povzbudili — přisvědčil Jan Žižka. — Podaří-li se nám něco, jiní dodají si odvahy, povstanou proti Zikmundovi, proti křižákům. Jde-li hetman vpřed, jde za ním vojsko.

— Ale co provedeme?

— Napadneme Vožici. Divůčka!

— Divůček sršatý nepřítel kalicha. Škůdce zákona Páně! Toho, bratři, hubit a hubit! — volal Koranda.

— Zítra vytáhneme?

— Nikoli. Dnes. Kolem nešpor. Toť čas nejlepší. V noci uhodíme a jistě se nás nenadějí, jistě ne!

— Pravda! Pravda!

— Podaří-li se pocuchat Divůčka —

— Podaří se! Podaří!

— Zikmund uhlídá, že se ani jeho Uhřat a Němců křižáků nezalekneme! Ať jich má třeba desettisíce!

— Ať přijde! Uvidí!

— A nepřijde-li, sami jej budeme po světě hledat — houkl pan Mikuláš z Husi; houkl, na meč uhodil.

— Přijde! Přijde! Nezřekne se koruny!

— Zatím nemluvme o tom, co bude, a k Vožici. Tam práce hrubě perná, ale čestná — prohodil Žižka. A hned, jakoby se to samo sebou rozumělo, podvůdcům rozkazy počal udílet. Kam která rota, kudy jít, kde uhodit, aby Vožice byla napadena se všech stran, překvapena, úlekem zdolána. Pan Mikuláš z Husi hněvno pohlédl na Žižku, cosi zabručel, ale rukou mávl, uznal, že jednooký zeman rozumí své věci, že moudře jedná. Zazdálo se mu sice, že jej Žižka nějak odstrkuje, že by se s ním radit měl, především s ním, leč když jde o dobrou věc . . . nu, podřídí se . . . nerad, ale podřídí se. Panu Mikuláši bylo dost těžko poslouchat, mnoho o sobě myslil, vzpouzel se, avšak zatím jen v duchu.

Padesátníci spěšno houfy Táborců šikovali. Část lidu zůstala doma, především starci s práčaty, část hotovila se

chutě na výpravu. Oldra z Kolče také se chystal, sám Žižka dovolil mu, aby jel, přijal jej na vlastní vůz, široký, fošnami obitý, dobrý vůz válečný, s něhož u Sudoměře velel. Oldra zavolal Sulíka a vyskočil na vůz, oči rozjiskřené velikou radostí.

Husitské zástupy táhly třemi proudy, ve středu sám Žižka, na křídlech Mikuláš z Husi a Zbyněk z Buchova. Podvečer vyrazili a táhli skorem do půlnoci. Vožice spala, nikdo nic netušil. Pan Divůček poslal zvědy na všechny strany, ale ti vrátili se brzo a hlásili, že všude ticho. Žižka zastavil pod městečkem, tak asi na pateronásobný dostřel z kuše a vzkázal ostatním hetmanům, aby také počkali, až lid si oddychne po námaze, že netřeba spěchat, když spějí Divůčkovi syslové. Husité odpočívali a teprve k ránu, když mlhy počaly houstnout, zvedli se, vtrhli na parkán, roztrhali jej a sypali se do ulic se tří stran, Žižkovi od oustecké brány a ostatní po stranách. Udeřili s ohromným křikem a Divůčkovi oděnci, vybouření ze spánku, prchali na zámek. Táborci je stíhali, probodávali, bili cepy i řemdihy a mnoho jich pobili. Také vzatky byly veliké, do tří set koní i s postroji, mnoho odění dobře kovaného, kapalínů, předních plechů, štítů a zbraní množství nespočetné. Pak Vožice vzplanula se všech stran. Oheň skákal od domu k domu, i zámek ohrožoval, zámek a Divůčka z Jemniště, který tam uprchl se zbytkem vojska. Husité odjížděli s kořistí a se zajatci, jeli vesele, vítězně, podařilo se uhodit pány v choulostivé místo.

Panic Oldra, ač mladý, vyznamenal se v řeži: první slezl parkán, vnikl do města, dva oděnce skolil, ačkoli se bránili. Co nedostávalo se mu na síle, obratnost nahradila a zručnost v šermu. Ostatně, během těch několika měsíců, jež utekly od kouřimských událostí, tuhou prací svaly se zocelily. Oldra vracel se hrubě vesele, neboť ukořistil brnění vzácné práce a meč, jakého dosud neviděl. V radost jen jeden stesk zapadal: že otec nevidí jeho úspěchů, že se nad nimi neraduje. A jistě by se zaradoval, jistě by synka pochválil. Ale už nedýchá a snad ani křesťansky pohřben nebyl. Neví, kde jeho hrob, časů bouře všechno zavála . . . Najednou Oldra vzpomenul si na poslední slova onoho rytíře Byka z Kozích Horek, jehož na

Tábor vedl. Co to řekl o Pračkovi? Že starý hrubě jeho otce chválil a že litoval, že s ním nemohl do Vratislavi.

Kdo . . . a s kým?

Jel Pračka do Vratislavi? Nejel, nemohl býti ve Slezku, neboť Byk řekl, že se jinde s Pračkou setkal, jinde, v Čechách.

Či jel otec?

Nikdy nebyl ve Vratislavi!

Nikdy o tomto městě nemluvil!

Nikdy . . . Nikdy . . . Nikdy . . !

A mrtvý nikam nejede . . . Co to tedy pan Byk pletl? Nejasná naděj uhodila. Snad otec přece živ. Snad byl pouze raněn a vzpamatoval se nějak, ušel horníkům. Kdo mu řekl, že je otec mrtev? Strýc Močihub a strýc se lehce mýlit mohl. V tom zmatku . snad . . u, snad se zmýlil . . . Och kdyby otec byl živ . . . Ale nejasná naděj brzo pohasla, jako hvězda pod mrakem . . . Kdyby otec byl živ . . . což by jej nehledal, což by po něm nepátral především v Hoře, v okolí Hory, ba i mezi kovkopy? Což by neobětoval pár hřiven stříbra, aby zpráv získal? Což by tak úplně zanikl, ztratil se jako kámen ve vodě? Možno-li . . .

Snad jej hledal . . . Třeba jezdil po světě s výkupným. Snad se jen minuli . . . Ale pak . . . pak by se jistě sešli tu u Žižky, když Kolč spálena, když všecko pryč, otec jinam by nešel. A zvláště ne do Vratislavi. Co by tam hledal? Zvláště do Vratislavi by nejel. K Zikmundovi . . .

Oldra sklopil hlavu, aby ukryl slzu nemilého zklamání. Zahořklo v duši, když si připomenul křivdu.

— Nač myslíš? — prohodil Sulík.

— Na nic — odsekl.

— Já myslil, že na to přespanilé brnění. Hle, máš nyní krásné brnění, jsi konečně opravdovým rytířem. A meč také pěkný, široký, dlouhý, do modrava kalený. Dovedeš jím švihnout?

— A to by bylo, abych nedovedl — zabručel Oldra, v němž vzpomínka na ukořistěné odění vyvolala jiné myšlenky.

— Dovedeš-li, tedy už bychom snad, na ty saně, na ty šarkany mohli se vypravit. Nemyslíš?

— Ale napřed ještě na Horské! Jsou-li ještě nějací draci, o nichž kroniky mluví, nevím, avšak v Horách draků dost a dost.

— Nu, jak chceš, ale já bych přece raději . . . Nepověděl, co by raději a nemusel dopovídat, Oldra tušil, že Sulíka trápí dlouhá chvíle. Je neposeda a už ani mezi práčaty hrubě se mu nelíbí. Strýc Mikšík popletl mu hlavu povídkami o Uhřích, Rácech, Turcích a Kozácích, rád by někam do daleka, až na konec světa . . . Vozy drnčely, bratři cepníci popěvovali si, radovali se v duchu, že výjezda šťastná, že páni okusili selských cepů. A Jan Žižka seděl stranou, o meč opřený, dumal, občas hlavu zvedl a rozhlédl se po krajině, ranním sluncem ožehlé.

Viděl stáda koní, v bitvě zlapaných.

Viděl zástupy zajatců, vedených Táborci.

Viděl úspěch útoku. Hleděl kamsi do daleka, do šíra, kam lidské oko nedohlédne: viděl nové a nové úspěchy, viděl vzrůst hnutí, jež se ani celé Evropy nezalekne. A ohlížel se zpět, na počátky; na tu hrstku bojovníků, bratří, jež vedl od úspěchu k úspěchu. Na několik duší tuhých, neochvějných.

Ve Vožici, v neobořeném zámku seděl mincmistr Divůček, sršatý nepřítel kalicha; bledý, ustrašený, zkormoucený. Marně číš za číší prázdnil, víno starosti a strachu zapudit nedovedlo.

Mlčel . . .

Občas vešel rotmistr a hlásil, kolik mužů chybí jeho rotě. Ztráty byly ohromné, Táborci hubili rozespalé žoldnéře jako oheň slámu požírá, jen asi třetina tisícihlavého vojska uchránila se na zámek. Ale ten zbytek byl nespolehlivý a rotmistři vyprávěli, že všichni chtějí pryč, pryč z dosahu strašného vůdce Táborů. Že se obávají nového útoku Táborců.

A Divůček stále mlčel.

Ustoupit nemohl. Vysmáli by se mu hrubě ostatní páni, že před chámy hurtem utíkal z Vožice.

Zůstat? Ale což . . . kdyby se Žižka vrátil? Pan Divůček chápal, že jeho vlastní lidé by ho vydali, jen aby se vykoupili z moci obávaného Jednookého. A co . . . půjde-li Žižka dál, napadne-li třeba i Horu? Pobral mnoho koní, mnoho zbroje, snadno si nyní jízdu pořídí, jízdu, která mu dosud chyběla.

A kdo jej potom zadrží? Snad ani král ne, ani ti křižáci . . .

Divůček zamýšlel se víc a více.

Vzpomenul Husa . . . Tichého mučedníka, oběť piklů v Konstancii. Říkal kdysi, že by za Husa život položil. A hle, nyní slouží onomu, kdo tam v Kostnici pletichy snoval, slouží mu proti věrným Husitům . . . Leta . . . Mrskal je pouty železnými, ale neroztříštil je, jako nádobu hrnčířskou . . . Ne . . . Ne . . . Chtěl je porazit, rozbit, zničit, ale triumfovali nad ním u Sudoměře a nyní ve Vožici. Nelze je překonat tak snadno, jak předpokládal.

. Myslili, že bude pavezou Husitů. A zatím stal se jejich vrahem. Šachty v Hoře mluví řečí drtivou. Přijal úřady. Peníze. Statky. A hle, Divůčkova hvězda už zapadá a Žižkova vzchází . . .

Tábor zajásal velikým hlasem, když uviděl kořist. Nešlo o šperky, o zlato, po něm Husité netoužili. Zbraň obdivovali, koně dobrého plemene a všichni si pochvalovali, že vzatky byly hrubě veliké, že nyní tu základ pro velkou vojnu. Hned vybíráni mladší Táborci ke koním a sám pan Mikuláš z Husi počal je cvičit. Žižka staral se více o vozy, o hrubou střelbu, kázal slévárnu budovat a lít pušky, velké švihovky, tarasnice, houfnice, háky i půlháky. Ale při tom také na jiné myslil. Jeho poslové rozjeli se na všechny strany. Také Oldra se Sulíkem. Jeli k Milevsku, k Písku, ba až k Prachaticím, shlédnout, jsou-li v oněch končinách nějaká vojska.

Oldra jel nevesele.

Nemohl zapomenout na to, co mu pan Byk řekl, když se spolu potkali. Proč jen mluvil o Vratislavi?

Všechno jaksi popletené.

Všechno divné. Jakoby se to vylíhlo v hlavě nějakého blázna. Proč starý Vít Pračka litoval, že s otcem nejel do Vratislavi, když otec tam nikdy nebyl a když se v Kouřimi, v šenku, vůbec nepoznali, dokud nevyřkli jmen? Rozešli se před velkými lety, nemohlo se tedy jednat o nějaký harc z doby před kouřimskou událostí. Ale potom . . . Vít Pračka jel se svatbou . . . a otec . . . otec byl mrtev . . . Že by se byl strýc Močihub omýlil . . . Nelze uvěřit . . . Zmata, nic, nežli zmata . . . A hlavu k neuvěření potýrá . . .

Oldra jel tehda jako poloslepý a Žižka věru byl by se nedočkal skvělých zpráv, kdyby Sulík nehleděl za dva. Hoch prosílil krajinu a pověděl Oldrovi, co kde postřehl . . . Nikde vojska . . . Nikde zásady . . . Panští táhnou za Plzeň, jakoby nahoru, k Žatci. A Divůček zmizel, odjel prý k Hoře.

Oldra uhodil na Byka, jakmile se vrátil od Prachatic, chtěl, aby mu všecko pověděl, co a kde mluvil s panem Pračkou a jak, hlavně kterými slovy. Ale slezský rytíř už na všechno pozapomenul, ramenem pohazoval, divil se, pletl to i pletl ono a na konec vymluvil se jako obyčejně na tu svou hlavu slabou . . .

XVIII. Praha! Praha!

Od chvíle, kdy holedbavý a hřmotný biskupec, ducatý onen Fernand z Luky vyhlásil kruciatu proti Čechům, kdy připjal kříž Zikmundovi, jeho Uhrům, jeho Němcům, ve Vratislavi tehda přítomným, dole v Čechách počalo se cosi díti, co by Zikmunda hrubě znepokojilo, kdyby uměl vážit události. Oslněn korunou, již viděl v dálce — jednu z nejkrásnějších v Evropě — oslněn hřmotnou výmluvností papežského legáta a sliby německých knížat, Zikmund posmíval se hnutí, které v Čechách valem rostlo, ušklebovał se onomu hlučení, které znělo od Šumavy a Krušných Hor až po Jeseníky a po Bezkydy, stále smělejší, stále patrnější.

Když došly zprávy, že Jan Žižka vydal Plzeň královským, ve všech vratislavských kostelích zpíváno slavné Tedeum, legát jásal a císař Zikmund banket vystrojil, slavné hody; zářil, ušklebovał se, že zle s Husity, mentem zle, když na kališnické slunce došlo, že brzo dojde i na měsíc s hvězdami, že dojde bohdá hrubě brzo a pak že konec kalichu! Slunce to tam a nyní měsíc, měsíc zapadne, hejá, hahou! Němci, Uhři, Poláci nerozuměli vtipu a císař chutě vykládal, že kališní Češi Plzeň sluncem zovou, Louny měsícem a Slaný, Tábor že jsou hvězdami. Třetí hvězda, Žižka, ten Jednooký, ten že v pasti, toho že honí Bohuslav ze Švamberka a čeká jej Petr Konopišťský s mincmistrem Divůčkem. Těm neujde, přisám Joviš neujde, třeba je to liška chytrá i smělá, hrubě smělá.

Zikmund denně očekával zprávu, že Jan Žižka vběhl do saku, že je lapen, že jej na provaze do Vratislavi ženou, ale posel se šťastnou novinou dlouho nepřijížděl. Utekl den, druhý, třetí a nic. Týden a dosud nic. Ticho. Trapné ticho . . . Najednou počaly chodit zlé noviny a jedna za druhou, jako egyptské rány. Jedna ještě žahla a již druhá. Neotrnula druhá a švihla třetí, čtvrtá, až do kostí švihla. Omamovaly, hnětly a dráždily. Jak která . . .

Napřed ta o bitvě u Sudoměře — a posel, navedený panem Čeňkem z Wartenberka, nezamlčel, jak Žižka panské ztepal, jak je rozehnal, zdrtil. Chtěli jej dusit pateronásobnou přesilou, snad i větší — a odlehli s velkou škodou na lidech, uběhli s ostudou . . . A jiný přibyl do Vratislavi skorem současně, vyprávěl, že Jan Žižka dostihl Tábora, že nyní v té pevnosti silný, och, příkře silný, že místo zištné, uvážené; tam vody, zdi, skály, bašty, příkopy, všechno dokonalé, že rok se tam bránit může, rok, ba i dva roky. A třetí vyprávěl, jak Žižka ve Votici hubil Divůčka; už se nebrání pouze, už podniká daleké výjezdy, útočí, dotírá a dobře se mu vede, poráží královské služebníky, všude kořist sbírá a děs šíří.

Pan z Wartenberka nějak tajemně, divně se usmíval, když na Zikmundově čele usazovaly se chmury. Hleděl, mlčel, ale jeho pohled bodal. V panu z Wartenberka, v dračím rytíři, budil se Čech a Husita.

Zikmund ještě se těšil, že korouhevní páni vlákají někde Žižku do pasti a že jej udolají přesilou. Není možno, aby se Jednooký jednou neošidil . . Ale zatím docházely noviny čím dál tím horší a každá uhodila jako hrom.

Žižka opět vyrazil s vojskem.

Dobyl Sedlce.

Opanoval Milevsko.

Opanoval i Písek!

Udeřil na Prachatice a překvapil věru, dobyl v několika hodinách tohoto města, dobře hrazeného.

Zdolal klášter v Pomuce.

Dobyl hradu Rábí!

Stanul až pod velebnými temeny Šumavy, pod ohromnými černými hvozdy. A to vše provedl v několika dnech, vrátil se

nepronásledován a silnější, nežli vyjel, neboť připojili se k němu nejen sedláci z oněch končin, ale i četní vladykové. Až z Chodska a z panství Rožmberských. A železní páni nedovedli jej zadržet. Neodvážili se táhnout za ním, napadnout jej, pobrat mu hořist. Žižkovy úspěchy v poledních Čechách dráždily Zikmunda až k nepříčetnosti.

A docházely zprávy stejně povážlivé, děsící, i z jiných krajů. Zprávy, jež zatínaly se hluboko.

Krušina z Lichtemburka bouří kraj mezi Labem a Jizerou. Doráží na tvrze a města Zikmundovců.

Kněz Ambrož bouří Hradec.

Beneš z Mokrovous houfy sbírá, bije královské.

Bořek z Miletínka zbrojí.

Zbrojí Hertvík z Rušínova.

Jakub Kroměšín také roty cvičí . .

Východní Čechy jsou pobouřeny. A na západě není lépe. Sice Plzeň v rukou královských, ale Slané, Louny, Žatec, drží věrně při Kalichu; tam Záviše Bradatý a Petr Obrovec bouří lid, svolávají tábory; Litoměřice už jsou také hvězdou, jíž drží s kališníky. A střed království, Praha, slavná Praha, caput regni, zbrojí také proti němu, tam ten divoký Jan z Želiva káže, popouzí k zjevnému odboji.

Praha od počátku v čele hnutí.

Srovná ji, bodejť že srovná, se zemí! Ani tráva už nesmí růst na místech, kde stávalo husitské město.

Jednoho dne, ani se s králem nerozloučiv, odjel z Vratislavi pan Čeněk z Wartenberka a s ním kolik českých pánů. Všichni vytratili se, jakoby měli cosi za lubem. Císař Zikmund povšiml si až třetího dne, že počet Čechů nápadně prořídl; byl zaměstnán organisováním válečné výpravy proti odbojným Husitům; podivil se, když zvěděl, že pan Čeněk odjel a dle všeho do Čech, ale zprávě nepřikládal valného významu. Najednou došla zpráva krutá, ohromující: pan Čeněk z Wartenberka zmocnil se Pražského hradu a vydal jej odbojným Pražanům, s nimiž spolek smluvil, spolek proti Zikmundovi.

Císař zuřil, šílel.

Posla uhodil v tvář.

Skvělé roucho trhal.

Teprve po hodině upokojil se poněkud, kázal, aby posla z Čech znovu předvedli, bohatě jej obdaroval za tu ránu ve tvář a chtěl, aby řekl všechno, co jak bylo v Praze, co na hradě. A posel vyprávěl, že královský hrad padl bez boje, pan Čeněk z Wartenberka že přijel z nenadání, jen s dvěma pacholky a svým písařem Jírou; přijel jako nejvyšší purkrabí a ubytoval se v purkrabském paláci na Hradčanech. Nebylo divno, že za ním přicházejí lidé z jeho čeledě, ten s nějakým listem, ten se zbožím. Následujícího dne odjel kapitán hradské posádky, Vilém Zajíc z Hasenburka, a smělý Wartenberk plně využil jeho nepřítomnosti: při hostině, ve svém domě na Hradčanech, nenadále zajal ostatní dva kapitány, Chudobu z Ralska a Děčínského; uvěznil je, hrad osadil svým lidem a stará posádka neodvážila se zvednout zbraň na nejvyššího purkrabího.

— Zrádce . . zrádce — volal Zikmund.

— Ba, zrádce, ale hrad má — řekl posel málo útrpně. A po očku hleděl ostře na Zikmunda, jehož líc opět brunátněla. Císař škubal vous na bradě, krásný vous, zlatitě rusý, kučeravý.

A hned došla nová zpráva: pan Čeněk z Wartenberka učinil jménem svým a jménem pana Oldřicha z Rožmberka, svého poručence, prohlášení ke všem stavům české země, aby věrolomného krále Zikmunda neposlouchali, aby proti němu vojsko sebrali. Skutečně také někteří páni i rytíři spolu s Pražany opověděli Zikmundovi válku až „do konečného svatých pravd osvobození, národu českého nevinně zhyzděného očistění a království tohoto upokojení“. Velká vojna tedy začínala.

Zatím hrubá většina opatrnické šlechty české zůstala v ústraní, nebo zřejmě stranila Zikmundovi; příklad pana Čeňka z Wartenberka nestrhl všechny, jak nejvyšší purkrabí očekával. Zatím mnozí a mnozí báli se křižáků, Zikmunda — a také Táborců. Na to selské hnutí mnozí páni hleděli úkosem hned od počátku, tušili v něm veliké nebezpečí a pan Menhart z Hradce, jenž vyznal se v římské historii, srovnával Žižku se Spartakem a Husity s davy vzbouřených otroků starořímských. „A budou plenit města, vraždit, loupit, zámky pálit, jako ty roty Spartakovy“ — dodával. Mnozí přisvědčili. Báli

se, že robotníci, prosáklí tím novým učením, nebudou chtít robotovat, pánům sloužit. A co rytíř bez robotníků? Konečně . . . kdo při vyhrá ,většinu bude míti na své straně, ale dokud rozhodnutí nepadlo . . . nerozumno vyslovit se pro toho, či pro onoho . . . Tak uvažovali opatrní a nejopatrnější z českých pánů. Města byla pro boj do poslední krůpěje krve, sedláků stále přibývalo pod korouhve Zikmundových nepřátel, avšak šlechtě nechtělo se následovat tohoto příkladu.

Císař Zikmund zatím hrozil a hrozil, blesky a hromy svolával na hlavu pana Čeňka z Wartenberka, na hlavy odbojných Pražanů, ale nespěchal, aby sám uhodil, nedůvěřoval si, páni Němci mnoho mluvili, hrubě mnoho slibovali, ale když uhodil o groš, o vojsko, skutek utek. Teprve když legát počal hrozit církevní kletbou méně ochotným knížatům, počala se k Svídnici scházet sporá vojska, napřed Slezané, pak lid moravských pánů, Uhři, Kumáni, Sasové, Braniborci a pak přicházeli i vzdálenější z Bavor, z Falce, od Rýna, od ústí Wesery a Labe, nebo z dálných provincií rytířů německého zákona, od hranic Vitoldovy Litvy. Teprve 30. dubna 1420 vytrhl císař Zikmund od Svídnice s vojskou na 20.000 hlav a zaměřil přímo do Čech, prošel horskými soutěskami, nikým nehájenými a rovnou k Hradci Králové, kde tehda kněz Ambrož kázal. Kněz uprchl, když uviděl takovou zátopu Němců, Uhřat, Kumánů, zmizel v přestrojení, postranní brankou a Hradec přijal Zikmunda, neboť nemaje vojska, na odpor ani nemohl pomýšlet. Zikmund po devíti dnech hnul se do Kutné Hory, v níž třináctého máje zasedl k soudu nad královstvím. Jeho Kumáni zemi plundrovali, ohněm i mečem ji hubili, po tatarsku doráželi i na pokojné obyvatele a dobré Římany. Kacíř nekacíř, kdo Čech, trpěl vojenskou zvůlí, tomu ruce, nohy osekali, tomu oči vybodli, jazyk týlcem vyrvali, ba i malé děti rozšavlovali před očima zoufajících matek. Holdovali ve městech i na zámcích a pálili, co nemohli sebrat. Zikmund hrozil, že podobně zhyne Praha, ba i celá česká země .

V těch časích pan Čeněk z Wartenberka, rytíř dračí a nejproslulejší z českých pánů, zradil sebe, zradil Husa, zradil českou věc. Pan Čeněk polekal se zádav, o nichž v Praze doslechl, polekal se o své statky a počal smlouvat se Zikmundem

o mír, vydal mu opět pražský hrad. Zradil Prahu, jež odemstila se, Čeňkovu korouhev přibila na pranéř, ale zrada mocně působila na pány. Jen Kolštejnský a Lichtenburk spěchali pomáhat Pražanům ve chvíli zlé, všichni ostatní zůstali opatrně doma, nebo spěchali k Zikmundovi.

Zdálo se, že kalich je pohřben.

Že nic, ani zázrak, věc Husovu nezachrání.

Císař Zikmund zaplavil třetinu Čech vojskem a druhá třetina dobrovolně se poddávala na milost i nemilost. Avšak Praha přece neztrácela odvahy. Čím hůř, tím houževnatěji věc Husovu hájila. Protože byla věcí národa a všech dobrých lidí. Praha vedla českou při, slabá proti silnému, ale už spěchal Jan Žižka z poledních Čech, spěchal od půlnoci Krušina z Lichtemburka, s mocným houfem přicházel od Žatce Záviše Bradatý.

Jan Žižka vytrhl s Táborci v druhé polovici května. S ním táhl také pan Byk z Kozích Horek s Oldrou z Kolče a se Sulíkem, všichni tři v předním houfu, jejž vedl Chval z Machovic, starý, bradatý zeman těžké ruky, ale hbitého důmyslu. Táborci vyrazili jako blesk, neboť v prodlení nebezpečí, obtíž, snad i zkáza: císař Zikmund seděl buď v Hoře, nebo už na Novém Hradě u Prahy, nikdo bezpečně nevěděl kde — zvědové vrátili se s nepořízenou, jen to pověděli, že v Hoře dosud veliké vojsko leží. A toto vojsko mohlo Táborcům vpadnout v bok, osypat je přesilou, zadržet, zapudit je, nebo zdolat, neboť proslýchalo se, že tentokráte Němcům a Uhrům poroučí válečník nad jiné slavný, Pipo Spano z Ozory, vítěz nad Benátčany ve Furlandsku, Vlach statečný a chytrý. Daleko v Čechách znali Spana dle pověsti, sám Lacembok o něm hovořil, chválil jeho vojenskou prozíravost — a nyní onen Pipo Spano přicházel do Čech, Čechy dusit, jako dusil Furlandce. A bylo ještě jedno nebezpečí: Husité museli kolem Benešova, kolem pevného města pana Konopišťského — odtud jejich druhý bok ohrožen! Ale Žižka povelel, aby šlo se přímo na Benešov, jízda pod Chvalem v předním houfu a vozy s puškami ve zbytném.

Oldra klusal tentokráte jak mu napadlo, mezi předními houfy a ztracenci a Sulík za ním, veselý, že dobrodružný život počíná. Co dosud považoval jen za předehru, sliboval si, že

nyní, teprve nyní cosi pořádného uvidí, zažije. Praha. Uhři. křižáci . . . Zdali nestojí to za trochu zbrojnošských svízelů?

Vojska postupovala rychle, táhla po silnici, lemované dvěma řadami staletých lip a tu i tam už zavoněl bílý kvítek nad hlavou; slunce ožehovalo a včely bzučely v korunách stromů, zde onde kmitl se nějaký pták, tu a tam zahlédli vesničana, jenž neuhnul s cesty, když poznal korouhev. Teprve pozdě na noc zahlédli podezřelého člověka, jenž jich nedočkal; uhnul do polí a když volali, nedbal, nezastavil; honili jej, avšak zmizel v blízkém lese . . . Časně ráno Husité vytrhli k Benešovu, jenž byl už blízko, snad ani ne dvě hodiny cesty; Oldra z Kolče opět mezi ztracenci, veselý a čilý. Najednou uzřeli za sebou hlouček jezdců. Objížděli je hrubým obloukem.

— Kumáni! — zvolal kdosi.

— Kumáni! — letělo od úst k ústům a kde kdo hleděl na nevysoké jezdce v šišácích, v kroužkovaných košilích, v sukních nedlouhých, pestrých. Seděli na hbitých koních, hleděli na silnici, pojednou otočili koně a počali utíkat, ztracenci za nimi, avšak již byl tu sám hetman Chval a křičel, zastavoval svůj lid, bál se, aby Táborci neupadli do zásady. Posel hned k Žižkovi letěl a sám Chval z Machovic postavil se nyní v čelo houfu. Ostatní sbory ponáhlily, bylo slyšet zrychlené hrčení vozů a zpěv Táborců. Celý proud letěl vpřed, avšak už nikde Kumánů, zmizeli a teprve pod Benešovem zahlédli houfec v šišácích, v brněných košilích. Avšak zahlédli také jiné houfy. Správce Benešova, Hanuš z Polenska, zastupoval Žižkovi cestu! S boku — —

Chval z Machovic jenž honil Kumány širokou oklikou mezi poli a olšinami, první uviděl roty Hanuše Polenského; vojska se podstatně otočila a poslední byli prvními, leč pořádek hrubě neutrpěl, Táborci honili s chutí, s nadějí v zdar. Avšak nyní... Zkušený hetman pochopil, že snadno mohl by upadnout v zásadu, že Kumáni jej lákali kamsi . . . nerozhodně patřil na nedaleké březové háje, co tam, zdali není tam skryto vojsko. Palcátem kynul, k hájům poslal zpytáky, honce, leč oznamovali, že tam nic podezřelého, všude ticho, klid hřbitovní. Ale nevěřil ještě, zatoužil po Žižkovi, tenť v bitvách obeznalejší, ej Žižku by neošidili; kázal zadržet koně, rozvažoval, má-li

uhodit na panský houf, početnější, dobře vyzbrojený. Nerozhodně hleděl vpřed, na trojí řad pěchoty s kopími nastraženými, na velký zástup jízdných, který pěchotě kryl boky. Najednou přihnal se Žižka na bystrém uherském koni, jednom z těch, které pobrali ve Vožici a vyraziv před řad, otočil se, vzkřikl, velitelský palcát zvedl. Hned utichl šum a Žižka promluvil:

— Hle, Zikmund Prahu osypal, ne-li dnes, zítra, pozítří k ní přilne a hrozil, že město zhubí, kamene na kameni že nenechá. Prahu, Prahu zhubí, srdce Čech, hlavu země, Prahu, kde Hus kázal pravdu boží, kde první Čechové za pravdu trpěli. Prahu chce zdeptat nepřítel, aby nás tu snáze ztepal, rozptýlené, aby nás jednoho po druhém drtil. Hle, vojska nám cestu zastupují, myslí, že nepronikneme, že uhneme, že nepřispějeme naší Praze, že ji křižák zdeptá, zloupí.

— To bohda nestane se!

— Neudrží nás!

— K Praze! K Praze! — volali.

— A přes Benešov, bratři! — houkl Žižka. — Tam tudy, skrze panské roty, neboť jinudy nelze. Neudrželi nás u Sudoměře a bohdá ani u Benešova nás neudrží! K Praze! Bratře Chvale, uhoď s pomocí boží!

Chval z Machovic, v kapalínu a předním plechu, vyrazil jako bouře; s ním pan Byk z Kozích Horek, Hlava z Tvrdé, Kuneš z Bělovic v šalíři a brnění dobrém, ocelitém, za nimi Oldra z Kolče se Sulíkem a houf osmahlých bratří. Zvedl se prach a hned zastřel podívanou ostatním. Jen bylo slyšet řinkot zbraní, třesk střemenů, narážejících v divokém úprku na pochvy mečů a ohromný pokřik: Praha! Praha!

Jan Žižka nečekal. Jako blesk dopadl k zbytnému houfu, jejž Zbyněk z Buchova řídil. Dopadl a křikl:

— Benešov zastupuje cestu. Chval na Zikmundovce útočí s jízdou a ty, bratře Zbyňku, obejdeš město s honci, práčaty tu vlevo, doubravou a korytem, uhodíš s boku na město, věřím, že pronikneš. Musíš proniknout, jinak ztraceno všechno! Prve nás Uhři obcházeli, teď my je zaskočíme.

— Proniknu! Neboj se —

— Čas však kvapí!

Zbyněk z Buchova už houfy šikoval, už rychlým pochodem obracel se k doubravě, nikým nepozorován, protože prach zastřel celé bojiště. Chval z Machovic uhodil na pěchotu; dojel, ale bratry vítala napřažená kopí, hrubě dlouhá, ježek zlý, tvrdý, nepřekonatelný. A panští drábové zubili se za svými dřevci, vykřikovali posměšky. Věděli, že jsou bezpečni za zdí hrotů, že Husité nemohou přilnout a bok že jim dobrá jízda kryje. Okamžik stála proti sobě obě vojska jako dva statní kňourové, dva zlí samotáři, kteří náhodou potkali se kdesi v háji. Jen okamžik, neboť najednou pan Byk zařval jako opravdový býk a bodl koně ostruhou. Huňáč vzpjal se a obrovským skokem přeletěl nastavené hroty, padl jako hrom prostřed nepřátelské vojsky a pan Byk už pustil uzdu, už mečem i burdýřem rubal panské trabanty. Za Bykem skočil Kuneš z Bělovic, dlouhý rytíř s dlouhým, těžkým šaršounem a tepal Němce Hanuše Polenského. Také Oldra nerozvažoval, skočil v klubko, rozrážené mocnými údery obou rytířů, za ním Sulík a za Sulíkem skákali bratříci. Chval s Hlavou zůstal opodál, aby řídil bitvu; pozorlivýma očima hleděl na změť ocele, těl, koní. Kališníci v mžiku dobyli první výhody, rozrazili panskou pěchotu, avšak Hanuš z Polenska nezoufal; malý, krnitý, na obrovsky vysoké, grošované kobyle, s druhé strany přihlížel k boji a když viděl, že Husité jeho pěchotu drtí, vzkřikl, zamával praporcem a na to znamení vyrazila jízda, počala Husity s obou boků objíždět. S křikem. S kletbami.

Chval nepokojně ohlížel se tu na pravo, tu zpět, po bratřích. Viděl, že za okamžik bude osypán přesilou a co potom . . nepřijde-li v čas Žižka s valným houfem. Ohlížel se, ale Žižky nikde a panští už dojížděli; vyslal proti nim honce, dva menší houfy, dvě křídla jezdců s podvrženými dřevci, ale křídla brzo ohnula se pod strašlivým tlakem panských. A už nebylo zálohy. V předu bratříci pevno drželi, čeho dobyli smělým útokem, v předu tiskli pěchotu, rubali ji strašlivými údery, ale boky byly čím dál více ohroženy a strach, že Kumáni je zaskočí, odříznou cestu. Opravdu, jezdci v šišácích, bylo jich asi třicet, dosud nezúčastnili se kruté seče. Stáli opodál, čekali. Náhle Chval postřehl, že vyrazili, že jako vítr letí nad polem, že objíždějí, šelmy, že chtějí vpadnout v týl. A za Kumány

ještě dobrý mandel Kutnohorských. Ti cestu zavrou a pak . . Chval znovu ohlédl se po Žižkovi. Divná bitva. Divili se všichni . . .

Mezi panskými točil se nějaký host, cizí, německý rytíř, hrabě z Klapenrode z Pomořan, a ukrutně sekal v cepníky, s Klappenrodem v jednom šiku bojoval ohromný Hans Ulryk von Vallenstädte z Červené země vestfálské, pravý Goliáš, ramenatý, vysoký, mávající obrovským šaršounem, jímž leda nějací bájní Kyklopové dovedli by mávat. A oba Němci tlačili Husity zpět, ponenáhlu, krok za krokem, leč tlačili je nezadržitelně, strašnými údery boží bojovníky roztínali, zbíjeli vše, co se ukázalo na dosah jejich šaršounů.

Zdálo se už, že Táborci nevydrží, uhnou. A pak zle, zle. Pak snad konec. Bratr Chval křičel:

— Praha! Praha! Praha čeká!!

Ale odpovídalo mu jen už několik hlasů odhodlaných, několik srdcí nadšených. Mnozí hynuli v boji, mnozí váhali. Bitva v té chvíli nedobře stála.

— Praha! Praha!

A Němci smějí se, vidí pokleslost. Dorážejí a dráždí. Hrabě Klappenrode uměl několik českých slov, neboť žil kdysi u dvora nebožtíka krále Václava IV. a pokřikovat počal na Husity. Najednou událo se něco neočekávaného. Pan Byk, ramenatý Slezan, přihnal se vichrem a udeřil na pomořanského hraběte jako hrom, dolehl a hned v prvním náběhu srazil jej k zemi. Ohromný Vestfálec uviděl to a spěchal pomstit soudruha, avšak pan Byk roztal pana von Vallenstädte před tváří veškerého vojska a Husité zaradovali se, získali prostoru. Ale ještě nebylo vyhráno.

Jednooký nešel pomáhat.

Všude ticho. Neslyšet hrčení vozů.

Co Žižka . . Co tu dobrý lid nechá hynout bez pomoci . . Chval okamžik uvažoval a najednou pochopil . . Žižka něco snuje. Chystá past na panské . . Neukazuje-li se . . třeba panské dovést k němu! A Chval vzkřikl jako hrom, zatočil korouhví, zpět, zpět volal . . Bratří v první řadě nechápali, co to, vždyť dobře se jim vedlo, právě teď panské drtili jako bouře lesní souš drtí, ale když se ohlédli, když zpozorovali panskou jízdu.

zaklnuli a počali obracet koně, ustupovat. S chutí udeřili prve, s nechutí opouštěli pole. Nejeden ohlédl se po Žižkovi, kde on, proč nespěchá a panské nezatiskne do brány, ale v tom chumlu hlav a zátopě prachu nebylo vidět do zadu. Ani Benešovští, kteří boj s hradeb a se střech pozorovali, nepostřehli, že bratr Jan už se hnul s valným houfem, s vozy, že jde pomalu a širokým proudem. Cosi jiného je zaujalo. Pokřik ve městě. Počali mávat rukama, volat na vojsko Hanuše Polenského, ale to, zaujato bojem s Chvalovými bratříky, neslyšelo, vzdalovalo se od města víc a více.

Zbyněk z Buchova zatím obešel město, přiblížil se k nestřeženému zadnímu parkánu a ztekl jej hravě, vedral se do Benešova. Nyní jeho lid rozvalil bránu a s křikem „Praha! Praha!“ ponořil se do ulic, nelítostně rubaje vše, co se mu v cestu postavilo. A na tento okamžik Žižka čekal. Nyní sám vyrazil vpřed, vyrazil prudce a uhodil na panské, rozčísl je svými vozy, drtil střelbou, porážel pěchotou, jež mocně vypadla z vozů. Jen okamžik vřela bitva a pak nepřítel počal k Benešovu prchat, k hradbám — avšak tam už vítal jej houf Zbyňka z Buchova, jenž zatím osadil město. Vítal jej deštěm střel i kamení a žoldnéři, zaskočeni v poli, odrážení od města, šavlovaní zde i tam, odhazovali zbraně a vztahovali ruce na znamení, že se vzdávají vítězi. Jen několik menších hloučků dosud odporovalo, ale chabě a hlouček po hloučku tál jako březnový sníh na slunci . .

XIX. Zrádce tábora.

Bylo po bitvě. Jakmile Zbyněk z Buchova opanoval město, kdo z panských mohl, utekl s pole. Zůstaly kupy mrtvol, Husitů méně, panských hrubě mnoho — nejvíce jich pokosila Žižkova střelba. Tou byli překvapeni, nenapadlo je, že by někdo děl mohl tak zručně v poli užíti. Jen ti, kteří už byli u Sudoměře, věděli, že je zle, když kusy poprve zabouřily, když déšť kamenných koulí přeletěl prostranství a uhodil, řady rozoral. Než i Žižka utrpěl; nejeden poctivý bratr dnes ráno snědl svoji poslední skyvku chleba. Mezi raněnými, jichž bylo hodně,

nalezli dlouhého Kuneše z Bělovic, jenž mužně bil se v první řadě, dokud jej Němci přesilou neobtiskli a Oldru z Kolče, s dvěma ranami, nepříliš hlubokými. Bratr Žižka hned kázal, aby Oldru položili na jeho vůz, aby zavolali barvíře. Přišel silný muž v rudé sukni, s kabelkou u pasu; rány vymyl, práškem zasypal, ucpal, ovázal, usmál se a to znamenalo, že je dobře, že panic za pár dní bude moci sednout na koně. Mladé tělo . . och, mladé tělo všechno vydrží, psal mistr Nicodemus, rány zarostou, leckdy po nich ani památky nezbude.

Přišel Sulík, s ranou v rameni, ale veselý žert na rtech. Přišel i pan Byk, pohleděl, postěžoval si, že ruce od díla bolí, že rozťal těch Konopišťských, ani sám neví kolik, nepočítal je, však hrubě mnoho jich bylo a některý tuhý. Opravdu, pan Byk počínal si mužně nad všechny jiné, sám Žižka přišel a stiskl mu ruku, pochválil, vesele pochválil, že deset takových jako on, pan Byk, vydalo by za celé vojsko, že s desíti Byky chtěl by rozehnat celou tu křižáckou verbež. To slovo bylo těžké, platilo, neboť Žižka pochvalou neplýtval. Pan Byk usmál se radostí, bílé, široké zuby cenil.

Och, taková bitka . .

To nic není. Hloupost . . .

Ale tam u Grunevaldu . . .

Ano... před desíti lety . . To bylo . . .

Pan Byk horlivě počal vyprávět, jak zle bylo u Grunevaldu, když křižáci mocně uhodili na Litvu, jak potřeli celé jedno vojsko, potřeli je téměř jediným úderem a pak vtrhli na Poláky, ukrutné houfy a sám pancíř, na pancířích vzácné ostatky, to, to bylo zle, mnozí báli se těch ostatků daleko více, nežli mečů a kopí. Avšak Byk se nebál, uhodil na Němce v první řadě, však Žižka ví, uhodil a tepal je hlava nehlava, ostatek neostatek, protepal se k samé velkopřevorově korouhvi, nu a bradatý Němec, když jej pohladil toporem, onu korouhev musel pustit, však Žižka ví . .

Ale Žižka už nevěděl, shovívavě nepřisvědčil panu Bykovi, už byl pryč, na koni, v čele vojska a nařídil další pochod, sám pobízel bratry, aby se nezdržovali v Benešově, aby poháhlili: chutě v před, neboť Praha dosud ohrožena, ohlíží se po pomoci. A Žižka měl dost příčin k pospěchu. Od pana Mikuláše z Husi

dorazil rychlý posel se zprávou, že pan Mikuláš za Žižkou pospíchá s šesti sty bratří, jelikož doslechl od zvědů, že kutnohorský rychtář Václav Donínský táhne s vojskem, aby padl Žižkovi v bok a že prý Pipo Spano z Ozory s Uhry a Němci chce Žižku zaskočit na Sázavě, tak, aby se dostal mezi Donína, vodu a Uhry. Leč to Žižka očekával; více jej překvapil druhý posel, který v přestrojení přiblížil se od Prahy: Velek, dictus Koudelník, statečný muž; jel sám, neboť byl strach, že Uhři posla někde lapnou a upálí. Šťastně dojel a zvěstoval, že zle, že také od Prahy táhnou královští a sám pan Václav z Dubé je vede. Jdou rychle a past zavrou.

Velkova novina Žižku uhodila.

— Pan Václav z Dubé jede? Co v tom? Och . . .

Nemohl pochopit, co v tom. Při vší bystrosti ducha, i sršatým nepřítelem obdivované, Žižka nemohl pochopit. Kterak se na Hradčanech a na Vyšehradě dověděli o jeho pohybech, když do poslední chvíle tajen, když jen vůdcové věděli, kudy vojsko potáhne k Praze.

Kdyby v tom nějaká zrada . .

Vždyť zrádce nemohl by tak spěšno korouhevní pány uvědomit. Vždyť nemohl by rychleji postupovat, nežli Táborci. Člověk nemohl by . . Leda ďábel by mohl . . A hle, jisto, že Václav z Dubé nehnul se od Prahy na zdař Bůh, že nepátrá, nehledá, nešlakuje, že jde na jisto.

Co nyní?

Tolik vojsk proti němu.

A sám Pipo Spano, přeslavný condottier.

Jít v před, znamenalo by: snad uváznout v pasti nastražené, snad podlehnout velké přesile.

Ustoupit zpět na Tábor: toť opustit Prahu v nouzi. Tábor zachránit, ale Prahu ztratit, neboť sama neubrání se záplavě křižáků.

Mohl by sice uhnout na levo, k Vltavě a oklikou po druhém břehu k Praze. Avšak . . ne . . více by ztratil, nežli získal. Nikoli. Rovnou ku Praze a stále nejbližší cestou! Jan Žižka vzkázal do zadu, aby si bratr Mikuláš pospíšil a když vydal nejnutnější rozkazy, vrátil se ke svému vozu. Tam Oldra z Kolče už seděl, opřen zády o pavezu jednoho ze strážců a po-

zoroval houfy, táhnoucí kolem. Rány už hrubě nepálily a Oldra nechtěl ležet jako nějaký lazar. Tvářil se hrdinou, sliboval, že za dva dny opět bude sedět na koni a opět panské rubat. Sám tomu nevěřil, ale hrdinná řeč bolest zapudila.

Ve chvíli, kdy Jan Žižka přicházel k vozu, Oldra pozoroval nějakého bratříka, nestarého, vyčahlého, ostře vystupujících lícních kostí. Bratřík právě nedaleko vozu z pěšího houfu vystoupil, zmizel v křoví, jakoby za potřebou a Oldra byl by na něho více nemyslil, kdyby za okamžik na to nad křovím nezakroužil sivý holub. Kde se vzal, tu se vzal, odnikud nepřiletěl, snad v onom křoví seděl, byl nyní vyplašen. Ale jeho počínání bylo divné. Zakroužil nad křoviskem, vznesl se do výše a znova zakroužil, prudce, hrubě prudce, leč neletěl k Benešovu, ani nezůstal nad křovím. Náhlým rozmachem křídel vymrštil se znovu do výše a letěl kamsi k severovýchodu. To Oldru uhodilo: holub nikdy se nevzdaluje příliš od svého domova a hlavně nevzdaluje se takto. Tof jako by byl cizí a zde zúmyslně vypuštěn. Snad jej bratřík uloupil v Benešově a zde mu unikl . . ale pak byl by letěl k Benešovu a ne někam k Hoře!

Bratřík vystoupil z křoví, údy protahoval, okouněl a Oldra zahlédl jeho velikou kabelu, koženou, mosaznými plíšky pobitou. Zahlédl také jeho tvář lépe, nežli před tím a znovu jej cosi uhodilo: tuto tvář už někdy viděl. Ale kde? Nemohl se upamatovat. Marně hlavu namáhal. V tom Sulík obrátil se, zahlédl bratříka, vytřeštil oči, zatrnul.

— Nemožno — zabručel po chvíli.

— Znáš ho? — optal se panic.

— Řekl bych: ano, ale bojím se . . .

— Nuže, Sulíku?

— Bojím se, že to šílenství, hloupost.

— I já myslím, že jsem jej někde viděl.

— Řekl bych, že je tohle Hornung Psářův z Kutné Hory, sluha pana Divůčka. Tvář celá!

— Co by tu Hornung hledal?

— Jeho chod! Ano . . Ale pravda, na moutě duchu, co by tu Hornung hledal? Tak sršatý nepřítel Husitů! Chlubil se, že kněze Chodka z Kouřimi spálil, pamatuješ-li se, panici? A že by zde . .

Hleděl a nedbal, o čem hetmané mluví... (Str. 159.)

Bratřík již dávno přidružil se k houfu a zašel. Oldra hleděl za ním, Sulík hleděl, oba v rozpacích. Hornung, syn Čecha a Němky, byl sluhou pana Divůčka. Jeho otec brzo umřel a matka vychovávala jej v nenávidění onoho živlu, jenž tvořil dobrou polovici Horského obyvatelstva. Ač provdala se z nouze za Čecha, Čechy sršatě nenáviděla, muže, veškeré jeho příbuzenstvo, jeho národ. A synka proti Čechům popuzovala. Hornung že by nyní odřekl se matky a pana Divůčka, u něhož blaze, že by přijal kalich a husitskou sudlici?

Nemožno . .

Omyl nějaký. Podoba hrubě nápaditá . .

Vozotajové švihli koně a vozy rozjely se prudce, po svahu dolů a pak pomalcji, do stráně. Bratr Žižka usedl na svůj vůz, po chvíli přijel bratr Chval z Řepice, s koně seskočil a přisedl k Žižkovi. Oldra seděl za nimi, hleděl na oblohu, na sivá oblaka, uhánějící kams' do daleka, na zapadající slunce, oslnivé, parné. Hleděl a nedbal, o čem hetmané mluví, dokud jednotlivá slova neupoutala jeho pozornosti.

— Před počátkem noci stěží dorazíme k Sázavě . . . — řekl Žižka mrzutě, téměř zlostně. A na slunce pohlédl.

— Ty kraj lépe znáš, bratře . . .

— A tam . . . Past . . .

— Myslíš, že v tom nějaká zrada?

— Ano . . . Jinak nemožno, aby podkomoří . . .

— Ale . . . pak by jen někdo z nás . . .

— Ano . . . z nás . . . — drsně, tvrdě řekl Žižka.

— Z nás hetmanů. Jiný nic nevěděl. Ale koho podezírat? Koho? Jak hrozná věc: vystoupit a říci: mezi bratřími je zrádce, pes, šelma psovská a je dokonce mezi hetmany. Ne. Co by kdo z toho měl, nač by smýšlel! Nemožno, aby někdo z nás zrazoval pravdu boží utiskovanou a Čechy.

— Budeme strahovat, Chvale.

— Budeme.

— Dopadneme-li zrádce, pak buď kdo buď . . .

— Ano, buď kdo buď, na trápení a katu!

— Ať kdokoli . . . kterak zprávy posílá?

— Nevím. Nelze uhadnout.

— Tak rychle jdou. Podivuhodně.

— Tak rychle, jakoby v povětří s nimi letěl.

— Naši už čtyři dni střežili všechny silnice, přechody, polní cesty, všechny lávky i brody.

— Tak. Tak. A nic.

— Nikoho nelapli. Nikoho. Ale my lapneme.

Hetmani umlkli a Oldra myslil opět na jiné. Pozoroval oblaka, pozoroval hory, ozlacené zapadajícím sluncem. Vozy hřměly vpřed a neustálé otřásání jitřilo Oldrovy rány. Počaly znova bolet. Pak dostavila se mdloba. Panic zvrátil se na slámu a ležel v bezvědomí. Několikráte zachrčel, pak počal pravidelně dýchat. Dostavil se spánek. Hluboký. Napřed bezesný, ale potom převalovalo se cosi v hlavě. Ta Žižkova slova: „jakoby v povětří s nimi letěl" nějak uvázla v Oldrově paměti a nyní vplétala se v divoký sen. Viděl houfy lidí, vyskakujících ze země, vznášejících se do vzduchu jakýmsi divným, vířivým pohybem, rukama jako pták křídly mávajících a všichni letěli někam k Hoře, na severovýchod, rychle, stále vířivě. Letěli, uletěli a letěli noví, sta a tisíce, lítali stále v tom snu, bez křídel, jen tak . . . ale najednou lidé mizeli, měnili se v jakési netopýry, kterých tu plno, všude plno, mezi nebem a zemí plničko. A mizí i netopýři až na jednoho a ten má Hornungovu tvář, šklebí se na Oldru, chce jej uhodit břitkým, netopýřím spárem, ohromným, dlouhým, podobným háku sudlice. A Hornung letí pryč a najednou ve vzduchu visí ohromná ptačí křídla. Sivá. Rozpjatá od obzoru k obzoru. Jakoby letěla kamsi pryč. Menší se. A Oldra najednou je poznává. Ten holub! Ten holub! Probudil se a vyskočil. Tma. Vozy právě zastavily a nějaký bratřík přiblížil se s pochodní.

— Holub! Ten holub! — vykřikl Oldra.

— Co chceš, brachu? Holub? Jaký holub?

— Ten, ten co zprávy nosí!

— Není tu holuba . . . Tma, hle, kolem. Dokonalá tma. Blouzníš, panici — řekl Žižka a vzal pochodeň, posvítil si na Oldru. Myslil, že rány se zanítily, že hoch horečkou týrán, křičí, blouzní, že snad hůře mu . . .

— Není, ale byl. Němcům zprávy nosí. Do Hory. A je tu Hornung, sluha Divůčkův. Je v rotě. Ten Hornung holuby pouštěl.

— Viděls? — Žižka se zájmem řekl.

— Viděl jsem.

— A nic jsi nepověděl!

— Nenapadlo mi. Teprve až jste mluvili o zradě mezi námi a o tom, že posel, jen kdyby křídla měl, mohl by dorazit k nepříteli tak brzo, cosi mi zatanulo v mysli. A nyní . . . nyní jasně vidím: je tu Hornung s holuby, ten strahuje zde, šlakuje a zrazuje, psář psářův! I Sulík jej poznal.

— Ano, Sulíku?

— Ano, hetmane. Napřed se mi to zdálo nemožností, ale nyní poznávám, že panic na pravou stopu uhodil.

— Holub ovšem by mohl zprávy pánům nosit. A nebylo by to ani novinkou, již Saraceni tak si sdělovali důležité zprávy. Ten Divůček! Šelma měňavá! A Hornung dosud mezi námi?

— Zdá se mi, dosud.

— Bratři ležení rozbíjejí, ohně hned vzplanou. Jdi, Sulíku, vezmi dva trabanty a toho zrádce Hornunga přiveď. Ale nic mu neprav, nenápadně jej pozvi k vozu a ti bratři ať jdou také nenápadně za vámi, aby neuklouzl. Uhodím-li na něj z nenadání, snad se spíše přizná k činu.

— Pravda. Pravda — řekl hetman Chval.

Sulík odběhl.

Ležení už barvilo rudou záplavou ohňů, bratři si pospíšili, hlad je týral; jakmile dorazili k Sázavě, k brodu u vsi Poříčí, zastavili, jedni vnikli do vsi, sháněli potraviny, jiní dříví sekali. Sulík bloumal sem a tam ležením, jako člověk, který nic na práci nemá, ale bystře hleděl na pravo i na levo. Posléze hnul tělem spěšněji, zahlédl Hornunga. Zrádce seděl u ohně a obíral nějakou kost. Sulík vmísil se mezi Táborce a vyptával se, jak se tam ten bratr s kostí volá, odkud je a dlouho-li už v rotě. Pověděli mu, že volají jej Mach Straků, že pochází z krajiny tu od Benešova a v rotách že teprve týden, ale veselý brach, žertovný, a neposeda. Sulík už věděl dost a přistoupil rovnou k Hornungovi, vyzval jej, aby šel s ním, že hetman Žižka rád by s ním mluvil, že doslechl o něm, že je z této krajiny a zná zde všechny cesty.

Hornung zalekl se, upustil kost, Sulík zpozoroval strach, rychlé pohledy, vrhané na pravo, na levo, jakoby hledal, kudy uklouznout. Ale poslední slova jej upokojila. Ano, říkal, že je od Benešova a Žižka si na to asi nyní vzpomenul. Co by mu ostatně mohli dokázat! Nikdo nic. Hloupost, bát se . . . A Hornung chutě šel za Sulíkem, nepostřehl, že za nimi jako stíny dva bratříci stále jdou, honci s meči polovytasenými.

Také před Žižkovým vozem už hořela hranice a bratr Jan seděl u ohně s Chvalem, každý na sedle, pokrytém kožešinou: opodál stálo několik bratříků a Oldra z Kolče opíral se o vůz. Sulík přišel a oznamoval:

— Zde, vůdče, bratr Mach Straků.

Žižka ani hlavy nezvedl . . . Mlčel . . . Teprve po chvíli, na zrádce nehledě, řekl jakoby namátkou:

— Tys od Benešova?

— Ano, bratře hetmane.

— Z které vsi?

— Z . . ze . . z . . ze . .

Trocnovský náhle zvedl prošedlou hlavu a své jediné oko zabodl do Hornungovy tváře. Byl to pohled ostrý, tvrdý, do hloubi duše pronikající a zrádce dlouho nevydržel, zbledl zesinal, jakoby mu smrt stanula před obličejem. Žižka prohodil řezavě, drsně:

— Divno, že si na jméno rodné vsi nevzpomeneš. Nejsi naposled z Hory, panoš Divůčkův?

— Bratře hetmane!

— Mlč! — zahřměl Žižka, okem strašlivě blýskl. — Mlč! Zrádce jsi, ničema a nevzpomínej tu jména všem nám drahého! My bratři mezi sebou, ale ty bratrem nejsi, ty zradu za pasem nosíš. Tys Hornung, sluha Divůčkův a holuby pouštíš. Co to máš v mošně?

Obviněný stál, jakoby jej kyjem uhodili. Zesinal ještě více, rty se tetelily, ruce mimoděk padly na koženou mošnu, jakoby ji chtěly bránit, ale bratříci už přiskočili a zmocnili se jí, otevřeli; hle, dosud vězeli v ní dva holubi, dva siváci mohutného těla, zavalitého, silných a dlouhých perutí. Nebylo lze více tajit, zapírat.

— Kdo ti dal ty holuby?

— Vzal jsem je v Benešově, po osutí města, neboť holuby ze všech tvorů mám nejraději. Toť má kořist.

— Aj! Aj! Aj!

— Kořist . . Opravdu, kořist, hetmane.

— Ráno je vypustíme a uvidíme, poletí-li rovnou k Benešovu, nebo k Hoře. A ty pravdu pověz, marno zapírat, poznali tě, je známo, žes' Hornung, Divůčkův sluha, zrádce. Nepřiznáš-li se, na mučení tě dáme. Tys' na nás panské svolal? Tys' jim oznamoval, kudy půjdeme?

— Ne . . ne . .

— Mluv pravdu, neboť já nežertuji. Hejá! Co to?

Na okraji ležení nenadále strhl se hluk. Zatřeskly tam zbraně, zazněl válečný pokřik Zikmundovců, jekot Horských Němců. Maní všechny oči obrátily se v onu stranu. Žižka vyskočil, Chval z Machovic vytasil meč a běžel, co nohy stačily, v ona místa, odkud útok. V tom okamžiku Hornung vyrval se bratříkům, uskočil do tmy, pelášil k houštinám, z nichž sypal se německý houf za houfem. Sulík za ním skočil, ale už nedoběhl, zrádce mu unikl a hoch, nechtěl-li být Němci zaskočen, musel zpět. Nad vsí strhla se bitva. Pan Václav z Donína s Kutnohorskými napadl Žižkův tábor.

XX. Před bouří.

Oldra z Kolče neuviděl hrubě mnoho z bitvy na Sázavě, byl raněn a sláb, jak se křik strhl, musel ulehnout na vůz, kde bezpečno. Mrzelo to, nejraději byl by opět švihal mečem v předním šiku a tu ležet musí na slámě jako Lazar. Tam bratři zápasí, kolí nepřítele kalicha . . a kdo ví, snad . . snad jsou obklopeni přesilou. Nemohl poznat, jak bitva stojí. Slyšel hluk, volání hesel, třesk zbraní, dusot koňských kopyt.

Sulík, ač také raněn, odběhl.

Kolem vozu mihl se Zbyněk z Buchova, v čele velkého zástupu pěších; bratři, zbraň v pěstech, mizeli ve tmě jako duchové. Přeběhl Chval z Machovic, bez kapalínu, s vlajícím vlasem. Mihl se Byk z Kozích Horek s ohromným burdířem

v ruce, krev s něho kanula a pan Byk hleděl sršatě jako vzteklivec. Nezastavil se, běžel dál, kde snad zle, kde hluk.

Kdesi ukrutné sekání, řev lidí, ržání komoňů, útok jízdných: země třásla se pod mocným dusotem kopyt. Panic Oldra úzkostlivě naslouchal do tmy. Oheň před vozem dohasínal; dlouhý stín zvedl se a padl, zvedl se opět, zachvěl. Zvuků přibývalo; na konec všechny slily se v jeden: obrovský křik vítězství, vzdouvavý, daleko slyšitelný. Hřměl jako bouře: Žižka odbil Donína, ztepal jej ukrutně a zahnal jeho vojsko do lesů, do tmy. Avšak tábor už neodpočíval: zajatci vyprávěli, že druhé vojsko, Pipo Spano z Ozory s desíti tisíci Uhrů a Němců je nahoře na řece, odtud necelou hodinu cesty, že zdržel se hledáním brodu, ale nyní asi že přilne po hluku bitvy. A Žižka hned kázal řeku přebřednout, pokračovat v pochodu k Praze.

Tábor zvedl se křepce, jakoby celý den odpočíval. Vozotajové zapřáhli koně, vyjeli čile.

Rybáci šli napřed, ukazovali cestu.

Za nimi Chval s jízdou, pak vozy.

Bylo třeba pospíchat; neutekla hodina a Pipo Spano skutečně dojížděl, avšak Žižka už byl unikl šťastně ze soutěsky, kde běželo o kůži. Pipo udeřil s boku a dotíral mužně, aby šik rozpolil, avšak Táborci počali pálit ze všech děl i háků do řad, hustě sevřených, zdolali první šturm Uhrů, rozrazili nepřátelské kolony a vraceli se ke svým vozům, znovu pobíjejíce Zikmundovy trabanty, kteří se jim zde v cestu napletli.

Přiběhl Sulík, bez čapky, bez půle kabátce, s novým šrámem nad uchem a počal vyprávět, že Uhrům zle se vedlo, nejhůře Kumánům, které sám Žižka drtil prudkou palbou. A že i táborské ženy bojovaly i práčata, všechno v jednom chumlu, neboť nepřítel statečně dotíral, chtěl obklopit houfy, zaskočit jim cestu, rozrazit, nu, ten Pipo dobře vedl, ale nepoštěstilo se mu a už dá bohdá pokoj Táboru, že Pipo Spano má dost jedné porážky a pro druhou si tak honem nepůjde. Tábor jej odrazil a nyní už dobře, avšak nějaké sto bratří je zbodených a raněných víc, daleko víc, avšak ztráty nepřítele jsou aspoň pateronásobné.

— A polní hetman zdráv?

— Žižka? Zdráv, zdráv, ačkoli mužně stál, nepřátelským zbraním neuhýbal. A již opět v předu velí. Jako ze železa je, únavy nezná, myslí na všechno, kde nejhůře, sám ocelí pracuje. Jako ze železa.

— A Mikuláš z Husi?

— Dojel, když jsme se potýkali s Pipou, dojel v posilcích, statečně Vlacha napadl, zakousl se v týl, držel jej pevno, čest mu, čest! Nevím, zdali bychom bez jeho pomoci se zdarem skončili bitvu.

— A ten . . ten Hornung . . Co ten?

— Upláchl. Viděls.

— Nechytili jej?

— Hoň vítr v poli, hledej si jehlu v seně!

— Škoda. Škoda. Byl by visel . .

— Však my jej někdy dostaneme, neboj se!

Vozy hrčely, Tábor valil se noční tmou. Cest znalí vůdcové harcovali v čele a s nimi sám Žižka s houfem táborské jízdy. Ještě jednou strhl se křik, zabouřila střelba: lermo hrubě veliké, ale netrvalo dlouho; pan Václav z Dubé pokoušel se zastoupit Žižkovi cestu, avšak zdržel se na harci, nedorazil v čas, kdy také Pipo útočil. Nyní snadno byl odbit a Chvalovým i Mikulášovým houfem vržen až k Vltavě. Žižkovi podařilo se uklouznout z pasti, chytře nastražené; uklouzl a ještě mnoho nepřátel pohubil. Nyní lízali rány, bručeli, kleli a nejeden Němec či Maďar vojen zkušený v duchu řekl si, že ten Žižka přece lepší hetman, nežli vyhlášený Pipo Spano z Ozory.

Kolem poledne Táborci spatřili pražské věže. Velek, dictus Koudelník pobodl koně, jel Pražanům oznámit, že pomoc dochází, že ji nepřítel nezadržel, nezapudil zpět k Táboru. Po chvíli Praha uhodila v zvony, ozvaly se všechny, co jich ve městě; lid vybíhal z domů, ve zbrani, i v choděcím šatě, či bez kabátce, jak kdo z dílny ušel. Všechno přidávalo se ke knězi Janu z Želiva, jenž s archou šel vstříc Táborcům až před Prahu, sluncem ozářenou.

Oldra z Kolče prospal se trochu a bylo mu lépe; když uslyšel, že Praha na obzoru, usedl a hleděl: nepředstavoval si, že uvidí město tak rozlehlé, znamenité; mnoho slýchal o Praze, neboť jeho rodiště leželo poblíže, ale pověst byla sku-

tečností překonána. Tolik bran! Tolik věží! Taková zátopa střech! Vyšehrad. A za řekou novější zámek, Hradčany . . . Byl jasný den, slunce zářilo, jakoby tam nahoře, v blankytu, hořel jediný ohromný démant. Luka voněla, byl máj, měsíc jarního veselí, tepla, zpěvu a divné vůně.

Také Sulík udiveně hleděl na Prahu. I on více uzřel, nežli čekal. Co Hora proti Praze, co všechna města, jež znal! Nic. Skorem nic . . . Jaká tu spleť arkýřů, pavlánů, domovních štítů, věžic, krakorců, sloupoví. Co oken . . . a v některých sklo, opravdu, sklo! Jak září, když se v ně slunce opře. Jakoby tam živý oheň šlehal . . . Sklo bylo tehda hrubě drahé a v Hoře, ačkoli tam dost bohatců, málo kdo mohl se pochlubit skleněnými okny. Proto Sulík tak poskočil, tak žasl. A již cosi nového upoutalo jeho pozornost. Ohromný zástup lidí, valící se z bran.

Žižka položil se táborem na ostrově, nedaleko Poříčské brány; jen malá část lidu odešla do Prahy a s ní také Oldra z Kolče, jenž, ačkoli raněn, přece chtěl Prahu z blízka shlédnout. Šel se Sulíkem a oběma zrak přecházel i sluch; viděli Prahu, vůdce české země, Prahu, kalichu do těch hrdel i statků věrnou, Prahu, sídlo slavných českých králů, jež připomínaly zde kostely, domy, statue, tesané proslulými mistry francouzskými i jejich českými žáky. Jaké množství ulic a v nich co vše oko spatřovalo! Zde platnéři pláty kovali, tam pěkné meče, kordulíře, dýky a misericordie vlašské či německé, jinde burdýře široké a lesklé, jinde kapalíny, šalíře, kolčí helmy s roztodivným hledím, náramenníky, železné rukavice, holenní pláty, mnohé i v ohni zlacené či stříbřené, s pestrými tepanými ornamenty, s figurami slavných válečníků starosvětských. A jinde měli svoje kotce věnečníci, prodavači všelijakých stuh a jemných šlářů, lehkých jako pavučina, jinde apotekáři, jejichž lektvarné kuchyně do daleka voněly a co různých řemesel kolem nich! Tu krejčí na ulici seděl, na kládě před domem a kabát sešíval, hned vedle, u tří štítů, zámečník piloval klíč a při tom s kolemjdoucími rozprávěl o Táborech, mnoho-li jich a kterak se jim vedlo cestou. I strůj žen a dívek Oldru překvapila: na Táboře všechno hrubě jednoduché, skorem smutné, pohřební, žádný šperk, žádné stuhy, věnce, fábory

a zde pestrá hra barev, šat jemný, tu hedváb, tu hladký aksamit, fáborů plno, věnců, šlojíře nejvzácnější, prsteny, šperky s karbunkuly přímo oslňujícími. Krásné postavy, tváře, oči, ale Táborci pohlíželi na ně s nechutí a nejeden cosi prohodil o Sodomě. Byl tu Vach Sirá Hlava, staroch nad hrobem a ten nejvíce horlil, o Antikristu, který v těch špercích a šlářích skrýši hledá, cestičku k srdci, aby je polapil, o šelmě, která obchází, řvouc a klínoty nabízejíc a že strhat to, všechno strhat a spálit, ranit šelmu — horlil Vach Sirá Hlava, až hetmané museli jej okřikovat, že nyní čas jiný, čas svornosti proti Zikmundovi, proti Uhrům.

Z hetmanů byli tu Zbyněk z Buchova, Mikuláš z Husi, s nimi přišli chorý Kuneš z Bělovic a Byk z Kozích Horek. Vodil je chutě městem Velek, dictus Kondelník a ukazoval, co památno kde. Pan Mikuláš z Husi ovšem znal Prahu lépe, nežli nejeden měšťan, často zde býval v letech krále Václava nebožce a nyní vyprávěl, že s králem v přestrojení na trhy chodíval i do šenků, že král byl spravedlivý, sám chléb na tržišti kupoval, zkoušel, vážil a mistry, kteří na váze šidili, krutě trestal, krutě, ale spravedlivě. A v šencích poslouchával, co lid o něm praví, co o kněžích, o pánech, o daních, o pořádcích a nejednu zkušenost si odtud přinesli. Pan Mikuláš byl by pověděl více, třeba i o tom, kterak se s králem rozešel, ale už stanuli poblíž staroměstského pranéře a Velek jim ukazoval potrhanou korouhev pana Čeňka z Wartenberka, jenž Prahu a kalich zradil. Visela tu v teplém odpoledním vzduchu, projiskřeném paprsky slunce, již již schovávajícího se za střechy, visela na místě potupném, na znamení hanby, již pan Čeněk, nejpřednější rytíř království, uvrhl na svůj erb. Chvěla se na pranýři, čtyřmi velikými hřeby přibitá — to aby ji nějaký panský trabant v noci neodnesl — a hetmané ukazovali si na ni, oplivli, avšak slov o věci nešířili. Cítili všichni, že pan Čeněk z Wartenberka uškodil příliš české věci, že pražský hrad vydal královským, že smlouvu porušil. Nyní tam nepřítel, v týle, sedí pevně a nelze ho vypudit, chybí hrubá střelba. Ani táborská děla nestačí na takový hrad, tak zištně položený, tak hrazený. A šturm posádka odbije. Ani hladem vyležet nelze, dokud má Zikmund Vyšehrad, nelze proto, že bylo by nutno

oblehnout oba hrady najednou a na to nestačí síly Pražanů. Hetmané odvrátili se od korouhve k radnici, vešli, měli se dohodnout s purkmistrem a konšely o zásobování vojska.

Oldra z Kolče bloumal úplně bez cíle do večera po městě a unavený, shroucený vracel se do ležení. Co dnes podnikl, bylo nad jeho síly a rány opět počaly pálit. Avšak prospal se a s východem slunce opět stál na nohou, pojedl s chutí a opět ku Praze zaměřil. Velmi se mu líbila, poutala jej, chytla za srdce. Nešel přímo, vystoupil napřed na vrch nad Špitálským polem, na Vítkov, protáhl se mezi vinicemi, vyšel nahoru, na holé temeno a hleděl dolů na Prahu, na královský hrad, zvedající se na druhém břehu řeky Vltavy. Ranní slunce zářilo a hrad, světlem oblitý, rýsoval se na pozadí úplně modrém, hlubokém, čistém jako nějaký div z pohádky, směs věží, střech, arkýřů, lomenic. A dole Vltava, lesknoucí se jako proud tekoucího stříbra, na ní plno loděk rybáků. Sestupoval s Vítkova, obrátil se ke Koňské bráně a opět chodil po městě, spokojený sám sebou a se vším, co bylo kolem.

Na ulicích, v kotcích, v Ungeltu, před Týnem a před radnicí, u mostu, všude mluvilo se o vojně, o táborské pomoci, o Zikmundovi, co myslí, přilehne-li . . . a jistě přilehne, okusí štěstí, avšak nepochodí, Prahy nedostane, i kdyby veškeré obyvatelstvo mělo stoupnout na hradby a odbíjet útoky Zikmundových sršatců. Mnoho mluvilo se o utrpení národa. Jak Uhřata všude řádí, malé děti před zraky matek šavlují, na kůly nabodávají, prasatům hází, jak nešetří ani panen, ani starců nad hrobem — a co tomu řádění čeští páni řeknou? Ti, kteří dosud věrně slouží Zikmundovi, katu Husova a Jeronýmova, katu upřímných Čechů.

A pak náhle přiletěly noviny.

Žižka vytrhl ze svého ležení pod mlýny a u Ovence přemohl silným náběhem železné pány.

Zle je ztepal.

Mnoho vozů kořisti sebral.

Zbraně. Sekery. Zbroj. Koňstvo.

Praha jásala.

Všude úspěch. A úspěch za úspěchem. Česká prsa vzdouvala se pýchou. Ať nepřítel sebe četnější, všude je bit.

Tisícerá ústa vyslovovala jméno jediné, jméno jednookého válečníka. Jana Žižky. S pýchou. S nadšením.

Tisíceré oči hleděly na kořist, neboť Trocnovský část vzatků darem Praze poslal se zajatci.'

Obdivovány obrovské sekery, jež královští přivezli, aby roztínali jimi řetězy a šraňky v pražských ulicích. Obdivováno pěkné koňstvo, v postrojích drahých, spanilých, pukly, čabraky, terče.

Praha vřela.

Nadšení krev bouřilo.

Mnozí volali na hetmany, aby nelenili, aby je hned chutě vedli na nepřítele. Nepřijde-li Zikmund, aspoň oba hrady napadnou. Aspoň hrady, osypou je a bohda i zdolají královské.

Městští hetmani nechtěli plýtvat silami. Za to ochotně spojili se s částí Táborců a udeřili na Břevnov, jejž spálili. Teprve když přitáhl vojenský lid bratří od Žatce, Loun a Slaného, a když král Zikmund uprchl s pole u Litožnic, nevyčkav bitvy, vojska obrátila se proti oběma hradům. Sám Žižka řídil útoky a Žižkovi pomáhali ostatní hetmané i padesátníci, především slavný rytíř Krušina z Lichtemburka, bojovný Hynek z Koldštejna, Moravan, pak Hvězda z Vícemilic, řečený Bzdinka, člověk nestarý a málo známý, přísný, v sebe uzavřený, ale dobrý voják, Petr Obrovec a Záviše Bradatý z bratrstva západočeského. Všichni věděli, že podnik nesnadný, jelikož na Hradčanech leželo veliké vojsko královských, ale s hradu přišel sběh, vyprávěl, že zásob málo, že mnohé je zkaženo k neupotřebení, že dovoz vázne a hrad v týdnu prý lze hladem umořit. Žižka nevěřil, že by tam nahoře tak zle bylo, jak sběh líčil, avšak vox populi, pobouřen takovými zprávami, volal po obležení královských hradů. A skutečně den po dni přicházeli sběhové, po desítkách, vyprávěli, že je opravdu zle, hlad že tam ukrutný, že lidé už skorem všechny koně snědli. Ale v tom přitrhl k Praze král Zikmund a podařilo se mu oba zámky zásobit potravou. Husité poznali, že královských nevyleží.

Po několika dnech došly zprávy, že nové ohromné houfy křižáků valí se do Čech jako povodeň.

Slané padlo.

Louny poddaly se, jež byly měsícem Husitů.

V Litoměřicích utopeno sedmnáct kališníků.

Dědinský lid mučen. Sedláci věšáni na stromech, probodáváni, roztínáni křižáckými šaršouny. Nebouřili se, ticho seděli a přece zle jim, hrubě zle, za křižáky zůstavaly ssutiny, spáleniště, holá poušť. A veškerá ta povodeň už po kolik dní valila se k Praze. Přicházeli Slezané, Lužičané, Prusové, Marienburští, Pomořané, Sasové, Švábi, Frankové, Bavoři, Westfálci, Holanďané, Švýcaři, lid z Mohuče, z Kolína nad Rejnem, z Cách, z Geldrie, Uhři, Chorvaté, Dalmatinci, Bulhaři, Valaši, Sekelové, Kumáni, Jazygové, Rusi i Valaši, Franzouzi, Arragonci, Britové a Poláci. Nepřehledná vojska a nepřehledný les praporů. Lid urostlý, v železe, v prošívanicích, v kabátech z losí kůže. Všude obrovské praky a totachy, všude hrubá střelba a pancíř na pancíři.

XXI. V křižáckém ležení.

Žižka s částí vojska usadil se na Vítkově hoře, aby odtud bránil úplnému obemknutí Prahy. Věhlasný vojevůdce postřehl, že to jediný prostředek spásy proti té obrovské záplavě cizích národů, vojsk, jichž všude bylo hojně jako kobylek. Kdo držel Vítkov, držel klíče Prahy. Žižka okopal se nahoře, za náspem tři dřevěné sruby zbudoval, sám práci řídil, nedbal únavy, horka. A bratři také nedbali, dnem i nocí robili, aby zpevnili to místo, odkud Žižka Zikmunda chtěl v šachu držet. Zatím křižáci usazovali se na Letné, pod Hradčany a kde mohli; denně jich přibývalo, jejich zpupnost rostla.

Mnozí přicházeli až na břeh řeky a nastavujíce dlaně k ústům, volali posmišky, hrubé kletby. Denně přiváděli zajatce, české lidi, jež tu onde pochytali a upalovali je s křikem, jakmile se trochu setmělo. Tak chtěli zkrušit české srdce. Ale každé násilí vyvolávalo nový hněv, nový odpor. Mírný Zikmund byl by mohl nejednoho z odpůrců získat. Zikmund ohněm a mečem hrozící na drahně let ztrácel království. A přece znovu a znovu hrozil, nepochopil, že cesta špatná.

Zikmund, vychovaný v nadbytku, hýčkaný lidmi, zkažený četnými pochlebovači, král, před nímž dosud všechno se kořilo, zapomenul, že v Čechách jde o víc, nežli kdy šlo v Uhrách, v Branibořích, v Německu: že tu jde o svědomí národa, o pravdy, od nichž lidé ani na mučidlech neuhnou. Je zajisté možno i silný národ zdeptat silou ještě větší, ale zdeptání ještě neznamená poddání se, neznamená ukončení zápasu, zřeknutí se potřených ideálů. Nikoli, ideály dál žijí, třeba hlasitě neoslavovány, konečný zápas je jen oddálen, neboť trpkost potlačovaných nelze smazat ničím na světě. Království možno dobývat láskou, ale nelze jich opanovat hrůzou, udržet hrůzou, neboť stálá hrůza konečně lidem přestává být hrůzou a co dnes děsilo, snad již zítra je člověku zpola lhostejno a pozítří zrodí se noví Scaevolové, kteří neleknou se ani žižňavých metel, ani plamenů . . . To vše však nevěděl Zikmund, nenapadlo mu, že krev volá po krvi, násilí po násilí, že koruna po níž sahal, promění se v mučivou kštici Medusinu. Měl ovšem ještě za sebou české pány, aspoň většinu z nich měl, avšak polovici mohl důvěřovat už jen jako onomu Čeňku z Wartenberka, který zrazoval tam, i zde. Nejeden český pán, vida ukrutné počínání křižáků, pomyslil si, že je Čechem, že byl Čechem dříve, nežli Zikmundovcem; nejeden byl už na skoku do tábora Husitů, mnohý pěstě zatínal, zuby skřípěl, úkosem hleděl na zástupy křesťanských biskupů, vraždících pokojný křesťanský lid.

Zikmund, pozoruje, že většina Tábora je v Praze, chtěl přepadnout Tábor a poslal tam část vojska, avšak také pan Mikuláš z Husi spěchal od Prahy a spolu s Táborskými porazil Zikmundova vojska. Byl nad tím veliký jásot v Praze a Zikmund pustě klnul, když zvěděl, že jeho lid nepochodil, že to nové husitské slunce pevno stojí. A byl v Praze jásot ještě větší, když došla nová zpráva: Hradec dobyt Husity!

Uhodila jako hrom.

Hradec, opora Zikmundova na východě, padl . . . Dobyl ho pan Aleš z Vřešťan s Benešem z Mokrovous, proslaveným už rytířem a horlitelem kalicha. Deset tisíc křižáků hnal Zikmund k Hradci, aby toto město opět mu získali, avšak nadarmo jeli: Čechové uvítali je střelbou, vřící smůlou, kamením.

Hradec Králové, jako mnohá jiná česká města, byl tehda obýván německou hrstkou, která české většině chtěla vládnout. Bývaly kruté svády o vládu a nakonec Němci pole obdrželi, byli bohati a král Zikmund s nimi držel. Avšak nyní byli němečtí konšelé sesazeni, mnozí utekli a město, věci kalicha získané, stalo se tvrdou oporou Čechů. Taková zpráva jitřila Uhry, křižáky a hrubě blažila Prahu.

Křižáci nyní dvojnásobný počet lidí upalovali.

Praha oplácela stejné stejným . . .

V těch časích, kdy křižáci lehli na Letné polem, Oldra z Kolče už byl zdráv jako ryba; už se rány zacelily a nepokojná mysl honila panice s hory Vítkovy dolů do Prahy, k Vltavě, k mostu, pod Vyšehrad, kde pan Krušina z Lichtemburka slavně pracoval. Oldra pomáhal všude, i Sulík pomohl, ale to oběma nestačovalo. Pan Byk z Kozích Horek, Slezan ohromné síly, chodíval s mladšími po Praze a vypravoval o křižácích, zahlédl tu bílé pláště s křížem řádu, tak velice nenáviděného v Polsku, na Litvě i v Prusích a horlivě ohlížel se po nich, připomínaly mu ony slavné chvíle u Grunevaldu, kdy řád německého zákona padl v prach pod slovanskou pěstí. A pověděl, že zle tam bylo, zle na počátku, když Litva z boje uhnula, když ohromní řádoví jezdci na ohromných koních uhodili na stěnu polského vojska a prohnuli ji, zatlačili. Ale nic platno, bratři Poláci vydrželi a Litva se vrátila do boje. Polské korouhve odbily šturm, puštěný samým velmistrem Ulrychem von Jungingen a přešly na polích tannenberských k útoku. Pan Záviše z Garbova, příjmým Sulimčík, tehda roztínal Němce jako jiný rozbíjí ořechy. A mužně pracovali také jiní, však i Žižka z Trocnova pokryl se tam velikou slávou a proslulý Moravan Sokol z Lamberka, sršatý odpůrce Němců.

— A boj dlouho trval? — ptávali se.

— Och, dlouho! Dlouho!

— Tedy Němci jsou tuzí?

— Ano. Je málo národů tak houževnatých na světě, svoji kůži dovedou bránit znamenitě.

— Tedy i my se s nimi zapotíme?

— I my! Ovšem!

Oldra mžikem octl se za kmenem a zašeptal: „Přetnu ti provaz, slyšíš? . . .“ (Str. 178.)

Oldru takové hovory zpočátku těšily, i Sulík rád poslouchával o Grunevaldu a o Němcích sršatcích, leč po několika dnech znali vše už dokonale, jakoby sami byli tehda na pláních tannenberských, už je pouhé vypravování nezajímalo. Křižáci neútočili, Žižka už nepodnikl výpadu, obě strany ležely proti sobě, ostře pozorovaly se přes řeku, ale spanilých bitek hrubě málo bylo a to hochy mrzelo. Nečinnost zdála se jim nesnesitelnou. Začali pomýšlet na nějaký nový kousek. Oldra jednou hleděl na druhý břeh, kde Němci. Občas zasvištěly veliké střely, metané totachem, umístěným na vysoké redutě, ale netrefily, neuškodily. Občas některý Němec sešel až k vodě a počal křičet, nadávat — a ti, kdož trochu německy uměli, odpovídali mu — Sulík ze všech nejčastěji a nejtrefněji, když on začal, Němci na druhém břehu nejvíce zuřili a jejich katapulty počaly vrhat přes řeku ohromné balvany, leč praky nedonášely tak daleko, jen rozmnožovaly kamení ve Vltavě.

Oldra hleděl za vodu a najednou řekl:

— Takhle jednou v noci — —

— Nuže, panici? — ozval se věrný Sulík.

— Přejít na druhý břeh.

— Také jsem už na to myslil.

— I ty? — podivil se Oldra.

— Ano. Ale jak přejít?

— V loďce. Tam nahoře je jich několik.

— Pravda. Pravda. Tedy přejdeme —

— Nechytnou nás, neboť stráží málo staví.

— Nechytnou, toť jisté.

— My oba německy umíme. Připlížíme se k některému ohni a vyslechneme, co mluví. Snad nějaké noviny mají, které by hetmana Žižku zajímaly. A pak se vrátíme. Rád bych jednou ony křižáky z blízka viděl.

Ale po šatech poznají, že nejsme z jejich počtu — namítl Sulík. — Leda že bychom kříže přišili si na kabátce. Ano, to učiníme a věru, nepoznají nás, prohlédneme si je, lotříky.

— A třeba některý totach jim zkazíme.

— Povíš o tom někomu?

— Ne. Nedovolili by nám. Budu mlčet a ty, Sulíku, mlč taky, až se podnik zdaří, teprve našim povíme.

— Pravda. Pravda. A kdy —
— Ještě dnes, noc bude tmavá.
— Půjdu tedy kříže chystat a niti.
— Jdi, Sulíku. Sejdeme se zde po západu slunce.

Sulík odběhl a Oldra zkoumal břeh, uvažoval, kde s loďkou přistát, aby neuvázl. Chodil vesele, podnik se mu líbil, v duchu těšil se na pochvalu: co bratří řeknou, až jim poví, kde byl, že se odvážil až do tlamy drakovy. A nikomu to nenapadlo před ním! Jistě jej pochválí a kdyby se mu podařilo některý totach spálit, nebo prak, hoj, ta radost! Německá střelba sice Praze hrubě neškodila, ale zkazit něco křižákům, třeba jen proto, aby se zlobili, aby křičeli, už to stojí za výpravu! Oldra zašel do města, do hostěnice v Celetné ulici, poblíž Ungeltu, pojedl, popil, neboť věděl, že večer bude síly potřebovat. Když slunce zapadlo za Hradčany, vracel se k mlýnům. Sulík už zde byl, netrpělivě čekal.

— Nuže? Pojedeme?
— Asi hodinu musíme počkat.
— Hodinu . . . myslíš.
— Až se úplně setmí. Viděli by nás a —
— Přijali sudlicemi, burdýři — doplňoval Sulík.
— Tak, ano, tak . . . a o to nestojíme.
— Loďku jsem už nalezl, i vesla mám.
— Prohlédeme si ji, pojď.

Oba hoši usedli do loďky. Stín ponenáhlu klesal na vodu. Zšeřilo se, už nebylo s břehu na břeh vidět. Povětří se hrubě ochladilo, povíval ostrý vánek, od půlnoci, kosmo přes vodu. Houpali se hodnou chvíli a Sulík zatím na kabátce přišil dva soukenné kříže, červené, jaké viděl na kabátcích a prošívanicích Slezanů, kteří pod Letnou tábořili. Když nastala úplná tma, Oldra ponořil vesla do vody.

V tom okamžiku na protějším břehu zazářilo množství hranic. Křižáci opět svoje oběti chrastím obalovali a pekli na postrach i posměch Praze, Táboru, kalichu. Zář hranic padala na vodu a Sulík už myslil, že jas onen rudý přistání znemožní, či aspoň stíží, avšak panic Oldra věděl, že tyto hranice dlouho nebudou hořet a křižáci vrátí se po chvíli nahoru, k svým táborovým ohňům. Zatím hranice jedno umožňovaly: bylo lze loďku držet

v pravém směru. Po chvíli skutečně dolní hranice počaly hasnout a křižáci vraceli se od břehu; bylo vidět vysoké, černé postavy, ozářené posledními záblesky ohňů. Ve chvíli, kdy loďka dotkla se břehu, Němci už odešli a jen několik stráží stálo u vody, jedna od druhé daleko. Nikdo neočekával tu útoku, opatrnost zdála se zbytečnou.

— Štěstí nám přeje — zabručel Sulík.

— Uvaž loďku a rychle nahoru!

Mladý zbrojnoš poslechl. Oldra už drápal se po břehu, lezl po rukou i po nohou, jako zvěř, aby některý strážce nepovšiml si vzpřímené postavy. Teprve po chvíli, když minul dohořelé hranice, postavil se rovně, nyní ať jej vidí kdo chce! A šel směle k jednomu z ohňů táborových, Sulík za ním. Nikdo si jich nevšiml, byla tu pouze najatá čeleď, lid z dolních Slez a Branibor, jemuž těžko rozumět. Páni usadili se kus dále, ve stanech, seděli při hojném truňku, při kostkách, ale čeleď klnula a Oldra srozuměl aspoň tolik, že nedostala dnes ani chleba, ani truňku, že prý není, leda jen pro pány, pro rytíře. Ti všeho dost mají, vína uherského i rýnského i mělničiny hrubě lahodné, masa dost, chleba, však čeleď aby sloužila o hladu, aby ležela tu před městem zapeklitým a vyjde-li na spížování, nic nenajde, nikde nic, všechno poukryto, nebo spáleno, dobytek odehnán kdo ví kam a vesničané kdesi v hlubokých lesích. Aby to rarach. Čeleď klnula stále více a Oldra těšil se, že aspoň tato novina Žižku upokojí. Mají-li Němci nouzi, dlouho tu ležet nebudou, buď svedou bitvu, nebo odtáhnou. Bitvu prohrají, není možno jízdě udeřit na pevné hradby, na šraňky a odtáhnou-li bez bitvy, bude odpor národa ještě posílen, duch vzpruží se a tam ti hladovci zmalomyslní . . .

Najednou Oldra div nevykřikl. Tak tak, že se vzpamatoval, že postřehl, kde je. Poblíž jednoho z táborových ohňů spatřil člověka, jehož hned poznal: byl starší, hrubě silný, otylý, ducatých, rumných, lící, ovroubených knírem převislým, dlouhým a vousem již prošedivělým, hustým, za to vlasů na veliké, mocně vyklenuté lebce málo; byl oděn potrhaným kabátcem nerozeznatelné barvy a sukní již zvetšelou, rezatou a také potrhanou na kolika místech. Oldra byl by tohoto muže poznal mezi tisíci, neboť dobře si jej kdysi prohlédl, zapama-

toval si každý rys, neomýlil se . . . Byl beze zbraně, provazem připoután k nepříliš tlustému kmeni, stál na silných nohách, do oblouku prohnutých a pochmurně hleděl na křižácké žoldnéře, na oheň, na zbraně, povalující se kolem. Na čele přibyla jizva, čerstvá, krvavá, snad od včerejška, ale Oldru nemátla: byl to rytíř Vít Pračka z Náhody, jenž jednou s otcem a strýcem v Kouřimi besedoval. Pračka, jenž prý . . . a Oldra živě vzpomenul nejasných slov Bykových. Nyní, nyní konečně zví pravdu.

Zašeptal Sulíkovi:

— Vidíš tam toho rytíře?

— Toho ducatého? Ano, vidím!

— Toť našinec. Musíme ho osvobodit.

— Mh. Ale jak? Nevím, panici!

— Nikdo jej nestřeží —

— Ale je spoután a kolem plno trabantů.

— Pouta lze snadno přetnout.

— Ovšem. Ovšem. Ale čeleď oklamat —

— Zachráníme-li jej, proslavíme se.

— A jemu život uchováme, neboť by jej dozajista Němci upálili, je-li náš, hořel by jistě! — dodal Sulík.

— Přemýšlej!

Oba hoši posadili se nedaleko, hlavy lámali si, však nic chytrého jim nenapadlo. Bylo tu příliš mnoho očí a nezbývalo, nežli čekat, až Němci usnou. Ale stráže budou bdít nad ležením a v dračí tlamě hrubě nebezpečno. To věděl Oldra, leč umiňoval si, že neustoupí, že třeba vlastní život obětuje. A náhoda zachránila život panu z Náhody. Pomohla v čas pravý. Najednou strhlo se kdesi za ohbím řeky lermo, troubení, střelba z děl, křik a třeskot zbraní. Přiběhl nějaký zbrojnoš a křičel, že Pražané za tmy napadli vojsko na Písku a že už také Bavoři jsou napadeni. Čeleď shlukla se kolem zbrojnoše, všichni poslouchali, na pana Pračku nikdo nehleděl, nemyslil. A Oldra mžikem octl se za kmenem a zašeptal:

— Přetnu ti provaz. Slyšíš?

— Ano — šeptl rytíř.

— Lehneš na zem a odplazíš se opatrně k vodě. Je tam člun a my tě převezeme na druhý břeh.

— Tak. Tak. A kdo jste vy —

— Mlč . . . Nyní . . . Lehni . . .

Pračka nemeškal. Nachýlil svoje mohutné břicho a jak provazy povolily, přefaté Oldrovou misericordií, klesl na všechny čtyři okončetiny a plazil se rychle za hochy, kteří klidně, jakoby se nic nestalo, odcházeli. Pan Pračka nikdy nezabýval se úkolem hadů, nebyl k tomu stvořen, ale přece žádný had prý — říkal později — neplazil se travou a pískem rychleji, nežli on tehda! Křižáčtí trabanti ničeho nezpozorovali, byli zaujati novinou, hlučeli, co že ti Pražané, ti kacíři jsou tak smělí, troufalí: toť jakoby jim sám zlý duch pomáhal. Nikoho se nebojí, ničeho, jiný už by dávno prosil, vida takové vojsko před branami a oni ještě výpady podnikají! To jinak nelze, leč že ďábel s nimi ve spolku. A . . . ouha . . . opravdu sám Lucifer, nebo aspoň jeho pekelní služebníci . . . Zajatec zmizel . . . jako duch zmizel . . . jakoby se do země propadl . . . Z prostřed ležení . . . To jiný přec nastrojiti nemohl . . . Žoldnéři počali ducatého pana Pračku hledat, ale se stejným úspěchem mohli hledat včerejší den. Pan Pračka zaslechl křik, ale už byl ponořen v úplné tmě, už vyskočil na nohy a upaloval jako vyplašený zajíc za Oldrou, za Sulíkem. Ledva dýchal, chroptěl, dusil se, ale běžel, neboť šlo o hrdlo, věděl, že křižáci s Čechem nežertují.

Dobíhali k břehu. Tam ještě nebezpečí; německé stráže byly upozorněny pokřikem, že se nahoře něco stalo a bystře hleděly do tmy. Jeden strážný Oldrovi zastupoval cestu, ale Sulík houkl na něj po německu, že Praha šturmuje na Míšeňské a na Bavory, že běží, aby se přesvědčili, zda také na tomto břehu něco nechystají. A němčina zmátla německého vojáka, oštěp sklonil, pustil uprchlíky dolů, k vodě. Skočili do člunu a odrazili od břehu. Voda zašplouchala pod rozmachy vesel a loďka letěla jako šíp v noční temnotu. Kdesi zarepytala se rudá hvězda, ale i ta brzo pod mrakem zmizela . . .

XXII. Novina.

Teprve když uprchlíci do loďky skočili, strážný zpozoroval, že něco provedl, něco hodně hloupého. Rozběhl se za nim počal křičet co hrdlo stačilo, aby počkali, ale odpovídal mu

jen břitký Sulíkův smích. Žoldnéř odhodil kopí, jež v běhu vadilo, poskočil rychleji, leč loďka již odrazila od břehu. Strhl s ramene kuši, napjal tetivu, přiložil opeřený šíp. Tetiva zadrnčela, šíp zasvištěl uprchlíkům nad hlavou.

— Chybil — šeptal Oldra.

— Ve tmě nelze mířit — bručel Sulík.

— Už nás nechytnou!

— Není možno. I kdyby Němci jako bobři skákali do vody, nedoplavou, naše loďka přímo letí.

— Ale nadávají, klnou. Slyšíš?

Opravdu, Němci doběhli k břehu a nadávali hrozně, když jim strážný sdělil, že tři lidé unikají v loďce, která tu byla někde ukryta. Nechat si unést zajatce z prostřed tábora — co tomu řekne kapitán? A ten zajatec byl asi z lepších, měl břicho jako sud a nadávat uměl také hrubě dokonale. Takového upálit, nu, to už by tam ty ježky za vodou mrzelo! Němci radili se chvíli na břehu, ale na nic chytrého neuhodili, ani nebylo lze: prosit pana Pračku, aby se vrátil a opět nechal spoutat, to ani nejhloupějšímu nenapadlo; do vody za uprchlíky nelze a střela je také nezasáhne, když člověk ani neví, kde už jsou. Žoldnéři ponadávali a mrzutě odcházeli od břehu.

Pan Pračka dosud jen údy mnul, funěl jako uhnaný býk. Padl na dno loďky, ani mluvit nemohl, jen dýchal a dýchal, z hluboka, chrčel, chytal se za hrdlo. Vesla šplouchala a Vltava hučela.

Dopluli do polovice řeky. Oldra pustil vesla a obrátil se k starému rytíři, na rtech úsměv:

— Pane Pračko, už ti Němci neublíží.

— Už . . . už snad ne . . . Děkuji vám oběma . . . Bez vás byl bych se ráno opékal na německém ohni . . . Ale kdo vy jste?

— Nevíš?

— Zahlédl jsem vás, ale nevím. Kříže nosíte.

— A k Husitům tě vezeme, pane Pračko.

— Div. Div. A ty znáš moje jméno. Div!

— Znám je, protože jsem jednou s tebou seděl.

— Kde? Nevím —

— V Kouřimi, v šenku u Stříbrného kola.

— Tam jsem byl několikráte a naposledy asi v oné době, kdy Horníci Kouřim přepadli, spálili.

— A já právě tehda tam byl.

— Jakže? Ty?

— A mluvili jsme spolu, málo ovšem —

— Divno. Divno. Já tě přece poznat nemohu, brachu. Byl tam tehda Močihub a Tůma z Kolče.

— A já, syn Tůmy z Kolče. Víš?

— Ty, ty že jsi . . . ale, vždyť to byl hošík . . .

— Ano, hoch. Co více?

— A tys už dospělý. Žertuješ.

— Ne. Proč bych mluvil nepravdu? Nenapadá mi žertovat. Jsem Oldra z Kolče, jenž s tebou sešel se tehda u Kola. Pamatuješ-li, o vojně se mluvilo. O velké vojně se Zikmundem, o sedlácích.

— Pamatuji se. Tedy přece. A co tvůj otec, zdráv-li? Rád jej opět jednou uvidím!

— Není. Horníci jej zabili.

— Není možná! A kdy?

— Tehda, když Kouřim přepadli . . .

— Tedy loni?

— Ano, pane Pračko.

Starý zvedl prst a řekl s velikým důrazem:

— Opět žertuješ. Vždyť já s Tůmou z Kolče ještě nedávno mluvil. A vím i kdy: letos na jaře!

Nyní vykřikl Oldra:

— Mluvils s otcem! Nemýlíš se?

— Kterak bych se mýlil? Přece znám starého Tůmu z Kolče? U Příbenic byli jsme spolu. V Kouřimi jsem jej sice na ráz nepoznal, změnil se hodně, ale pak jsme spolu dlouho byli v Kolíně a naposledy jsem s ním tehda mluvil, když odjížděl do Vratislavi, do slezské země.

— Pan Byk . . . pan Byk to říkal.

— Znáš pana Byka? Toho, jenž má poněkud slabou hlavu a hrubě silnou pěst? — řekl rytíř Pračka.

— Jak bych neznal! Je tu s námi, s Žižkou.

— A to jsem rád, že jej opět uvidím. Je to kavalír, jakých málo, Pánbůh jej sice neobdařil velkým důvtipem, ale ramena

má! Bodejžť já měl taková, byli by mne křižáci nedostali. Osm jich na mne přišlo, jednoho jsem rozťal jako šišku, ale ti ostatní vyrazili mi z ruky meč a tuhle ten šrám na čele přidali na památku. Chtěli mne upálit, psiny. A prý slavnostně. Stojím jim o takovou slávu! Aby psu ocas líbali, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum. A napil bych se něčeho — máš?

Oldra přeslechl poslední otázku. Seděl jako zřícený na dně loďky, nešlo mu na rozum, že otec živ a že se po něm ani neohlédl, nezeptal. Snad v tom dosud nějaká zmata . . . ale Pračka tvrdí, že s ním byl . . . Hoch nachýlil hlavu a teprve po hodné chvíli řekl:

— Ty jsi se, pane, tedy sešel s mým otcem?

— Potřetí říkám: ano. Vlastně nalezl jsem jej polomrtvého v Kouřimi, na silnici. A ty nic o tom nevíš? — divil se Pračka.

— Byl jsem lapen lotry Horníky, pak v zajetí, v Hoře, v skrýši a pak jsem uprchl na Tábor.

— Hm, to ovšem nic nevíš. Kdyby byla krůpěj medoviny, anebo piva, abych jazyk ovlažil, pověděl bych vše z gruntu, jak jsem Tůmu nalezl a jak jsem jej na Kolín vlekl oné noci.

— Medoviny právě nemáme, pane, ale chceš-li, Sulík ti z řeky vody načerpá — řekl Oldra z Kolče.

— Děkuji pěkně za vodu, té jsem v ústech neměl, ani nepamatuji a nechci si žaludek v rybnou sádku měnit. Co myslíš, brachu: mají Pražané aspoň dost piva? Navařili, či nikoli?

— Piva dost, ale já hořím nedočkavostí, rád bych něco zvěděl o otci. Neuvěříš ani, rytíři.

— Chápu. A co vím, brachu, povím, neboť jsi mi znamenitou službu prokázal. Pomus nam cadit absque arbore a tvůj otec byl znamenitý rytíř, smělý, tam u Příbenic všichni jej chválili. A tenhle ten: to je tvůj zbrojnoš? Popožeň loďku, zbrojnoši, neboť mne ukrutná touha po doušku mučí. Abych se tedy vrátil k Tůmovi: víš, jel jsem tehda se svatbou a odjeli jsme, ale hodný kus cesty za Kouřimí zpozorovala nevěsta, že ztratila vzácný, dědičný prsten. V tanci jej tehda ztratila, ženská, jakmile skákat počne, na nic chytrého nemyslí a nyní plakala. Ptám se: stojí-li za to a ona: že na padesát kop českých jej cenili a nad to že je památeční. Až budeš v mých letech, poznáš, jak krutá je dvornost rytířská. Dnes bys jel

třeba do Paryžu, kdyby tě nějaká sukýnka pobídla, ale až ti bude něco přes padesát, brachu, zaklneš na ženskou hloupost. Co jsem měl činit? Nabídl jsem se, že koně obrátím, do Kouřimi pro prsten zajedu, neboť dvornost rytířská, víš-li . . . a hrom bij, oni hned souhlasili, abych jel. Noc byla, studeno a samotnému člověku neveselo na silnici, zvláště když stupkové tak se rozmnožili všude, ale jel jsem. Najednou zaslechnu před sebou šturmování: v Kouřimi ve zvon bijí, jako v čas vojny neb krutého požáru. A hle, již oheň vyšlehává na kolika místech. Pobodl jsem koně, avšak po chvíli slyším hluk zápasu a potkávám houfy uprchlíků. Ti křičí, že město přepadeno Němci, že ztraceno, že se neubrání. Co bys udělal?

— Pomohl bych bojujícím.

— Tak, tak. To i já chtěl, avšak ubezpečovali mne všichni, že je pozdě a že jeden rytíř města nezachrání, těch Němců je prý hrubě mnoho. A jen hlupák strká ruku do ohně pro nic, za nic. Když nepomohu, tedy nepomohu . . . řekl jsem si a zadržel jsem koně. Bitva právě umlkávala, Kouřimští se poddali. Jel jsem zpět, ale jedu nevesele, předně pro to, že mne hněv jal, hněv na Němce, kteří prostřed lantfrýdu pokojná města napadají a ohněm pustoší, pak i proto, že vracím se bez prstenu. Také zvědavost, co v Kouřimi, nedala, umínil jsem si, že přespím v nedaleké vsi a ráno podívám se do města. Leč usnout nebylo možno a uprchlíci počali se vracet, prý horníci táhnou z města domů. Sedl jsem tedy opět na koně a jel do Kouřimi, dnilo se už a horníci odtáhli, avšak na ulicích plno mrtvol, plno rozbitého nábytku, trosky mnohých vzácných věcí. A lidé ruce spínají, křičí, že to nejvzácnější Němci pobrali, s sebou do Hory odnesli. Že jako lapkové, jako zbojníci tu řádili, jako tkáči nějací.

— Ano. Viděl jsem — řekl Oldra.

— Viděls' tedy a věříš mi —

— Ovšem! Ovšem!

— Jezdím ulicemi a najednou uhlédl jsem tvého otce. Ležel v tratolišti krve, ukrutně posekaný a zdálo se mi, že už vypustil ducha. Seskočím, sehnu se k němu, volám na měšťany, aby mi pomohli rytíře odnést někam, aspoň do márnice . . najednou pan Tůma pohne rty.

— Bože! Tedy —

— Vidím, je živ, ale už dozajista mele z posledního, strašlivě jej horníci posekali. Avšak na ulici nesmí zhynout jako dobytče, je rytíř, pasovaný a k tomu starý soudruh. Strhl jsem plášť, naložil jsem Tůmu a s dvěma měšťany odnesl jsem ho ke Kolu, tam na lůžko a hned jsem počal rány ošetřovat. Musím ti říci, že nejeden barvíř mohl by se u mne učit ošetřování ran, za mlada jsem i proslulé řecké i latinské mistry lékařské vědy studoval a pak člověk, jenž po celý život s mečem po boku chodil, ranám sám od sebe rozumí, neboť trochu jich rozdal, trochu přijal. Avšak tvůj otec byl zmordován hrubě ukrutně a pot se mne tekl, nežli jsem všechny rány vymyl, zasypal červeným práškem, sešil, ovázal. Byl tu šev na švu a ačkoli jsem se nikdy krejčovským řemeslem neobíral, přece sešil jsem kůži dost dobře.

— A otec?

— Ani prstem nehnul. Jistě nemohl. Jako umrlec ležel, dech slaboučký, sotva znatelný a oči zavřené.

— Bože! Bože! Mor na ty, kteří ho tak posekali!

— Moru neujdou, nebo jiným ranám, to je jisto, Bůh na jejich zpupnost nebude hledět valně dlouho a my jim také splatíme, panici.

— To ano! To ano! Kdybych poslední dech snad měl vypustit, oplatím jim každou ránu i s úrokem!

— Ano, ano. Pomus nam cadit absque arbore a starý Tůma měl by radost, kdyby tě slyšel. Však myslí, že tě Němci zabili, do šachty hodili. Doslechli jsme, že umučili kněze Chodka a s ním nějakého chlapce z vladyckého rodu a Tůma z Kolče, když smyslů nabyl, myslil, že tebe v šachtě pohřbili, avšak já nevěřil. Tamhle už břeh, sláva, tam i pivo bude, ano, bývala krčma hned u brány. Abych krátce dopověděl: jakmile se Tůma trochu sebral, odvezl jsem jej do Kolína a tam dlouho ležel, cestou rány se zjitřily. Pak jel domů a tvrzku nalezl spálenou. Tu mi řekl, že pojede do Vratislavi, ke králi, stěžovat si na Horské i na Chudobu z Ralska. Zrazoval jsem jej, kdežpak Zikmund a právo! Nač jezdit daleko pro výsměch, pro novou křivdu. Ale Tůma vzal si do hlavy, že sám žalobu přednese

a nenechal si to vymluvit. Říkal jsem mu, že mu tam ještě hlavu srubnou, ale neposlechl, jel.

— A vrátil se?

— Více nevím. Chtěl jsem s ním, rád byl bych podíval se na toho papežského legáta, mně by neublížili, neboť do té chvíle držel jsem se stranou, ale nemohl jsem jet a nevím, zdali se Tůma vrátil, nebo zdali tam sedí v okovech.

— Snad otci hlavu srazili —

— Nemyslím. Kdyby srubli, jistě by se pochlubili, jako se chlubili umučením Václava Krásy, víš-li o tom.

— Vím, vím a pravda, pochlubili by se.

— Tvůj otec, myslím, živ, ale zdali jej nezajali, opravdu nevím. Avšak to nebylo by tak zlé, zajatce možno vyplatit, máš-li peníze.

— Nemám, žel, nemám.

— Nu, něco by se mezi pány bratry jistě sebralo a ne-li, tedy zajatce možno za jiného vyměnit. Bohdá my tu někoho vzácnějšího zajmeme a pak člověk za člověka. Jiné rady nevím.

— Ano. Ano. Bohdá někoho zajmeme. Němců tu na Letné jako much a mezi nimi leckdo hrubě vzácný.

— I biskupové, arcibiskupové, preláti, knížata z domů nejvzácnějších, hrabata, můžeš si vybrat kteréhokoliv, jakmile octnou se v pasti.

Vít Pračka hovořil s velikou důvěrou; jakoby lapnout obrněného Němce bylo stejně snadno, jako vybrat mladé ptáčky z hnízda. A také Oldra v mladistvém zápalu považoval za samozřejmé, že zajatců bude jako much, že bude lze vybrat si mezi nejvzácnějšími.

Loďka dotkla se břehu.

Sulík vyskočil a přidržel okraj kocábky, pan Pračka namáhavě vydrápal se na břeh a rovnou k bráně, k šenku. Brány mezi Poříčí a Vítkovem na noc nezavírali, avšak před každou seděla hrubě silná stráž. Sulík za dobré paměti odpáral kříže s kabátců, proto nikdo ze strážných valně si příchozích nevšiml, věděli, že i v noci chodí Táboři často do Prahy, tu pro zprávy, tu se zprávami. Ale šenk byl zavřen a pan Vít Pračka nadarmo bil pěstmi v dvéře, nadarmo v okenice. Konšelé na-

řídili šenkéřům, aby hostěnice brzo po západu slunce zavírali a hrubou pokutou hrozili neposlušným. Pan Pračka tedy musel žíznit až do rána. Klnul, strašlivě klnul na ty nové pořádky, na křižáky, na vojnu, na všecko. Ale ráno, jakmile šenkéři otevřeli, upokojil se, vpadl jako bouře do první piterny a lahodný truňk slopal za tři chlapy.

XXIII. Zikmundův glejt.

Oldrův čin vzbudil veliký rozruch mezi Táborci, i v Praze. Nebylo sice Čechům novinou, přecházet řeku a napadat křižáky, leč tu odvážili se za vodu dva jinoši, skorem ještě chlapci a nejen že lapeni nebyli, ale ještě znamenitého šlechtice vyprostili z rukou sršatých Němců. Pan Vít Pračka z Náhody také byl všude obdivován a neopomenul se pochlubit, že dávno k prachu čichal, že byl už pod Příbenicemi, za nebožce krále Václava a že od té doby nejednou meč tasil, ať ve vojně v cizích zemích, ať v souboji s nějakými znamenitými rytíři. Zvláště jedním případem se chlubil: jak v Brně vyzval proslulého rytíře Ulryka von Kanitzenrode na dlouhé meče, jelikož onen Ulryk potupně o českém národu vyjádřil se. Byl to Němec ohromný, ramenatý, jako býk silný, s medvědy bral se do křížku a potýkali se pak nedaleko Zderadova sloupu, v plné zbroji, na smrt či na zajetí a on, Vít Pračka z Náhody, po tuhé práci Němce tak strašně fal, že přilba v Miláně kovaná pukla a s přilbou i hlava. Rytíř Ulryk von Kanitzenrode naráz vypustil ducha, ani „Gott erbarme" říci nemohl, ani už nic vzkázat do svojí dálné, přímořské domoviny, do hradu, stojícího kdesi poblíž Baltu. Tím Ulrykem pochlubil se pan z Náhody několikrát, kde komu, přidal ještě dva křižáky, nedávno pošavlované, když ho Němci, Uhři neočekávaně obklopili a jímali — nikdo, pravda, nemohl se přesvědčit, zdali pan Vít Pračka trochu nenadsazuje, z Prahy daleko do Brna, k Zderadovu sloupu a kde pošavloval ony dva křižáky, pan z Náhody jakoby náhodou ani nezmínil se, ale Praha uvěřila mu, proč by neuvěřila? Nový, rytířský pomocník, podle vlastní řeči rozený vojenský hetman, zalíbil se jí velice a jeho vážnost stoupala

s počtem vyprázdněných konvic: i v Praze sice uměli pít, i zde byli pijanové dosti proslulí, ale pan Pračka, čím více v konvici hleděl, tím více mluvil a stále vtipně, moudře jako Ulisses a žertovně jako nějaký Aesop. Truňku neplatil, neboť řekl, že mu křižáci váček s dukáty sebrali, ale nebylo zde třeba peněz, Praha ochotně jej hostila, nový šat mu opatřila i pořádný meč, strašlivý šaršoun rytířský.

Pan Pračka do nešpor hodoval v Praze, podvečer vylezl na Vítkovu horu, kde Žižka se svými ležel. Znali se odněkud — pan Pračka znal kdekoho v zemi. A Žižka zaradoval se, neboť pan Pračka donesl dvě noviny: že Tábor uhájen, že pan Oldřich z Rožmberka, jenž se přidal ke královským, strašlivě poražen Mikulášem z Husi, a druhou, že Hradečtí pod Vřeštovcem a Benešem z Mokrovous odbili strašný útok vojska uherského a německého. To vše pan Pračka zvěděl v křižáckém ležení a pověděl, že v táboře Zikmundově neveselo, že tam rozbroj, svára, krutá nenávist a královští že se brzo porvou s křižáky, neboť obě strany hlad popouzí k incessům, k excessům, nu, jako hlad a nouze!

Žižku obě noviny potěšily a kněz Koranda hned večer, před kázáním, oznámil je bratřím. Radoval se kde kdo.

Pan Pračka na noc sešel do Prahy, měl tu hodně známých mezi bohatými patricii, ale na Oldru z Kolče nezapomínal, ani když se mu dobře vedlo mezi Pražany. Pan Pračka byl člověk všelijaký, avšak nevděčníkem nebyl, věděl, že by už smažil se na křižácké hranici, kdyby nebylo Oldry a toho jeho zbrojnoše poskočky. A Oldrovi z Kolče se pan Pračka také zalíbil, byl veselý a opravdu mnoho věděl, ze všeho něco. Snad nikdo neznal tak dokonale různé rytířské historie, staré kroniky, příběhy troubadourů, kteří od hradu k hradu putovávali s loutnou u sedla a s mečem po boku, historie proslulých soubojů a velikých bitev. Zvláště o Plichtovi z Žirotína dojemně uměl vyprávět, o proslulém českém rytíři, jemuž nevyrovnal se nikdo z německých, francouzských, vlašských, ba ani z arragonských šlechticů, otvrdlých v bitvách s Maury. O panu Plichtovi dovedl vyprávět po mnoho hodin a panic Oldra takové příběhy rád poslouchal. Nejčastěji ovšem hovo-

řívali spolu o otci, o starém panu Tůmovi z Kolče a předli plány, jak jej hledat, až Zikmund od Prahy odtáhne.

Král Zikmund zuřil.

Praha mu tvrdě, mužně vzdorovala.

Hrozil jí znovu a znovu.

Nepoddala se.

Počal vyjednávat s městem.

Jednání rozbíjelo se o rozmysl Pražanů, kteří nedbali hladkých slov. Chtěli záruky, že Zikmund chce s nimi jednat poctivě a císař rozhorlil se, kázal udeřit na Vítkov. Byl to strašný útok. Sám pan z Isenburka, nejvyšší nad Míšňany, velel ohromnému vojsku, jež valilo se jako lavina nahoru, na kopec, k srubům. Zde byla jen hrstka bojovníků, šestadvacet Táborců s třemi ženami a tato hrstka mužně postavila se tisícům křižáckých obrněnců, odolávala útoku celého Isenburkova vojska! Sám Žižka sem kvapil, za ním Chval z Machovic a ostatní bratří; kolem srubů rozpoutal se ukrutný zápas, jemuž v dějinách starých i nových národů podobného nenalezeno. Křižácká jízda přebředla řeku a postoupila rychlostí vichřice proti kopci; trubači divoce troubili, jakoby v soudný den a honci biči koně poháněli, přední houf opanoval viničnou věž, ale pak ty sruby a všechno stojí, Němci nemohou s místa! Nadarmo pan z Isenburka volá, nadarmo ruku vztyčuje a mečem vpřed mává. Nelze pohnout se, pokročit. Jakoby tisíc kladiv bušilo v prudkém tempu na tisíc kovadlin, bijí okované cepy Táborců, rozrážejí kolčí helmy, drahocenné šišáky, německé i uherské šalíře, drtí hlavy útočníků. Někteří metají na křižáky balvany, trámce, jiní zasypávají je deštěm kalených střel. A Žižka stále vpředu, stále svoje pobízí, dohlíží jako bedlivý hospodář na žence a sám pracuje, kde nebezpečí největší. Když bitva na vážkách, Praha vybíhá z bran a na Špitálském poli dochází k novému utkání. Žižka zatiskl Isenburka na příkrý svah a sraží křižáky s vrchu, drtí je, jako orkán stromy v lese drtívá. Němci prchají za vodu, zděšeni českou silou . . .

V bitvě i Oldra z Kolče vyznamenal se, i pan Vít Pračka z Náhody statečně křižákům odplácel za nedávný šrám, za strach před hranicí; nejednoho rozťal, ale ze všech rytířů,

kteří dole na Špitálském poli bojovali, nejvíce vyznamenali se mladý Bavor z Pernštýna, Moravan, a Byk z Kozích Horek, syn slezské země. Pan Byk vyrazil s prvními Pražany, v houfu Kunše z Bělovic, jenž vedl táborskou zálohu. Vyrazil jako železný klín, zaryl se v bok Němců, tepal je mečem i burdýřem a nejstatečnější cizozemští rytíři ustupovali, když se k nim blížil, podoben krvavému jakémus monstru. Všude, kde pracoval, plno usečených rukou, rozbitých pancířů a přilb, všude plno rozsekaných mrtvol.

Praha jásala.

Žižka vítán jako Messiáš ve městě, jehož sebedůvěra po tomto slavném vítězství ještě vzrostla.

Všechny zvony duněly. A Zikmund chvěl se nahoře na Letné malomocným vztekem. Chápal, že nezdolá města, hájeného s takovou odvahou a že po vítězství na Vítkově, po krutém ztepání nejpřednějších německých rytířů, ani vyjednávání k cíli nepovede. Viděl, že první kruciata končí nezdarem. A nezdar Čechy povzbudí, i ty, kteří dosud stranou stáli, přivábí do husitského tábora. Teprve nyní Zikmund plně chápal, že se unáhlil, když Jana Husa tam v Konstancii opustil, když zrádně mocný svůj list rušil, když kněžím radil, jen aby Husa odsoudili, poslali na hranici, že aspoň v Čechách bude pokoj. Nyní teprve chápal, že ten Hus nebyl jen nějakým nespokojeným knězkem, popleteným spisy Viklifovými: že to byla duše tisíc let mluvící, a že Husa na smrt dal snadno, ale duši národa že zahubit nedovede. Zikmund, hledě na bezhlavý útěk svých křižáků, myslil na Husa, na Konstancii, přiznával, že tehda stala se chyba. Bouři neutišil, naopak, jen oleje přilil do ohně.

A nyní . . .

I nyní mohl by ještě povolit.

Mohl by smířit se s kališníky, získat pro sebe většinu národa. Ale . . . co by tomu řekl papež, co koncil, jenž brzo svolán bude, aby pokračoval v díle kostnického sněmu, co by řekla pravověrná německá knížata, kdyby smířil se s kacíři? Snad sám jako král kacířů upadl by v církevní kletbu, snad by ztratil korunu německou i uherskou. Tedy bojovat do krajního napětí sil . . .

Kolem Prahy bylo svedeno ještě mnoho potyček, nežli Zikmund seznal, že musí zrušit obležení, odtáhnout s nepořízenou a tím naznačit světu, že i se všemi těmi křižáky kdo ví odkud svolanými je sláb, hrubě sláb a neschopen zdolat jedno město a jednoho selského hetmana. Ale nebylo vyhnutí. Přes měsíc svíral Prahu a nic to neprospělo, Husité se nepoddávali, stáli jako prvního dne a křižácký lid po stech hladem i nemocemi hynul. Mezi knížaty rozbroje. Strach, že se navzájem pobijí před očima „českých kacířů". Proto Zikmund posléze rozkázal spálit stany, odtáhnout, podrobit se osudu.

Nežli odtrhl, smluvil prostřednictvím Václava z Dubé s Žižkou za tři zajaté proslulé německé rytíře, jež Táborci měli, bezpečný list pro Oldru z Kolče a jeho dva průvodce; panic Oldra mohl jet bezpečně a pod mocným císařovým slovem kamkoli v zemích Zikmundových a sám Žižka věřil, že tentokráte král glejtu nezruší, neboť Táborští moudře ony tři německé šlechtice podrželi v zástavě, nepropustili je a nepropustí, dokud se Oldra z Kolče nevrátí. Také bylo ujednáno, že panici má být vydán rytíř Tůma z Kolče, ať by byl kdekoliv v zemích císařských a třeba v zajetí soukromém; za Tůmu z Kolče nabídli Táborci Istvána Magyára z Veresze, jednoho z nejbohatších uherských šlechticů a dvořana krále Zikmunda. Tu ovšem král neváhal a byl ochoten vyprostit pana Tůmu z Kolče i ze soukromého zajetí, pakli vůbec byl zajat. Nic jistého se nevědělo, ale živ-li dosud, bude vydán, i kdyby jej Zikmund vlastním grošem vyplatit měl z okovů, z lochu.

Oldra, jakmile měl bezpečný list, ihned chtěl vyjet z Prahy, ale Vít Pračka jej zdržel: pověděl, že dosud všude plno křižáků, Uhrů, Kumánů, Jazygů, Sékalů, Ráců, Valachů a z nich mnozí že vůbec číst neumějí a snad ani císařovy pečetě neznají. A opravdu bylo mezi těmi, jež kruciata přivedla do Čech, hrubě mnoho nevzdělaných lidí. Oldra pochopil, že tam venku zástupy jsou rozvášněny dlouhým odporem Prahy, nezdarem zápasu, hladem — a že by mnozí na pečeť nehleděli, dokud šavlí netnou. A je-li hlava rozsečena, mocný list ji nezahojí. Ztratili by sice hlavy oni tři rytíři, kteří u Táborců sedí, avšak pomsta zabitému života nevrátí. Proto Oldra, ačkoli toužil po

setkání s otcem, počkal tři dny, až křižácké vlny opadly, až se počali do dědin sedláci vracet.

S Oldrou jel věrný Sulík a jel také pan Vít Pračka z Náhody. Myslil, že hoch je nerozvážný, že by leccos mohl provést . . . a pak toulky nikomu na světě se tak nelíbily, jako panu Pračkovi. Jel a Žižka panice bohatě zásobil zlatem ze společné táborské pokladnice, neboť vzatky byly veliké a pak Žižka nikdy nezapomínal prokázaných služeb. Věděl, že Oldry nebýt, možno, nebylo by už Tábora a vítězství u Prahy. Oldra jej tehdy varoval, když páni síť nastražili a za to, když šlo o Oldrova otce, Žižka ukázal se nadobyčej štědrým. Pan Vít Pračka už poskočil, když uviděl měšec, naditý zlatem. Zaradoval se: aspoň bídy míti nebudou. A vyrazili z Prahy.

Dokola kolem kraj spustošený.

Dědiny spálené.

Všude plno mrtvol. Sedláci, ženy, děti, všechno pobito, mrtvoly strašlivě zohaveny. A všichni ti lidé nikomu neublížili, všichni stali se obětí nenávisti. I pan Vít Pračka, jenž mnoho na světě viděl, otřásl se, kdykoli vjeli do vsi a zaklnul, ostře zaklnul. Oldra zatínal pěstě, hleděl jako vlk z podelbí, v duchu křižákům pomstu sliboval. Pomstu za vše, co spáchali v Čechách. Za ta nemluvňata nevinná i za starce nad hrobem.

Krajina až za Hradec byla k nepoznání spustošena; celé to krásné Polabí jediná poušť, i pole spálena, všechno obilí, i zahrady posekány, zničeny. Potkávali vesničany, kteří vraceli se do svých dědin, doslechnuvše, že křižáci opouštějí zemi; zoufalství hledělo jim z tváří, tu smutek, tam nenávist; jedni plakali, druzí pěstě zatínali a křičeli, že k Žižkovi půjdou, když všechno zničeno, že kalich přijmou a budou tepat zhoubce svých statečků.

V Hradci nalezli Alše Vřešťovského a proslulého rytíře Beneše z Mokrovous. Ptali se po Tůmovi, leč v Hradci o něm nevěděli. Za to pověděli o bojích, jež tu s královskými sváděli a horlivě vyptávali se, jak bylo v Praze, na Vítkově, na Špitálském poli. A co Žižka, co nyní zamýšlí. Pan Beneš z Mokrovous velmi Žižku chválil, jeho důmysl, jeho neochvějnost v dobách zlých a Vít Pračka vyprávěl široce a dlouze. Pan z Náhody byl z těch, kteří rádi naslouchají vlastnímu hlasu,

mluvit uměl jako nějaký mistr universí, řeč proplétal citáty ze starých autorů a provázel ji posuňky tak živými, že oba páni do půlnoci naslouchali. Ovšem, neseděli o suchém hrdle, vína dost bylo a znamenitého, Zikmundova: Beneš z Mokrovous překvapil houf Uhrů, kteří králi vezli několik vozů nejlepšího uherského, prý až z Tokaje. Uhry pobil, neboť pod vojenským praporcem jeli a víno vzal, dovezl na Hradec. Nyní pan Pračka si na něm pochutnával a chválil, že je hrubě lahodné, ohnivé, jiskrné, že mladost člověku vrací. A ráno valně nechtělo se mu na koně, raději by zůstal a znovu v plné číši mladost hledal, však Oldra nepovolil. Starost o otce hlodala stále.

Pan z Náhody tedy pobručel si, neochotně vyskočil na koně a jeli dál, za Hradec, k pohraničním horám, jež už se v dálce rýsovaly, dlouhý, modravý pruh, s oblohu v jedno splývající. Krajina byla tu už pahrbkovitá, pěkná a vojnou nepříliš dotčená, ale vesničané tvrdili, že na severu i na jihu velké spustošení a že pouze tento pruh země náhodou málo utrpěl. Rytíři zaměřili k Náchodu a odtud Kladskými horami k Frankensteinu. Tam už počínaly slezské nížiny. Jeli po cestě široké, znamenité a všude vyptávali se na Tůmu z Kolče, ale nedoslechli o něm ani zde, ani ve Vratislavi.

XXIV. Na udupané půdě.

Oldra zdržel se ve Vratislavi tři dny a pilně na otce se vyptával, byl na radnici, u purkrabího, ptal se v domech nocležních a známějších kupců, na něž pražští dali mu doporučující listy, avšak nic, pranic nezvěděl, ačkoli penězi nešetřil. Místy setkával se s velikou neochotou, s nevraživostí přímo smrtelnou a jen Zikmundův bezpečný list uchránil jej leckde před hrubými urážkami. Toho listu ve Vratislavi přece dbali, neodvážili se jednat proti císařově pečeti. Ale neochotu přemoci nedovedli. Viděl divoké pohledy vlků, jež tenká mříž dělí od jehňat, ale sám nebyl jehnětem, bojázlivým, plachým, sám nejednou očima blýskl a po meči sahal. Dvakrát zazdálo se Oldrovi, že uhodil na bezpečnou stopu, avšak opět shledal, že se mýlil, že to nic. A veliký zármutek začal naplňovat jeho

duši. Kde otce hledat, když ani ve Vratislavi o něm nevědí? Kam se obrátit, když nikdo nic neví, anebo ví-li, nepoví . .

— A snad ani ve Vratislavi nebyl — mrzutě zahučel pan Vít Pračka a rukou mávl. — Nic tu nenalezneme, nadarmo čas mařímе, jeďme zpět, ke krajanům, do Čech. Tu samí ponuří sršatci, div člověka očima neprobodnou, tu nic netěší, nezajímá. Ba ani vratislavské pivo mi nechutná, bojím se, aby mi do něho nenasypali utrejchu.

Oldra pohodil hlavou.

— I mne tu nic netěší, když na dobrý šlak nelze uhodit, když všechny stopy ve tmu vedou. Ty myslíš, pane z Náhody, že otec nedojel?

— Ano. To je už jisté.

— Ale přece ti tehda řekl, že —

— Řekl mi, že do Vratislavi pojede, že chce králi žalovat na Horníky, na Chudobu z Ralska.

— Nuže vidíš! Do Vratislavi jel —

— Snad si to, hochu, později rozmyslil.

— Otec nikdy neměnil svých rozhodnutí; co si jednou usmyslil, to vykonal, ať se dělo cokoli.

— Snad cestou ochořel.

— Ptali jsme se všude, pane Pračko.

— Ano, ale snad jel do Vratislavi jinou cestou. Kdož to ví, kudy se Tůma z Kolče dal! Já nevím.

— Je tedy ještě jiná cesta?

— Bože, ty jsi hloupý! Do Vratislavi tolik cest, jako do Říma a snad slyšels' od mnichů, že do Říma vedou všechny cesty, co jich na světě. Vratislavským kupcům přece nestačila by jedna silnice. Myslit o nich, že jedna stačí, toť jakoby crimen laesae majestatis, neboť jsou bohatí a velké počty jejich vozů po světě jezdí. Zlí jsou a přece štěstí mají.

— Pojedeme tedy jinudy.

— Ano. Jinudy. Tu již nic pro nás. Tu bychom nadarmo boží trpělivost pokoušeli. Mh. Ano.

— A myslíš, že otce najdeme?

Pan Pračka pokrčil širokými rameny.

— Kdož to vědět může! Snad ano, snad ne, myslím, že hned nedaleko hranic slezských koně otočil.

— A kam by zapadl? Bojím se, že Němci otce už někde zabili a do země zahrabali, šelmy —

— Je to v jejich povaze, praví se, že nátura vlka do lesa táhne a oni v lesích rádi meškají se zbojníky, ale nejhoršího vzpomínat nemusíme, na zlé, dí naše staré přísloví, vždycky dost času.

— Jeďme tedy zpět.

— Pojedeme krajinou přívětivější, kde více našich lidí, kde spíše nějakých zpráv dobereme se, zvláště když do měšce sáhneš, neboť lid je tu chudý. Hůře tu, nežli v Čechách, neboť zdejší rytíři sedlákům nepřejí a kde sedlákovi zle, tam i městům neblaze, neboť jeden s druhým jakoby v kruh spjat žije a má-li sedlák nějaký groš, nejednu věc v městě koupí a řemeslníka obživí.

— Ale Vratislavští jsou přece bohatí?

— Vratislavští ano, panici, neboť oni s cizinou obchodují; jsou hrubě bohatí a velikou moc mají, všichni loupeživí rytíři, jichž tu jako máku v žitě, bojí se Vratislavských; šlápni jejich kupci na kuří oko a oni hned přitrhnou v houfech, hrádek oboří. Avšak menší města jsou chudobná a smutno zde i proto, že knížata, kdykoli mohou, navzájem škrtí se, jeden přepadal statky druhého, pálil a lidi zbíjel.

— A český král?

— Pravda, český král je pánem Slezska, od uherských hor až daleko za Vratislav, leč král daleko a všechny pychy stavit nemohl. Ten žaloval na toho a onen na onoho, nikdo se v tom nevyznal, ani král ne. A nyní Zikmund knížat potřebuje, ten jim všechno trpí. Divný je to hospodář. Braniborsko od české koruny odtrhl, zastavil nebo prodal je Hohenzollernům a už se s ním neshledáme. Nyní snad i Slezsko prodá, i Lužici, však na Hradčanech i kostely obral, i hroby svatých. Prý i převzácné drahé kamení z české koruny kázal vylámat a židům zastavit, věci posvěcené, ale já nevím, zdali to pravda. A nyní s Husity za jeden provaz táhnu a ti na svěcení nedrží, zvláště Koranda a ten Žilivský, tvrdá hlava. Ale kdo by dnes s Husity nedržel proti Zikmundovi? Kdo poctivý, musí s nimi a kalich.. co je nad kalich? Hle, chlapče, bývaly u nás všelijaké třenice a často pro nic za nic, hloupí jsme byli a krev jsme cedili ze

sebe, ano žabomyší vojna všude, ale nyní bojujeme veliký boj a víme proč, víme, zač. Nyní budou jen dvě strany v národě: ta dobrá a ta, po které nic. A my si řekneme: co jsme si, odpustíme si, abychom tam ty druhé, ty zhoubce země, národa, mohli na hlavu potřít. Ej, ano, jak se časy mění! Ano . . . Pan Vít Pračka rozpovídal se jako po dobrém napití, avšak Oldra hrubě neposlouchal, myslil stále na otce, kde asi bloudí, nebo kde úpí na řetěze, živ-li vůbec.

Vyjeli z Vratislavi časně z rána a jeli na Střelín, po silnici pěkné, hladké, ujeté. Za Střelínem vjeli do hor a cesta byla horší a také nebezpečnější. Hned v jedné dědině za Střelínem slyšeli, že tu v lese přepadají lid, ale nikoli obyčejní stupkové: rytíři, Hons z Frauenstirnu se synem Ruprechtem. Ten Hons má tu v lese hrádek, ale poddaní se mu rozutekli, proto neoře, nesije a jen loupeží se živí, toho aby se varovali, neboť neradno potkal se s ním, je silný a ukrutný a ten jeho synek také mrcha zlá, tvrdá, záškodná.

Pan z Náhody měl tisíc chutí počkat na nějaké kupce, jak mu v dědině radili a proklouznout lesem ve větším houfu, avšak Oldra z Kolče nechtěl, nedočkavost jej trápila, rád by už věděl, zdali aspoň na této cestě uhodí na otcovu stopu. A jeli tedy sami tři, ale ve zbroji a s kušemi po ruce, Sulík napřed a oba rytíři za ním. Když dojeli doprostřed lesa, pan z Náhody zabručel:

— Nu, snad už nám cestu nezastoupí . .

— Kdo? — ptal se Oldra z Kolče, jenž myslil v té chvíli na něco docela jiného, vzdáleného . . na otce.

— Nu, oni urození zbojníci, o nichž nám v dědině vyprávěli. Ale jejich štěstí, že se neukázali, neboť ačkoliv jsem starý, nejednoho Němce bych se nelekl a ukrutně bych do nich sekal. Ano, ano, jejich štěstí, že se neukázali. Já být tu purkrabím, krajinu bych tak vyčistil, že bys prostřed dne měšec na silnici mohl nechat a nikdo by se ho nedotkl. Zatočil bych s takovými Frauenstirny jako císař Karel s Pancéřem ze Smojna, slyšel-lis' o něm.

— A co s ním učinil?

— Ty nevíš? Oběsit jej kázal, na místě oběsit, ale protože tento Panceř, ač pověstný loupežník, byl pasovaným rytířem,

oběsili jej na zlatém řetěze. A já bych tohoto Frauenstirna rád poznal, věru že rád. Kdybychom spěchat nemuseli, počkal bych tu a, nu, uviděli bychom, kdo s koho!

— Nějaký houf nám cestu zastupuje! — vzkřikl náhle Sulík. Pan z Náhody ulekaně pohlédl na Oldrova panoše:

— Cože pravíš? Nějaký houf? Nikoho nevidím!

— Tamo stojí. Pod stromy.

Vít Pračka pohleděl bystřeji vpřed a skutečně postřehl sedm koňských hlav, seřazených pod mohutnými borovicemi. Nebyly příliš patrny, neboť všechny koňské hlavy byly ryšavé a borovice také ryšavé.

— Kdo je to? — zavrčel.

— Snad onen Frauenstirn loupežník se synem, s nímž by jsi se rád sešel — prohodil Oldra.

— Mohli bychom se ještě obrátit . . Mrchy, číhají . . A jistě nás už viděli . . Ale, myslím, nedohonili by nás, naše koně jsou výborné, Žižka dal nám ty nejlepší, jež Němcům vzal a bratr Žižka koním rozumí! Mohli bychom to zkusit, v harci mne ještě nikdo nepřekonal a i ty jezdíš jako nějaký Kentaur. Snad by se podařilo uskočit, vrátit se mezi lidi.

— A proč bychom utíkali?

— Víš, o sebe se nebojím, ale kdyby tebe neštěstí potkalo — řekl pan Pračka, ale neupřímně. Trochu bál se onoho směléhо loupežníka. Nebyl zbabělcem v boji muže s mužem, ale to věděl, že loupežníci nebojují po rytířsku a nechtělo se mu zhynout někde v lesích, kde vlci lidské kosti po čertových spárách roznesou. Ale Oldra z Kolče chopil se už kuše a popojel k záloze. Pan z Náhody, chtě nechtě, musel za ním. V mladistvých prsou zabouřila touha po dobrodružství a starý, nechtěl-li být za zbabělce považován, musel uhnout mladšímu, přijat bitku, dojde-li k ní, nelekne-li se zbojník císařova glejtu. Oldra popojel a mocně vzkřikl:

— Hej, co vy tam v lese děláte?

Ozval se drsný smích a sedm lidí vyrazilo na cestu; dva rytíři s pěti pacholky v kožených kabátcích.

— Houby jsme hledali pod borovicemi a tu jsme hned nalezli tři veliké. Slezte s valachů, mnohovážení.

— A proč bychom s koní slezli!

— Proto, že chceme se podívat, co máte v kabeli u sedla a mnoho-li zlata v měšcích — s výsměchem řekl onen rytíř, jenž už prve mluvil, velký, zavalitý, s dlouhou, naryšavělou bradou a knírem třásnitým.

— Tedy zbojníci jste!

— Dělej a nemluv, času nezbývá!

— My vás zbraní uvítáme.

— A my vás klacky jako psy utlučeme.

— Na císaře Zikmunda chcete útočit?

Němec se zarazil a z pod kapalínu podezíravě pohleděl na pana Pračku z Náhody. Opáčil:

— Ty přece nejsi císař?

— Nejsem, hlupáku, ale císařův list vezu, rozumíš-li tomu, a pak-li na mne sáhneš, ani celé vojsko nezachrání tě před císařovým hněvem. Přijdou všichni Zikmundovi rytíři a kde se skryješ před nimi? Nu, pověz! Chceš posly napadat a celou říši pobouřit? Chceš visnout?

Němec věděl, že možno na silnici potlouci kupce, obrat poutníka, má-li něco, přepadnout cestujícího rytíře, ale císařův posel byl mu novinkou. S poslem se dosud nepotkal a nevěděl, co nyní. Kdyby jej napadl — snad nehrozí nadarmo, snad by císař trestal krutě podobný čin a pravda, před císařem, před jeho vojskem by se nikde neukryl, neboť pak jediného přítele neměl by ve světě a ani v chrámu nepopřáli by mu útočiště. Ale pustit z drápů jistou kořist? Snad tam ti mnohé sáčky zlata vezou . . Chvíli uvažoval, bradu cuchal, posléze řekl:

— Vezeš opravdu císařův list?

— A číst umíš? — ptal se pan z Náhody.

Chvíli ticho. Němec nevěděl, co říci. Číst neuměl, ale přizná-li se, snad mu ukáží nějaký pokaňkaný cár a řeknou, že to onen list. Všelijaká chamraď potlouká se po světě, všelijací podvodníci, nekolná láj a i poctivého loupežníka podvedou. Avšak hola, císařův list musí míti pečeť a tu pozná! Řekl:

— Kterak bych neuměl číst? Umím a dokonale. Chceš-li mne urážet, věz, že s nedobrou se potážeš, byťs' byl desetkrát poslem, neboť ani posel nesmí urážet poctivého rytíře. Máš list?

— Mám a pojeď blíže, ukáži ti ho.

Němec opravdu popojel a pohleděl na velikou pečeť glejtu; tvářil se, jakoby četl, ale pan Pračka v duchu smál se, neboť držel list obráceně. Za to bedlivě zkoumal svým jedním okem velikou pečeť. Ano, je to signum a sigillum císařovo a nic se nedá dělat. Vrátil pergamén a zahučel:

— Když jsi poslem, jeď pokojně svou cestou, ale hlupákem jsi mne nazval a za to měl bych ti rukavici hodit do tváře.

— Hlupák jsi a stupka k tomu, proč se tedy o pravdu hněváš? — vybuchl prudší Oldra.

— A tenhle je také poslem? — řekl Němec, na panice z Kolče dlouhou rukou ukazuje.

— Ovšem, neboť se mnou jede, což nečetls' v listě? Číst přece umíš — dobíral si obrněného stupku pan Pračka.

— Tedy ani jej nelze vyzvat? Ale na mou věru, za toho stupku zaplatil bych mu rád ránou do žeber, já, nebo tamhle můj syn Ruprecht, kdyby se raději chtěl s chlapcem potýkat.

Oldra pohleděl na onoho „chlapce", vysokého, ramenatého, s prvním chmýřím pod nosem, v brni, v kapalínu a náhle jakási prudká vlna bojechtivosti zaplavila jeho nitro. Vyhrkl:

— Chci se potýkat!

— Ej, pak ti sláva, ale zdá se mi, že mrzet tě to bude. Chceš tamhle s mým chlapcem a na burdíře?

— Ano!

— Pak sláva ti podruhé, ale opakuji, mrzet bude tě to, neboť mého chlapce dosud nikdo nepřemohl.

— A mne dosud také ne.

Němec najednou podezíravě hledět počal na starého i na Oldru. Přemýšlel a po hodné chvíli řekl:

— Jsa poslem, smíš-li se na ostro potýkat?

— Smím a vy také smíte bít se, neboť list napíši a můj zbrojnoš dosvědčí, že souboj byl poctivý.

— Smíš-li ty, pak smí i tenhle tlustý?

— Ovšem že ano, pakli chtít bude a ty bys' lépe učinil, kdybys' jej nechal na pokoji, neboť je to člověk velmi zlostný.

— Ale mne hlupákem nazval! Hlupákem! Ej! Sám je hlupák a gryc, tisíc láter do jeho mošny! Tak — —

Pan Vít Pračka z Náhody neměl právě chut do pračky s jakýms kolohnátem, ale nechtěl-li ztratit v očích Oldrových,

musel za toho gryce a hlupáka postavit se k boji . . . Poodjeli kus stranou, na velikou mýtinu prostřed ohromného, mlčícího lesa a Němec hned kázal pacholkům, aby půdu jehličím posypali a utlapali, by škorně zápasících nebořily se do země. Pacholci zručně si počínali, neuplynula půlhodina a půda byla udupána jako mlat. Oldra zatím list napsal, Sulík utáhl řemínky dobrého brnění, podal Oldrovi těžký burdíř a obě dvojice postavily se k souboji.

XXV. Ztracená stopa.

Oldra z Kolče stavěl se k boji hbitě jako k tanci, neboť byl to jeho první souboj, veliká událost v životě; třeba souboj s loupežníky; to neumenšovalo významu, neboť tito loupežníci byli rytíři a Oldra namlouval si, že nebije se se stupkou, ale s urozeným protivníkem. Pan Vít Pračka šel hodně neochotně na prostranství, utlapané škorněmi pacholků; považoval za hloupost a zbytečnost rvát se tu s nějakým zbojníkem, zvláště když poznal, že onen zbojník je ramenatý a ukrutně silný. Ale tehdejší mrav byl takový: nemohl odmítnout, nechtěl-li čest ztratit. Meč tehda platil nade všecko, silný a statečný člověk požíval veliké vážnosti v zemi, široko daleko se o něm hovořilo, často jen pro tu statečnost odměn, hodností, statků docházíval — proto lidé kde mohli, rádi sílu i statečnost ukazovali a kdo chtěl s vlky žít, i výt s nimi musel. Nejeden člověk hlavy pozbyl jen proto, že nechtěl se přiznat, že je slabší, nebo ve zbrani méně obratný. Kdo by však učinil takové doznání, od té chvíle žil v necti, lidé, ba i důvěrní přátelé jím pohrdali, vyhybali mu a v šenku nesměl sednout mezi dobré lidi. Proto pan Pračka pračku přijal bez reptání, jen v duchu se hněval na Oldru: jak chytře to navlekl, aby mohli projet bez obtěžování, jak toho zbojníka císařem ustrašil a hle, nyní snad jeden zůstane tu ležet a kdo ví, zdali ne oba dva, neboť oba Němci jsou ramenatí a statní jako býci. A nelíbilo se mu i to, že Němec navrhl zbraň, jíž nelze obratně šermovat, jako mečem. Sekery. A v boji na sekery síla rozhoduje spíše, nežli obratnost. Pan Pračka viděl, že Němec, třeba číst neuměl, není

tak hloupý, jak si prve myslil. Proto navrhl burdíře, že poznal výhodnost této zbraně pro sebe i pro synka. Jelikož koně Čechů byly o mnoho lepší, silnější, nežli německé, nevolil dřevce, přední zbraň rytířskou, neboť v zápase kopím nejen osobní síla, ale také zdatnost komoňova rozhoduje. Nevolil meče, jelikož soudil, že rytíři, kteří posly císařovými jsou (jak mu pan Pračka obratně namluvil, spoléhaje na to, že číst neumí) jistě jsou mistry v šermu. A pan Pračka přijal, mrzel se, že kývl na sekery, že se neohradil, že nežádal souboj meči nebo kopími, jak bylo jeho právem; zmátl se, či zapomenul a nyní již bylo pozdě co měnit, již kývl hlavou a musí přijmout kostku, která mu padla. Když dvojice stanuly proti sobě, pan Pračka zkušeným zrakem zkoumal oba protivníky. Oba Němci byli vysocí, silní, ramenatí, protivník Oldrův asi osmnáctiletý výrostek v dobrém pancíři, nyní v přilbici bez chocholu, s hledím do modrava nabíhajícím, ocelovým, se štítem, na němž v žlutém poli nalézal se veliký, rudý dravčí spár a pod ním dvě rudé čáry, třikrát lomené, jakoby řeky představovaly. Mladý hromotluk a je-li dost pružný, bude strašlivým protivníkem chlapci, jenž poprve staví se k takovému boji. Oldra šel sice svižně vpřed a hleděl směle jak orel, ale proti odpůrci byl mladší, útlejší — byť za ten rok potulek s Táborem, za rok tuhé práce v Hoře, nad Lužnicí, i v poli, neobyčejně rychle vyrostl a sesílil, přece tam ten lomihnát vypadal o mnoho strašněji. A jen jedno pana z Náhody trochu upokojovalo: že Oldra je mistrem v užívání všech zbraní, neboť doma, v Táboře i v Praze nalezl učitele, jakých málo na světě a zajisté ani burdíř není mu novinkou.

Frauenstirn postoupil o krok a řekl:

— Nuže, . . . jste připraveni?

— Ano!

— Ano! — jakoby jedním hrdlem zvolali oba Čechové.

— A nebudeme stiháni právem, pakli snad vás poraníme anebo zabijem? — řekl opět Němec.

— Na rytířskou čest! — nebudete, pakli se vám poštěstí s námi, nebudete stiháni císařem.

— Nuže, začněme!

— Ano, začněme tedy!

— A zboží poražených vítězům náleží, koně, sedla, zbroj — řekl opět Frauenstirn, půl otázka, půl tvrzení.

— Vida ho, jak mu na našich měšcích záleží! — zabručel pan Pračka. A nahlas řekl: — Zboží nikoli, to jde pod císařskou pečetí, co naše, padneme-li, náš zbrojnoš pod pečetí odveze a kdybyste mu zbraňovali, hoj, trest na vás dolehne, císařův hněv. Nelze jinak!

— Když nelze, tedy nelze — vzdychl Němec, lituje, že snad poprve v životě bude zadarmo pracovat. A pokročil opět.

Také pan Pračka pokročil, ale spěšněji nežli staří, utkali se mladí. Oldra pevně stiskl topor a přiskočil k odpůrci, jenž směle hlavu zvedl a skrze ocelové hledí na panice jako vlk na ovci pohlížel. Dva štíty zvedly se skorem současně a dva burdíře zableskly se v teplém, jiskrném poledním ovzduší. Pacholci zvědavě hleděli na zápas a také Sulík přiblížil se, poněkud mrzut, že na něho zapomenuli; rád byl by se změřil s některým z německých knechtů, slýchal, že takový je obyčej, že i zbrojnoši pánů spolu se potýkají, když páni vyzvali se na udupanou půdu. Rád byl by se pochlubil strýci, že v souboji zvítězil a hle, řekli mu, aby listy opatroval, ani se ho pak nezeptali, zdali svrbí ho ruce.

Oldra hořel nedočkavostí. Nebál se o sebe a na pana Pračku nemyslil, nemohl, ovládla jej pověstná horkokrevnost mládí. Bil se už sice, ale jen v houfu, ve vojně a toužil po souboji ve dvou, aby se mohl všude pochlubit, že rytířské tradici nezadal, že se mužně postavil, na ničí pomoc nespoléhaje. Chlapci vždycky považují se za dospělé a jako dorostlí jednat chtějí, postrádají soudnosti, která vyzrálého muže provází, jako nějaký alter ego a prudkost mírní; ale ač mlád, tolik přece Oldra si uvědomil, že zápas často smrtí končívá a že ten, kdo nechce v souboji padnout, nesmí zapomínat na štít. Vypnul ramena, zvedl blýsknavou sekeru, širokou, nasazenou na toporu dosti dlouhém, opáleném a křikl:

— Začni!

— Ty začni! — opáčil protivník.

— Nuže, tedy chyťej!

Oldra mávl burdířem, ale ostří nedolehlo, svezlo se na okovaném štítu Ruprechta z Frauenstirnu. Také Němec mávl,

vypjal se, jako strom, zamával sekerou jakoby pařezy štípal a praštil vší silou, však Oldra zadržel ránu svým terčem, jímž poněkud zatočil a v okamžiku úderu zpět pohnul, aby zmírnil náraz. Ruprecht zasupěl a uhodil znovu i znovu, dorážel stále ostřeji, avšak Oldra pouze rány odrážel, nebo jim uhybal bleskným úkrokem.

Staří méně ostře dotírali, Hons Frauenstirn byl by raději souboje nechal, když viděl, že zboží obou rytířů ujde mu tak jako tak, i kdyby zvítězil, že kořisti nenalezne. Hons bil se vždy jen pro zisk a také tentokráte na souboj naléhal, dokud měl naději, že obdrží zboží poražených, jak zvykem bývalo. Toho stupku a hlupáka byl by spolkl i proti znění rytířských velkých knih, kdyby jej byli nepíchali v oko ořové, jakých dosud neviděl. Těšil se, že zvítězí v souboji na sekery, že koně vezme, zbroj, i toho panoše, ale nyní po všem, když prohlásili, že nad vším císařova pečeť, hubu utře, ať zvítězí sebe čestněji. Věru, nebil by se, nedával život pro nic v sázku, ale tam ti by se mu vysmáli, všude by vypravovali, že ze strachu ustoupil.. a pak . . proč ustupovat, když byl jist vítězstvím? Ale zbytečnou práci koná, to je jisto . .

Leč naděje často klame. Ačkoli sekera neposkytovala panu z Náhody tolik šermířských možností, jako meč, přece nebyla mu neznámou zbraní a český rytíř, jakmile topor v dlani stiskl, již věděl, co učiní. A nyní neukvapoval se, štítem zachycoval rány, čekal na vhodný okamžik. Němec, jenž s počátku příliš nedorážel, počal se rozohňovat, počal bít prudce, jako na mlatě. Pan z Náhody čekal, ustupoval, až vyčíhal příhodný okamžik: v tom, kdy Němcova sekera uhodila v štít, vyrazil pravou nohou o krok v před a krátce mávl svým burdířem po soupeřově pravici, topor obemykající. Pohyb znamenitě byl vypočten: Čechova sekera dopadla jako blesk na Frauenstirnovu ruku; dopadla se strany a zasáhla koncem ostří, přeťala tři prsty. Němec vykřikl a upustil topor. Zvedl krvácející ruku k očím a hleděl na ni dlouho, jakoby nevěřil, že to věc možná. Pak dostavil se dravčí hněv a hleděl na pana Pračku jako divoký kňour, vehnaný do pasti, na lovce hledí. Pacholci přiskočili a počali ránu ovazovat.

— Dal s' mi, pane — zavrčel Frauenstirn, když pacholek plátnem ránu omotal a motouzem stáhl.

— Sám jsi však vinen, v boji na sekery, kdo doráží, musí také štítem v před hnout, kdykoli mávne, aby znemožnil odpůrci boční sek, tys však štít k tělu přitáhl a to byla hrubá chyba.

— A mrzákem jsem.

— To asi pravda.

— Meč nikdy více v pravici neudržím. Ale . .

— Nuže?

— Můj synek tvému splatí s nádavkem.

— Panic z Kolče není mým synem, ale i kdyby byl, nebál bych se příliš o něho. Nedá se.

— Což nevidíš, že stále ustupuje?

— Dočkej času, dočkej, pravím ti.

Oldra skutečně ustupoval krok za krokem, nikoli příliš spěšně: s rozmyslem, s plánem unavit protivníka, jenž krutě dorážel, zvláště když postřehl, že starý upustil zbraň. Rozhněval se, vzplanul, divočel, vrhl se na Oldru jako bouře, dorážel stále většími rozmachy burdíře, spustil pravé krupobití ran, avšak mladý panic všecky zachytil, ačkoli už levá ruka, štít třímající, počala se třast. Oldra už ani ran nesplácel, zúmyslně, aby tím více překvapil protivníka a pan z Náhody, jenž nyní, o svůj burdíř opřen, k zápasu přihlížel, při vší bystrosti ducha považoval to za smrtelnou únavu, za počátek konce. Chlubně sice starému odpověděl, ale nyní, když viděl ten ohromný příval ran a Oldrovu ochablost, chvěl se o panice. Leč najednou překvapením vykřikl. Oldra prudce vypadl v před, v okamžiku, kdy protivník, jist zdarem, útoku se nenadál, uhodil štítem v jeho štít a současně mávl sekerou: dopadla na Němcovu hlavu jako blesk, prorazila kovaný šalíř a zasáhla i lebeční kost, když prořala síťku a dlouhé, husté vlasy. Němec nebyl raněn smrtelně, Oldra přece ještě nedovedl uhodit tak silně, aby nejen přilbu, ale i hlavu rozrazil; rána byla nehluboká, avšak Ruprecht Frauenstirn pustil sekeru na znamení, že vzdává se dalšího zápasu.

Čeští rytíři vyskočili na koně a odjížděli, sledováni nevraživými pohledy Slezanů. Pračka po chvíli otočil se a řekl:

— Hleď, jak za námi oči pitomě vyvracejí. Dali jsme jim na pamětnou, ale nevím, zdali se za námi znovu nepustí. Jako výři hledí a kousali by, věru kousali by našince jako vlci. Ej, vidíš je? Hoho!

— Za námi se nepustí, neboť jejich koně jsou horší, to sami poznali. A ostatně, vědí už, kolik uhodilo.

— Císařův glejt jim zmátl počet. Hle, ani jsem se nenadál, že Zikmundem kdy lidi budu strašit.

— Chytře jsi mluvil.

— Och, na rozumu dobrý Pánbůh mi požehnal, to každý říká, a že sekerou ještě mávnout dovedu, snad jsi viděl.

— Viděl jsem.

— Takového hromotluka neporazí leckdo, sebrat musel jsem se, ale tys' také bojoval s mladým jako starý, zkušený rytíř. A víš, co nám oběma pomohlo? Nikoli větší síla, ale větší chytrost.

— Pravda. Ačkoli i značná síla býti musí, bijeme-li se burdíři. Poštěstilo se nám a tam ti pláčí.

— Nepláčí-li, což se s rytířskou povahou nesrovnává, aspoň neveselo hledí teď na prázdnou silnici a na svoje rány. Zbojníkům o kořist šlo a hle, mají jen bolest a hanbu. Nyní, když byli potlučeni, lid se jich tolik báti nebude. Cestou každému povíme —

— Ano. Ale jedno pochopit nemohu —

— Nuže, panici?

— Jak rytíř může státi se zbojníkem.

— Eh, v německých krajinách tolik rytířů živí se lupem, že už nikdo nikomu toho nevytýká. V některých krajinách museli zvláštní tajné soudy zavést, fémy, jejichž šiboletem byla čtyři slova, čtyři znamení: Strick, Stein, Gras, Grain . . . ale brzo seznalo se, že i freigrafové svaté fémy byli s urozenými lupiči srozuměni. Taková už je lidská povaha: dej člověku meč do ruky, hned seká, koho může a po právu se neohlíží. Leč tyhle dva jsme vyplatili a starý bohda už sklopil nos, už dá pokoj, neboť mu na pravé ruce tři prsty chybí a meče neovládne. Tak, tak. Avšak les konce nemá, a já žízní umírám.

— Sulíku!

Panoš popojel a Oldra se zeptal:

— Vína už nemáme?

— Nikoli, avšak lidé v poslední vsi ubezpečovali, že tu za lesem kocanda hrubě dobře vším zásobená a že k ní brzo dorazíme, soudím podle toho, že stromy už řídnout počínají.

— Také se mi zdá!

Kocanda opravdu už byla nedaleko, uzřeli ji spíše, nežli se nadáli; stála pod horou, plaňky obehnaná, podobna spíše zemanskému sídlu, nežli hospodě. A pacholků bylo tu několik, všichni s tesáky po boku, leč krčmář byl člověk poctivý, Němec sice, ale dobrák a pacholky jen proto držel, aby mu lapkové hospodu neobořili. Zde nalezli také první stopu Tůmy z Kolče, otce Oldrova: starý pán sem dojel před mnoha měsíci, avšak nemocný, dále jej vézt nemohli. Hrubě dlouho zde ležel a když opět vsedal na koně, došla zpráva, že císař Zikmund odtáhl do Čech. Rytíř prý vrátil se k hranici a krčmář více o něm nedoslechl.

Až k hranici sledovali stopu pana Tůmy. Tam náhle zmizela jako kámen ve vodě. Hledali celý měsíc, jezdili sem i tam, ale Tůma zapadl, nikdo jej neviděl, nikdo o něm neslyšel. Oldra nešetřil peněz a teprve když v měšci prázdno, smutně vracel se k Žižkovi, do Čech, k Táboru.

XXVI. V podzemí.

V smutné a pusté krajině mezi Bystřickými vrchy a Orlickými horami, na jih od strmého Vrchmezí a nedaleko zurčícího proudu Divoké Orlice stál v oněch dobách hrad Šarfštein, kamenný, se tří stran chráněný skalnatými srázy, vůbec nedostupnými a se čtvrté kamenným ochozem se střílnami a velikou, kamennou baštou, šedou a ponurou jako celé okolí hrádku. Šarfštajn vystavěl v době panování Karla IV. nějaký německý rytíř z Pomořan, jenž utekl z otčiny pro neustálé spory s mocnějšími sousedy, kteří jej nejen právem napolo umořili, ale také několikráte zle pošramotili v šrafících; potýkali se s ním tu o půdu, tu o dobré osadníky ti, kteří právním půhonům nevěřili a rytíř, neštěstím pronásledovaný a doma posměchu vydaný, ztrativ oko, ucho, polovici líce a několik

prstů v soubojích pěších i na koni, prodal zbytek majetku a zachmuřený, hněvný, jel na jih, daleko, až náhodou přijel do této krajiny, jež ponurou svou tvářností odpovídala jeho ponuré náladě. Zalíbilo se mu tu jen proto, že dokola kolem divočina, hory a lesy, místy téměř neprostupné. Bylo tu plno zvěře, medvědů, vlků i rysů, avšak ani o divoké kance a jeleny zde nouze nebylo. Rytíř koupil kus lesa od bývalých pánů, lacino, neboť zde orné půdy nebylo, ani lidí, kteří by orali a sili, husté lesy vyklučivše. Z Pomořan přivedl ssebou tři kmety, kteří pána opustit nechtěli a usadiv se s nimi jako poustevník v boru, hrádek počal stavět. Pomohli mu kameníci, zedníci a tesaři z Bystřice, z městečka, ležícího nedaleko Kladska a hrádek pomalu vyrůstal na temeni příkrého vrchu, odkud byl pěkný pohled na Orlici, na rozeklané skály, na temné, zádumčivé lesy, jež táhly se od Nisy až kamsi k Rychnovu, k Opočnu. Léto bylo tu krátké a zima ukrutně dlouhá, jinde už dávno jaro a tu ještě sníh ležel, nikoli jen v zápačí, ale všude kam oko dohlédlo, jinde už fialky kvetly a zde ještě zajíci, hladem umoření, v závějích mrzli, ale když posléze jaro přišlo, bývalo tu hrubě krásně a lidé okamžitě zapomínali na útrapy zimní, na opuštěnost a nouzi. Leč podzim byl tu krátký a mlhavý, smutný . . . právě na podzim tehda onen pomořanský rytíř přijel, v době, kdy listí na stromech sežloutlo a mlha jako plíseň ležela na lesích. Tvůrce Šafrštajnu přivezl s sebou synka a dceru, synka v lesích medvěd roztrhal, ale dcera vyrostla a brzo vydala za dva rytíře. Bylo jí pět let, když přijela s otcem, ale v drsném podnebí otvrdla a v patnácti letech již sama s kuší a sekerou či s oštěpem v ruce chodila na medvědy a kance. Byla veliká, ramenatá, urostlá jako chlap a také jako chlap na koni jezdila, silačka, jež podkovy lámala jako kdysi Alžběta Pomořanská, vnučka polského krále Kazimíra a manželka císaře Karla, krále českého. Napadnout medvěda v jeho loži a podniknout s ním zápas o kožich, nezdálo se jí o nic těžším, nežli rozlouskat hrst ořechů. Tato mužatka olbřímí síly měla i srdce tvrdé a dlouho nepoznala lásky. Teprve když ji nějaký ohromný rytíř z Porýnska přemohl, zamilovala se do něho ukrutně a chtěla jej následovat kraj světa, avšak onen rytíř už jiné sliboval a odmítl ji. Tehda v zoufalství po lesích běhala a zvěř

bez účelu pobíjela, v tom krveprolévání jakési úlevy nacházejíc. Když se vybouřila a pozapomenula na onoho statného Porýňana, vzala si mrzáčka o dvě hlavy menšího, velmi hubeného, hrbatého a kulhavého . . . tento ubohý trpaslíček vedle své choti obryně, byl synem jednoho slezského rytíře; doma jím opovrhovali pro jeho malou postavu, pro neschopnost k boji; tehda pouze ten byl vážen a milován, kdo byl zdravý a silný, kdo měl kovářská ramena a v plném odění, bez cizí pomoci dovedl vyskočit na koně. Takový byl všude vážen, ale mrzák nehodil se k jinému, leda aby v máku vrabce plašil. Mužatka vzala si jej z jakéhosi divného, nevysvětlitelného rozmaru, jejž sama později nedovedla pochopit, avšak příliš často dávala panu manželi na jevo, že ji musí poslouchat, jelikož nemůže se s ní v křížky měřit. A hrbáč byl zatrpklý, jedovatý po celý život jako ten, jehož všichni pronásledují, tepou. Sám choti ujařmovaný, mstil se na čeledi, když mužatka odešla na lov; tu lidi úplně nevinné kázal do krve mrskat, nebo je v kozla svazoval, nebo žhavým železem pálil, aby svoje zachmuřené srdce potěšil. A měl pověst ukrutníka, despoty — leč před paní rytířkou chvěl se, jako dědinští kmeti chvěli se před ním. Z manželství narodilo se jedno dítě, syn, jenž po matce zdědil robustní postavu, silná ramena a zálibu pro lov, po otci pak všechnu potměšilost a rafinovanou ukrutnost. Jako z vody rostl a matka brzo s sebou do lesa jej brávala, učila jej zacházet s kuší, s oštěpem. Někdy vyvedla jej na nejvyšší hory a ukazovala mu svět, širé krajiny české, Polabí, úrodností i bohatstvím proslavené a strmé hory krkonošské, jež vypínaly se v dálce, na severu, neveselé jako ty tu, které za Orlicí ležely. A vyprávěla mu o světě, co sama o něm věděla, však mnoho nevěděla, neboť skorem ustavičně žila tu v horách, daleko od onoho ruchu, který kypěl tam za lesy, za vodami. Časem otec jej vzal s sebou, když na dvoře nebo v šatlavě ve věži mučil ubohý poddaný lid, a mladý Kuno rostl jako zvěř ve hlubokém hvozdu, číst a psát neuměl, však v užívání zbraní brzo byl mistrem a srdce v těle měl divoké, neukrotitelné. Tento Kuno ze Šarfštajnu dorostl v rytíře mohutných ramen a těžké ruky. Jako mnozí před ním i on umínil si veliké své síly užíti v boji — nikoli rytířském — stal se postrachem kupců

a cestujících a daleko široko mluvilo se o něm jako o nějakém přízraku, zlém duchu. Byl upírem krajiny, horskými průsmyky, hvozdy, cestami málo komu známými vyjížděl ze svého „zátiší" nad Divokou Orlicí a vpadal tu do Čech, tu do Slezska, podnikal daleké výjezdy za kořistí a nejednou vrátil se s dobrým lupem, se zajatci, za něž výkupné požadoval a hrubě veliké, když „změkli" dole, v zámecké hladomorně.

Tam vzdychal také pan Tůma rytíř z Kolče; Kuno ze Šarfštajnu zajal jej právě když do Vratislavi jel, žalovat Zikmundovi na jeho mincmistra Divůčka, na řádění horníků a na Chudobu z Ralska, jenž bez patrné příčiny jeho tvrzku obořil. Pan Tůma z Kolče chtěl Zikmundovi povědět, kde příčina všech zmatků, kde zlo — ačkoli věděl, že mu ve Vratislavi o hlavu půjde, nedbal, chtěl se obětovat za ostatní a Zikmundovi pravdu povědět, zahřmět mu do duše. Co ztratí? Nic více, leč holý život a ten pro pana Tůmu ceny neměl, co synek pryč, co manželka na hřbitově, co Kolč lehla popelem. O panici Oldrovi mu známí pověděli, že byl v Hoře do šachty vmeten; nikdo toho určitě netvrdil, avšak všichni říkali, že s kněžem Chodkem umučen byl nějaký vladycký synek, hoch, že jej mučili a do šachty vrhli — kdo by to mohl být, ne-li Oldra? Kouřimští svědčili, že horníci jeho synka na provaze vedli domů, do Hory — a kdo z Čechů jednou tam se octl, s tím amen! Že by Oldra mohl uprchnout, ani ve snách mu nenapadlo, věděl, že takový útěk hrubě těžký, ne-li nemožný.

Pan Tůma jel k Vratislavi zprvu horlivě, chtěl žalovat, chtěl se obětovat, chtěl volat po spravedlnosti, aby dokázal, že je v Čechách třeba spravedlnosti, chtěl ukázat na kutnohorské Němce, rušitele míru, všech zvyků, všech výsad šlechtických; ani pacholek pacholka nenapadá se zbraní v ruce, aniž by mu napřed zřejmě nepřátelství neopověděl a tam ti napadli bez opovědného listu, bez výstrahy, jako praví divoši nebo zákeřníci, ba ano, jako stupkové nekolní, jako tkáči připlížili se a dusili jako zbojníci, aby mor na ně! Kárat je a kárat hrubě tvrdě za všechny křivdy, jichž se dopustili na Češích, na přátelích dobré pravdy boží. Nenávist v nich, národní pýcha a národní zášť, hadí jed, škorpionovo žahadlo, ale kárat je, kárat ohněm i mečem! Zahřmí císaři Zikmundovi do duše, poví mu, jaké

spojence má v Čechách, lapky jakési a ničemy stupky, ano, poví na Kutnohorské i na Chudobu z Ralska, na pány purkrabí, truksasy, forestarie, adlaty a jakých titulů si nabrali, řekne, že zle v Čechách a že tak zle nebylo za krále Václava Čtvrtého, poví, že bratr nebožtík dobrý král, ale Uher že špatný, že vrátily by se za něho doby interegna braniborského, časy nezákonné, strašné, ba snad horší braniborských i korutanských; poví, ach, všechno poví tak upřímno, od plic, ať se pak děje co děje, ať mu pak třeba hlavu srazí — ale čím dále jel, tím větší rozpaky pocifoval a nechuť k další cestě! Nešlo mu o život, o ten hrubě nedbal, ale když věc znovu a znovu promýšlel, říkal si: komu žalujeme? Zajisté jen svému zákonitému pánu. Budu-li žalovat Zikmundovi, je to stejné, jakobych jej na sněmu za pána království uznal . . Přemýšlel o tom stále a stále, koně zdržoval, často mu napadalo, že by lépe učinil, kdyby oře k domovu obrátil, kdyby opovědný list poslal Horským i Chudobovi a soukromě se mstil, jako kdysi Žižka Rožmberkům . . V té době od velikých útrap ochořel a když opět mohl na koně sednout, Zikmund opustil Vratislav a pan Tůma byl v duchu rád, že věc tak skončila, ale umiňoval si, že soukromé pomsty nezanechá, že nepřátelům bohda splatí.

Nikomu nezapomene.

Třeba k Žižkovi půjde, nebo k Pražanům, však ještě mečem i kopím dovede mávnout, neztratí se v boji.

Když se vracel k Nise, náhodou setkal se s houfem Kuna z Šarfštajnu a loupežný rytíř, námitek nedbaje, odvlekl pana Tůmu na svůj hrádek. Na odpor nebylo ani pomyšlení, neboť starý rytíř byl sám proti dvaceti a byl zaskočen, viděl, že by jej ubili, nežli by meč z pochvy vytrhl. Ale jel smutně, nedoufal, že brzo vyjde ze zajetí. Byť pan z Kolče tentokráte cestoval bez průvodu, bez vozů, po zlatém pásu a po ostruhách poznal v něm rytíře znamenitého a doufal, že velkého výkupu dosáhne. Takový pán jistě, buď je bohat, nebo vzácný úřad zastává a lov zbojníkům snad více vynese, nežli kdyby tucet kupeckých kotčích vozů vyrabovali. A pan Tůma nadarmo ubezpečoval, že mu nepřítel tvrzku i dědinu spálil, že majetku nemá, leda kus neveselé půdy, bez osadníků, bez sýpek, že je chudý jako nějaký poutník, jenž chlebem dobrých lidí živí se. Kuno prostě

neuvěřil, věděl ze zkušenosti, že všichni zajatci na chudobu naříkají, aby dosáhli mírnějších podmínek. A protože měl srdce necitelné, požadoval dvě stě dukátů, obnos na onu dobu hrubě značný, představující tak cenu dobré dědiny.

Pan z Kolče zvedl ruce:

— Dvě stě dukátů! Kde bych je vzal!

— Vezmi kde vezmi, ale plať!

— Nemám!

— Však se naleznou! — zasmál se Kuno.

— Opravdu nemám!

— Máš a dáš! — zahřměl urozený lapka.

Pan Tůma umlkl. Co platno hádat se, když ten druhý neuvěří. Tvrdý je to člověk, sršatý a jen po zlatě, po stříbře lační . . Kuno přísně nařídil Tůmovi, aby psal domů, o peníze, avšak pan z Kolče neznal nikoho, komu by psát směl o takový obnos. Jeho sousedé vesměs byli nebohatými lidmi a nežil s nimi právě v nejlepší shodě — vysmáli by se mu, kdyby jim kolčské spálenisko nabízel v zástavu — svak byl asi mrtev — a pan Vít Pračka z Náhody, k němuž v posledních měsících přilnul, když poznal, že starý má srdce dobré, oučinné, sám neustále potýkal se s nouzí. Opravdu, nikoho na světě neznal, komu by o tak značný obnos psát mohl a proto, nechtěje se učinit směšným v očích lidí, prostě odepřel ceduli vydat. A Kuno vybuchl:

— Piš! Nebo o život půjde!

— Nelze mi poslechnout!

— Nelze. Nelze. Takovou každý vězeň zpívá, ale jen počkej! Drábům tě vydám, aby tě umrskali!

Pan z Kolče rameny pokrčil.

— Nevěříš? Hned zavolám dráby!

— Věřím, proč bych nevěřil, vždyť vím, brachu, že šlechticem nejsi, jinak bys takto pasovanému rytíři nehrozil! Což nevíš, že věčnou hanbu na sebe uvrhne, kdo pasovaného rytíře mrskat nechá?

— Tisíc hromů! Jsem šlechtic, erb mám —

— Tedy se k souboji se mnou postav, k boji o svobodu. Aha, nechceš, bojíš se vydat bitvu.

Kuno zasyčel, zavrčel, uchopil se za hlavu. Nechtěl se bít, ale urážka pálila. Leč souboj věc zlá. Kdyby zabil pana Tůmu, dukátů nedostane a kdyby sám byl zabit, co by mu peníze byly platny? Běželo mu o ty dukáty, soudil, že pana z Kolče přece donutí k zaplacení výkupného. Že zlomí jeho odpor — hladem. Tak už zlomil nejednu umíněnost, hlad každou páteř ohne a to — soudil — nebude jednání nečestné, skvrna, neboť nejeden rytíř druhého v podzemí hladem trápil a přece nepozbyl cti. Mrskat jej nebude, nesmí, ale však hlad jako metla ostrý, ba i ostřejší!

Kuno houkl dolů do dvora a když knechti přiběhli, kázal, aby zajatce vmetli do hladomorny.

Byla to hluboká, vlhká díra ve věži, do níž vězně po rumpálu spouštěli, jako do studny, které se také jako vejce vejci podobala, neboť převelice byla úzká a oken vůbec neměla, ani dveří.

Vzduch v ní plísní prosycený.

Děsný vzduch, k nedýchání a tma ustavičná, ticho nesnesitelné, hrobové. Puch člověka otravuje a úděs mysl ničí . . Pan z Kolče, jakkoli muž srdnatý, zachvěl se, když pohlédl do hloubky. Pacholci vtipkovali o něm, šlehali jej tvrdými slovy. Mluvili o lidech, kteří v hladomorně dodýchali. Pochopil. Mluví, aby jej poděsili. Aby sám začal výkupné nabízet.

A nelze nic nabídnout.

— Nutno trpět . . jako jiní trpěli . .

Pacholci spustili rytíře do hlubiny a pan z Kolče seděl na vlhké, studené zemi, v duši zoufalý: skončí tu věk života, aniž nepřátelům splatil, jak sliboval. Skončí běh žití jako nějaký pes . . A to hryzlo. Hrubě hryzlo . . Smrti se nebál, ta vedle rytíře často chodila, však snést nemohl myšlenky, že jeho nepřátelé bez odplaty ujdou . . Pacholci nedali mu ani věchtu slámy, ani svíce, ani potravy. Jen džbán vody mu dolů spustili a pan z Kolče seděl o hladu a v zoufalství den, druhý, třetí. Byla to muka úžasná, stupňovaná den po dni, hodinu po hodině, chvílemi dostavovala se různá mámení smyslů, chvílemi hladem puzen, vlastní ruce hryzl.

XXVII. Mezi životem a smrtí.

Na hradě jakoby na vězně úplně zapomenuli. Nikdo nevešel do sklepení, nezavolal, do jámy nenahlédl. Snad opravdu zapomenuli. Snad rytíř na lup vyjel a byl přesilou obklíčen, snad někde v krvi leží i s pacholky, stupka, lapka nekolný, bestie dravá . . Už ani nebylo lze měřit čas. Rytíř nevěděl, je-li den či noc, neboť do hladomorny jediný paprsek, jediný odlesk světla nepronikl za celý ten čas, co dole vězel. A ticho jej děsilo, unavovalo. Ani myš kolem nepřeběhla. Kuno ze Šarfštajnu dobře počítal: i nejsilnějšího muže hladomorna zlomila v málo dnech. Kdo někdy odtud vyšel, vycházel k nepoznání změněný.

Časem napadlo panu z Kolče, zdali by se nemohl prohrabat z podzemního vězení; jednou slyšel o takovém kousku: zajatí pražští kupci prohrabali se z hladomorny nějakého pohraničního rytířského stupky a přivedli na loupežníka nejbližší královskou posádku. V tísni sebe nesmyslnější naděje vzpruží mysl: pan z Kolče počal vrtat tu i onde, ale nechal toho, když narazil v sypké hlíně na kostru člověka, který kdysi před ním pokoušel se o podobné dílo a zahynul. Sousedství kostry bylo příliš nepříjemné. Děsilo. Ani pan z Kolče neubránil se jisté pověrčivosti. Napadlo mu, že by kostra mohla obživnout a rychle ji zahrabal na předešlé místo, pomodlil se několik otčenášů za spásu nešťastné duše.

A pak opět dostavily se mátohy; chvílemi viděl před zrakem červená světélka, semotam poskakující a slyšel různé hlasy, divné skučení, jež vycházelo ze všech koutů — a pak opět hrobové ticho. Viděl mísy s vábnými pokrmy, s masem, tonoucím v šalši hrubě vonné, jakoby byl kdesi v klášteře na hostině — ale všechno jen smyslů mámení. A posléze úplně zemdlel. Neviděl nic a neslyšel. Cítil mrazení v kostech, palčivost v útrobách, svědění pod kůží. A opět mráz, jakoby o Třech Králích vyšel bez kabátce do lesů. Pan z Kolče ležel na vlhké slámě a očekával smrt.

Najednou třeskly kdesi dvéře.

Světlo zahlédl. Pochodeň.

Rumpál počal skřípět.

Dva pacholci sestoupili a přivázali bezvládného pana Tůmu k okovu, k lanu. Slyšel, že si něco povídají, ale nerozuměl. Slova splývala v jakýsi jednotvárný šelest, jakoby hustě pršelo. Vytáhli jej nahoru a protože chodit nemohl, nesli jej do jizby, kdež Kuno ze Šarfštajnu seděl u konvice dobrého vína. Kuno pohleděl na zajatce, hladem úplně zmořeného a zabručel: tomu už mnoho nescházelo . . nu, snad nyní bude rozumnější . . Pak poručil, aby mu trochu vína do úst vlili a když pan Tůma z Kolče vzpamatoval se, počal druhý výslech; ostrý. Chce-li platit aspoň nyní, když poznal, že na Šarfštajnu libě nežertují. Chce-li dukáty opatřit . . Ale pan Tůma, slabým, ledva slyšitelným hlasem znovu prohlásil, že platit nemůže.

— Nechceš!

— Chtěl bych, avšak nelze.

— Lakomý jsi a srdce na mamonu ulpělo. Což tě dosud nepokáral hlad? Jsi sám proti sobě, neboť zahyneš.

— Zahynu tedy.

— A blázen jsi, nebo hlupák.

— Ani to, ani ono, avšak peněz nemám.

— Lež! Hrubá lež!

— Přisám kopí svatého Jiří, že pravda!

Kuno ze Šarfštajnu cosi zabručel. Nemohl pochopit podobné tvrdohlavosti. Málem by uvěřil, že zajatec opravdu ni přátel, ni majetku nemá, že učinil špatný lov . . ale umiňoval si, že se ještě několikráte přesvědčí, snad starý jen se přetvařuje, chce zlato pro sebe zachovat. Jsou lidé, kteří mnoho snesou, umíní-li si něco . . nuže, uvidíme, zdali starý až do posledku vydrží!

Zatím bradatí knechti odvlekli pana Tůmu do snesitelnějšího vězení a hodili mu kus okoralého chleba, avšak po čase, když se trochu zotavil, znovu jej spustili do hladomorny. Zkoušeli, zdali přece jeho tvrdost zlomí . . Čtyřikrát seděl tam dole, v ohyzdné jámě, hladem ukrutně sužován, avšak stále jedno tvrdil: že ničeho nemá a platit že nemůže . .

Nadarmo hrozili.

Nadarmo posměchem doráželi . .

Kuno uvažoval, co nyní. Věřil už pevně, že jaktěživ neučinil tak špatného obchodu, jako tentokráte. Z každého zajatce

mukami něco vymačkal, alespoň něco . . ale pan z Kolče nechtěl dát za sebe ani deset červených. Tohle se Kunovi dosud nepřihodilo, rady nevěděl a proto octl se ve hrubě zlém rozmaru. Spouštěl po dukátu jako lichvář, spouštěl stále a zajatec stále stejně odpovídal. Šarfštajnský rozhorlil se, klnul, nejraději byl by Tůmu vlastní misericordií probodl, ale násilí nedopouštěla myšlenka, že by mu zajatec přece někdy mohl býti užitečný. Mohl by jej třeba vyměnit za některého ze svých knechtů, kdyby knecht právě byl polapen. Proto živil pana Tůmu, ale jen tak, aby úplným vysílením nezemřel. A rytíř sešedivěl téměř úplně, tělo kdysi jako svíce rovné, shrbilo se pod tíží zádav neuprosného osudu.

Žil v hrádku jako nějaký bradatý poustevník a byl pro smích surovým pacholkům, chase, jež do jednoho patřila katu. Bít jej nesměli, ale zlobit jej směli a uráželi jej s ukrutností, podobným lidem vrozenou, hráli si s ním jako kočka s myší. Strojili rozličné žerty. Tak jednou v zimě kterýsi vyhledal pana Tůmu, namluvil mu, že je dojat jeho osudem a že jej v noci, až ostatní usnou, propustí na svobodu, aby tedy počkal na něj u brány, aby se ve výklenku skryl, protože kdyby teprve v noci vycházel ze své komůrky, mohl by pána anebo knechty probudit. A pan Tůma dychtil po svobodě, čekal na mrazu od večera až do zábřesku nového dne . . ovšem, nedočkal se nikoho a knechtlík vysmál se mu, že je starý, ale hloupý, že všechen rozum dávno asi v krčmách propil, duspivo jakési.

Kuno pomalu na vězně zapomenul. Pochroumali jej na loupežné výjezdě až kdesi u Opavy a pacholci stěží dovezli jej domů; kolik neděl na medvědí kůži odpočíval, rukou ani nohou pohnout nemohl. Po čase okřál a tu teprve dověděl se, že Kutnohorští kališné Čechy kupují a zvláště za erbovní lid že dobře platí. Pan z Kolče pak nezatajil, že Husa ctí, Husa i kalich a Kunovi napadlo, že by aspoň něco za něho mohl dostat. Poslal tedy tři pacholky s Tůmou do Hory a dojeli bez příhody, Horští rytíře koupili, nesmlouvali. Šachty, do nichž Čechy metali, dosud nebyly plny.

Pana Tůmu v kázeň vzal sám pan Divůček z Jemnišť. Nikoli proto, aby jej vysvobodil: rytíř měl být postaven před

královský soud jen proto, aby se neřeklo, že Horští s erbovními lidmi jednají jako se sedláky — dost už těch žalob po světě letělo a i páni, kteří dosud se Zikmundem táhli, byli krutě rozhněváni na horníky, že erbovních výsad nedbají. Proto pan Divůček chtěl tentokráte řádný soud, ale jistil zároveň, že Hora o vzácnou podívanou připravena nebude. Soud se dosud nesešel, pan z Kolče vyslechnut nebyl, avšak ortel už byl vynesen. Jen podpisů třeba a pak mistra kata . . .

Tůma seděl v hlubokém sklepě, v domě pana Divůčka z Jemnišť, neboť všechna vězení Horská už byla přeplněna. Seděl v onom domě, jejž mincmistr počal stavět, nevědělo se, za čí peníze — a jejž Husité později strhli, ani základy nezbyly. Seděl ve městě, jež podle jeho mínění bylo hrobem jeho syna i svaka.

Věděl, že jej smrt čeká. Nebyl si ovšem vědom žádné jiné viny, nežli že kalich ctil — ale což, nebylo to dostatečnou vinou v očích sršatých nepřátel vlasti i kalicha? Mohli prominout?

Na vysvobození nemyslil.

Z Hory nebylo lze utéci, bylo tu plno ozbrojeného lidu a všechny brány osazeny trojnásobnou stráží.

Pan Tůma z Kolče přestal se zajímat o svět a teprve tehda trochu pookřál, když vstrčili do jeho kobky mladého jakéhos šlechtice, také Husitu; mladík vyprávěl o nových časích, o prudkém běhu válečném, o němž pan z Kolče ničeho nedoslechl na Šarfštajně. Jen tušil, že tam v Čechách zle, že se tam tepou, neboť věděl, že mračna křižáků táhla do vlasti, ale slůvka nedoslechl o Praze, o Vyšehradu, o slavných bitvách Žižkových.

Křižáci poraženi.

Na sto tisíc jich bylo, ne-li více a přece s ostudou utekli ze země, neboť kde kdo je pronásledoval.

Král Zikmund prohrál velkou bitvu u Prahy, na Vítkově a za čas prohrál druhou, pod Vyšehradem. Na onu druhou bitvu mladík vlastníma očima hleděl, sám pomáhal Uhry rubat a proto hodně ze široka vyprávěl, kterak pan Krušina s Orebci, s Pražany a s táborským lidem pana Mikuláše z Husi oblehl královský Vyšehrad, kde pan Boskovec velel ukrutnému počtu

oděnců. Král Zikmund zatím potloukal se po Čechách, hodoval v Litoměřicích, bavil se pronásledováním dědinského lidu na Žatecku a v okolí Slaného, avšak Vyšehradu na pomoc nespěchal, ačkoli pan z Boskovic několikráte vzkázal, že ani prachu dost nemá, ani potravy, že jeho lidé už vlastní koně snědli, ba i psy a kočky že čeleď musí jíst, neboť chleba není, ani jiného masa. Králi nechtělo se k Praze, neboť lidu neměl hrubě mnoho a bál se pana Krušiny z Lichtemburka, čekal na posily a při plné číši opět zapomínal na krutou nouzi vyšehradské posádky. Tehda pan Boskovec, nevida nikde záchrany a pozoruje, že se s obleženými neprotepe, smluvil s Pražany, že jim hrad vydá, pakli císař Zikmund do určité hodiny nepřijde s pomocí. A Zikmund opozdil se na Novém Hradě u Kunratic, přitrhl teprve později, uhodil na Pražany, kteří už prve byli varováni listem, jejž zachytili a mužně postavili se na odpor. Pan Boskovec nezúčastnil se boje se svými, dodržel smlouvu jako muž, ačkoli sám král tasenou ocelí v povětří blýskaje, hradské pobízel, aby sešli dolů a Pražany v týle napadli. A byla to bitva veliká, strašná, neboť Moravané pod panem z Plumlova ukrutně udeřili na Pražany, tiskli je z okopů k sv. Pankráci. Leč pan Krušina z Lichtemburka znovu šik spořádal a znovu uhodil na vojska Zikmundova, odbil je, zahnal do úvalu, kde Moravané, statečně odpírajíce, hynuli pod meči a sekerami Pražanů i cepy Orebců. Tu pak, když bitva nejprudčí, pokleslo srdce mincmistra Divůčka, tu z Hor, a mincmistr se svými uprchl z boje, za ním část Uhrů a co zbylo, ukrutně bylo porubáno. Ten Divůček bitvu králi prohrál a jistě z dopuštění božího, neboť sám utíkaje, mnohé jiné k útěku strhl a sám král Zikmund prchal s pole, jakoby litice v patách mu běžely. A vůdce Moravanů, pan z Plumlova, jenž statečně bojoval, padl, s ním padlo mnoho předních moravských i českých pánů, kterým hnusilo se utíkání, však že všichni obviňovali krále Zikmunda, že je na zlé místo postavil a sám zištnější, bezpečnější s Uhry zaujal, s Uhry a Němci, což pravdou bylo každému očividnou, kdo boj sledoval. Ale ta porážka že Zikmundovi dodala, že nyní ztracen pro něho Vyšehrad, neboť pan Boskovec jej po bitvě Krušinovi z Lichtemburka vydal, jak slíbil. Mnozí páni a rytíři nyní od krále odpadli, říkají, že cizímu pánu sloužit nebudou proti

vlastní krvi. Je nyní jinak v Čechách, nežli bylo, neboť také Jan Žižka, vůdce nad jiné proslulý, dobyl mnoha nových vítězství a na všechny nepřátele pravdy boží strach padl, hrubě veliký strach . . .

Pan Tůma zaradoval se, když uslyšel o slavných úspěších bratří; zaradoval se, avšak hned sesmutněl: tam venku živo, tam pracují, bijí se pro čest kalicha i vlasti a on tu v díře sedí, zahálí, rukou k dobrému dílu přiložit nemůže . . .

XXVIII. Opět v boji.

Panic Oldra smutně vracel se ze Slezska. Zmizely mu všechny stopy, nikdo o jeho otci nevěděl; to bolelo; po nějaký čas živil se nadějí, že otce přece nalezne, i pan Vít Pračka, věčný těšitel zarmoucených, posiloval tuto naději a nyní zmizela, jako zmizí světlo, když vítr svíci sfoukl. Panic Oldra, když všechno hledání marné, umínil si, že vrátí se k Žižkovi, tam, v ruchu Tábora, v bojích, snáze na zklamání pozapomene. Doslechl, že Jan Žižka válčí v jižních Čechách a jel vpřed co koně stačili. Nalezl Žižku pod Borem, nedaleko Horažďovic. Jednooký hetman srdečně uvítal jej i pana Pračku, hned si připomenul záležitost, která oba do Slezska vedla a ptal se, zdali pana Tůmu z Kolče nalezli.

Oldra smutně hlavou zavrtěl:

— Nikoli. Zmizel mi.

— Zapadl?

— Nadobro, ani stopy nikde po tatíčkovi. Ale ve Slezsku byl, to víme, jednu bezpečnou stopu jsme přece nalezli, avšak ta zmizela náhle a již nikde ani zmínky o otci. Ani zmínky věru . . .

— Avšak Zikmund jej nemá. Vydal by jej za svoje, rád by vydal, neboť cítí, že ti z Čechů, kteří při něm jsou, mu nedůvěřují. Proto by měnil, aby dokázal, že se o své lidi stará, že je neopustí.

— Kdo ví, kde otec a živ-li —

— Doufej! — vážně řekl Žižka.

— Nezoufám, ale smutno mi, hrubě smutno.

— U nás práce dost a v práci —

— Také jsem tak soudil a proto jsem zde. Neustanu. Rád bych nyní práci hodně nesnadnou.

— I taková bude. Slyším, že páni se na mne strojí. Pan Oldřich z Rožmberka s Lipoltem Krajířem a pan Bohuslav ze Švamberka, jenž už pozapomenul na táborské cepy, sudlice.

— A dočkáš jich? — ptal se Vít Pračka.

— Dočkám, neboť doufám sobě, že s pomocí boží také odolám každé nástraze, že je zlomím.

— Pravda, Tábor odolal už stokrát!

Žižka nemýlil se, když mluvil o pánech, že přijdou, že pokusí se o štěstí v širém poli. Táborská moc hnětla pana Oldřicha z Rožmberka, pana souseda, jak mu říkali v Žižkově vojště. Oldřich, dříve kališník, byl mladý, smělý, při tom však hrubě vypočítavý. Bylo v něm kus pana Čeňka z Wartenberka, jenž byl jeho poručníkem do plnoletosti a kus pana Menharta z Hradce, lišáka páleného, jehož byl pan Oldřich příbuzným. Lev i lišák žili v duši Rožmberkově. Pán čtvrtiny Čech toužil proslavit rod více, nežli předkové jej proslavili a zazdálo se mu, že nyní čas příhodný. V době, kdy Zikmund vpadl do Čech s křižáckým vojskem, pan Oldřich zjevně obrátil se proti Husitům, oblehl Tábor, avšak nepochodil: pan Mikuláš z Husi jej porazil a zahnal. Nyní pan Oldřich usmyslil si zkusit štěstí s Žižkou. Pravili o jednookém polním hetmanu obce, pro čest a slávu boží i slávu národa polem pracující, že jej nikdo nepřemůže a mladý Rožmberk říkal si: budu-li poražen Žižkou, co na tom, to již mnohým jiným se přihodilo, sám proslavený Pipo z Ozory před Žižkou s pole utekl, ale kdybych náhodou zvítězil, pokryl bych se nesmazatelnou slávou a také odměna musela by býti veliká, rovná významu takového vítězství. A pan Oldřich přehlížel svoje vojska, zdálo se mu, že jeho lid hrubě dobrý, že možno si důvěřovat.

Vytrhl tedy do pole.

S druhé strany táhl starý, sršatý odpůrce Žižkův, pan Bohuslav ze Švamberka, s vojskou rovněž velikou. Oba houfy postupovaly rychle k Horažďovicím, kde chtěly spojit se a spolčeny, udeřit na Táborce. Domnívaly se, že jednookého

válečníka překvapí, avšak Žižka věděl o každém jejich pohybu a očekával je klidně na borském vršku.

Vozová hradba obepínala tábor pásem, z něhož trčely hlavně švihovek, houfnic, háků a půlháků, k střelbě uchystaných. Koněberkové vraceli se se zprávou, že panští už se spojili mezi Horažďovicemi a Borem, že táhnou v ohromném půlkruhu, že jich mnoho, hrubě mnoho. Leč Žižka nepočítal nepřátel.

První pan Bohuslav ze Švamberka uhodil na hradbu, za ním Rožmberk přilehl, avšak Táborci odrazili je prudkou střelbou. Okopáni na návrší a kryti vozy, unavovali nepřítele, decimovali jej neumlkávající palbou ze všech pušek a vyrazili teprve tehda, když panské řady prudce zakolísaly. Do večera v Žižkově slávověnci bylo o list více. Uprchl s pole pan Lipolt z Krajíř, uprchl pyšný Rožmberk, prchal Bohuslav ze Švamberka.

A pověst o novém zdaru Tábora letěla po Čechách. Do Prahy donesl ji Oldra z Kolče, jejž hned po bitvě Žižka poslal do hlavního města předně proto, že panic byl chytrý, na svůj věk velmi zkušený a snadněji dovedl proklouznout kraji, kde nepřátelé cesty střežili. Také myslil Žižka, že nebezpečná výprava rozežene Oldrovy posupné vzpomínky na slezský nezdar. A panic rád jel, přijel do Prahy krátce před slavnou bitvou pod Vyšehradem a zprávou o Žižkově úspěchu povzbudil srdce Pražanů i Orebců páně Lichtemburkových. Oldra viděl nové úžasné vítězství, viděl novou porážku Zikmundovu. Na cestách a v zápolení s nepřítelem poněkud mysl rozjasnila se, mladost vítězila nad steskem.

Časy byly stále nepokojné a do zimy všude dost práce, neboť jak Žižka, tak Pražané, tak Orebci i Žatečtí polem pracovali, aby upevnili v zemi svou moc. Poráženi ti, kdož ještě se Zikmundem drželi, dobýváno zámků, hradů, tvrzí i hrazených měst; kdo nebojoval, dohlížel na cvičení nového lidu, jenž se hrnul se všech stran pod prapory kališnických vůdců, na lití děl a tesání kamenných koulí. Ani v zimě, kdy nevídané množství sněhu znemožnilo daleké výpravy, Husité nezaháleli. Nejen vojensky, ale i duchovně a politicky připravovali se na příští věci, neboť nikdo neočekával, že by se král Zikmund

po dosavadních hrubých nezdarech vzdal všeho nepřátelského počínání proti království a kalichu. Vědělo se, že znovu Němce bude popouzet, on i legát, sršatý nepřítel kalicha.

Napřed k jednání o rozdílech u víře došlo; mezi radikálnějšími Táborci, s nimiž v Praze držel také Jan Želivský, kazatel prudký, výmluvný, hrubě oblíbený a mezi universitou, mistry, kteří jako Křišťan z Prachatic neuchylovali se daleko od obyčejů římských kněží a schvalovali i ornáty zdobené i latinu, leč v tomto punktu k dohodě nedošlo, neboť každá strana urputně hájila svůj názor. Za to došlo k dohodě jiné, jejíž uskutečnění bylo by mělo následky nedozírné, veliké: kališníci, až na pana Mikuláše z Husi a několik jeho stoupenců, usnesli se, že českou korunu nabídnou polskému králi Jagielovi, proslulému vítězi nad křižáky. Muž, jenž u Grunevaldu dovedl zadržet celou tu ohromnou vlnu, valící se na slovanstvo východní, měl ujmouti se též českých záležitostí. Již dříve pan Hynek z Kolštejna zkoumal půdu v Krakově, na dvoře Jagiellově a seznal, že by věc bylo lze uskutečnit, neboť koruna tak veliká a slavná lákala Poláky i Jagiella. Vypraveno tedy do Polska slavné poselství, jež vedl muž zkušený a poměrů polských znalý, Moravan pan Hynek z Kolštejna, spolu s Hlasem z Kamenice, s Alšem z Vřešťova a některými pražskými doktory universí i přednějšími měšťany.

Vojensky pracováno u Nového Hradu kunratického, jejž Pražané oblehli a v lednu 1421 osadili svým vojskem, avšak po několika dnech jej obořili a spálili. Jan Žižka, jehož ani krutý mráz a sněhy zadržet nedovedly, vytrhl na Plzeňsko, zmocnil se klášterů v Chotěšově a v Kladrubech, oblehl pevný hrad Krasíkov a donutil pana Bohuslava ze Švamberka, úhlavního dosud nepřítele Tábora, aby vzdal se i s hradem na smlouvu, již uzavřel s Petrem Zmrzlíkem, dávným stoupencem Husovým. Král Zikmund, jenž tou dobou seděl v Litoměřicích, vytáhl do pole, ale uprchl neslavně od Kladerub, když se Žižka, spojený s Pražany, Žateckými a Klatovskými, přiblížil.

Husité oblehli Plzeň.

Město bránilo se odhodlaně, tvrdě, zarputile, ačkoli odnikud pomoci nemohlo se nadíti, když král Zikmund prchal

k Litoměřicím a odtud ke Kutné Hoře, aby byl blíže moravským hranicím.

Mráz a sníh škodil Táborům.

Děsil Pražany, na takovou nepohodu neuvyklé. Avšak Žižka neustoupil. Čtyři neděle střílel na město, jež posléze uzavřelo s Husity dohodu o svobodném hlásání slova božího ve smyslu čtyř pražských artikulů. Brzo na to podařilo se Husitům dobýti Chomutova, silně osazeného, i Kadaně a několika dobrých hradů. Také podařilo se Žižkovi zmocniti se důležitého města Berouna, kdež zhynulo mnoho přívrženců Zikmundových.

Zatím na východě Čech, v okolí Kutné Hory, na Sázavě a na Labi, dařilo se Zikmundovi lépe. Hradečtí s pomocí Orebců nadarmo pokoušeli se o pevný klášter Opatovický, obsazený Zikmundovci, ba i krutou porážku utrpěli nedaleko Podolšan, v lese a pod lesem. Mikeš Divůček z Jemnišť spolu s Horníky dobyl Přelouče, jejíž půdu napojil krví orubaných kališníků. Také dobyl Chotěboře, již před časem obsadil onen Hromada Zvoník, jenž byl spoluzakladatelem Tábora. Hromada vzdal se na smlouvu, ale Mikeš Divůček nedodržel smlouvy, kázal upálit tři sta Táborců ve stodolách před městem, ani žen a dětí neušetřil. Nějaké sto upáleno cestou k Hoře, zbytek vmetán do šachet a sám Hromada Zvoník upálen k nemalé žalosti Táborů Janem Městeckým v Chrudimi. Zikmundova vojska, jež v německém Nymburce nalezla pevnou oporu, ukrutně poplenila statky pánů z Kunštátu a Poděbrad, mnoho vsí jim spálila a celý ten žírný kraj na Labi proměnila v jedinou poušť. Avšak za čas, když došly bezpečné zprávy o skvělých úspěších kališníků na západě Čech, císař Zikmund necítil se dosti bezpečným v Hoře a stáhnuv něco vojenského lidu, ustoupil na Moravu.

Tehda, kdy Zikmund chystal se opustit Kutnou Horu, nad panem Tůmou z Kolče smrt se vznášela, už už dotýkala se jeho skrání. Pan Tůma dosud seděl v Divůčkově sklepení, dosud čekal na ortel. Nebylo času myslit na něho, pan Divůček měl jiné práce dost, jezdil s vojskem po východních Čechách a ostatní také pozapomenuli. Avšak jednoho dne zvěstoval padesátník nad Divůčkovými lučištníky Hons Roth věz-

ňům, že zítra stanou před soudem a sám císař že soudit bude. Když Hons Roth odešel, onen mladý vladyka, který zúčastnil se bitvy pod Vyšehradem na straně Pražanů, zabručel:

— Tedy přece nezapomenuli!

— Nezapomenou! Na pomstu nikdy Zikmundovci nezapomenou. Takový je to lid — řekl pan Tůma.

— Rád bych věděl, co s námi učiní!

— Co by! Katu nás dají, nebo horníkům.

— To smrt. A já bych tak rád žil.

— Jsi mladý, škoda tvé hlavy i ramen, ale nepomůžeš si, i kdybys prosil, všechno už marno!

— Prosit nebudu, avšak myslil jsem, že mne za někoho svého vymění. Žižka i Pražané jistě mají dost Zikmundovců.

— Netěš se. Svobody se nedočkáme. Já už jsem se smířil s myšlenkou, že konec nadešel. Co jsem měl, pozbyl jsem . . . co mi tedy život? A ty, brachu, také se připrav na to nejhorší a Zikmundovi ať pobledlou tvář neukážeš! Zaradoval by se velmi, kdyby se mu podařilo některému z nás strachu nahnat.

— Já se chvět nebudu — řekl mladý.

— Tak. Tak. Nic by to nepomohlo.

Vladyka mlčel. Zamyslil se. Úzkým polooknem hleděl z podzemí na dvůr, na maloučký cípek oblohy. Byla modrá, veselá, byla krásná. Venku snad jarní slunce svítilo — zde v podzemí bylo studeno, smutno k zalknutí. Takový život a nic, toť jedno.

Pan z Kolče uhadl: Zikmund oba k smrti odsoudil, měli býti na rynku mečem sťati a kat měl jim ruce pozutínat, pravice na bránu přibit, výstrahu všem, kdo proti Majestátu odbojně ruce zvednou. Leč poprava se nekonala. Pan Tůma z Kolče spadl se schodů a potloukl se, staré rány otevřely se, ležel — a Divůček na smrt nemocného nechtěl popravit. Nikoli z důvodů lidskosti. Jen o to mu šlo, že divadlo bylo by málo slavné.

Odložil popravu na neurčitou dobu.

Vězňové nedověděli se o tom ani slůvkem.

Císař Zikmund pak opustil Horu. Vtrhl do Čech s ohromným vojskem a s velikými nadějemi — odcházel, či spíše utíkal z Čech téměř bez vojska a s nikým se nerozloučiv. Odcházel skorem jako vyhnanec . . .

XXIX. Hora pokořená a kající.

Po kruté zimě, která stěžovala daleké výpravy a hubila vojska více nežli meč, nadešlo jaro, jakého ani mnozí staří lidé nepamatovali; přispíšilo si všude, březnové slunce hned na počátku měsíce hřálo tak velice, že sněhy jihly valem a řeky vystupovaly ze svých břehů; pak náhle, téměř přes noc rozzelenalo se všechno, lesy byly plny sněženek a fialek, stromy v sadech počaly rozkvétat. Příjemná ona pohoda potrvala nějaký čas; řeky opadly, cesty vyschly a Pražané s nějakou pomocí Táborů vytrhli opět v pole, tentokráte obrátili se k východu, k Brandýsu, v jehož blízkosti pobořili hrádek Toušeň pana Michalovice a obrátili se k Českému Brodu, kdež čekali už bratři Orebští pod slavným rytířem Hynkem Krušinou z Lichtemburka a Hradečtí pod palcátem Diviše Bořka z Miletínka, onoho Bořka, jenž proslul srážkami s Městeckým a s Půtou z Častolovic. Také Poděbradští už tu čekali s houfy velmi silnými, vším potřebným zásobenými. Jakmile došli Pražané, podniknut útok na město a již následujícího dne Husité pobořili hradbu, vnikli do ulic a po krutém boji opanovali město, v němž — oplátkou za Chotěboř, za Hromadu Zvoníka a všechny dobré bratry — ukrutně řádili. Několik set Němců zbito, upáleno a také osmnáct kněží z těch, kteří zde útočiště hledali. Hned na to, zastrašeni přísností Husitů, poddali se Kouřimští a za krátko i Kolínští otevřeli Husitům brány. Poddali se Čáslavští, prosil o milost i hrdý Nymburk, v němž dotud Němci Čechy ujařmovali železnou rukou, nesnesitelnou kázní.

Pokoření Nymburka, Němci dřív osazeného, ochromilo všechny stoupence neslavného císaře Zikmunda.

Strach padl na celý kraj.

Mniši rukama lomili.

Rytíři odkládali meče, neodvažovali se opřít vítězným Husitům, za nimiž od Tábora sám Žižka táhl.

Konšelé měst dosud nedotknutých pohnutlivou vlnou jarní války, radili se, co dělat, jestliže se vojska přiblíží. A radil každý, ať Čech, nebo Němec: poddat se, tiše schovat zbraň.

Jediná Hora pomýšlela na tuhou obranu. I tam vyskytly se hlasy, že odpor marný, když císař opustil svůj lid, avšak horníci Němci dosud ukřičeli každého, kdo s nimi nevyl proti Čechům, proti kališníkům. Pan Divůček z Jemnišť s velikým lidem vytáhl ke Kolínu, chtěl přepadnout Pražany, ale když uviděl mohutná česká vojska, množství korouhví, dlouhé řady vozů, poděsil se jako tenkráte pod Vyšehradem a nečekaje rad svých rotmistrů, obrátil koně, prchal zpět k Hoře jako bezhlavý. A za ním trpké posměšky letěly.

Pan Divůček ujížděl pryč zamračený, posupný; opět vzpomínal na minulé časy, na Husa, na Prahu, kde rád viděn býval tehda, dokud se s Němci nespojil proti vlastnímu rodu, proti tomu, co kdysi i jej těšilo. Opět si v duchu představoval minulost, pěkná leta českých nadějí a hřejivé teplo bratrství. To všechno opustil, zřekl se kalicha, stal se katem Zikmundovým, pálil, vraždil, hubil ty, kteří stejným jazykem mluvili. Němcům sloužil, Uhrům, sloužil proti vlastnímu rodu . . . a nyní ty konce! Chtěl úřad, chtěl bohatství, slávu, chtěl býti jedním z prvních v království a hle, nyní bez boje s pole uprchl a zítra aby úřad složil. Vše, po čem dychtil, ztraceno, všechno obrátilo se jinak, nežli soudil: kalich vítězí a Zikmund, s jehož osudem svůj osud spřahl, není tu, aby jej bránil. Ponurý oheň v očích, pan Divůček bodal koně, letěl k Hoře jako šílenec. Za ním černý mrak a pod tím mrakem jeho Němci, všichni zděšení. Vytáhli se zpěvem a vraceli se jako z pohřbu.

Následujícího dne Hora se poddala. Nejsršatější nepřítel kalicha nyní klopil zrak před jeho leskem.

Hora prosila o zachování. Dolézavě. Oulisně. Aby Praha nekazila nejvzácnější klenot země.

A Praha povolila. Svolil přísný Jan z Želiva, svolil Krušina z Lichtemburka, svolil pan Bořek Diviš, svolili Kunštátští. Ale nesvolili bez podmínek. Husité nezapomínali, kdo zvedl bratrovražednou válku, kdo první hodil rukavici, kdo rozdmychoval hrozné plameny. Nemohli zapomenout kněze Chodka a mučedníků kouřimských, Táborců, sedláčků, pochytaných i koupených a metaných do šachet, nemohli zapomenout bratra Hromady Zvoníka, jednoho z prvních, kdo zvedl se k obraně kalicha. Tisícové umučených volali o pomstu. Volali hlasem,

jejž ucho neslyšelo, jenž ozýval se pouze v duších, ale tím naléhavěji, výmluvněji. A hlasem daleko slyšitelným křičel panic Oldra z Kolče, jenž opět přijel s poselstvím Žižkovým a dostihl Kolína ve chvíli, kdy mincmistr Divůček, nedočkav bitvy, uprchl. Panic Oldra připomínal si veškeru křivdu, která jej potkala skrze ono město i v onom hnízdě sršatců; mluvil hlasitě k bratřím, kteří jej znali a milovali; připomenul jim Kouřim, Chodka a to vše, co věděl o Horských, opakoval i před hetmany.

Má Hora zůstat bez trestu?

Mají-li býti hříchové odpuštěni bez pokání?

Oldra mluvil hlasitě a hned počal křičet pan Vít Pračka z Náhody, jenž byl tu také, že nelze Horským odpustit jen tak a křičeli ostatní, jakoby prudká bouře hřměla nad Kolínem. Křičeli ve chvíli, kdy poslové Horských vjížděli do Kolína, bledí, utrápení, že nelze jinak, že nutno pokořit se těm nenáviděným kališníkům. Bouře hněvu je uvítala a bouře šla s nimi k děkanství, kde přijali je hetmané. A tu uloženo Horským, aby se vrátili, aby vyřídili, že město pouze tehda bude ušetřeno, když všechen lid vyjde z bran, bez odění tepaného, bez přilbic, beze zbraně; když vyjde a pokoří se před vítěznou archou, před kalichem, jejž od počátku tak sršatě nenáviděl . . .

Hořko bylo Horským.

Pokořit se . . .

Pokořit se před těmi . . .

Vyslanec hleděl na vyslance... Mlčeli však... Zarputile mlčeli . . . A hetmani, všichni ve zbroji, všichni okoralých lící a přísných zraků, hleděli na ně rovněž mlčky. Posléze Krušina z Lichtemburka suše řekl:

— Nuže, páni?

Horští počali prosit.

Počali nabízet peníze, šperky.

Jan Želivský přistoupil k oknu a otevřel je dokořán. Dole bouřil husitský lid, cepníci, sudličníci, práčata, ženy. Jako když po průtrži mračen všechny vody z břehů vystoupnou. Tisíce hlasů splývalo v jeden ohromný ryk, jenž volal o pomstu za ty všechny mučedníky, zhanobené a zbité proti všemu právu. Jan Želivský ukázal na bouřící vojska a zahřměl:

— Hle, tu naše odpověď! Kde vina, tam i trest a jinak nelze! Byli jste k nám příliš tvrdí a lid nezapomíná. Ten český lid je dobrý jako chléb, ale když jej stále kyji perete, po kyji sáhne a pak ius talionis, oko za oko, zub za zub! Vy jste první vojnu zvedli! Nelze přes noc zapomenout útisků, ran strážní! Nelze milovat, když nenávistí lásku splácíte. Chcete se pokořit před Bohem i před národem? Nechcete-li, my vás prosit nebudeme!

Poslové sklonili hlavy.

Děsil je hluk, rovný bouři. Viděli, že nutno přijmout, co vůbec nelze oddálit. Lepší jim ponížení, nežli smrt pod cepy a palcáty rozhněvaných nepřátel. Kývli, že přijímají podmínku.

Kněz Jan znovu přistoupil k oknu a zvolal ohromným hlasem, který jako vichor letěl od domu k domu:

— Hora se poddává, prosí o milost Boha i Prahu! Není-li už dosti pokořena lidská pýcha?

A hned umlkla bouře. Náhle. Už ani jediného výkřiku neslyšet. Vojska odešla po své práci a poslové Horských odjížděli jako opaření, aby připravili své rodáky na to, co bolelo více, nežli rány.

Příštího dne Husité hnuli se od Kolína. Jelikož nebylo vyloučeno, že Horští na zradu pomýšlejí, pan Krušina z Lichtemburka rozeslal zpytné houfy na všechny strany, aby střežili krajinu, slídili po nepříteli. Za zpytáky, sedícími na hrubě rychlých koních, jeli teprve orebští koněberkové pod panem Bořkem z Miletínka, a za nimi valný houf s vozy a zbytný s náčiním, potřebným k boření zdí. S koněberky chutě klusal též Oldra z Kolče, provázený věrným Sulíkem. Jeli k Sedlci, ke klášteru, kam Horští měli vyjít na znamení pokání. Byl horký dubnový den, bezvětrný, předzvěst května ozvala se v krajině pod Železnými Horami nesčíslným počtem květů, visících na stromech, rozprostřených po lukách a po stráních. Přední šiky Husitů šly tiše, jako chodívaly v krajině, kde bylo nutno obávat se zásady.

Najednou přední jezdci zadrželi koně. Uzřeli vzácné divadlo: k sedleckému klášteru blížil se od Hory ohromný zástup lidí, mužů, žen i dítek, mužové v pracovním a v choděcím šatě na znamení pokory, horníci ve svých perkytlích a s koženým

podřitkem, jak do šachet vcházeli, horští úředníci v perkvantu již hrubě umouněném, ale panny a dítky všechny s věnečky na hlavách, s kytkami v rukou; šly v čele zástupu a zpívajíce, pohlížely v dál, na pochmurné husitské jezdce, na postavy jakoby z kamene vytesané. Pan Diviš Bořek z Miletínka mávl palcátem, kázal zastavit a počkat na valný houf, jenž se něco zpozdil. Zatím dojel pan Beneš z Mokrovous s posilci, dojel Kroměšín, Hertvík z Rušinova, Jan Zvůle, Kuneš z Bělovic, Hvězda, Kondelník a dojížděli jiní z předních, ohlašujíce, že valný houf s knězem Želivským, s Krušinou z Lichtemburka, s Kunštátskými a panem Vavákem z Hradce už je nedaleko. . . Horští také zastavili nedaleko slavného kláštera a Oldra z Kolče, jenž vyjel do přední řady, pohlížel na ně spolu s Bořkem z Miletínka, jemuž jmenoval znaky na horských štandartách. Mnohé neznal, ale tu Sulík dopověděl a leckdy s peprnou poznámkou; Sulík znal skorem všechny. I kněze, kteří se svátostí nyní v čelo dítek a panen postavili se, znal a pověděl, ti že nejvíce Horníky poštívali, tam ten ducatý, červený Michel a tam ten dlouhý v ornátu, sršatec a nyní že jim asi úzko tu v první řadě, že nevědí, zdali přece o krk nepřijdou . . . A to byla pravda. Sami nikdy nikomu nedostáli slovu, a nyní báli se, že ani kališníci slovu nedostojí. S hrůzou hleděli na ohromné bradaté jezdce, sedící na ohromných koních, pobraných německým rytířům, hleděli na blýskající se zbraně, jimž dosud nikdo neodolal a čím déle stáli, tím strach větší, účinnější.

Posléze objevil se valný houf s vozy, s puškami, a Jan Želivský popojel v čelo vojska; jel s ním pan Krušina z Lichtemburka, oba Poděbradští, přidali se i Bořek z Miletínska s Benešem z Mokrovous a také Oldra z Kolče vtlačil se mezi husitské rytíře. Želivský sestoupil s koně až pod klášterem, a s kalichem v ruce šel vstříc Horským, kteří padli na kolena a ruce sepjali na znamení pokory i poslušnosti. Nyní Oldra mohl si všechny prohlédnout a poznal mezi nimi nejednu známou tvář. Chyběl sice pan Divůček z Jemnišť, uprchl z Hory, spěchal za králem Zikmundem co koně stačili, chyběl též rychtář Václav Donínský, chybělo několik jiných, jimž podařilo se uprchnout k Německému Brodu, ale Oldra přece seznal, že je tu ještě dost těch, kteří šachtami Čechům hrozili. Mezi

předními klečel pan mincí pregéř Hons Worlik, jenž slul kdysi Janem Vorlíkem, ale jméno změnil, i duši. Pan mincí pregéř chvěl se na celém těle a ruce zvedal hrubě vysoko . . . A Oldra pocítil jakési uspokojení, když si vzpomenul, že tento člověk jej kdysi zajal a na smrt vedl jako řezník ovci na porážku. Jak tehda všichni jásali! A hle, dnes tu zkroušeni, dnes na kolena padli a o smilování prosí! Hle, hle, i na Horské vlky došlo a nyní pokorně ruce spínají! Jak jim asi v duchu . . . Prosí nyní, ruce spínají, očima kroutí, ale, vlci sršatí, dříve zuby cenili, dříve hryzli. Jako tehda v Kouřimi . . . A Oldra vzpomenul otce, strýce Močihuba z Veselé, kněží umučených, v šachtách pohřbených. Prudká vlna hněvu zvedla se, nitro zaplavila, zabouřila divoce, nenávistně. Odpouštět? Tam těm odpouštět? Oldra vypjal se, ruce zvedl nad hlavu a vzkřikl:

— Do šachet s Horskými!

— Do šachet — zavolal kdosi jiný. A pak ještě několik hlasů ozvalo se, přisvědčujících, zvedlo se několik rukou k činu ochotných.

— Zaplaťte jim za strýce Močihuba z Veselé, kterého, lotři zvyjedění, nectně umučili! — hřměl panic.

— Zaplaťte jim za Kouřim a za kněze Chodka, mučedníka tichého — křičel nějaký měšťénín kouřimský.

— Plaťte za Malín!

— Za Kaňk!

— Plaťte za lotry Hornungy, za špehéře a zakuklené vrahy, které jste posílali do Žižkova tábora!

— Plaťte hlavami!

— Oko za oko!

— Zub za zub!!

— Krev za krev!!!

— Do šachet s vámi! — —

Dav hřměl už všecek a nebylo jej možno ovládnout. Horští chvěli se jako osyky. Diviš Bořek z Miletínka volal na svoje, aby se mírnili, aby nerušili úradu starších, také Želivský lid počal uklidňovat. A bouře zvolna umlkala, Husité pochopili, že pokoření Horských je smrti horší. Najednou vedle Oldry někdo vykřikl:

— Hejá, strýc Mikšík!

Když otevřely se okované dvéře, nějaký mladík letěl k němu jako šipka... (Str. 233.)

Ohlédl se a poznal bývalého zbrojnoše Mikše, zvaného Rameno, jehož povídání o světě, o rytířích, o vojnách tak rád poslouchával! Klečel tu bez meče, bez kápě, v trabantském kabátci barev páně Divůčkových. Mikšík pozvedl osivělou hlavu a nechápavě hleděl na Sulíka, jenž k němu spěchal s úsměvem na rtu, nepoznával jej, hoch hrubě vyrostl, zmužněl. Teprve po chvíli upamatoval se a vykřikl:

— Toť . . . toť . . . na mou věru . . . Sulík.

— A co otec? Živ-li?

— Tvůj otec dávno na pravdě boží, chlapče milá . . . Ne, ne, horníci mu neublížili, byl už starý, neduživý a víš, říká se, mladý člověk umřít může, starý musí. Tak, tak je to — rychle dodal, když postřehl zlověstný blesk v Sulíkově oku. — Otec ti umřel a já chtě nechtě musel obléci trabantský kabát Divůčkův, potřebovali žoldnéře, donutili mne, víš, nežertovali, tvrdí k nám byli odjakživa. Sršatě krutí. Poručili a šel jsem. Ale nemluvme o tom. Tys tedy s Husity přijel?

— S Husity.

— Často jsem na tebe myslil, Sulíku. Kde jsi, kterak se ti vede. A kde je onen hoch, který tehda —

— Vždyť vedle stojí! Oldra z Kolče, můj pán a velitel, neboť jeho zbrojnošem jsem nyní. Víš?

— Ach, jak vyrostl! Jako dub v lese! A tedy zbrojnošem jsi? Dobré povolání, čestná služba, věru, není na světě nad zbrojnoše, leč že by se člověk rytířem narodil. Važ si, važ služby, chlapče, važ si jí, radím! Nu, hleď, jak se osud točí. Pan z Kolče . . . Probůh, zapomenul jsem to jméno úplně a nyní mi něco připomíná. Stál jsem onehdy stráží u vězňů. Z Kolče, pravils? Nějaký pan z Kolče měl být onehdy v Hoře popraven, už mistr ležení chystal, avšak onen rytíř ochořel, proto odložili popravu a nyní v Divůčkově paláci sedí, v tom novém, víš-li, ve sklepě. Je starý, nemocný a opravdu . . . po Kolči se píše.

— Viděls jej?

— Nikoli, avšak slyšel jsem o něm od jiných.

Oldra už neposlouchal. Zajiskřilo se mu před zrakem. Vzkřikl na Sulíka, oba vyskočili na koně a tryskem ujížděli podél klečícího zástupu k Hoře. Oba koně bodali jako šílenci . . .

XXX. Zlomená pouta.

Oldrovi z Kolče ani ve snách nenapadlo, že ve městě mohl by snad upadnout v zásadu, že dva lidé neubránili by se, kdyby zle bylo. A kdo ví, zda havíři, tam venku pokorní, tady vlčích zubů neukážou!

Sulík v trysku zakřikl:

— Hejá, měli jsme zavolat jízdnou rotu Machovcovu, stála nedaleko a ráda by pomohla.

— Rotu . . . nač?

— Aby pomohla, kdyby zle bylo.

— Nebude! Horští se neodváží! A kdyby, sám bych jich pošavloval dva mandele. Necítím se hněvem a běda jim, jestli mi cestu zastoupí! Rozdupali bychom je, smetli jako pouhé červy —

Sulík pokrčil rameny, ale pomlčel už.

Oldra z Kolče vrazil do brány, strážných nedbaje, vtrhl na ně prudce jako vichřice a strážní neodvážili se ho zastavit, myslili, že s nějakou hrubě důležitou zprávou přijíždí, nebo s rozkazem pánů konšelů a předních nákladníků. Oldra letěl ulicemi téměř liduprázdnými, smutnými, brzo nalezl Divůčkův nedostavěný palác a když uhodil na poděšené trabanty mincmistrovy, kteří tu zbyli, ochotně otevřeli, vydali mu otce i ostatní vězně ubožce. Nejstarší z trabantů vzal klíče, vedl Oldru dolů, k smrtným celám. Panic kvapil, jen letěl po schodech a trabant, Němec ryšlavý, divil se takovému spěchu, nevěděl, že to syn pro otce si jde. Ale poslechl, neboť nyní bylo lépe neptat se po ničem, plnit obdržený rozkaz. Dole bylo hrubě dusno, vlhký vzduch nenalezl otvoru, kterým by mohl uniknout. Odplivl a zabručel:

— V takovém brlohu věznit pasované lidi!

— Pan Divůček poručil — nesměle řekl trabant.

— Já vím, že Mikeš Divoký. Aby sám až do smrti v takovém brlohu seděl! Bodejť ho! Bodejť hříz ho lámal, šelmu šelmovskou . . .

Pan Tůma nevěděl, co se děje ve městě, co v kraji, neboť vězňům nikdo nic nepověděl o dobytí Brodu, o pokoření Kolína, Čáslavi, Nymburka, o strachu, který Horu drtí jako

mlýnský žernov obilí. Proto byl hrubě překvapen, když na síňce v neobvyklou hodinu ozvaly se kroky, zařinčely meče, ostruhy, když otevřely se okované dvéře a nějaký mladík letěl k němu jako šipka. Pan Tůma Oldru nepoznal, panic za ten čas hrubě urostl, tvář zhnědla, zdrsněla slunečním úpalem i divokými větry a v losím kabátci, s těžkým šaršounem po boku, v kapalínu s mosazným, dlouhým nánosníkem a v rudých škorních, byl Oldra spíše nějakému žoldnéři podoben, nežli rytířskému dítěti, ale když starý pohleděl bystřeji, postřehl rodinný rys a zvolal:

— Je-li možno! Oldra!

— Ano. Já! Já, otče!

— Oldro . . . tys tedy . . . tys živ . . . A starý náhle zapotácel se, omdléval radostí. Rytíř, jejž ani hrozbami, ani hladem nebylo lze zdolat, radostí byl poražen jako bleskem a trvalo dlouho, nežli se vzpamatoval. Pak ovšem Oldra vyvedl jej nahoru, na zdravý vzduch, houkl na trabanty, aby vína donesli a toho nejlepšího, co ve sklepě leží — a hle, pacholci ochotně poskočili, jakoby jim sám pan Divůček rozkazy udílel. Pohnal je strach před Husity, slýchali, že hned šaršouny po hlavách tepou.

Pan Tůma vínem trochu síly vzpružil, ostatně i radostí okřával vůčihledě — a nyní otázkám i odpovědem nebylo konce. Napřed Oldra, jehož starý pán tak dlouho za mrtvého považoval, musel zevrubně povědět, kde byl, co dělal po celý ten čas a starému pohnutím nejednou slzy do očí vstoupily, když Oldra pověděl, kterak jej zlostní horníci v Kouřimi lapili, na smrt vlekli, kterak jim v Hoře unikl a kterak jej onen dobrý hoch, jenž vedle stojí, před potupou i smrtí zachránil. A pan Tůma z Kolče nedbal, že urozenému nesluší se objímati neurozeného; objal Sulíka a vděčně ruce mu tiskl a objal také Mikšíka, zvaného Rameno, když starý zbrojnoš, zvědav, co se asi děje v domě Divůčkově, přišel sem rovnou od Sedlce . . . Rozplakal se i starý Mikšík a plakal vladyka, jenž s panem Tůmou v lochu byl seděl, nikdo nestyděl se za pohnutí, za ty slzy. A pak zazněly výkřiky údivu, když Oldra pověděl, kterak se tu se Sulíkem dostal mezi sedláky, kteří mu o zhubení Kolče

vyprávěli, kterak s nimi putoval na Tábor a jak Žižkovi prospěl ve chvíli, pro kalich i pro českou zemi snad nejtěžší.

— Toť jakoby člověk letopisy Trojánské četl! — zvolal onen mladý vladyka, jenž byl vězněn tu spolu s panem Tůmou.

— Ba, kronika to divná —

— A sám pan ze Šelmberka neprožil příhod napínavějších, ačkoli skorem celý svět projel — dodal Mikšík Rameno.

— Hoši a už tak se vyznamenali!

Oldru těšila pochvala a ochotně vyprávěl, kterak s panem Pračkou z Náhody otce hledal ve Slezsku. Pověděl i o souboji s Frauenštirny, s ramenatými, tvrdými Němci, pochlubil se, že rytířské stupky vyplatili, že jim na vlastní kůži vepsali naučení o Češích. Starý pan Tůma pak obšírně hovořil o svých útrapách na Šarfštajně, o hrůzách hladomorny. Panic Oldra pěstě zatínal a zuby skřípěl, hrozil, že hned vyjede s houfcem lidí a onoho Šarfštajna, lotra zvyjeděného, poseká, že jej naučí, ale otec počal jej mírnit:

— Není času myslit nyní na vlastní křivdy a na lecjakého zbojníka. Také jsem pomstu sliboval, ale nyní vím, že napřed na vlast musí člověk myslit a pak teprve na sebe, na osobní křivdy. Otčina především a zákon Páně! Obého nutno střežit horlivě, bránit proti všem, jako bratr Žižka činí! Zanech slibování, hochu, však vím, že i na onoho lotra Šarfštajna dojde kdysi, jako trhlo na vychytralého Divůčka a na Horské. Každému hrají chvilku a zlý vždycky nalezne svého mistra, ani se nenaděje.

— Tak, tak! — vykřikl Mikšík Rameno. A hned pověděl, že smlouva mezi Horskými a kališníky je zpečetěna dokonale, že mluvil k lidu onen vysoký, bradatý kněz husitský, onen Jan Želivský a mluvil prudce, vášnivě, vyčítavě, zdálo se, že bouře zvedne se, že krev poteče, všechny křivdy Horským vyčetl, všechno to mučení nevinných kněží, sedláčků, žen i dětí, káral je ostře, hněvivě, křičel že ani Sodomští a Gomorrští více nehřešili proti zákonu Páně a že mor na takové město, oheň s nebe, síra tekutá . . . Ale pak Horští znovu prosili před celou obcí, znovu ruce spínali a přijati jsou na milost podle slov Písma, jen část hradeb musí pobořit a ti z měšťanů, kteří

nechtějí se dosud s kalichem spřátelit, musí v určeném čase vyprodati se a opustit město. Poběhnou do Němec!

Potěšilo to. Mladý vladyka vzkřikl:

— Herež, nebudou se už vypínat!

— Nebudou mečem i ohněm zemi hrozit!

A pan Tůma z Kolče uvážlivě dodal:

— Nuže, všechno jejich běsnění marné bylo, my vrch obdrželi. Národ Němci nepovalí a kalich nepřemohou.

— Nedopustíme, aby přemohli!

Porážka Horských, sršatců rohatých, zlých, rozradostnila všechna česká srdce. Vydali město bez boje — tof horší, nežli kdyby v poli byli přemoženi! Čechové, pozorujíce, že i na východě moc Zikmundova rozplynula se jako sníh na slunci, nabyli nové odvahy a srdce nepřátel velmi poklesla. Nejeden z pánů korouhevních počal obracet po větru. Sám císař Zikmund Věrolomec ani ve Znojmě už necítil se dost bezpečným, neboť doslechl, že sám Žižka táhne s rotami za Pražany, za Orebci a že prý všichni obrátí se k moravským hranicím. Zikmund zoufale volal rakouského vévodu Albrechta, aby pomohl, aby přišel se svými knechty.

Také na Moravě už silně kvasilo a u vsi Nedakunic, na řece Moravě, vyvstával nový Tábor.

Tam kněz Bedřich ze Strážnice.

Tomáš z Vyzovic.

Hašek z Ostrova.

Sezima Zajímač na Znojemsku.

Václav ze Strážnice, z rodu proslavených pánů z Kravař. A co jiných pánů, rytířů, zemanů, co vsí! Zde Pernštýnové, kteří na západní Moravě dost veliké statky drželi a znamenité úřady zastávali, tam Kunštátští, rozvětvení po celé Moravě. Lomničtí, všichni kalich milují a jsou hotovi meč tasit na Křižáky a tepat spolek německých měst. Němci brněnští, jihlavští, olomoučtí chví se, kdykoli pomyslí na budoucnost, sám biskupec Jan Železný chvílemi váhá . . . A oheň přeskočil i na Horní zemi uherskou, mezi bodrý slovácký lid, pod hole a hory, obklopující dědinky slovanského jazyka. I tam už slyšet o kalichu, o čistém slově božím . . . Na Těšínsku první

Vlčkové z Dobré Zemice přidávají se k Husitům a za nimi i druzí. Oheň letí od hranic k hranicím a zapaluje česká srdce . . .

Pan Tůma z Kolče zdržel se v Hoře asi týden, odpočíval, neboť dosud nemohl sednout na koně. Oldra zůstal s ním a často hovořili o budoucnosti. Starý chtěl k Žižkovi, pověděl, že nyní Kolče znovu budovat nemíní, v těch zmatcích nic platno, třeba počkat, až po dnech bouřlivých ukáže se opět slunce pokoje, zavládne bezpečnost landfrýdu. Zatím chtěl vlasti mečem prospět, lesk milého kalicha bránit a mladý jej nesrážel, neboť také více po dobrodružstvích války toužil, nežli po klidném sedění kdesi v dědině, stranou všeho ruchu, u včel a štěpů kolečských . . . Starý, otužilý rytíř vůčihledě okřával a po týdnu odpočinku prohlásil, že už déle tu nevydrží, marno, krev nedá pokoje, že tedy pojede . . . A jel, s ním bývalý zbrojnoš Šelmberkův, Mikšík Rameno, jenž na stará kolena chtěl ještě okusit dobrodružství, a panic Oldra se Sulíkem, věrným druhem. Počasí bylo nádherné, opravdu jarní, stromy rozkvétaly v sadech, některé už odkvetly. A luka jediný koberec, les jedna vůně, jedna radost. Jaro české země ráji podobá se a tehda bylo obzvlášť pěkné, vzduch sama svěžest, slunce příjemně hřálo, kam oko dohlédlo, všude veselo . . .

Po silnici, jako had kroutící se nahoru, po šlupcích a stráních, do Železných Hor, valil se Tábor. Vozy, už hrubě četné, hřměly jako ohlas bouře, kuté řetězy a kocúry řinčely, vozotajové pokřikovali na koně, nebo hlučně vykládali o dřívějších výpravách. Nikdo už byl by nepoznal bývalý Tábor, onu hrstku vozů od Sudoměře. A přece byla základem nynější veliké moci Žižkovy, počátkem nepřemožitelné hradby národa i kalicha . . . Daleko za Táborem klusali čtyři jezdcové, kteří své koně pobízeli ostruhou i bičem. Dva staří, šediví, rytíř v kapalínu stříbrnými zmrzlíky pokládaném a jeho zbrojnoš, jako louč seschlý, hrubě divili se všemu, co viděli: nesčetným vozům, puškám, hustým řadám cepníků, ubírajících se před i za vozy a práčatům, kteří už dosáhli vrcholu horského sedla a odpočívali pod nevysokým, holým chlumem. Staří oči poulili, jeden nic takového neviděl u Příbenic a druhý na potulkách s panem Šelmberkem.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
5038
K426N3

Karas, Josef Frantisek
Na Zizkove valecnem voze